

Maart 2011 © Aadhar, Enschede
Naamsvermelding - Niet-commercieel - Gelijk delen
ISBN NUR 726

Dit boek is ook beschikbaar op het internet op:
<http://bhagavata.org/gita/commentaar/lijst/index.html>

Geproduceerd door de Filognostische Associatie
<http://theorderoftime.org/ned/info/gasten-vrienden.html>

**Lexicon van Namen, Kernbegrippen
en Sanskriet Termen,
bij het Śrīmad Bhāgavatam
en de Bhagavad Gītā**

Aadhar, Enschede 2010

Lexicon van Namen, Kernbegrippen en Sanskriet Termen,

Ten Geleide

Dit overzicht van namen, kernbegrippen en Sanskriet termen kwam tot ontwikkeling als de woordenlijst bij het boek het *Śrīmad Bhāgavatam*, 'Het Verhaal van de Fortuinlijke' en de *Bhagavad-Gītā*; respectievelijk de bijbel met heilige verhalen ook wel de *Bhāgavata Purāna* genoemd - de belangrijkste *purāna* van India - en de preek van Heer Krishna op het slagveld ook wel als het 'Lied van God' vertaald. Naast de contextuele analyse van de termen aan de hand van bovengenoemde boeken en de verschillende vertalingen en commentaren erbij, werd het Monier-Williams Sanskriet woordenboek het meest geraadpleegd.

De transliteratie zorgde voor andere tekens dan normaal gebruikelijk in het Sanskriet, omdat voor het internet en het normaal gebruik van een toetsenbord de typische puntjes en streepjes boven en onder de I-trans-letters niet beschikbaar waren. In deze gedrukte versie werd dit deels gecorrigeerd voor de a, de u en de i met een streepje erboven en de s met een accent: ś. Een t met een puntje eronder werd een th, zodat sommige woorden en namen twee h's achter elkaar bevatten, ook de s met een puntje eronder kreeg een h erachter met uitzondering van de naam van Parīkhit, waarbij de ch-versie werd gekozen i.v.m. de connotatie met het wordeinde in het Engels. Dit gold niet voor de n en de h met een puntje eronder. Dezen worden weergegeven als een normale n en h. De m met een puntje eronder werd een n.

Bij de uitspraak wordt de h in het Sanskriet achter een medeklinker geaspireerd uitgesproken en wordt de a als een uh als in 'mus' uitgesproken, behalve dan aan het eind van een woord waar de h - met een puntje eronder - als ha of hi wordt uitgesproken afhankelijk van de klinker ervoor. De c word uitgesproken als tsj-. De ś en sh worden ongeveer gelijklopend als sch uitgesproken, maar werden toch verschillend gespeld om verwarring te voorkomen met een woord als *śesha* in *Ananta Sesha* dat anders niet terug te vinden is in het Sanskriet woordenboek (als *zesha*). De betekenis van het streepje op een a, een ā dus, houdt gewoon een open a of dubbel aa in. De ā, de ū en de ī worden alfabetisch behandeld als een dubbele klinker. Daar waar traditioneel sprake is van een verwarring in het gebruik van de s of een andere spelling van een letter werd dat aangegeven tussen haakjes. Zo vindt men onder *sacti*, het woord (śacti) tussen haakjes als de correcte spelling aangegeven. De ś wordt alfabetisch weergegeven als voorafgaand aan de sh.

De hierna g e s p a t i e e r d weergegeven woorden geven aan dat ze als een term in dit lexicon staan omschreven en dat ze online [bhagavata.org/gita/ commentaar/lijst](http://bhagavata.org/gita/commentaar/lijst) staan opgelinkt en bereikt kunnen worden met een link. Overige niet verder besproken vreemde termen en boektitels, maar niet de eigennamen, zijn cursief weergegeven. De nummering bij de termen, al dan niet met een S.B. of anders met een B.G. ervoor, geven aan in welk gedeelte van de Gītā (B.G.) of het Bhāgavatam (S.B.) de termen in hun context gebruikt of omschreven staan. Bij voorbeeld S.B. 3.1: 5 betekent: C a n t o 3, hoofdstuk 1, vers 5. En B.G. 12: 45 betekent hoofdstuk 12 vers 45 in de Gītā. Enkel 6.8 betekent C a n t o 6 hoofdstuk acht van het Bhāgavatam

a m. Een incidentele C.C.-aanduiding verwijst naar het C a i t a n y a C a r i t ā m r i t a, het 'Nieuwste Testament' waarin het leven van de v a i s h n a v a hervormer Heer C a i t a n y a wordt beschreven die de mis-sie, die deze kennis naar Westen bracht, heeft gegrondvest. De afkorting pp betekent *purport*, de betekenis-verklaring bij een vers uit de traditie. Soms wordt er verwezen naar liederen en afbeeldingen die online zijn te waarderen vanaf bhagavata.org/ned/.

De gebruikte afbeeldingen is originele met de hand geknipte sjabloon-kunst uit M a t h u r ā, K r i s h n a's stad in India.

A

Ācārya: bonafide, zelfgerealiseerde, geestelijk le-raar (g u r u) die onderricht door voorbeeld te geven en de leer van de p a r a m p a r ā vertegenwoordigt en wiens uitspraken na te gaan zijn in de geschriften.

Ādhāra: basis, fundament, grondvesting (t a p a s - is de *ādhāra*, de basis van de leer van K r i s h n a, zie 11.6: 26-27).

Ādhi: plaats, situatie (zie l o k a).

Ādi: begin, aanvang.

Āditya's: de twaalf halfgod-zoons van A d i t i.

Ādi-śeṣha: ('het secundaire vanaf het begin') ook wel Śeṣha-nāga of Ananta-śeṣha: het slangenbed van G a r b h ō d a k a s ' ā y ī V i s h n u. Vertegenwoordigt het bijkomend materiële van de dienst aan K r i s h n a. Deelaspect van S a n k a r s h a n a en wordt soms ook zo genoemd (zie ook A n a n t a, S a n k a r s h a n en S.B. 5.25).

Āgastya: 'hij wiens zinnen niet onafhankelijk zijn': een grote wijze, een ziener, de zoon van Kumbha, de pot. Verblijvend in de Malaya heuvels aanbad hij de Heer (6.3:35). Kwam met V a s i s h t h a voort uit het zaad dat M i t r a en V a r u n a deponeerden in een aarden pot toen ze U r v a ś ī zagen. Hij huwde met de eerste dochter van Malayadhvaja en uit haar werd een zoon geboren genaamd Drīdhacy-uta. (4.28: 32). Hij vervloekte de koning van Pāndya een olifant te worden omdat hij hem niet naar behoren ontving toen hij met zijn discipelen rondtrekkend in het Malaya gebergte onverwacht opzocht. Die olifant staat bekend als G a j e n d r a.

- Een zoon door Pulastya verwekt bij Havīrbhū die in zijn volgende leven Dahrāgni heette, hij van het

vuur van de spijsvertering, en Viśravā, de grote der verzaking (4.1: 36).

- Een naam van Ś i v a.

Āgnīdhra: de zoon van P r i y a v r a t a en klein-zoon van M a n u. Hij wenste zich een vrouw uit de hemel en won aldus de hand van de A p s a r a Pūrvacitti. Zo kreeg hij goed nageslacht zoals ko-ning N ā b h ī, de vader van a v ā t ā r a R i s h a b h a (zie 5.2).

Ākūti: een van S v ā y a m b h u v a M a n u's drie dochters en de vrouw van Ruci (zie 4.1).

Ānakadundubhi: een andere naam voor Vasudeva, de vader van Heer K r i s h n a, als degene die Heer K r i s h n a Zijn plaats van geboorte gaf (zie 9.24: 28-31).

Ānanda: hemels geluk, zie ook s a t - c i t - ā n a n d a, eeuwigheid, bewustzijn en gelukzaligheid als de fundamentele kwaliteiten van het Godsbewustzijn.

Āranyaka: naam voor een afdeling van religieuze en filosofische geschriften nauw verwant aan de b r ā h m a n a's en zo genaamd omdat ze dan wel samengesteld werden in de bossen of aldaar bestu-deerd werden. De u p a n i s h a d's worden gezien als hun aanhangsels (zie ook V e d a's).

Ārati: lichtoffer; ritueel waarbij voor de beeltenis, Zijn a r c ā-gedaante (zie M ū r t i), bloemen, water, wierook en licht wordt geofferd.

- Een van de negen activiteiten van de toegewijde dienst (zie b h ā g a v ā t a d h a r m a).

- Ceremonie met een lamp voor het begroeten of afscheid nemen van de Heer.

Āroha: inductie, veralgemenen, generaliseren van een onpersoonlijke, materiële noemer; de 'opstij-gende' methode van kennisverwerving. Kenmerk van u p ā d ā n a k ā r a n a.

Āruni's: geheiligde personen aangevoerd door Āruni, ook wel Uddālaka genaamd, een bekende b r ā h m a n s e leraar, zoon van Aruna Aupaveśi en vader van Sveta-ketu (10.87: 18).

- Superieure y o g ī's.

Āryan: de beschaafde, progressieve, cultuurmin-nende mens van geestelijke realisatie (verbasterd: ariër).

6 - Namen, Kernbegrippen en Sanskriet Termen

Āsana: lichaamshoudingen (zie a s h t h ā n g a - y o g a).

Āśrama: toevluchtsoord voor geestelijk zoekenden.

- Afdeling van het geestelijk leven. Vier soorten:
- B r a h m a c ā r i: vrijgezel, celibatair, continent student van bonafide geestelijk leraar.
- G r i h a s t h a: gehuwd.
- V ā n a p r a s t h a: teruggetrokken.
- S a n n y ā s a - onthecht (zie v a r n ā ś r a m a).

- Het doorlopen van deze stadia maakt het mogelijk om tot volkomen zelfrealisatie te komen voordat men het lichaam verlaat. Zodoende keert men dan niet terug naar de materiële wereld en is men bevrijd uit het rad van wedergeboorte. (zie ook s a m s ā r a, m u k t i)

- Afgelegen hut die tot meditatie-plek dient.

- Plaats of ruimte waar men gemeenschappelijk naar zelfverwerkelijking streeft, hermitage.

Āstikyam: religieuze verbondenheid, trouwhartigheid, geloof in de religieuze beginselen, vroomheid.

Āśutosha: naam voor H e e r Ś i v a als hij die snel te behagen is (zie b.v. 9.9: 8).

Āsuram bhāvam āsrita: ronduit atheïstische personen.

Ātma: in hen zelf, van de ziel of het zelf, zelfgerealiseerd, van het levend wezen, het eigene, het lichaam, wat persoonlijk is, wat van het zelf is.

Ātmā: ziel, het zelf, maar ook: lichaam, hart, geest of zinnen.

- De ziel is eeuwig, kwijnt niet weg, is zuiver, het individuele, de kenner van het veld, het oorspronkelijke vertrekpunt, het onveranderlijke, zelf-verlichtte, de eigenlijke oorzaak, de alles doorvarende, onafhankelijke en onbeweeglijke. Door deze twaalf levensteken van de ziel wordt een bewust persoon er toe aangezet het valse begrip van 'Ik' en 'Mijn' op te geven dat zijn oorsprong heeft in de illusie van alles wat hoort bij het hebben van een lichaam (7.7: 19-20).

- Wezen van God en de mens,

- Zelfherinnering in verbondenheid met K r i s h n a,

- Einde van de ik-illusie (zie a h a m k ā r a).

Ātmānandi's: toegewijden die in afzondering met K r i s h n a alleen blijven willen en niet prediken.

Ātmā-jyoti: 'het licht van de ziel'. Geestelijke kennis (zie ook v i d y a, ā t m ā - t a t t v a en B r a h m a j y o t i).

Ātmā-nivedanam: volledige overgave aan K r i s h n a. Eindpunt van het negenvoudig proces van toegewijde dienst (zie b h ā g a v ā t a - d h a r m a).

Overgave aan K r i s h n a van binnenuit (zie ook c h a i t y a).

Ātmā-tattva: aanduiding van essentiële kennis omrent het verschil tussen lichaam en ziel.

- Volmaakte kennis van de ziel zelf.

- De werkelijkheid van de ziel onder gezag van regulatie (zie n i y a m a).

Ātma-rāma: de Heer tevreden in Zichzelf aantrekkelijk voor een ieder zoals verklaard door het gelijknamige vers uit het Bhāgavatam (zie 1.7: 10).

Āvritya: verhulling (van de ziel door stoffelijkheid).

Āyu(s of Āyur): de zoon van P u r ū r a v ā en U r v a ś ī, de wijze heersend over de maand Pushya of Pausa, December/Januari (zie 12.11: 42).

Abhiniveśa: een van de vijf k l e ś a's, de hindernissen op het pad van de zelfrealisatie: de gehechtheid aan het leven.

Abhyāsa: standvastigheid, gestadigheid, volhouden, doorzetten, discipline, geregelde praktijk, herhaling, herhaald lezen, studie; gebruik, gewoonte, zede, de poging van de geest om te verwijlen in zijn onveranderde conditie van zuiverheid (s a t t v a).

Acinthyā-bhedābheda-tattva: K r i s h n a is de ondoorgrondelijke eenheid in de verscheidenheid (zie ook s i d d h ā n t a).

- De heuristiek, de vuistregel van de C a i t a n y a v a i s h n a v a die stelt: Hij is Mij, maar ik niet Hem; Hij is de eenheid in de veelheid der slechts kwalitatief aan Hem gelijke delen en gehelen; Hij de Godspersoon die het universum is, waar ik slechts een deel k a l ā van ben (*ekatvena prithāktvena bahudhā* B.G. 9.15).

Acyuta: (letterlijk: iemand die nooit ten val komt); Onfeilbare, gezegd van K r i s h n a.

Adbhuta: verwondering, verbazing of verbijstering als indirecte r a s a.

Adharma: goddeloosheid, plichtsverzaking, tegen-natuurlijkheid, onrecht (zie ook d h a r m a).

- *Vidharma, paradharma, upadharma, ābhāsa* en *chala-dharma* zijn de vijf verschillende vormen van goddeloosheid die door degenen trouw aan de Schrift worden beschouwd als het *adharma* dat moet worden opgegeven. De oorspronkelijke bedoeling in de weg staan is *vidharma* (ook onwettig genoemd); doen alsof (ofwel verkeerd opgevat) is het *paradharma* en ketters of bekokstooft als iets anders is het *upadharma*; het is (*ābhāsa*, pretentius of hypocriet) valse trots en met *chala*, bedrog, verdraait men de betekenis (S.B. 7.15: 12-13).

- De goddeloze tegenhangers van de religie: leugenachtigheid, geweld, ongenoegen en onenigheid (12.3: 20).

- Zie Ook m ā y ā v ā d i.

Adhi: een voorzetsel voor werkwoorden en zelfstandige naamwoorden, uitdrukking gevend aan erboven staan, hoog boven, ernaast.

Adhibhūtam: de stoffelijke natuur.

Adhidaivatam: de universele gedaante van de Heer genaamd a d h i d a i v a (B.G. 8.4).

Adhidaivika, adhyātmika, adhibhautika: hindernissen afkomstig van resp. de natuur, jezelf en van anderen, zie verder k l e ś a's.

Adhikāri: toegewijde.

- Term voor overgegeven toegewijden in de tempel. Drie soorten:

- K a n i s h t h a: beginners (b h a k t a's), op dit nivo ontwikkelt men:

- ś r a d d h ā, geloof;

- *sadhu-sanga*, omgang met toegewijden;

- *bhajana kriya*: de reguliere spirituele praktijk van het alleen en tezamen zingen van de namen, het lezen van de geschriften en dergelijke; dit stadium overbrugt naar het volgende nivo via d ī k s h ā.

- M a d h y a m a: gevorderden (geïnitieerden), op dit nivo ontwikkelt men:

- *anārtha nivritti*: zonden verdwijnen geleidelijk: het hart raakt gezuiverd;

- *nishtha*; vastbeslotenheid; duurzame overgave.

- *ruci*, een hogere smaak;

- *aśakti*: verdieping in de relatie met K r i s h n a; het individuele karakter met een r a s a.

- U t t a m a: zuivere toegewijden die stabiel zijn in bovenzinnelijkheid. (zie ook 11.2: 45-47 en b h a k t a), op dit niveau ontwikkelt men:

- b h a v a: een sterke emotionele ervaring, een staat van vervoering, in het omgaan met K r i s h n a.

- p r e m a: zuivere liefde voor God in zijn volle omvang.

Adhishthāya: in die omstandigheid, telkens weer (neemt Hij geboorte).

Adhiyajña: de Superziel, volkomen deelaspect van de Heer in het hart van ieder levend wezen.

Adhokshaja: naam voor de Hoogste Persoonlijkheid, V i s h n u of de V i s h n u- a v a t ā r a, als zich bevindend boven en voorbij het zintuiglijke.

Adhvaryu: de priester die de y a j u r - m a n t r a's zingt om het offer in te leiden (zie ook r i t v i k).

Adhyātma-cetasā: iemand die zich uitsluitend afhankelijk stelt van K r i s h n a.

Aditi: de moeder der twaalf halfgoden Vivasvān, Aryamā, Pūshā en Tvashthā, Savitā, Bhaga, Dhātā,

Vidhātā, Varuna, Mitra, Śatru en Urukrama (6.6: 38-39).

- Één van de vrouwen van de wijze K a ś y a p a (zie S.B. 8.16 & 17).

Advaita: zonder dualiteit, hetgeen met betrekking tot de Heer wil zeggen dat er geen verschil bestaat tussen Zijn lichaam en Hemzelf.

- S.B.: 7.15: 63-65: (63) Naar de constatering dat, zoals met de substantie van de draden van een doek, het effect en de oorzaak (van zijn bestaan) één zijn omdat uiteindelijk ze los van elkaar plaatsen het onware vormt, spreekt men van een begrip van eenheid (*bhāyādvaita*, zie ook B.G.: 18: 16). (64) In alle activiteiten van de geest, de woorden en het lichaam rechtstreeks van toewijding zijn voor het Allerhoogste van het Bovenzinnelijk Absolute, o Yudhishthira, wordt eenheid in handelingen genoemd (*kriyādvaita*, vergelijk B.G. 9: 27). (65) Als het uiteindelijk doel en het eigenbelang, de vrouw en de kinderen, de anderen of welke levende wezens ook, één is, wordt die eenheid genoemd de eenheid van het belang (*dravyādvaita*).

Advaita-ācārya (Advaita Prabhu): P a ñ c a - t a t t v a -incarnatie van M a h ā - V i s h n u. De oudste metgezel van Heer C a i t a n y a die verantwoordelijk is voor het afroepen van Zijn nederdaling in de stof.

Aghampāpāh: ernstige zonde.

Agni: de halfgod die het vuur regeert.

Agni-traya: naam van de drie heilige vuren, respectievelijk genaamd:

- *garhapatyā*: het vuur van waaruit de offervuren worden aangestoken;

- *ahavaniyā*: het vuur aangemaakt om de offers te ontvangen; met na-me het oostelijke van de drie vuren brandend bij een plechtigheid;

- *dakshina*: het zuidelijke vuur, het vuur van het bijeenzamelen, waar gekookt wordt.

Agnihotra-yajña: brandoffer. Het ceremoniële vuuroffer opgevoerd in vedische rituelen.

Aham brahmāsmi: het vedische aforisme "Ik ben geestelijk".

Ahamkāra (Ahankāra): v a l s e g o berustend op identificatie met het lichaam vormt de zetel van de angst. In de psychologie vaak neurotisch, d.w.z. geestelijk ineffectief, genoemd vanwege de vervreemding van het Ware Zelf of het zelfideaal (K r i s h n a, zie ook a s m i t ā). ook wel gewoon ego genoemd. Van de neurose van de valse identificatie geneest men door de prioriteit van de regulerende beginselen die de menselijkheid definiëren (zie v i d h i) te herstellen oftewel door het gezag van K r i s h n a en Zijn vertegenwoordigers te aanvaarden. (zie ā c ā r y a, p a r a m p a r ā, g u r u, m ā y ā v ā d i). Weigert men dit dan komt men met a n a r t h a s (ondeugden) en k l e ś a's (hindernissen) te zitten ofwel met symptomen van psychisch disfunctione-

8 - Namen, Kernbegrippen en Sanskriet Termen

ren: verdringing (repressie, onwetendheid, onbewust zijn, zie a v i d y ā), projectie (d v e śā), angst (fobieën, b h a y a), en dwangmatigheid (tegennatuurlijkheid, perversie, valse religie ofwel a d h a r m a).

- De illusie van 'ik' en 'mijn' zoals besproken in b.v. 2.9: 2, 4.28: 17, 4.29: 5, 5.5: 8, 6.16: 41, 10.85: 17, en 11.28: 15.

Ahimsa: geweldloosheid, niets verwonden, onschadelijk zijn, veiligheid, zekerheid (zie b.v. 11.8: 9).

Airāvata: I n d r a's olifant.

Aja: (de Ongeborene) naam van K r i s h n a duidend op Zijn eeuwige bovenzinnelijke aard.

- Naam van de Allerhoogste Godspersoon, 'Hij die ongeboren is'

Ajana: 'ongeboren zijn', naam van de Heer als de Ongeborene.

Ajāmila: een gevallen brahmaan die van de hel gered werd door het onopzettelijk chanten van de naam van de Heer in zijn stervensuur (zie 6.1 & 2).

Ajita: naam voor K r i s h n a als de Onoverwinlijke.

Akarma: 'niet-werken', vrijheid van terugslagen, onbaatzuchtige activiteit, toegewijde dienst, activiteit die leidt tot zelfverwerkelijking (zie n a i s - k ā m a - k a r m a).

Akshauhini: legereenheid bestaande uit 21.870 strijdagens, 21.870 olifanten, 109.350 infanteristen en 65.610 cavaleristen ofwel tien anikini's (zie ook g a n a).

Akrūra: 'niet wreed, zachtgeaard'; naam van K r i s h n a's vertrouwde oom van vaders zijde die naar V r a j a werd gestuurd door K a m s a om K r i s h n a en B a l a r ā m a uit te nodigen voor een worstelwedstrijd (zie 10.36).

Ambarīsha Mahārāja: grote koning en toegewijde, die alle negen methoden van toegewijde dienst volmaakt toepaste (zie b h ā g a v ā t a d h a r m a, zie 9: 4 & 5).

Ambikā: betekent moeder, goede vrouw, een naam schriftuurlijk verbonden met het vrouwelijke van U m a en P ā r v ā t ī in relatie tot S k a n d a, Ś i v a of R u d r a, als een term van respect. Samen met P a ś u p ā t i aanbeden door de g o p a's in 10.34.

Amrit: nectar, de nectar van de Goden. Een substantie gewonnen uit het karnen van de melk-oceaan (zie canto 8.7, 8.8, 8.9 en 8.10).

Amśa-avatāra: de Heer incarneert om het innerlijk leven te inspireren, maar dan voor enkel één bepaald doel (zie ook c h a n n a en a v ā t ā r a).

Ananga: 'hij zonder lichaam'; naam van K ā m a d e

v a of Cupido de God van de Liefde, zo genoemd omdat hij het zonder een lichaam moest stellen door een flits van het oog van Ś i v a, daar hij hem had verstoord in zijn leven van verzaking door hem te vervullen van liefde voor P ā r v ā t ī, zijn gezellin.

- De ether (*akāśa*), de lucht, de hemel; de geest; dat wat niet a n g a is.

Ananta / Ananta Śeśha / Anantadeva: naam van de goddelijke slang met de ontelbare koppen waarop hij de universa draagt; het slangenbed waarop V i s h n u neerligt (zie ook S a n k a r s h a n a en 5.25).

Anantavijaya: de naam van Koning Y u d h i s h t h h i r a's schelphoorn.

Anartha's: (niet-doelen) ongewenste eigenschappen, in zes verdeeld: k ā m a: lust, k r o d h a: woede, l o b h a bezitsdrang, m ā d a: trots, m ā t s a r y a: jaloezie en m o h a: misvatting.

Anasūyantah: leven zonder afgunst.

Anga Mahārāja: de vader van koning V e n a.

Angamejayatva: instabiliteit van het lichaam.

Anga's: leden, delen, de bijkomende zaken van de V e d a, te weten *śikshā* (fonetiek; hoe uitgesproken klanken weer te geven met tekens en geschreven letters), *kalpa* (de rituelen, voorschriften van regels voor ceremonieën en offerplechtigheden), *vyākaraṇa* (grammatica; de taalregels), *chandas* (prosodie: accenten op lettergrepen; de wetten van de versmaat of metrische compositie), *jyotiṣa* (astronomie), *nirukta* (etymologie; herleiden van enkelvoudige en samengestelde termen).

Angirā (Angiras): een van de zeven grote wijzen (zie 8.13) die rechtstreeks voortkwamen uit H e e r B r a h m ā. Schreef hymnen, een wetboek en een astronomische verhandeling.

- Beroemde wijze en stamvader of p r a j ā p ā t i die koning C i t r a k e t u onderrichtte (zie 6.14 & 15, 4.1: 33).

- Een van de tien zoons van B r a h m ā die voortgebracht werd uit zijn mond (3.12: 20-24).

- Verre nazaat van Bharata (5.9: 1).

- Wijze gehuwd met twee dochters van D a k s h a (6.6: 2).

- Wijze gehuwd met Śraddha een dochter van K a r d a m a (3.24: 22).

- Wijze door Pushkarinī verwekt in Ulmuka (4.13: 17)

Aniruddha: (ongehinderd, niet te overheersen, eigenwillig) een van de vier oorspronkelijke expansies van Heer K r i s h n a in de geestelijke wereld heersend over de geest (zie ook V y ū h ā s, S a n k

a r s h a n a - van het ego, P r a d y u m n a - van de intelligentie en V ā s ū d e v a van het bewustzijn, zie ook S.B. 4.24:35-37 en p a ñ c a t a t t v a).

- Aniruddha, de zoon van P r a d y u m n a die een zoon van K r i s h n a was, werd door de dochter van B ā n ā s u r a verleid tot buitenechtelijke sex, waarop een oorlog volgde waarin B ā n a werd verslagen (zie 10.62).

- Een nazaat van V r i s h n i.

- Het touw om vee mee vast te binden.

Anna: voedsel in vier typen: *carvya*, *cūshya*, *lehya* en *pehya* - resp. voedsel dat wordt gekauwd, opgezogen (of zonder kauwen doorgeslikt), opgelikt en gedronken (vermeld in 4.19: 9, zie ook p r a s ā d a m).

Anna-prāsana: ritueel waarbij een kind voor het eerst vast voedsel te eten wordt gegeven. Een van de tien s a m s k ā r a's.

Anta: einde (zie v e d ā n t a en s i d d h ā n t a).

Antardhāna: ('verdwijning'), Vijitāśva ofwel 'hij die het paard won', de zoon van P r i t h u die het paard terugbracht dat I n d r a weggestolen had van het A ś v a m e d h a offer gehouden door A t r i n a de neergang van koning V e n a (zie S.B. 4.24: 3).

Anu-ātmā: de atomisch kleine ziel welke volkomen deel van K r i s h n a is (zie ook v i b h u - ā t m ā en j ī v a - ā t m ā).

Anukarana: imitatie, blind volgen, derde klas toewijding (zie k a n i s h t h a).

Anuloma: de vader is van een hogere klasse dan de moeder in tegenstelling tot de p r a t i l o m a, waarbij het omgekeerde waar is (zie 11.20: 2). Andere verdelingen zijn:

- De *vaidehaka's* bestaan uit hen geboren uit een ś ū d r a vader en een b r ā h m a n a moeder,
- De *sūta's* zijn zij die geboren zijn uit een k s h a t r i y a vader en een b r ā h m a n a moeder of van een ś ū d r a vader en een k s h a t r i y a moeder.
- De *mūrdhāvasikta's* zijn zij geboren uit een b r ā h m a n a vader en een k s h a t r i y a moeder.
- *Ambastha's* zijn zij die geboren zijn uit een b r ā h m a n a vader en een v a i ś y a moeder (dezen werken vaak in de gezondheidszorg).
- *Karana* naam voor hen die geboren zijn uit een v a i ś y a vader en een ś ū d r a moeder of een k s h a t r i y a vader en een v a i ś y a moeder.

Anusarana: volgen, naar eigen aard toegewijde dienst doen in overleg; met eigen inbreng. Tweede en eerste klas toewijding (zie m a d h y a m a en u t t a m a).

Apahrita-cetasam: term van K r i s h n a voor warhoofden.

Apāna-vāyu: een der inwendige lichamelijke luchtbewegingen, welke door het a s h t h ā n g a - y

o g a-systeem onder bedwang kunnen worden gekregen. De a p ā n a - v ā y u gaat omlaag.

Aparā prakriti: de lagere, stoffelijke energie van de Heer.

Aparigraha: zonder bezitsdrang) zijn, niet aannemen van giften (zie y a m a en n i r m a m a).

Apaurusha: 'niet door een materieel persoon gesproken' (zie ś r u t i).

Apavarga: de weg naar de verlossing door K r i s h n a geopenbaard (zie ook k a i v a l y a - p a n t h ā). Er zijn vier stadia van ontwikkeling: van k a r m a -, j ñ ā n a -, a s h t h ā n g a - tot b h a k t i - y o g a (zie ook t r i - k ā n d a).

- Hemel, bevrijding, vervolmaking, einde.

- De emancipatie van de ziel vanuit zijn lichamenlijk bestaan, vrijwaring van verdere transmigratie; uiteindelijk zaligheid.

- Gift, donatie, restrictie.

Apsara's: hemelse dansmeisjes, bewoners van de hemel. Echtgenotes van de G a n d h a r v a's.

- Pūrvacitti is de naam van de a p s a r a waar de Heer zich toe bekend (zie 11.16: 33).

Arcana: de lof, het respecteren, de eer bewijzen, het aanbidden, het vereren van de m ū r t i of het verbinden van de zinnen in 's Heren dienst (zie ook b h ā g a v a t a d h a r m a).

Arca-vigraha: de incarnatie van de Heer in een ogenschijnlijk van materie vervaardigde vorm, bedoeld om het nieuwe toegewijden gemakkelijk te maken, Hem te aanbidden (zie M ū r t i).

Arci: de vrouw van koning P r i t h u (4.23: 19-28).

Arjuna: Arjuna: zoon van koningin Kuntī (P r i t h ā) en koning P ā n d u. Vriend en neef van K r i s h n a. Degene tot wie de G ī t ā wordt gesproken (zie ook P ā n d a v a's en stamboom, G u d a k e ś a en P a r a n t a p a).

Artha: economische activiteit, economische ontwikkeling, gewin. Een van de vier hoofddoelen van het materiële leven (zie p u r u s h ā r t h a's).

Aruni: een wijze, niet te verwarren met Āruni - zie hiervoor-, vermeld in 4.8: 1 en 6.15: 12-15.

Aryamā: de halfgod belast met P i t r i l o k a, de wereld van de voorvaderen. Een van de twaalf zoons van A d i t i (6.6: 38-39) en K a ś y a p a.

- Van de verbintenis van Aryamā met zijn vrouw Mātrikā kwamen vele hooggeleerde zoons ter wereld van wie Heer Brahmā een soort van mens de wereld in hielp die daadwerkelijk gelijk hen was met een geneigdheid tot zelfonderzoek (6.6: 42).

10 - Namen, Kernbegrippen en Sanskriet Termen

- Zolang **V i d u r a** de rol van **śū d r a** speelde, deelde **Aryamā** optredend voor **Y a m a r ā j a**, de straf uit die de zondaars verdienden (1.13: 15).

Asānga: zich losmaken van het stoffelijk bewustzijn.

Asamprajnatasamādhī: niet opzettelijke, natuurlijke verzonkenheid in **K r i s h n a**, negatief noch positief, zonder vals ego (zie **s a m ā d h i** en **d h a r m a m e g h a - s a m ā d h i**).

Asat: van voorbijgaande aard, tijdelijke materiële vorm, het onware, de materiële oorzaak (zie ook **s a t** en **u p ā d ā n a k ā r a n a**).

Asat-kāla: tijd die een vorm aanneemt en daarmee onwaar of vals wordt (b.v. de standaardtijd). Deze term komt in de oude geschriften niet rechtstreeks voor - wordt gebruikt voor de moderne prediking om twee essentiële termen met elkaar te verbinden. Wel is er sprake van het **k ā l a - k ū ṭ h a** ('valse tijd' ook wel **h a l ā h a l a** genoemd) gif dat voortkwam uit het karnen van de oceaan en dat door Heer **S i v a** werd opgedronken (zie **k ā l a**, 8.7: 18 en 8.6: 25).

Asthānga-yoga: het achtvoudig pad van de **y o g a**. Zelfrealisatie in acht opeenvolgende fasen: onthoudingen (**y a m a**), inachtnemingen (**n i y a m a**), zithoudingen (**ā s a n a**), adembeheersing (**p r ā n ā y ā m a**), verinnerlijking (**p r a t y ā h ā r a**), concentratie (**d h ā r a n ā**), meditatie (**d h y ā n a**), absorptie, verzonkenheid (**s a m ā d h i**).

Asthā-siddhi's: de acht mystieke volmaaktheden, perfecties, verworven door **y o g a**-beoefening (zie **s i d d h i**).

Asita: een klassieke autoriteit in de vedische kennis. Een van de meesters der volmaaktheid die de rondtrekkende spirituele opvoeders zijn (6.15: 12).

Asmitā: ik-mijn-illusie. Identificatie met de materie en het idee van eigenaarschap. Staat tegenover ziel en delen. (zie **k l e ś a**, **j ī v ā t m ā**, **n i r m a m a** en **a h a m k ā r a**).

Asteya: niet stelen, vrij van onrechtmatig toe-eigenen (zie **y a m a**).

Āsutosa: naam voor heer **Ś i v a** als hij die snel behaagd is (zie e.g. 9.9: 8).

Asura: (lett.: niet van **S u r y a**, de zonnegod of **s u r a**, het licht, de verlichting) goddeloze, een demon, iemand die tegen de regels ingaat, iemand van de duisternis, een atheïst, een onverlichte begeertige persoon gedreven door lust en woede. (zie ook **s u r a** en **R ā k ś h a s a**'s).

- Een ieder die zich niet aan de regels van de Schriften houdt en wiens enige levensdoel eruit bestaat om voortdurend van werelds vermaak te genieten.

- Zuiver demonisch wezen dat zich openlijk tegen de beginselen van de godsdienst verzet.

- Kwaadaardig monster van het soort dat tijdens **K r i s h n a**'s verblijf op aarde de strijd met Hem aanbond.

Aśubhāt: kwaad lot dat men vermijdt door kennis van handelen (zie **k a r m a**, en B.G. 4.16 & 9.1).

Aśvamedha-yajña: paardoffer. Aan het eind van het leven of een periode van bestuur van een koning wordt een paard met een plaquette om de hals het koninkrijk ingestuurd met in het gevolg een leger. Iedereen die de eer van de koning aanvecht wordt dan bestreden.

- Methode om afscheid te nemen van wereldse gehechtheid en status.

- De zoons van **S a g a r a** werden tot as verbrand toen het paard van hun **aśvamedha**-offer werd aangetroffen in de **ā ś r a m a** van de wijze **K a p i l a** die zij om die reden onheus bejegenden (zie 9.8).

Aśvattha: de heilige vijgenboom of bodhi of **p i p p a l a**, of een zonder bijzondere eigenschappen, ook vaak een banyan genoemd; vermeld in de **G ī t ā** (10: 26) en in het **B h ā g a v ā t a m** (11.16: 21 en 11.30).

Aśvatthāmā: de kwaadaardige zoon van de grote militaire leider **D r o n ā c ā r y a** die de kinderen van de **P ā n d a v a**'s vermoorde.

Aśvins, Āsvini-kumāra's: tweeling goden, geboren uit **V i v a s v ā n** en zijn vrouw **Vadavā**, ze zijn verantwoordelijk voor de geneeskunde en de kruiden. Ze schonken de wijze **Cyavana** zijn jeugd en verwierpen aldus een aandeel in de **s ō m a - r a s a** die hen voordien ontzegd was. Ze verkregen het schild van mantra's dat hen onsterfelijk maakte van **Dadhyañca** (zie: 4.7: 5, 5.23: 7, 6.9: 52, 8.13: 10, 9.23: 11).

- De tweelingen **Sahadeva** en **Nakula** van de **P ā n d a v a**'s ziet men als incarnaties van hen.

Atri Muni: een van de tien **m a h ā r i s h i**'s geboren uit **B r a h m ā**. Ontving van **K a r d a m a** zijn dochter **Anasūyā** ten huwelijk (3.24: 22).

- Mediteerde voor een honderdtal jaren op de berg genaamd **Riksha** en bereikte de zegen van de halfgoden dat ze uit hem geboorte zouden nemen (4.1: 17-28).

- De vrouw van **Atri Muni**, genaamd **Anasūyā**, baarde drie zeer beroemde zoons: **D a t t ā t r e y a**, **Durvāsā** en **Soma** (de maangod), welke (gedeeltelijke) incarnaties van respectievelijk de **Superziel** (**V i s h n u**) zijn, heer **S i v a** en heer **B r a h m ā**. (4.1: 15 and 9.14: 2).

- De wijze die betrokken was bij een conflict tussen **I n d r a** en **P r i t h u** over het stelen van een paard (zie 4.19).

Aśvatthāmā: de kwaadaardige zoon van grote militaire leider **D r o n ā c ā r y a** die de kinderen van de **P ā n d a v a**'s doodde.

AUM: zie o m k ā r a.

Avabhritha: een afsluitende plechtigheid in vedische offeranden waarin men zichzelf en de gebruiksvoorwerpen van het offer schoonwast.

Avadhūta: een heilig iemand van volledige verzaaking, iemand die zich niet bezorgt om dingen van de wereld als kleding of zelfs maar schoon zijn (zie b.v. R i s h a b h a).

- Wordt besproken door K r i s h n a als hebbende 24 leermeesters (in 11.7, 8 & 9).

- Wordt ondervraagd door P a r ī k c h i t in 7.13.

Avaroha-panthā: de materialist wil alles begrijpen middels de āroha-panthā - het pad van de rede en argument - maar bovenzinnelijke zaken kunnen niet op deze manier worden begrepen. In plaats daarvan moet men de avaroha-panthā volgen, het proces van nedergedaalde kennis, het pad van de overgave aan de p a r a m p a r ā en het aanvaarden van spirituele, geestelijke kennis.

Avasah: hulpeloosheid (van materialisten b.v.).

Avasthātraya: de drie staten van bewustzijn (zie ook v r i t t i - t r a y a): waken, *jāgrat*, slapen *svapna* and diepe slaap *sushupti* die de functies van de intelligentie vormen naar de geaardheden der natuur; met kenmerken verschillend met die van hen stelt men de individuele ziel vast als zijnde de getuige (zie 1.18: 26,4.29: 71 & 1b, 6.16: 61-62, 7.7: 25, 10.47: 31, 10.84: 24-25, 11.13: 27, 11.25: 20 en 11.28: 20)

- Boven deze drie die filosofisch ook wel worden aangeduid als de *viśva* (wakker zijn voor externe voorwerpen), *taijasa* (de geest voor zichzelf dromend) en *prajāna* (latentie van het denken) staat van de Heer, bevindt zich de staat van *turiya* (het superbewustzijn of de staat van de ziel, zie 12.11: 22).

Avatāra: nederdaling van de Opperheer. Er zijn er in beginsel twee soorten: *vibhūti*- en *aveśa/sākshad*-avatāra's: resp. gevormachtigde levende wezens en incarnaties en expansies met het volle vermogen. Van deze laatsten bestaan er zes soorten: P u r u s h a, L ī l ā, G u n a, M a n v a n t a r a, Y u g a en Ś a k t i - ā v e ś a avatāra's. Ze worden ook wel ingedeeld ingedeeld in *vaibhāva* tijdelijke, minder bekende (zoals de M o h i n i, V y ā s a en H a m s a gedaante) en *prabhāva* eeuwige incarnaties van de vierhandige soort (zoals de universele gedaante die K r i s h n a toonde op het slagveld). *Vaibhāva* zijn ook incarnaties als K ū r m a, M a t s y a, N a r a - N ā r ā y a n a, V a r ā h a, H a y a g r ī v a (zie verder purport C.C. adi.2.97). Er bestaan vierentwintig van deze *vaibhāva* incarnaties. Een ander verschil tussen avatāra's is wat wordt genoemd het *vīlāsa* (expansies) en het *prakaśa* aspect (Zijn eigen gedaante).

- Een volkomen expansie van de Heer.

- De gevormachtigde toegewijde van de Heer.

- Deductief proces van het nederdalen van de (Super-)ziel in de stof.

- Betekenisverklaring C.C. madhya 20,246: 'Van de g u n ā - a v a t ā r a's zijn er drie — heer B r a h m ā, heer Ś i v a en Heer V i s h n u.

- Van de l ī l ā en V i s h n u - a v a t ā r a's zijn er talloze.

- Van de P u r u s h a - a v a t ā r a's zijn er ook drie, de drie V i s h n u's.

- Van de avatāra's die verschijnen gedurende de regeerperiodes van de M a n u, bekend als de m a n v a n t a r a - a v a t ā r a's of ook wel vaibhava-avatāra's, zijn er bijgevolg veertien.

- Y a j ñ a en V ā m a n a worden ook wel gerekend onder de l ī l ā - a v a t ā r a's.

- De vier y u g a - a v a t ā r a's zijn: (1) *sukla* (wit) in S a t y a - y u g a (S.B. 11.5.21), (2) *rakta* (rood) in T r e t ā - y u g a (S.B. 11.5.24), (3) *āyāma* (donkerblauw) in D v ā p a r a - y u g a (S.B. 11.5.27) en (4) over het algemeen *krishna* (zwart) maar in speciale gevallen *pīta* (geel) zoals C a i t a n y a M a h ā p r a b h u in K a l i - y u g a (S.B. 11.5.32 en 10.8.13).

- De ś a k t y ā v e ś a - a v a t ā r a's worden ingedeeld in (1) gedaanten van goddelijke verzonkenheid (*bhagavad-āveśa*), zoals K a p i l a d e v a of R i s h a b h a d e v a, en (2) goddelijk gevormachtigde (*śaktyāveśa*), van wie er zeven meest vooraanstaand zijn.

(zie verder c h a n n a, s v a y a m r ū p a, v i s h n u - t a t t v a - a v a t ā r a, g u n ā v a t ā r a, y u g ā v a t ā r a, a m ś a - a v a t ā r a, p u r u s h a - a v a t ā r a, l ī l ā - a v a t ā r a, m a n v a n t a r a - a v a t ā r a, ś a k t i - a v e ś a - a v a t ā r a en S.B. 2:7 voor een beschrijving van V i s h n u - a v a t ā r a's).

Avidyā: onwetendheid ontstaan uit de schaduw van B r a h m ā, onbenul. In vijf soorten:

1. vals ego als traagheid in onwetendheid (*tamah*),
2. lust als woede in jaloezie (*tāmisram*),
3. trots als vals eigenaarschap in materialisme (*mahā-moham*),
4. klagen als zin voor de dood in dood-illusie (*andha-tāmisram*),
5. twijfel als zelfmisleiding in misvatting (*moham*) (zie 3.20: 18).

- Als geaardheid der natuur (zie g u n a): t a m a s of traagheid.

- Eén van de vijf k l e ś a's.

Avyayam: onveranderlijk. Eigenschap van de ziel.

Avyakta: niet-geopenbaard, voor onze beperkte blik niet zichtbaar.

Ayodhyā: stad van Heer R ā m a en de koningen van de s ū r y a v a m ś a.

B

Bādarāyana: naam van de vader van Ś u k a d e v a, V y ā s a d e v a naar zijn mediteren in B a d a r i k ā ś r a m a.

Bāhuka: Gekarnd uit de benen van koning V e n a werd Bāhuka (de dwerg) geboren met haar zo rood als koper die als 'Wat kan ik voor u betekenen?' ofwel Nishāda bekend stond. De Naishāda's van hem zo geheten bewoonden de heuvels en bossen, en waren gevreesd omdat ze de last van de zonden van V e n a op zich hadden genomen.

Bāna: 'pijl' een a s u r a beschermd door Heer Ś i v a die wel duizend armen had en ook wel Bānāsura wordt genoemd. Zijn dochter Ū s h ā haalde A n i r u d d h a naar zich toe, K r i s h n a's kleinzoon. Met A n i r u d d h a gevangen gezet volgde toen een verschrikkelijke veldslag tussen K r i s h n a en Ś i v a en zijn volgelingen (zie 10.62-63).

Badarikāśrama: het toevluchtsoord in de Himalaya's waar velen zich terugtrekken aan het eind van hun leven om te mediteren tot de dood erop volgt.

- Vermeld in 3.4: 4, 5.4: 5, 4.12: 16, 7.11: 6, 7.14: 30-33, 9.3: 36, 10.52: 4, 11.4: 7 en 11.29: 41-44.

- *Badarikā* betekent de vrucht of de bes van de jujube. Het is de naam van een van de bronnen van de Ganges en de naburige hermitage van N a r a - N ā r ā y a n a.

- Als het pelgrimsoord bij uitstek ook wel Viśālā genaamd.

Balarāma: ('kracht der vreugde') K r i s h n a's eerste Volkomen deelaspect, optredend als Zijn oudere broer, ook wel Baladeva genoemd en R ā m a. Is de beschermmer en leraar van de toegewijden. Wordt eveneens B h a g a v ā n genoemd (zie ook s a n k a r s h a n a).

Bali Mahārāja (*bali* betekent: offergave): een koning die een grote toegewijde werd door alles over te geven aan Heer V ā m a d e v a, de Heer die verscheen als een dwerg-brahmaan (zie 8.19).

Banyan: (*ficus benghalensis*) aziatische heilige boom ook wel *barh* genoemd, met luchtwortels en vele stammen die zich wijd uitspreiden. Begint zijn leven als een parasiet (zie ook p i p p a l a en a ś v a t t h a).

Barhishat: zie P r ā c ī n a b a r h i.

Barhismān: zie P r ā c ī n a b a r h i.

Betel: smakelijke noot die gekauwd het speeksel rood kleurt. Een activiteit gekoesterd door K r i s h n a en populair in India.

Betelnoot is een zeer harde noot die groeit aan een tot 20 meter hoge palmboom. Deze boom komt voor op neerslagrijke plaatsen in Azië, Oost-Afrika en Polynesië. Zoals wij in het Westen koffie drinken, zo gebruikt men in Azië. Voor miljoenen Aziaten is het kauwen van Betel één van de meest populaire vormen van tijdverdrijf.

Werkzame stof: 0,3 tot 0,6% alkaloïden voornamelijk arecoline, 14 tot 18% vette olie, 15 tot 25% looistof (arekarood)

Effect: Opwekkend middel, stimuleert het centrale zenuwstelsel, doet de ademhaling toenemen en bevordert de gemoedsgesteldheid. Het geeft een euforisch en erotisch gevoel. Het kauwen van Betel geeft een vrolijke ontspanning en een prettig gevoel in de mond dat via de slapen naar de hersenen trekt.

Gebruik: Een theelepeltje verpoederde betel kun je in de koffie mengen of met water innemen, maar het beste effect wordt verkregen door er wat kalk aan toe te voegen en er enige tijd op te kauwen. Voor de smaak kun je stukjes citroen erbij eten of andere specerijen toevoegen. De werkzame stoffen worden via de mond in het bloed opgenomen, en het speeksel en de gekauwde resten kunnen uitgespuugd worden. In combinatie met andere kruiden zoals Kava Kava en Yogitheer wordt het effect nog versterkt.

Bhāgavata: aanduiding voor alles en iedereen wat de Heer dient met inbegrip van de Heer Zelf (zie B h a g a v ā n).

- De personalistische school, waartoe degenen behoren die in God geloven als zijnde de Allerhoogste Persoon en Hem derhalve, zulks in tegenstelling tot de m ā y ā v ā d i, toegewijd dienen.

- Het boek bhāgavata: Het Ś r ī m a d - B h ā g a v a t a m.

- De persoon bhāgavata, of de toegewijde die zijn hele leven door het boek bhāgavata laat inrichten.

- De Heer als de bhāgavata: met name K r i s h n a - C a i t a n y a, als de Heer in de gedaante van Zijn eigen toegewijde.

Bhāgavata-dharma: toegewijde dienst in negen onderdelen: ś r a v a n a m (luisteren), k ī r t a n a m (zingen), *Vishnu-smaranam* (heugen), *pāda-seva-*

nam (bezoeken, helpen), *arcanam* (eerbetoon voor de beeltenis), *vandanam* (bidden, j a p a), *dāsyam* (dienstverlening), *sakhyam* (vriendschap), ā t m ā - n i v e d a n a m (overgave) (zie 7.5: 23-24).

- Ook in zessen: 'Daarom biedt ik U, o Beste der Aanbedenen, met gebeden mijn erbetuigingen en volbreng ik de aanbidding, span ik me voor U in, herinner Ik mij U, houdt ik het bij Uw toevlucht en luister ik altijd naar de verhalen over U; hoe kan zonder een dergelijke toegewijde dienst jegens U in al deze zes vormen een persoon de b h a k t i bereiken die er is voor de besten der transcendentie?' (S.B.: 7.9:50).

Bhāgavata-saptāha: openbare voorlezing uit het Ś r ī m a d - B h ā g a v ā t a m gedurende een week, naar het voorbeeld van Ś u k a d e v a . G o s v ā m ī die dat deed voor koning P a r ī k ṣ h i t.

Bhāra: een maat goud of zilver. Vier graankorrels noemt men een *guṇjā*; vijf *guṇjā*'s, zijn een *pana*; acht *pana*'s een *karsha*; vier *karsha*'s een *pala*; en honderd *pala*'s zijn een *tulā*. Twintig *tulā*'s vormen een *bhāra*. Aangezien er ongeveer 3.700 rijstkorrels gaan in een 'ounce' van 28,348 gram, is de *bhāra* ongeveer een gewicht van 9.7 kilo.

Bhārgava: met betrekking tot of stammend van B h r ī g u.

- Er is een Kavi Bhārgava: een andere naam voor Ś u k r ā c ā r y a (zie 4.1: 45).

Bhārata-varsha: ('het land van B h a r a t a') de naam van het gebied met de berg M e r u centraal gelegen in I l ā v r ī t a - v a r ṣ h a, het materiële en spirituele midden van alle v a r ṣ h a's of leefgebieden.

- Het gebied geregeerd door Keizer B h a r a t a zo genoemd sedert zijn heerschappij. Door sommigen als naam voor de planeet aarde beschouwd omdat de vedische cultuur voor K r ī ṣ ṇ a over de gehele aarde heette te heersen (Zie Ook Ś r ī m a d B h ā g a v ā t a m, canto 5 hoofdstuk 7-13).

- Naam voor het land dat we nu India noemen.

Bhārati - zie: S a r a s v a t ī.

Bhārgava: met betrekking tot of stammend van B h r ī g u.

- Er is een Kavi Bhārgava: een andere naam voor Ś u k r ā c ā r y a (zie 4.1: 45).

Bhāva: genegenheid en liefde voor K r ī ṣ ṇ a. Volgt op ś r a d d h ā.

- De fase voorafgaand aan de bovenzinnelijke liefde voor de Heer.

- Goed gerijpt zijn in b h a k t i betekent gerijpt zijn in drie stadia van emotioneel zijn met K r ī ṣ ṇ a:

- *Sthāyi-bhāva* of primaire liefde, het soort van emoties van het hebben van een liefdevolle relatie

met Heer, de directe r a s a's genaamd. Ze worden uitgelokt door *vibhāva*: emoties opgewekt door toegewijden, K r ī ṣ ṇ a Zelve en door bepaalde voorwerpen in verband met Hem.

- *Anubhāva* of de erop volgende liefde, dat wat volgt in de relatie in de zin van het hebben van specifieke emoties als lachen, huilen en zingen. Er zijn ook opwellende emoties die komen en gaan en *vyabhi-cāri-bhāva* worden genoemd: opwinding, verlegenheid, en jubelstemmingen. Dit zijn de emoties die ook wel tot de indirecte r a s a's worden gerekend.

- *Mahābhāva* or *sattva-bhāva* is de extatische liefde; emoties die zich voordoen zonder enige bewuste opzet als men overweldigd wordt door gelukzalige liefde. Symptomen: verbijsterd zijn, flauw vallen, en het haperen van de stem.

Bhaga: de volheid van de Heer: intelligentie (of kennis), roem, macht, rijkdom, schoonheid en verzaking (ISKCON retoriek; vers 3.24: 32).

- Naar een traditioneel vers:

'aiśvaryaśya samagrasya dharmasya yaśasah śīyah jñāna-vairāgyayoscaiva shannām bhaga itīranā'

"Heerschappij, religiositeit of rechtschapenheid, glorie, rijkdom, spirituele kennis en niet gehecht zijn, zijn de volheden waarmee het Genoegen van de Inzet, de strijd (die Hij levert), triomfeert."

- In K r ī ṣ ṇ a's eigen woorden: macht, kracht en heerschappij; schoonheid; roem; verzaking; fortuin en genoeg; en wijsheid, bescheidenheid en tolerantie (11.16: 40).

- De zes kenmerken van heerlijkheid (macht), vroomheid (verzaking), glorie (roem), overvloed (rijkdom), wijsheid (intelligentie) en kalmte (kennis door objectiviteit, 'cool') (Sastri C.L. Gosvāmī).

- De genadige Heer, de schutspatroon; de zon en de maan; fortuin, geluk, welzijn, voorspoed; liefde, genegenheid, seksuele hartstocht, liefdesgenot, vrijerij (MW-woordenboek).

Bhagavad Gītā: het Lied van God. Het verhaal van K r ī ṣ ṇ a over toewijding en y o g a genomen uit het epos de M a h ā b h ā r a t (zie ook de Bhagavad Gītā van Orde en de U d d h a v a Gītā).

- Het lied van de Heer, een naderhand door de a v a t ā r a V y ā s a - d e v a geboekstaafde tweespraak tussen K r ī ṣ ṇ a en Zijn toegewijde vriend A r j u n a. Ze behandelt de kennis aangaande de Absolute Waarheid, de natuurlijke en eeuwige wezensstaat van alle levende wezens, de stoffelijke natuur, de tijd en activiteit. Ze vormt de kern van alle V e d ī s c h e teksten en de voorbereiding op de bestudering van het Ś r ī m a d - B h ā g a v ā t a m (zie verder inleiding in de Bhagavad Gītā).

- Verhaal van K r ī ṣ ṇ a over wat Y o g a inhoudt. Het is verdeeld in drie gedeelten: k a r m a, b h a k t i en j ñ ā n a - y o g a, ofwel vereniging van bewustzijn door het doen van arbeid, door belangelo-

14 - Namen, Kernbegrippen en Sanskriet Termen

ze toegewijde dienst in aanbidding en door middel van spirituele kennis.

Bhagavān (*bhaga* - volheid; van - bezittend): de welvervulde, de fortuinlijke, de aanbiddelijke, de gelukkige, de Allerhoogste Heer gekenmerkt door zes volheden: rijkdom, schoonheid, kracht, roem, kennis en verzaking.

- Eretitel voor de Hoogste Persoonlijkheid. Naast de *V i s h n u* - *a v a t ā r a* ook wel gebruikt voor *S i v a*, *V y ā s a* en *B r a h m ā* om uitdrukking te geven aan hun bijzondere grootheid.

- Hoogste niveau van zelfrealisatie na *b r a h m a* n en *p a r a m ā t m ā* (1.2: 11).

- Zijn *ā n a n d a*-aspect (zie *sat-cit-ānanda*).

- De naam *Bhagavān* wordt ook gebruikt voor anderen, maar van allen die in aanmerking komen voor die naam is Hij op de eerste plaats *V ā s u d e v a* (11.16: 29).

Bhajan: heilige liederen in *b h a k t i* - *y o g a*, toegewijde zang, doorgaans naar aanleiding van één of meerdere heilige namen (zie ook de *Krishna bhajans*).

Bhajanānandi: *b h a k t a*'s die niet prediken, maar wel zingen.

Bhakta: toegewijde (zie ook *a d h i k ā r i*), beoefenaar van *b h a k t i* - *y o g a*, in drie soorten:

- *Ātmānandi's* - zij die met *K r i s h n a* alleen willen zijn en niet prediken.

- *Bhajanānandi's* - zij die wel zingen en samen willen zijn, maar niet prediken.

- *Ghostyānandi's* - overgegeven toegewijden die samen leven en het risico van de prediking dragen willen (zie ook *V a i s h n a v a*, *y o g ī*).

- Toegewijde van Heer *K r i s h n a*, ook aanduiding voor een beginner (zie ook *u t t a m a*).

- ook wel in twee soorten: *sakama* en *akama*: resp. zij die nog gehechtheden hebben en daar de gevolgen van ondervinden en zij die onthecht en zonder nevenmotieven dienen (*Prabhupāda* betekenisverklaring S.B. 6.9:40).

Bhakti: toewijding tot Heer *K r i s h n a*, liefde voor God. In negen emancipatiefasen (zie *b h ā g a v a t a d h a r m a*, *s ā d h a n a* - *b h a k t i* en *k e v a l a* - *b h a k t i*). Zie ook 7.9: 9 voor haar unieke kwaliteit (zie 11.27).

- 'Bhakti kan men beschouwen in drie fasen, genaamd *gunī-bhūta*, *pradhānī-bhūta* en *kevala*, en overeenkomstig deze stadia zijn er drie verdelingen welke *jñāna*, *jñānamayī* en *rati*, of *premā* worden genoemd: d.w.z., eenvoudige kennis, liefde vermengd met kennis, en zuivere kennis. Door enkele kennis, kan men bovenzinnelijke gelukzaligheid zien zonder enige variëteit. Deze waarneming heet *māna-bhūti*. Als men tot het stadium komt van *jñānamayī*, realiseert men zich de bovenzinnelijke

vormen van weelde van de Persoonlijkheid van God. Maar als men zuivere liefde bereikt, realiseert men zich de transcendentale gedaante van de Heer als Heer *K r i s h n a* of Heer *R ā m a*.' (*Prabhupāda*, 10.3: 32 betekenisverklaring).

Bhaktidevī: de goddelijke vrouwelijke verpersoonlijking van de toegewijde dienst.

Bhakti-rasāmrita-sindhu ('De nectar-zee van zuivere liefde'): de gezaghebbende uitleg, het meesterwerk geschreven in de zestiende eeuw, van *S r ī l a R ū p a G o s v ā m ī*, waarin hij de wetenschap van de beoefening van de toegewijde dienst, de *b h a k t i*, in detail uiteenzet.

Bhaktisiddhānta Sarasvatī Gosvāmī Mahārāja Prabhupāda (Bhaktisiddhānta Sarasvatī Thhākura): de geestelijk leraar van *S r ī Ś r ī m ā d A . C . Bhaktivedānta Swami P r a b h u p ā d a* (zie ook *p a r a m p a r ā*).

Bhaktivedānta's: spiritualisten die door het verrichten van toegewijde dienst de conclusie van de *V e d ā*'s volkomen hebben gerealiseerd (zie ook *v e d ā n t a* en *s i d d h ā n t a*).

Bhaktivinoda Thhākura (geb. 1838-1914): de geestelijk leraar van *S r ī l a B h a k t i s i d d h ā n t a S a r a s v a t ī T h h ā k u r*. (zie ook *p a r a m p a r ā*). Een groot *ā c ā r y a*, leraar van de leraar van *S w a m ī P r a b h u p ā d a*, schrijver van vele boeken en liederen over *K r i s h n a*. Hij herstelde het aanzien van *Navadvīpa* (in Bengalen), als de geboorteplaats van Heer *C a i t a n y a* en wordt vaak aangetroffen op de altaren van de *V a i s h n a v a*'s als de grondlegger van de moderne methode van aanpassing aan de vernieuwingen van de samenleving en het opwaarderen van de toegewijde dienst.

Bhakti-yoga: wetenschap van de bewustzijnsvereniging door toewijding tot de Hoogste Persoon van God Heer *K r i s h n a* en Zijn expansies (deelaspecten en volkomen deelaspecten).

- Wetenschap van de bewustzijnsvereniging door toewijding tot Hem (de Hoogste Persoon van God) die aanwezig is in het hart en in het hart van alle levende wezens (waardoor bhakti dus als naastenliefde, mededogen of *k a r u n a* werkt). Ook *b u d d h i* - *y o g a* genaamd.

- De weg van het ontwikkelen van bhakti, liefde tot God, in zuivere vorm, dus zonder enige baatzuchtige bijbedoeling (*k a r m a*) en zonder speculatief getheoretiseer (*j ñ ā n a*);

- De laatste *y o g a* -fase volgens het onderricht van de *B h ā g a v ā d - g ī t ā* en bestaat uit zelf-overgave aan de Opperheer, *S r ī K r i s h n a*, volgens de negen vormen van toegewijde activiteit en onderleiding van een *ā c ā r y a* (zie *b h ā g a v a t a d h a r m a*).

- Zich verbinden met de Heer door toegewijde dienst.

Bharadvāja: een van de zeven wijzen van deze m a n v a n t a r a (zie r i s h i en 8.13: 5).

- Van Bharata, de zoon van Dushmanta (zie onder), werden door zijn drie vrouwen alle zoons geboren uit angst voor hun mogelijke inferioriteit gedood, zodat met hem gefrustreerd de M a r u t s hem Bharadvāja leverden. Hij werd zo genoemd ('een last voor beiden') omdat hij in de geslachtsdaad bezwaar had aangetekend tegen zijn beide ouders, Mamatā en B r i h a s p a t i, voor het schenken van leven uit een illegitieme daad. Zijn ouders keerden zich toen beiden van hem af (zie 9.20: 35-39).

Bharata:

- De oudste zoon van koning Daśaratha en oudere broer van Heer R ā m a die Zijn plaats op de troon waarnam; R ā m a verbannen en R ā v a n a moest verslaan om S ī t ā te bevrijden (9: 10 & 11).

- De Bharata geboren uit de apsara Śakuntalā en koning Dushmanta werd een keizer van grote roem en glorie die gevierd werd als een gedeeltelijke representatie van de Heer op deze aarde in de dynastie van P ū r u. Gefrustreerd in het verwekken van nageslacht, daar zijn vrouwen zijn zoons ter dood hadden gebracht uit angst voor hun onvolkomenheden, voerde hij een *marut-stoma* offerplechtigheid uit om zonen te krijgen waarop de M a r u t s hem Bharadvāja presenteerden (zie 9: 20 & 21).

- De zoon van Mahārāja Dushyanta, die al op jonge leeftijd zijn koninkrijk en familie verzaakte. Hij maakte zeer veel vooruitgang op het geestelijk pad, maar raakte later gehecht aan een tam hertje, en moest nog tweemaal geboren worden voordat hij bevrijd werd (zie S.B. 5.7-14).

Bhaumāsura: zoon van de godin van de aarde, ook wel N a r a k a genoemd. Hij was de demon die de 16.000 prinsessen gevangen hield in Prāgyotishapura die werden bevrijd en in de echt verbonden met K r i s h n a (zie 10.59).

- Volgens de V i s h n u - P u r ā n a kwam hij ter wereld als gevolg van het aanraken van moeder aarde door Heer V a r ā h a toen hij haar uit de oceaan ophief (zie 3.13: 31).

Bhava: Ś i v a als de heer van het bestaan (zie b.v. S.B.: 3.4).

Bhaya: angst, alarm, schrik, bedachtzaamheid; verschrikking, ontgoocheling, gevaar, risico, leed; gevaar door of voor; ziekte, onbehagen.

- Heer K a p i l a: "Door niemand anders dan door Mij, de Opperheer en heerser als de oorspronkelijke persoon, de Ziel aller zielen, kan de verschrikkelijke vrees [van geboorte en dood] worden losgelaten (3.25: 41). Bij hen die discrimineren tussen zichzelf en een ander, er een andere kijk op nahoudend wat betreft het lichaam, zal Ik, als de dood, grote angst veroorzaken" (zie a h a n k a r a en 3.29: 26).

- V a s u d e v a tot N ā r a d a: "O brahmaan, niet-temin doe ik navraag bij u over het d h a r m a van het zich verhouden tot de Allerhoogste Heer, waarover met geloof te vernemen hij die gedoemd is te sterven bevrijd raakt van alle angst..." (11.2: 7)

- Heer B r a h m ā: "Geen enkele bestaansvorm kan met het aanvaard hebben van een materieel lichaam ontsnappen aan zijn opdracht; niet door verzaking en scholing, niet door y o g a, met behulp van de eigen kracht, intelligentie en voorzeker ook nooit door de weelde verworven, de deugd der plichtsbe-trachting, door een macht van buiten of door welk persoonlijk ijveren ook. Gestuurd door het ongezie-ne, aanvaarden de levende wezens het gebonden te zijn aan een materieel lichaam, voor hun geboorte, dood, hun droefenis, illusie, voortdurend vrezen, hun geluk en leed en voor alles wat hen te doen staat met hun k a r m a" (zie 5.1: 12-13).

- Heer K r i s h n a: "Die wil waarmee men het slapen, vrezen, weeklagen, het laten afhangen en zeker ook het veronderstellen nooit opgeeft, is van een onintelligente houding in de geaardheid onwetendheid, o zoon van P r i t h ā (B.G. 18.35). Intelligentie, kennis, kalmte, vergevingsgezindheid, waarheidlievendheid, beheersing over de zinnen en de geest, geluk, leed, geboorte, dood, vrees en onbevreesdheid eveneens, geweldloosheid, evenwichtigheid, tevredenheid, versobering, roem en schande zijn de verschillende aspecten van het levend wezen die door Mij worden gearrangeerd" (B.G. 10.4-5).

- Swami P r a b h u p ā d a's voornaam was oorspronkelijk Abhaya: de onbevreesde.

- De Heer als de beschermer van de toegewijden wordt de zekere toevlucht van de vrijheid van angst genoemd (zie P r a h l ā d a en b.v. 5.24: 25).

- De angst in eigen persoon als een V a s u, een zoon van Nirriti of Nikriti, een prins van de Y a v a n a's en echtgenoot van de dochter van de Tijd.

- De bloesem van de Trapa Bispinosa.

- Een dochter van de Tijd, K ā l a of V a i v a s v a t a, en vrouw van de R ā k s h a s a Heti.

Bhayānaka: gruwel als indirecte r a s a.

Bheda: breken, verdelen, scheiden, scheiding, expanderen, afdeling, deel; b.v. Vasudeva's voorstelling van angst in twee situaties: in dit leven en het volgende wordt bheda genoemd (addendum Prabhupāda S.B. 10.1: 37-45).

Bhīma of Bhīmasena: ('schrikwekkend, geweldig, enorm') een van de vijf zoons van P ā n d u.

- ook wel Vrikodara 'wolven-buik' genoemd vanwege zijn enorme eetlust.

Bhīshma: ('de angstwekkende') een groot toegewijde en een der oudere leden van de dynastie der K u r u's. De grootvader. Bleef celibatair uit gelofte.

16 - Namen, Kernbegrippen en Sanskriet Termen

Streed mee tegen K r i s h n a en A r j u n a in het kamp van D u r y o d h a n a (zie 1.9).

Bhrama: fouten. Eén van de vier zwakheden van de materieel geconditioneerde mens (zie ook illusies, bedrog en foutieve waarneming: p r a m ā d a, v i p r a - ĩ p s a, k a r a n ā p ā t a v a, C.C. Adi 2..86).

Bhrigu: de leider van de (zeven of tien grootste) wijzen in het universum. Wijzen worden soms de 'zoons van Bhrigu' genoemd (zie ook m a h ā r i s h i).

- Bhrigu kwam voort uit de tastzin (3.12: 23) van heer S i v a. Bhrigu verwekte bij zijn vrouw Khyāti de zoons Dhātā en Vidhātā en een dochter genaamd Śrī, die van grote toewijding voor de Heer was (4.1: 43).

- Identiteit van K r i s h n a als de wijze onder de brahmaanse wijzen (11.16: 14).

- Trouwde met Khyāti, dochter van de wijze K a r d a m a (3.24: 22-23).

Bhū-mandala: de sfeer van de ganse aarde die is verdeeld in zeven toevluchtsoorden of continenten 3.13: 41, 5.1: 31, 5.16: 1; 4.12.16.

- Het universum in zijn geheel SB 6.16.48.

- 'Aarde-cirkel', *orbis terrarum*, de aardbol, de omtrek of omloopbaan van de aarde.

Bhūta's: (levende wezens), de geesten, de doden, toegehoorigen van heer S i v a.

Bībhatsa: 'de schrikjager', een naam voor A r j u n a als hij die op de vlucht jaagt, de vijand tot de aftocht dwingt.

Bibatsa: schrik als indirecte r a s a.

Bilvamangala Thhākura: groot toegewijde, die boeken schreef met beschrijvingen van het verouderlijke spel en vermaak van Heer K r i s h n a.

Brāhmaṇa of brahma-jana's: brahmaan, geestelijke, wijze, intellectueel. De hoogste klasse in de v e d i s c h e samenleving (zie ook v a r n a).

- Iemand die door zijn kennis van de V e d a's de samenleving leiden kan; lid van de eerste levensorde.

- De acht brahmaanse kwaliteiten van de brahmaan zijn: de aard der opperste goedheid (*sattva*), de zuivering (*pavitra*), de beheersing over de geest (*sama*) en de zinnen (*dama*), de waarheidlievendheid (*sathya*), de genade (*anugraha*), de boete (*tapasya*) en de tolerantie (*titiksha*), daarin vind men de verwezenlijking van God (zie Bhāgavatam: 5.5: 24, maar ook: 7.9: 10, Notitie).

- Instructie voor de brahmanen voor het verrichten van de zeer uitvoerige rituele offerplechtigheden,

verklaringen van gewijde kennis ofwel de leer; het brāhmaṇa gedeelte van de V e d a van proza gehecht aan de S a m h i t ā's, als onderscheiden van het deel van de m a n t r a's en u p a n i s h a d's, die regels omvatten aangaande het aanwenden van de m a n t r a's of de hymnen bij de verschillende plechtigheden, met gedetailleerde beschrijvingen van hun oorsprong en betekenis en de talrijke oude legenden; ze bestaan (volgens Sāyana) uit twee gedeelten:

1. v i d h i, regels of aanwijzingen voor riten en
2. a r t h a-vāda, verklarende opmerkingen.

Iedere V e d a heeft zijn eigen Brāhmaṇa.

Brahma: de onpersoonlijke geest, het onafhankelijk spirituele, het absolute, de V e d a, het vedisch geluid, het Wezen, het Allerhoogste, het B r a h m a n, het brahmaanse, de Absolute Waarheid, de werkelijkheid van B r a h m ā, God.

Brahmā of Brahmājī: de Schepper. Halfgod (zie d e v a). Er bestaan meerdere B r a h m ā's. Eerste levende wezen ontsproten uit V i s h n u's navel (zie ook S i ś u m ā r a C a k r a). Zit op de lotus die de schepping is, m.n. op de berg M e r u.

- Deelaspect van V i s h n u. Oorsprong van Heer Ś i v a.

- De verpersoonlijking van het creatief aspect van God; God als de Schepper.

- De creatieve persoonlijkheid in toewijding tot K r i s h n a; schept een eigen wereld.

- Vader van de K u m ā r a's (zie ū r d h v a r e t a h) en alle overige levende wezens.

- Het eerste schepsel van het universum. Hij ontvangt van de Opperheer het vermogen om in het universum, waarvan hij de voornaamste bestuurder is, alles te scheppen. Hij maakt deel uit van de groep der twaalf m a h ā j a n a's. Voorts is hij de god die de hartstocht (r a j o - g u n a) regeert.

- De Ongeborene of uit zichzelf geborene. Deze naam heeft heer B r a h m ā met K r i s h n a gemeen (zie A j a).

- Het eerste geschapen levend wezen en de secundaire schepper van het materiële universum.

- Een van de vier priesters tijdens een offerplechtigheid, de brahmaan die de leiding heeft (zie ook r i t v i k).

- Op de eerste plaats werd met zijn schaduw de onwetendheid geschapen in vijf soorten genaamd *tāmisra* (vergetelheid), *andha tāmisra* (de illusie van de dood), *tama* (het zichzelf niet kennen), *moha* (de illusie de materie te zijn) en *mahāmoha* (verzot zijn op de materie, de hunkering)(3.20: 18, vergelijk 3.12: 2).

Brahma-bhūta: toestand waarin men bevrijd is van de stoffelijke besmetting. Wie zich in deze toestand

bevindt is bovenzinnelijk gelukkig en stelt zich in dienst van de Opperreë (zie ook k o s h a).

Brahmacārī: vrijgezel, celibatair, student van een ā c ā r y a. Twee soorten: *naishthika*, voor het leven en *upakurvāna*, voor een beperkte periode (tot men trouwt).

- Gehuwde man die zich aan de vedische huwelijks-normen houdt.

- Leerling die het celibaat beoefent onder de hoede van een bonafide geestelijk leraar.

Brahmacārya: continentie, celibaat (zie ook k u m ā r a, u r d h v a r e t a s a h).

- Eerste ā ś r a m a van het geestelijk leven.

- Periode van celibatair leven, zelfbeheersing en studie onder toezicht van een bevoegde geestelijk leraar.

- Studenten-fase, eerste 20-25 levensjaren.

Brahma-jijnāsā: geestelijk onderzoek naar onze identiteit.

Brahmajyoti: het licht van de schepper, onpersoonlijke geestelijke sfeer, de verlichting die door de b h a k t a als doel in zich wordt afgeslagen. Verblindende schittering van het onpersoonlijke (zie ook ā t m ā - j y o t i, zie ook 2.5: 11).

- De lichaams gloed van de Allerhoogste Heer, die de bron is van het stralende licht van de geestelijke hemel (zie 10.28: 15).

Brahmaloka: de woning van Heer B r a h m ā (zie ook I l ā v r i t a - v a r s h a en M e r u).

Brahmā-muhūrta: periode van één à anderhalf uur vóór de (gemiddelde) zonsopgang. Meest geschikte tijd voor meditatie (zie j a p a).

Brahman: K r i s h n a's onpersoonlijke s a t - aspect. Wordt onderscheiden in p a r ā en *apara-brahman* betrekking hebbend op resp. het ongeziene en geziene van de schepping. Het is p r a k r i t i, p u r u s h a en k ā l a als een geheel (11.24: 19).

- De alomtegenwoordige uitstraling die in zowel de materiële als in de geestelijke ruimte wordt gekend als licht (zie b r a h m ā j y o t i).

- Het volledige van de geest, van het spirituele, in tweeën: s a g u n a - brahman; de door de g u n a's bepaalde wereld en n i r g u n a - brahman, het geestelijke vrij van de invloed der geaardheden.

- Het geestelijke, het spirituele, de geestelijke ziel (zie v i j n ā n a m b r ā h m a n) in onpersoonlijke zin.

- Als Absolute Waarheid het Absolute of Allerhoogste.
- ook wel aanduiding van de V e d a's (zie ś a b d a - b r a h m a n).

- Eerste realisatieniveau voorafgaande aan p a r a m ā t m ā (1.2: 11).

- Aanduiding voor de gehele stoffelijkheid (mahā-brahman, m a h a - t a t t v a).

- Het vedisch aforisme '*sarvam khalv idam brahma*' zegt: 'Alles is Brahman'.

Brahmānanda: de vreugde welke Brahman-realisa-tie schenkt.

Brahmarishi: titel met de betekenis 'wijze onder de b r a h m a n e n'.

Brahma-samhitā: een zeer oude Schrift in het S a n s k r i e t, die de gebeden van B r a h m ā aan G o v i n d a bevat; door Heer C a i t a n y a bemachtigd in een tempel in Zuid-India. (zie de b h a j a n G o -vindam)

Brahmāstra: wapen uit de V e d i s c h e tijd, afgevuurd met het uitspreken van een m a n t r ā en qua kracht vergelijkbaar met de hedendaagse kernwapens.

- Soort van atoomwapen, maar dan vedisch.

- Een soort atoomwapen dat een fel wit licht voortbrengt en alles verschroeit ontketend met mantra's na het beroeren van water. Zeer vernietigend gebruikt als een laatste redmiddel in de vedische oorlogsvoering. Het ultieme wapen in de vedische tijd (zie 1.7: 19 ; 1.8: 11 and 10.63: 13).

Brahma-sūtra: geschrift van V y ā s a d e v a over de onpersoonlijke aard van God. Omdat het onpersoonlijke hem niet bevredigde stimuleerde N ā r ā d a hem tot het schrijven van het Ś r ī m a d B h ā g a v a t a m. Zie ook V e d ā n t a - s ū t r a.

Brahma-teja: de vermogens van de b r a h m a n e n.

Brihaspati: de geestelijk leraar van koning I n d r a en de opperpriester van de hemelse planeten (zie ook B.G. 10:24). Personificatie van de vroomheid en religie; de leidende offeraar van gebeden en offerandes, en derhalve voorgesteld als het type van de priesterorde, en de *Purohita* (de meest vooraanstaande priester) van de goden met wie hij voor de mens bemiddelt; in latere tijden is hij de god der wijsheid en welbespraaktheid, aan wie verschillende werken worden toegeschreven; men ziet hem als de zoon van A n g i r a (zie ook 9.14: 4-7), echtgenoot van Tārā en vader van Kaca, en wordt soms vereenzelvigd met V y ā s a; in de astronomie is hij de bestuurder van Jupiter en wordt vaak met die planeet geïdentificeerd.

Buddha (Bhoeddha): een V i s h n u - a v a t ā r a uit het begin van K ā l i - y u g a, die verscheen om de mensheid geweldloosheid te leren en een eind te maken aan het doden van dieren en zo de weg naar de bevrijding te vereffen (zie S.B. 1.3:24 en 2.7.37).

18 - Namen, Kernbegrippen en Sanskriet Termen

Buddhi: de intelligentie, het verstand; een product van een dynamische veelzijdige overtuiging, zelfrealisatie en kennis van de ziel.

- Spiritueel de ontvankelijkheid voor saamhorigheid, gezag en heiligheid.

Buddhi-nasah: intelligentieverlies door verwarring in lust.
Vaishnava

Buddhi-yoga: verbondenheid met God door intelligentie. Naast *karmā-yoga* als synoniem voor de *bhakti-yoga* gebruikt.

Buddhisme (Boeddhisme): de leer van heer Bhoeddha welke voor de Vaishnava's te onpersoonlijk is in haar voorstelling van zaken van de wereld en dus de andere persoon als zijnde een illusie (zie ook *māyāvāda*).

- De leer, maar niet de Heer, hoofdzakelijk afgekeurd in het Bhāgavatam als zijnde *māyāvāda*:

- 'als (de Boeddha) zal Hij met argumenten van speculatieve aard degenen verbijsteren die niet geschikt zijn de vedische offers te brengen (11.4: 22)'.

- 'die de demonische nakomelingen van Diti en Dānu van het verstand berooft' (10.40: 22).

- 'Voor hen, goed op weg op het pad van de Veda's, die afgunstig op het goddelijke de werelden doorkruisen met uitvindingen van Maya (een demon) en met de verbijsterde geest destructief zijn, deed Hij zich aantrekkelijk voor (als de Boeddha) in hoofdzaak sprekend over morele richtlijnen' (2.7: 37).

- 'om diegenen die afgunstig zijn op de atheïsten te misleiden' (1.3: 24).

- 'die leiding geeft aan hen die in de illusie zijn gevangen' (6.8: 19).

C

Cānakya Pandita: de *brāhmaṇa*-raadsman van koning Candragupta die mogelijk een andere Candragupta is dan degene die verantwoordelijk was voor het tegenhouden van Alexander de Grote zijn invasie in India in de vierde eeuw voor Christus. Beroemd voor zijn boeken over politiek en moraal (zie 12.1: 12)..

Cārana's: zij die vererenswaardig zijn, zij die behoren tot een bepaalde vedische school en hetzelfde geschrift lezen, zij van goed en moreel correct gedrag, zij die rondtrekken als zangers en acteurs, zij van achting die handel drijven en besturen. Ook hemelse zangers en zij die vee weiden en hoeden.

Cārvāka Muni: de geestelijk vader van de hedonistische filosofie.

Cātuh-hotra: van de vier soorten van offers, zie *ritvik*.

Cāturmāsya: boetvaardigheidsgelofte voor een bepaalde periode (van ongeveer half juli tot half november) van vier maanden binnen één jaar gedurende de regentijd in India. Voor die periode wordt men aangeraden speciale geloften af te leggen ter persoonlijke zuivering.

- Naam voor het begin van een kwartaal; of de naam voor de drie offerplechtigheden van *vaishnavam*, *varuna-praghāsāḥ* en uitgevoerd aan het begin van een kwartaal.

Caitanya: (levenskracht) naam van de incarnatie van *Kṛishṇa* als *Kṛishṇa-bhaktā* in 1486 in Navadvīpa, West-Bengalen. Ook genaamd *Mahāprabhu Kṛishṇa-Caitanya* en *Gaurāṅga*. Uitgesproken: Tsjetanja.

- Een *avātāra* die ± 500 jaar geleden in India verscheen om de mensheid te onderrichten in het *yuga-dharma* (de realisatiemethode die geldt voor een bepaald tijdvak of *yuga*) van onze tijd, te weten het chanten van de heilige namen van God, en te strijden tegen de verslechterende invloed van *kalī-yuga*. Hoewel Hij *Kṛishṇa* Zelf was, speelde hij de rol van *Kṛishṇa*'s toegewijde, om ons te tonen hoe we onze liefde voor Hem tot leven kunnen wekken.

- Hervormer van de vedische cultuur ter bestrijding van het valse gezag van droge boekenwijsheid en het kastenstelsel. In het westen ingezet tegen het impersonalisme en de filosofie van de leegte.

- De incarnatie van de Heer die in deze wereld neerdaalde om door middel van de *sankīrtana* - beweging te onderwijzen hoe men God lief moet hebben.

Caitanya-caritāmṛita: het boek van *Kṛishṇadāsa Kavirāja Goswāmī* over het leven en de leer van Heer *Caitanya*, de Heer der Vedische Reformatie. 'Het Nieuwe Testament' van de *Caitanya-vaiṣṇava* geschreven in de zestiende eeuw.

Caitanya-vaiṣṇava's: school van toegewijden van Heer *Vaiṣṇu* die Heer *Caitanya* volgen. Gebaseerd op de vedische conclusie: *Caitanya* is de ondoorgrondelijke eenheid in verscheidenheid (*acintya-bhēdābhēda-tattva*).

Caitya-guru: (van *caitta* - dat wat tot het denken behoort, de voorgestelde, de mentale) de geïnternaliseerde *guru*, de Superziel van binnen, ter sprake gebracht door *Krishna* in 11.29: 6 in verhouding tot de *acarya*, de *guru* naar de traditie van buitenaf onderwezen.

Cakra: term soms gespeld als *chakra*, in de *bhakti* gebruikt voor voor de totaliteit van de sterrenhemel, of de schijf van sterren die onze melkweg is, die als een wiel of schijf schijnbaar om de poolster maar in werkelijkheid om het centrum van de melkweg draait (zie *Śiśumāra*).

- Het cyclische, het cyclische naar de zon, de maan en de sterren, dat tezamen met de lineaire (klokken- en weekorde-tijd) en psychologische tijd, het verleiden, het heden en de toekomst het drievoudige, de *trikalā*, van de tijd vormt (zie ook *kālā*).

- Ook de werpschijf van *Krishna*, *Sudarśana*, het acute van Zijn aanwezigheid of allerhoogste aanblik van Hem; tijd als het wapen van *Viṣṇu*: een breuk met de orde van de tijd of de *cakra* betekent een val, is verraad aan *niyama*, of regulatie. Consequentie: een straf van het vuur van de ongebonden energie die vrijkomt van de *cakra*-orde, de gebroken orde is de lust die leidt tot woede en uiteindelijk waanzin: het hoofd wordt er door de *cakra* afgesneden als men blijft volharden tegen *Krishna* in (zie *Śiśupāla* en *Kālā*, zie 6.8: 23 en 9.5 zie ook de *Cakra*-orde, op *theorderoftime.org*).

- Knopen van subtiele *prāṇa* -energieën of *nādi's* zich bevindend hoger en lager in het lichaam. Zij verdeeld in zeven, dienen de mediteerder in opéenvolging zich openend de weg naar de hogere bestemming. De lagere centra zijn: de *mūlādhāra-cakra*, aan de basis van de ruggegraat, de *svādhishthāna-cakra*, in het gebied van de navel, en de *manipūra-cakra*, in de maagstreek of de plexus. De hogere centra zijn genaamd de *anāhata-cakra* in het hart, de *viśuddha-cakra* in de keel, de *ajñākhya-cakra* tussen de wenkbrauwen en de *sahasāra-cakra* bovenop de schedel (zie 10: 87: 18 en B.G. 6: 13-14). (Het M.W. lexicon geeft een zes indeling met een ietwat andere omschrijving).

Cakravākī: populaire vogel, de wijfjes-kraanvogel.

Cakrī: naam van de Heer als degene die de *cakra*, de werpschijf hanteert.

Campaka: de *Michelia-Campaka*, een zeer geurige soort magnolia boom met gele bloemen.

Candāla: 'hondenvleeseters' Laagste mensensoort, uitgestoten. *Vaishṇava* term voor uitschot (zie ook *pariā*).

- Man van de laagste en meest verachte der gemengde afstamming (geboren uit een *śūdra* vader en een *brāhmaṇa* moeder).

Candra: de halfgod die staat voor de orde van de maan (zie ook *Śōma*).

Candrasekhara Ācārya: een groot toegewijde in de huishoudelijke sfeer van *Śrī Caitanya Mahāprabhu*.

Canto: afgeleide van *kānda*: deel of gedeelte, sectie, hoofdstuk, boek. Benaming van de boeken van het *Bhāgavatam*, de secties waarin deze *pūrāṇa* is verdeeld.

Catuhṣana: 'de vier *sana's*: de *līlā* - *avātāra* van de Heer in de vorm van de vier *Kumāra's*.

Catuh-śloki: de vier essentiële verzen in de *Bhāgavad Gītā* en in het *Śrīmad Bhāgavatam* die de leringen samenvatten. In de *Gītā* worden de verzen gevonden in hoofdstuk 10: 8 - 11. Voor het *Bhāgavatam* zijn deze verzen: canto 2.9: 33-36.

Catuh-vida: de viervoudige doelen van de mens, *kāma*, *artha*, *dharma*, *moksha*, zie *puruṣa* *hārtha's*.

Catur-vyūha: zie *Vyūha*.

Chaitya-guru: zie *caitya-guru*.

Channa-avatāra: naam voor de bedekte nederdalingen van *Krishna* in *Kalī-yuga*: in tegenstelling tot Zijn *tri-yuga* status; *Krishna* als Zijn eigen toegewijde: Zoon, Profeet, *sannyāsi* (zie ook 7.9: 38).

- *Krishna* als Zijn eigen toegewijde: Zoon, Profeet, *sannyāsi* (zie ook 7.9: 38).

- Voorbeeld van een typische *channa-incarnatie* is *Dattatreya* verschijnend als de *avadhūta* in de eerste hoofdstukken van de *Uddhava-gītā* bij het bespreken van al de goeroes waar men van kan leren (zie 11.7-8).

Cintāmani: 'toetssteen' met mystieke kracht, waarover gesproken wordt in de *vedische* geschriften (zie ook *Krishnaloka*).

Cit: bewustzijn. Eén van de drie hoofdkenmerken van *Krishna* (zie: *sata-cit-ānanda*).

Citi-śakti: (*citi* - kennis; *śakti* - vermogen): Innerlijk of verlichtend vermogen van de Heer.

Citraketu ('het licht der uitnemendheid') een goede koning, een keizer voor allen, een koning van de *vidyādhara's* levend in *Sūrasena*, van wie er van de aarde alles was wat men zich maar wensen kon (zie 6.14: 10). Ontving instructie na zijn weklagen over een overleden zoon van *Nārada* en *Angirā* en werd gezegend door de Heer (in 6.15), maar kwam later weer ten val vervloekt te worden herboren onder de demonen vanwege een onbeschaamdheid tegenover moeder *Pārvatī* (zie 6.17).

Cupid (*Kandarpa*, *Kāma deva*): de halfgod die lustige gevoelens opwekt in de harten van de geconditioneerde levende wezens.

Cyavana: een wijze, een heremiet, die in zijn meditatie werd verstoord door Sukanyā de dochter van M a n u ś zoon Saryāti, die om het weer goed te maken haar dwong met hem te trouwen ook al was hij dan een oude man. De a ś v i n s schonken hem toen een hernieuwde jeugd om een goede echtgenoot te zijn (zie 9.3).

D

Dākinī's: vrouwelijke toegehorigen van K ā l i, metgezellen van Heer Ś i v a.

Dākshāyanī: D a k s h a's dochter, S a t ī, die bewust tot zelfverbranding overging nadat ze terugkeerde naar haar vader die haar echtgenoot Heer Ś i v a had geminacht (zie S a t ī).

Dāl: linzenpap. Hoort bij iedere vedische (feest-)maaltijd als extra bij de rijst (plus de groenten, vruchten en melkproducten) om zo de nodige plantaardige eiwitten te combineren zodat geen vlees hoeft te worden gegeten. Men kan in combinatie met melkproducten voor de B12-vitamine ook soja-bonen (tofu) of bruine bonen gebruiken als vleesvervanger als men verder goed brood en/of rijst eet.

Dāmodara: (gebonden buik) naam voor peuter K r i s h n a die de boter wegstal.

Dāna: onbaatzuchtigheid, liefdadigheid (zie n i y a m a). *Dhana* betekent welvaart of rijkdom.

1. doneren, giften doen.
2. delen of communiceren.
3. zuivering (zie s a u c a).

Dānava's: reuzen, een soort demonen, zonen van Dānu, een andere vrouw van K a ś y a p a; vaak vermeld in samenhang met de D a i t y a's, de kwaadaardige zoons van D i t i.

Dāsa: (dienaar) instrument van de wil van God, K r i s h n a.

Dāsya: een r a s a, de dienaar-Heer-relatie.

Daitya's: de kwaadaardige zoons van D i t i (zie H i r a n y a k a ś i p u en H i r a n y ā k s h a).

Daksha: ('de expert') stamvader of p r a j ā p a t i. Zoon van B r a h m ā die door Heer Ś i v a werd vervloekt omdat hij zijn respect voor hem verloren had. Hij kreeg een geitenkop van Ś i v a toen hij uit

de dood waar hij eigenlijk toe veroordeeld was herrees (zie S.B. 4.5-7.) Daksha op zijn beurt vervloekte N ā r a d a omdat die zijn zonen teveel aan het celibaat zou binden waardoor de lijn in gevaar kwam. Daardoor kan N ā r a d a, en dus ook zuivere toegewijden buiten de ā ś r a m a, niet langer dan drie dagen op één plek blijven zie S.B.: 6.4-5).

Danda: staf, discipline, controle (zie ook t r i - d a n d a).

- Periode van ongeveer dertig minuten ook wel een *nādikā* genoemd (3.11: 8).

Dandavat: uitgestrekt op de grond eerbetuigingen brengen voor de m ū r t i's en/of de geestelijk leraar.

Dantavakra: demonisch familielid van K r i s h n a (zie 9.24: 27) die zich in zijn woede over de dood van zijn maten S a l v a en Ś i ś u p ā l a tegen K r i s h n a keerde en de dood vond (zie 10.78).

Darbha: grassoort verschillend van het platte K u ś a gras, eveneens gebruikt voor matten om op te zitten. Naam: *Saccharum cylindricum*.

Daridra-nārāyana: dwaalleer welke stelt dat mensen 'arme' openbaringen van God (N ā r ā y a n a) zijn.

Darshana's: ('gezichtspunten, zienswijzen, visies') De zes systemen van indische filosofie, syncretisch beschouwd als zijnde meer complementair dan in strijd met elkaar, ondanks de uiteenlopende en soms tijds tegenstrijdige aard in het neerzetten van de uitgangspunten met de begrippen van ā t m ā en b r a h m ā (zie ook 12.13: 11-12). Deze orthodoxe zienswijzen delen, samen met de heterodoxe religieusiteit van de Boeddhisten, Jains en Sankaristen waartegen zij in het geweer kwamen ten tijde van de opkomst van het Christendom, a) de u p a n i s h a d i s c h e notie van de cyclische tijd in y u g a's en reïncarnaties en b) het begrip m o k s h a of bevrijding van die wedergeboorte middels emancipatie en overstijging. De zes worden vaak samen genomen in drie dualiteiten van filosofie: de eenheids-/methodische (wetenschappelijke), de analytisch/verbondene (spirituele) en de rituele/exegetische (religieuze) benaderingen. Er is ook een suggestie van progressie in de emancipatie van laag naar hoog in deze volgorde.

A: Wetenschappelijk.

- 1 V a i ś e ś h i k a, de atomistische visie van de werkelijkheid.

- 2 De N y ā y a -visie van de methodische benadering.

B: Spiritueel.

- 3 De S a n k h y a -visie van analyse in t a t t v a's in tegenstelling met de p u r u s h a.

- 4 De Y o g a -visie van overstijging door meditatie in acht 'leden' of a n g a's.

C: Religieus.

- 5 De M ī m ā m s ā notie van geregelde plechtigheden en rituele diensten.

- 6 De V e d ā n t a visie van de samenvattende en naar tijd en plaats zich aanpassende bovenzinnelijke

commentaren op de *purāṇa*, *itihāsa* en *upāniśhadīśhe* literatuur.

- De *Nyāya* en *Vaiśeṣika* visies zijn deel van de wetenschap, de *karma* - *mīmāṃsā* is terug te vinden in de zienswijze van de burgerlijke Hindoe met zijn *mandirs* en *pundits*, de *Yoga* is de populaire versie van de geestelijke discipline van het zich verbinden met het Absolute en het analytische van de *Saṅkhyā* visie is opgenomen in de *vedāntische uttara* - *mīmāṃsā* benadering die we in het Westen kennen als de Hare Krishna's (zie ook *Kapila* en *yoga*).

Darshan: ('het zien') de aanwezigheid van de goeroe; de gunst aan volgelingen van heiligen en grote wijzen om hun aanwezigheid te mogen genieten.

Daśārha: ('de dienstbaarheid waardig') een gemeenschappelijke voorvader van de *Vriṣhni's*, *Kriśhna's* familienaam, beschreven in 9.24: 3-4 (zie ook *Yādava's*).

Dasendriya: de tien zintuigen bestaande uit de zintuigen van waarneming (de *jñānendriya's*) en de zintuigen van actie (de *karmendriya's*) resp.: oor, oog, tong, neus, huid, en de handen, benen, spraakorgaan, aars en geslachtsdelen.

Dattātreya: ('hij die geschonken werd') de zoon van *Attri*, een machtige yogi van Heer *Viṣhnu*, die men beschouwt als een partiële incarnatie van Hem (4.1: 15 & 33). Men bidt tot hem om zich te beschermen tegen ontrouwe vereniging (niet-yoga, zie 6.8: 16).

- De *parampara* neemt de positie in dat de brahmaan waar *Kriśhna* over spreekt het hebbende over de vierentwintig goeroes van de *avadhūta* (in 11.7,8&9) *Dattātreya* zou zijn geweest.

- Van hem ook wel bekend als *Datta*, zegt men dat Hij de essentie van *Brahmā*, *Viṣhnu* en *Śiva* in zich draagt. Hij groeide uit tot een mystieke bedelmonnik, rondtrekkend door de wereld met zijn koe en vier honden. Hij beheerste de vier *Vedā's* en de *Tantra's*; vele *śādhū's*, *sannyāsi's*, asceten, *yogi's*, kluzenaars en wijzen als *Gorakhnath* en *Matsyendranath* werden zijn leerlingen. Hij werd ook de grote leider van de *kanphotanathpanthi*, de mystici met 'gespleten oren' die de antinomische weg volgen van het zich keren tegen de gefixeerde betekenis of universele toepasbaarheid van de morele wet.

Dayā: mededogen als indirecte *rasa*.

- Eén van de vier basiswaarden der religiositeit (zie *dharma*).

Deha: het fysieke lichaam.

Demonen: zie *rākṣasa* en *asura*.

Deva: halfgod; grote persoonlijkheid in toewijding tot *Kriśhna*, zelfgerealiseerd tot bestuurlijke onafhankelijkheid.

- Levend wezen, dat door de Heer begiftigd is met de macht om een onderdeel van het universum te besturen, zoals zon, regen, vuur enz., en tevens te waken over het welzijn van alle levende wezens.

- Deugdzaam wezen, dienaar van God. Goddelijk iemand, halfgod. Godsbewust persoon.

- In drie soorten: *Aditya's* de zonen van *Aditi*, de *Vasu's* en de *Rudra's*. De deugdzamen, de goeden en de zuiveraars.

- De *Bṛihadaranyak Upanishad* zegt dat er in hoofdzaak drieëndertig goden zijn van belang in de geestelijke wereld in de zin van het uitvoeren van de vedische rituelen en de *yajña's*. Andere goden van de hemel zijn ermee verbonden. Het zijn de acht *Vasu's*, elf *Rudra's*, twaalf *Aditya's* (gedaanten van de zonnegod), *Indra* en *Prajāpati* (Hindu Encycl.).

- In 11.24: 8 is er sprake van elf goden die heersen over de werkende en waarnemende zintuigen en de geest: dat zijn één, de godheden heersend over de windrichtingen, twee *Vāyu*, drie *Surya*, vier *Varna*, vijf de *AśvinīKumāra's*, zes *Agni*, zeven *Indra*, acht *Viṣhnu*, negen *Mitra*, tien *Prajāpati* en elf *Candra*.

- In 3.6: 12-23 is er sprake van: *Agni* en de *Veda* (naar het gesproken woord), *Varna*, de *Aśvinī's*, *Surya*, *Candra*, *Anila* (naar de lucht, de aanraking), *Brahmā* (als de eerste *Prajāpati*), *Mitra*, *Indra*, *Śiva*, *Viṣhnu* en de heersers over de windrichtingen (naar de oren).

Devahūti: de moeder van de incarnatie van de Heer als *Kapila* (S.B. 3.33).

Devakī: de moeder van Heer *Kriśhna*. Wanneer *Kriśhna* in de stoffelijke wereld verschijnt, stuurt Hij sommige toegewijden, die Hem tot vader, moeder enz. moeten dienen, vooruit (zie ook *Yasoḍā*).

Devakī-nandana: *Kriśhna*, het kind van *Devakī*.

Devala: een klassieke vedische autoriteit. Zijn naam is verbonden met het verhaal van *Gajendra*, de olifant die gevangen was door een krokodil. Die krokodil was *Hūhū*, een zanger van de hemel die door een vloek van de wijze *Devala*, in zo'n dier was veranderd (zie 8.4: 3-4).

Devarshi: grote wijze, wijze onder de goden, eretitel (van b.v. *Nārada Munī*).

Devī: godin, eretitel voor vrouwelijke toegewijden net als *matāji*, moeder, of *prabhu*, meester, voor de mannen.

Dhāranā: concentratie, vasthouden, begrip, stevigheid, onthouden, dragen, bijeenrapen, ondersteunen.

- Deel van de *śhāṅgāyoga* dat komt vóór de meditatie en waarin men zich concentreert op het voorwerp waarmee men mediteert; gewoonlijk met een *mantra*.

22 - Namen, Kernbegrippen en Sanskriet Termen

- Zie ook de verschillende manieren van zich concentreren ter wille van de verschillende perfecties, of *siddhis* van de *yoga* (11.15: 10-30).

- Het eerste gedeelte van het proces van de yoga-integratie, het zich inperken en de zelfbeheersing genaamd *samyama*.

Dhana: weelde, eigendom, rijkdom, geld.

Dhanañjaya: 'overwinnaar van de weelde', naam voor *Arjuna* a betrekking hebbend op zijn vrijgevigheid.

Dhanvantari: ('zich in een boog bewegend') *avata* van *Vishnu* die verscheen uit het karnen van de oceaan, staat voor de integriteit van de (ayurvedische) geneeskunst (zie 8.8).

Dharma (sanātana-): die religieuze plichtsbetrachting die een binding met *Krishna* en de eeuwige waarden *satyā, dhyā, tapā, sauca* (of *dāna*) oplevert: waarheidsliefde, mededogen, soberheid en reinheid (stier van *dharma*, zie *Kali-yuga* en ook *swadharma* en *vidhi*, 1.17, 3.13: 35, 11.17: 10, 12.3: 18).

- *Dharma-rāja* of ook wel *Dharma*: naam van *Yudhishtira*.

- *Dharma*: als naam gebruikt voor de zoon van *Dharma* ofwel de zoon van *Yamarāja*, de koning der religieuze verplichtingen.

- *Nara - Nārāyaṇa*, de beste der wijzen volmaakt van vrede, werd geboren uit *Mūrti*, de dochter van *Dakṣha* en echtgenote van *Dharma* (11.4: 6), en volgens de *Matsya Purāṇa* (3.10), werd *Dharma*, de vader van *Nara - Nārāyaṇa* *Rishi*, geboren uit de rechterborst van *Brahmā* en trouwde hij later met dertien van de dochters van *Prajāpati Dakṣha*.

- Religiositeit.

- Universele en absolute religie (zie ook *dharma, bhāgavata - dharmā en varṇāśrama - dharmā*).

- De natuurlijke aard. De eigen aard van iets.

- Andere naam voor de verschillende religieuze, maatschappelijke en "persoonlijke" plichten (*swadharma's*) van de mens.

- Datgene wat in de *Veda* wordt voorgestaan; leven naar schriftuurlijk voorschrift (zie S.B. 6.1).

- In twee soorten: plichtmatig handelen in gehechtheid, *pravritti dharma*; en plichtmatig handelen in onthechting, *nivritti dharma* (zie 3.32: 2-5 & 43-36, 4.4: 20 en 11.10: 4).

- Tegengestelde van *dharma*.

- *Vidharma, paradharma, upadharma, ābhāsa* en *chala-dharma* zijn de vijf verschillende vormen van

goddeloosheid die door degenen trouw aan de schrift worden beschouwd als het *adharma* dat moet worden opgegeven. De oorspronkelijke bedoeling in de weg staan is *vidharma* (ook onwettig genoemd); doen alsof (ofwel verkeerd opgevat) is het *paradharma* en ketters of bekokstoofd als iets anders is het *upadharma*; het is (*ābhāsa*, pretentius of hypocriet) valse trots en met *chala*, bedrog, verdraait men de betekenis. (S.B. 7.15: 12-13).

- De Heer zijn zetel van *dharma* stelt men zich voor als bestaande uit de rechtschapenheid, de wijsheid, de onthechting en de heerschappij als de poten, het tegengestelde daarvan als de zijanten en de drie *guna's* als de drie planken voor de basis (vermeld in 11.27: 25-26).

Dharma-kshetra: ('veld van rechtschapenheid') heilige bedevaartsplaats, term gebruikt voor *Kuru kshetra*, het slagveld van de grote oorlog.

Dharma megha samādhi: 'zaadloze' verzonkenheid in contemplatie van deugd en gerechtigheid. Toestand van verlichting (zie ook *kavalya*).

- Oplossen in het Ene. Als doelstelling door de *Vishnavas* afgewezen.

Dharmarāja: andere naam van *Yamarāja*.

Dharma-vyādha: een geweldloze jager beschreven in de *Varāha Purāṇa*. Aangehaald in 11.12: 3-6, om het belang te illustreren van omgang met toegewijden. In een voorgaand leven werd hij op de een of andere manier een *brahma-rākshasa* of een brahmanenspook maar werd gered na verloop van tijd daar hij in een voorgaande *Kali-yuga* omgang had met een *vishnavakoning* genaamd *Vāsu*.

Dhīra: onaangedaan, nuchter persoon.

- Iemand die niet in de war gebracht wordt door de stoffelijke energie.

Dhoti: lange doek die om het middel wordt gewikkeld. Standaardkleding van de mannelijke tempeltoegewijden.

Dhristadyumna: de zoon van *Drupada* die de slagorde der *Pāṇdavas* opstelde op het Slagveld van *Kurukshetra*.

Dhritarāshthra: de vader van de *Kuru's*. De *Bhāgavata - gītā* werd hem, zoals ze op het slagveld van *Kurukshetra* gesproken werd, verhaald door zijn secretaris *Sañjaya*.

- De oom van de *Pāṇdava's*, wiens poging om hun koninkrijk in bezit te nemen voor zijn eigen zoons, tot de oorlog van *Kurukshetra* leidde.

Dhruva Mahārāja: (*dhruva* betekent: permanent, eeuwig, constant) grote toegewijde die op zijn vijfde jaar zware boetedoeningen onderging en de Allerhoogste Godspersoon realiseerde (zie: S.B. 4.8-13).

Dhyāna: zevende fase van de acht fasen van a s h t h ā n g a - y o g a, bestaande uit de beoefening van meditatie.

- Beoefening van meditatie op de Allerhoogste Heer, die in het hart verblijft als de Superziel.

Dikshā: initiatie, introductie, voorbereiding, is voor de geestelijke ziel de manier om zuivering te vinden (zie 12.11: 17).

- Het proces van het verkrijgen van een geestelijke naam met K r i s h n a door ś r ā d d h a, geloof; *sādhu-sanga*, omgang met toegewijden en b h a j a n a *kriya*: de reguliere spirituele praktijk van het zingen van de namen alleen en tezamen en het lezen van de geschriften en dergelijke, en bijgevolg het verwerven van een geestelijke naam na een zekere periode van consolidatie (normaal gesproken een jaar).

- Er zijn dīkshā-g u r u en ś i s h y a - g u r u's, goeroe's voor de initiatie en goeroe's van instructie.

Diti: de echtgenote van K a ś y a p a M u n i en de moeder van de demonen H i r a n y ā k ś h a en H i r a n y a k a ś i p u (zie S.B. 3.14).

Diviyam śrotam: In de y o g a behoort het luisteren naar etherische geluiden tot de speciale verworvenheden; P a t a ñ j a l i beschrijft: *śrota ākāśayohsam bandha samyamāt diviyam śrotam*, ('door s a m y a m a op de relatie tussen ruimte en geluid is er het goddelijk vermogen van het horen'). Y o g a - s u t r a's III.42, en ook K r i s h n a bespreekt deze secundaire s i d d h i. (zie 11.15: 19 en ook ś r o t a en a p a u r u s h a).

Divya-tantri: (d i v y a: goddelijk) een y o g ī die alleen overgaat tot seksueel gedrag voor het krijgen van een kind en voor de rest zijn seksualiteit subliminaal brengt tot een staat van absorptie in God (K r i s h n a) - b e w u s t z i j n.

Draupadī: dochter van koning D r u p a d a en echtgenote van de P ā n d a v a's.

Dronācārya: de leraar in de krijgskunde van A r j u n a en de andere P ā n d a v a's en opperbevelhebber van de K u r u's op het slagveld van K u r u k ś h e t r a.

Drupada: een krijger die voor de P ā n d a v a's vocht op het slagveld van K u r u k ś h e t r a.

Duhkha: ongeluk, tegenslag, ellende, misère. Wisselt af met materieel geluk of vreugde: s u k h a.

Durgā: halfgodin. Behartigt de strijd der materiële belangen van m a h ā m ā y ā.

- De verpersoonlijking van de materiële energie en de echtgenote van Heer Ś i v a.

- Zie S.B. 8.12:40 (ook voor een plaatje) 'Als men zich eenmaal verbonden heeft met Mij in de vorm van de eeuwige tijd zal die illusiewekkende energie bestaande uit de geaardheden der natuur, met al haar verschillende elementen (als optelsom er als de

godin Durgā) niet langer in staat zijn je van je verstand te beroven.'

Durga: moeilijk te benaderen, lastig te bereiken, gevaar, ellende.

Durvāsā Muni: machtige, mystieke y o g ī, die geducht was om zijn verschrikkelijke vervloekingen. Raakte in conflict met A m b a r ī s h a M a h ā r ā j a over de orde van de tijd en moest uiteindelijk zijn toevlucht zoeken bij A m b a r ī s h a die toen de c a k r a-gebeden opzei om de orde en onderlinge vrede te herstellen (zie 9.4 & 5).

Duryodhana: K a u r a v a, neef van A r j u n a, die als de oudste de vijandige legers aanvoerde samen met zijn andere honderd broers, de zonen van de blinde oom D h r i t h a r ā s h t h r a.

Dushkritam: ('van de zonde') onverlaten, crimineel, zondaars die zich niet aan K r i s h n a overgeven.

Dvāpara-yuga: het derde tijdperk voorafgaande aan K a l i - y u g a, twee maal zo lang durende (zie K a l i - y u g a). Maakte deel uit van een kringloop van vier (m a h ā - y u g a); duurt 864.000 jaar (zie ook 2.1: 8, 11.5: 27-30).

Dvārakā: (veel-poortig; voor alle gezindten) De stad in zee waar K r i s h n a zich met zijn getrouwen terugtrok na Zijn verblijf in M a t h ū r a, de hoofdstad van Zijn geboortestreek (zie 10: 50).

- De stad waar Heer K r i s h n a's spel en vermaak als staatshoofd, welvarende edelman, vader en minnaar plaatsvond.

Dvārakādhīsa: naam van de Allerhoogste Godspersoon als de Heer van de stad D v ā r a k ā.

Dvaipāyana: zie V y ā s a d e v a.

Dveśa: hekel, ongeluk, afkeer, hatelijkheid, samenhangend met de irrationaliteit van de materiële logica. Behoort tot de k l e ś a's.

Dvijā (-jana): twee-maal geborene: iemand die het geestelijk leven aanvaard heeft: een geestelijk leraar heeft aanvaard en geïnitieerd is.

- Iedereen van de drie hogere klassen in de vedische samenleving (zie v a r n a).

- De tweemaal geboren, zij die er van G a r u d a zijn, de 'grote vogels'

Dvīpa: 'afgescheiden gebied, eiland of continent'. Er zijn zeven dvīpa's. Ook B r a h m ā's lotus, het sterrenstelsel, word als een dvīpa beschreven. Het eur-aziatische continent staat bekend als Jambhūd-vīpa (zie ook v a r s h a en S.B. 5.1:33, S.B. 5.20, en S.B. 10.63: 37).

- Er is ook een verdeling in negen dvīpa's, *nava-dvīpa*, vernoemd naar de zonen van Agnīdhra: Nābhi, Kimpurusha, Harivarsha, Ilāvrita, Rāmyaka,

Hiranmaya, Kuru, Bhadrāśva en Ketumāla. Deze vormen de verschillende delen van India of b h ā r a t a - v a r s h a, later geregeerd door negen van de honderd zoons van R i s h a b h a. Navadvīpa is ook de naam van de geboorteplaats van Heer C a i t a n y a. (zie 5.2: 19-21 en 11.2: 19).

E

Ego, geestelijk: werkelijke identiteit van het levend wezen, andere naam voor ziel (zie: j ī v a, ā t m ā, a h a m k ā r a).

Ekādaśī: dag van bezinning voor de V a i s h n a v a's, vastendag van granen en bonen op de elfde dag na volle en nieuwe maan. Extra j a p a (9 rondes) en lezen is voor de V a i s h n a v a de activiteit op zo'n dag.

Elementen (*dhātavaḥ*): de essentiële onderdelen van het bestaan; water, vuur, aarde, lucht en ether. Ook de zeven essentiële ingrediënten van het lichaam zijn *dhātava*: huid, vlees, zenuw, merg, been, bloed en vet [vermeld in 2.6: 1]. In ruimere zin spreekt men ook wel van 16 elementen samen met het verstand en de 10 werkende en de waarnemende z i n n e n. Ook zijn er indelingen met 24 of 25 elementen: de grofstoffelijke elementen, de fijnstoffelijke elementen (de vijf objecten van de zinnen: geur, kleur, smaak, aanraking en geluid), de tien zinnen van waarnemen en handelen, geest, intelligentie, ego en bewustzijn met het element van de tijd als het vijfentwintigste element. Er zijn ook de negen t a t t v a's (zie ook P r a d h ā n ā en S.B.: 3-26:11-15, 6.1: 50).

- Śrīla Prabhupāda, betekenis verklaring 10.13: 52: 'De vierentwintig elementen zijn de vijf werkende zinnen (*pañca-karmendriya*), de vijf zinnen voor het verkrijgen van kennis (*pañca-jñānendriya*), de vijf elementen van de grove materie (*pañca-mahābhūta*), de vijf zinsobjecten (*pañca-tanmātra*), de geest (*manas*), het valse ego (*ahankāra*), de mahat-tattva, en de materiële natuur (*prakṛiti*). Alle deze vierentwintig elementen zijn betrokken bij de manifestatie van deze materiële wereld'.

- K r i s h n a geeft Zijn goedkeuring eraan ze als volgt in achtentwintig te bezien: de negen van de materiële natuur (p r a k r i t i), het levende wezen (p u r u s h a), de cosmische intelligentie (m a h a t t a t t v a), het valse ego (a h a n k ā r a) en de vijf voorwerpen van de zinnen (d e t a n m ā t r ā's) van het geluid, de aanraking, de vorm, de smaak, en het aroma; de elf van het coördinerende zesde zintuig

van de geest (m a n a s) in combinatie met de vijf werkende zinnen (k a r m e n d r i y a's) van de stem, de handen, de benen, de anus en het geslachtsdeel plus de vijf kennisverwervende of waarnemende zinnen van (j ñ ā n e n d r i y a's) de oren, de huid, de ogen, de tong en de neusgaten; de drie van de geaardheden van de natuur (d e g u n a's) van hartstocht, goedheid en onwetendheid en de vijf van de grofstoffelijke elementen (d e m a h ā - b h ū t a's) van het vuur, het water, de aarde, de lucht en de ether (zie ook 11.19: 14 en 11.22).

Energieën: de Heer Zijn energieën van voeding, schoonheid, reputatie en materiële schepping (resp. *Pushthi, Srī, Kīrti en Ajā*, zie 10.89: 54-56)

Energie, Begoochelende: zie M ā y ā.

Energie, Hogere-, of innerlijke, geestelijke energie, (p a r ā - p r a k r i t i of p a r ā - ś a k t i): een der drie belangrijkste energieën van de Heer (geestelijke, tussen- en stoffelijke energie). Ze is de openbaring van 's Heren innerlijk vermogen; ze omvat de geestelijke wereld. In tegenstelling tot de stoffelijke energie bestaat ze geheel uit eeuwigheid, kennis en gelukzaligheid (s a c - c i d - ā n a n d a). Heet driekwart van de werkelijkheid te beslaan.

Energie, Lagere-, of uitwendige of stoffelijke of materiële energie (a p a r ā - p r a k r i t i, a p a r ā - ś a k t i of m a h ā - b r a h m a n): Een der drie belangrijkste energieën van de Heer (geestelijke, tussen- en stoffelijke energie). Ze is de openbaring van 's Heren uitwendig vermogen, dat de vierentwintig stoffelijke e l e m e n t e n omvat en het universum vormt waarin wij leven. De wisselwerkingen tussen deze elementen voltrekken zich onder invloed van de tijd en door aanraking met de geestelijke energie van de Heer, waarvan ze verschilt in die zin dat ze nu eens geopenbaard is en dan weer niet. Is als een ijsberg zichtbaar slechts voor een kwart de totale werkelijkheid.

Energie, Tussen-, (j ī v a - ś a k t i of t a t h a s t h a - ś a k t i): een der drie belangrijkste energieën van de Heer (geestelijke, tussen- en stoffelijke energie). Ze omvat de levende wezens, uiterst kleine deeltjes van God, die hoewel ze in wezen geestelijk zijn, als gevolg van hun beperkte macht ten prooi kunnen vallen aan de begoocheling van de lagere energie.

Erfopvolging, geestelijke: (p a r a m p a r ā); opvolging van geestelijk leraren die het geestelijk onderricht van de Heer tot op de huidige dag onveranderd hebben doorgegeven.

Expansie, Volkomen: (V i s h n u - t a t t v a); openbaring van God, K r i s h n a, door middel van een persoonlijke gedaante die van Zijn oorspronkelijke gedaante verschilt, maar dezelfde absolute almacht bezit.

G

Gādhi: een koning verscheen als de zoon van Kuśāmbu. Van Gādhi was er de dochter Satyavatī die door de brahmaan Ricika gevraagd werd zijn vrouw te zijn, maar hem niet geschikt achtend gaf Koning Gādhi die zoon van Bhrigu ten antwoord: 'Levert u me alstublieft als bruidsschat voor deze dochter van de Kuśa-dynastie waartoe we behoren, duizend paarden zo stralend als het licht van de maan met ieder één zwart oor... (zie verder S.B. 9.15: 4).

Gāna: zingen, gezang.

Gāndhārī: de trouwe echtgenote van koning Dhṛiṭaṛāśhṭhṛa en de moeder van honderd zonen. Deed zichzelf ook een blinddoek om uit medeleven met haar man (zie S.B. 1.13).

Gāndīva: naam van de boog van Arjuna, de grote boogschutter.

Gāyatrī: m a n t r a die de relatie met God en de Heer herstelt. Door de V a i s h n a v a's voor initiatie geheim gehouden, maar in de m ā y ā v ā d a b h a k ṛ i en bij de gewone Hindoe bekend in de vorm van: *om bhur bhuva svaha, tat savitur varenyām, bhargo devasya dhimahi, dhyo yonah prachodhayat*, hetgeen zoveel betekent als:

'De oorspronkelijke vorm van het lichaam, de levenskracht en de allerhoogste verblijfplaats; die levensbron zo hoogst uitnemend, op die goddelijke luister mediteren wij - moge dit licht ons intellect verlichten.' (online te beluisteren)

- Drie-voetig metrum. De gāyatrī als een vier maal drievoetig metrum luidt vanaf het begin met om als volgt:

*bhur bhuva svaha
tat savitur varenyām
bhargo devasya dhimahi
dhyo yonah prachodhayat*

Gadādhara: naam van de Allerhoogste Heer als de drager van de knots.

Gadādhara Pandita: P a ñ c a - t a t t v a-incarnatie van Śrīmatē R ā d h ā r ā n ī; meest intieme metgezel van Heer C a i t a n y a. Leraar van Mādhava Upadhyāya. S a n n y ā s ī.

Gadāgraja: K r i s h n a als de oudere broer van Gada (zie S.B. 9.24: 46).

Gajendra: de olifant, staande voor de gehechtheid aan familiale zaken, die werd gevangen door een krokodil als vertegenwoordiger van de greep van m ā y ā. De gebeden van Gajendra staan model voor het gebed van de gehechte mens in moeilijkheden (S.B. 8.2 & 3).

Gana: (kudde, troep, veelvoud, aantal, stam, serie), klasse van levende wezens: meestal is er sprake van de bewegende en niet bewegende levende wezens, de flora en de fauna (zie ook V a s u's).

- Toegehorige van heer Ś i v a.

- Een gezelschap, iedere verzameling of associatie van mensen opgezet voor het bereiken van een gelijklopend doel.

- Een sekte.

- Een kleine troepeneenheid bestaande uit 3 gulma's ofwel 27 strijdwapens met even zovele olifanten, 81 paarden, and 135 voetsoldaten (zie ook a k s h a u h i n ī).

- Een reeks sterrentekens of maanhuizen onder drie hoofden geplaatst: die van de goden, de mensen en de R ā k s h a s a's.

Gandharva's: de verheven zangers van de hemel (soms bestraft voor hun demonische neiging om te gokken, zie S.B.: 9.7: 3) (zie u p a d e v a, a p s a r a en T u m b u r u).

Ganesha: de halfgod met de kop van een olifant belast met de materiële welvaart en het vrij zijn van tegenslagen. Speelt geen rol in het Bhāgavatam en behoort als zoon van Heer Ś i v a tot die cultuur.

Ganges: de heilige rivier die vanaf de lotus-voeten van V i s h n u door het gehele universum stroomt. Het wordt aanbevolen zich in de Ganges te baden om zich te louteren (zie ook S.B. 5-17).

Garbhādhna samskāra: zuiveringsritueel voor de voortplanting bij V a i s h n a v a's: extra rondes j a p a (50).

- Eerste louteringsrite (s a m s k ā r a) van de tien welke het hele leven van de vedische mens afpalen. Ze dient ertoe om iemand in een geestelijke sfeer geboren te laten worden.

Garbhodakaśāyī Vishnu: tweede p u r u s h a - a v a t ā r a; de gedaante waarin K ā r a n o d a k a s ā y ī V i s h n u in ieder universum binnengaat om er alle verscheidenheid te doen ontstaan.

Garuda: een reusachtige adelaar die Heer V i s h n u overal heen draagt.

- Symbool voor het gezag van de Schriftuurlijke Waarheid, als zodanig ook wel Stotra genoemd. 'Op de vleugelen der hymnen' (S.B. 3.21: 34).

- Ook genoemd de zoon van Tārکشya, de zoon van K a ś y a p a: (zie S.B. 6.6: 21-22).

26 - Namen, Kernbegrippen en Sanskriet Termen

Gaudya-vaishnava: andere naam voor C a i t a n y a - v a i s h n a v a's naar de streek van herkomst.

- Toegewijden van Heer K r i s h n a in de geestelijke erfopvolging vanaf Heer S r ī C a i t a n y a M a h ā p r a b h u (zie ook s a m p r a d ā y a).

Gauracandra (van *gaura* - goud en C a n d r a - maan): andere naam voor Heer S r ī C a i t a n y a M a h ā p r a b h u.

Gaurakisora dāsa Bābājī: de geestelijk leraar van S r ī l a B h a k t i s i d d h ā n t a S a r a s v a t ī T h h ā k u r a (zie ook p a r a m p a r ā).

Gauranga: naam van Heer C a i t a n y a betrekking hebbend op Zijn 'gouden' kleur ('*gaur*').

Gaurasundara: ('de gouden schoonheid') een andere naam voor Heer S r ī C a i t a n y a M a h ā p r a b h u.

Gautama: een van de zeven wijzen van deze m a n v a n t a r a (zie r i s h i en S.B. 8.13: 5).

- Naam met betrekking tot Gotama, de grondlegger van de N y ā y a filosofie.

- Naam vermeld in het Bhāgavatam in opsommingen van wijzen (zie S.B. o.a. 1.19: 9-10, 6.15: 12-15 en 9.4: 22).

- Vernoemd als zijnde aangetrouwd in de Mudgalatak van de nakomelingen van P ū r u (waaronder ook K u r u, de voorvader van de P ā n d a v a's) met Ahalyā uit wie door hem Satānanda werd verwekt (S.B. 9.21: 34, en zie stamboom).

- Naam ook wel geassocieerd met K r i p ā c ā r y a.

Geaardheden der stoffelijke natuur (g u n a's): drie in getal: s a t t v a - g u n a (goedheid), r a j o - g u n a (hartstocht) en t a m o - g u n a (onwetendheid). Het zijn de verschillende invloeden die de begoochelende stoffelijke energie uitoefent op de levende wezens en dingen. Ze bepalen onder andere hoe de ziel, die door hen gebonden of geconditioneerd wordt, is, denkt en handelt (zie ook m ā y ā).

Geest: fijnstoffelijk element, veelal 'de zesde zin' of 'het zesde zintuig' genoemd, in de betekenis dat hij de prikkels welke via de vijf zinnen binnen-komen ontleedt, toelaat of afstoot.

- Zowel gebruikt als aanduiding voor het denken, de hersenactiviteit, als voor een bepaalde integriteit ervan.

- In het Engels zowel als mind en als spirit gebruikt.

- In het Sanskriet gerelateerd aan de termen m a n a s en b u d d h i, waarbij de laatste term meer betrekking heeft op de hogere intelligentie (zie Z i n n e n).

Geestelijk ego: de werkelijke identiteit van het le-

vend wezen; een andere benaming dus voor het woord ziel. (zie s v a r ū p a, s v a d h a r m a, ā t m ā en a h a n k ā r a).

- Geestelijke identiteit, zoals bevestigd door initiatie. (zie ś i s h y a - g u r u).

Geestelijke erfopvolging: zie p a r a m p a r ā.

Geweldloosheid: echte geweldloosheid houdt in dat men niets doet waardoor enig ander levend wezen, hetzij mens, dier of plant, nodeloos leed of angst ervaart, of waardoor men zijn geestelijke vooruitgang bemoeilijkt (zie a h i m s a).

Ghee: geklaarde boter. Standaard in de vedische keuken en veel gebruikt bij uitgietingen in het offervuur.

Ghostyānandi: zich opofferende, tussen toegewijden levende en predikende toegewijde.

Giriśa: van *giri* ofwel berg; refereert aan de Heer van de Berg Kailāsa ofwel Ś i v a.

Gītā: verkorte aanduiding van de B h a g a v a d Gītā. Ook: *Gitopanishad* (zie U p a n i s h a d).

Go-dāsa: dienaar van de zintuigen. (zie ook g o - s v ā m ī).

Goedheid: een der drie geaardheden van de stoffelijke natuur. Onder haar invloed komt degeen over wie ze zich uitstrekt tot kennis, geluk, zuiverheid, zelfbeheersing, kalmte, nederigheid en bescheidenheid. Ze wordt bestuurd door V i s h n u (zie s a t t v a - g u n a).

Gokula: (koeiendorp), dorp waar K r i s h n a direct na Zijn geboorte in de gevangenis van de kwaadwillige oom K a m s a door Zijn vader V a s u d e v a naar toe werd gebracht. Later verhuisde de hele gemeenschap op de vlucht voor K a m s a naar V r a j a in V r i n d ā v a n a.

Goloka: naam van K r i s h n a's planeet, K r i s h n a's verblijfplaats. K r i s h n a's wereld.

- ook wel: *Krishnaloka*: de leefwereld waar K r i s h n a in gezelschap van Zijn zuivere toegewijden eeuwig verblijft; het is de meest verheven van alle zowel stoffelijke als geestelijke leefwerelden.

- Zijn persoonlijke verblijfplaatsen, D v ā r a k ā, M a t h u r ā en V r i n d ā v a n a.

Gopāla: K r i s h n a als koeherder, 'hij die de koeien hoedt'.

Gopāla Bhatta Gosvāmī: een van de zes v a i s h n a v a geestelijk leraren die directe volgelingen van Heer S r ī C a i t a n y a M a h ā p r a b h u waren en systematisch Zijn leringen presenteerden (zie g o s v ā m ī).

Gopī's en gopa's: koeherdersmeisjes en -jongens; de jeugdige metgezellen van K r i s h n a tijdens zijn jeugd in V r i n d ā v a n a, de plaats waar K r i

s h n a opgroeide. Ze belichamen in hun zuivere liefde voor Hem de allerhoogste toewijding jegens de Heer.

Go-svāmī: 'meester van de zintuigen'. Titel voor een ā c ā r y a.

- Iemand die zijn zinnen en geest volmaakt in bedwang heeft, in tegenstelling tot de g o d ā s a, de dienaar van de zinnen of de materialist. (soms de titel in de naam van een grote wijze of ā c ā r y a).

- Een van de zes grote wijzen van V r i n d ā v a n a, de intieme leerlingen van C a i t a n y a M a h ā p r a b h u: R ū p a G o s v ā m ī, Sanātana Gosvāmī, Raghunātha Bhatta Gosvāmī, Jīva Gosvāmī, Gopāla Bhatta Gosvāmī en Raghunātha Dāsa Gosvāmī. Ze werkten S r ī C a i t a n y a's onderricht uit in talrijke geschriften over de wetenschap der toegewijde dienst (zie ook p a r a m p a r ā en plaatje).

Govinda (koeienvriend, 'hij die de koeien behaagt'): naam van K r i s h n a als de bron van vreugde en blijdschap voor het land, de koeien en de zinnen van ieder levend wezen (ook: G o p ā l a).

Govinda dāsa Thhākura: een auteur van een aantal belangrijke v a i s h n a v a-liederen.

Grihastha: ā ś r a m a der gehuwden.

- Geestelijke afdeling betreffende het leven als huishouder overeenkomstig de schrift.

- Tweede orde of fase van het geestelijk leven; de periode van het gezins- en maatschappelijk leven overeenkomstig schriftuurlijke regels en bepalingen.

- Iemand die volgens de normen van deze ā ś r a m a leeft.

- 'De vijf dagelijkse offers bepaald voor een huishouder zijn:

- (1) het offer gebracht voor het B r a h m a n door de bestudering van de V e d a's,
- (2) het offer gebracht voor de voorvaderen door aan hen offergaven op te dragen,
- (3) het offer aan alle schepselen gebracht door een deel van de maaltijd te reserveren,
- (4) het offer voor medemensen door gastvrijheid te verlenen
- (5) het offer voor de halfgoden door vuuroffers en dergelijke uit te voeren.' (zie ook S.B. 7.14).

- Als een negatieve toestand van gehechtheid en neergang gekritiseerd door K r i s h n a in S.B. 10.60: 52-53.

Grihastha-āśrama: andere naam voor de afdeling van g r i h a s t h a, of de huishouders.

Gudāka (Gudākeśa): bijnaam van A r j u n a: hij die de slaap overwonnen heeft.

Guhyaka: de bewakers van K u v e r a's schatten;

term gebruikt voor volgelingen van Ś i v a (zie b.v. S.B. 10.10: 6) (zie ook Y a k s h a's).

- Naam voor een klasse van halfgoden die als de Y a k s h a's de dienaren van K u v e r a (de god van de weelde) zijn en zijn schatten bewaken.

Guna's: de geaardheden der materiële natuur: t a m o -, r a j o - en s a t t v a - g u n a: onwetendheid, hartstocht en goedheid; kenmerk (resp.): materie (traagheid), beweging, kennis. Beheerst door: (resp.) S i v a, B r a h m ā en V i s h n u (zie ook a v i d y ā en M ā y ā en B.G. 18.a).

Guna-avatāra's: de drie incarnaties die de drie geaardheden der stoffelijke natuur besturen. B r a h m ā regeert de hartstocht, V i s h n u de goedheid en S i v a de onwetendheid (zie ook a v a t ā r a, S.B. 10.89: 18 en 12.8: 45).

Guroravajā: overtreding van het bespotten van de vedische literatuur en de literatuur in navolging ervan.

Guru: goeroe, leraar; geestelijk leraar: zelfgereali-seerde ziel die in staat is de mensen voor te gaan op de weg der zelfverwerkelijking en ze zo te bevrijden uit de kringloop van geboorte en dood.

- Geestelijk leraar of meester ook wel s w a m ī genoemd (zie g o s v ā m ī, ā c ā r y a en m ā y ā v ā d i)

- In twee soorten: d ī k s h ā en ś i s h y a goeroe's: resp. initiatie en instructie goeroe's.

- In twee categorieën: m ā y ā v ā d a en p a r a m p a r ā goeroe's: resp. niet en wel vanuit een bepaalde traditie predikend. M ā y ā v ā d a neigt meer tot filosofie, enkel j ñ ā n a, en p a r a m p a r ā meer tot priesterschap. De laatsten worden ook wel ā c ā r y a's genoemd, geestelijk leraren van het voorbeeld, terwijl de eerstgenoemden minder navolgbaar zijn of gelijkheid nastreven of voorleven in de toewijding.

- Een derde tweetal wordt gevormd door de c a i t t y a - g u r u en de ā c ā r y a: de goeroe's van binnen en van buiten (zie S.B. 11.29: 6).

Guru-kula: de ā ś r a m a of school van de geestelijk leraar, waar het gezinshoofd zijn kinderen naar toe stuurt wanneer ze vijf jaar zijn geworden.

- Gemeenschap van toegewijden rondom een geestelijk leraar.

H

Hāsyā: humor, scherts als indirecte r a s a.

Haihaya (of Kārtavīryārjuna), de hooghartige koning van de Haihaya's en aanbieder van D a t t ā t r e y ā: een Y a d u afstammeling bekend om de val die hij maakte vanuit zijn positie als koning, afgunstig de koe van J a m ā d a g n i - m u n i wegstellend (S.B. 9.15: 25).

- Van Y a d u waren er vier zoons gevierd als Sahasrajit, Krossthā, Nala en Ripu, en van hen kreeg Satjit, geboren uit de eerste van hen, als zijn zoons toen Mahāhaya, Renuhaya en Haihaya. Dharma werd vervolgens Haihaya's zoon (S.B. 9.8: 5-6).

- Woord voor schurk (S.B. 9.8: 5-6).

- Naam van een ras waarvan men zegt dat ze nakomelingen van Y a d u zijn; in de p u r ā n a's beschreven als verdeeld in vijf groepen, te weten de Tālajangha's, de Vīti-hotra's, de Āvantya's, de Tundikera's en de Jāta's; men beweert dat ze delen van India onder de voet hebben gelopen samen met de Saka's of de stammen der Scythen.

Hamsa: K r i s h n a in de gedaante van een bovenzinnelijke zwaan die heer B r a h m ā van advies dient. Deze was n.l. niet in staat de waarheid te achterhalen toen hem door de k u m ā r a's werd gevraagd hoe men zich los moet maken van de relatie tussen de geest en de zinsobjecten (zie S.B. 11.13).

- De zwaan staat spiritueel model voor het onderscheidingsvermogen vanwege zijn vermogen met zijn snavel melk van water te scheiden (zie ook p a r a m a h a m s a).

- De naam van de mensen in s a t y a - y u g a waarin ze slechts één roeping kennen (zie S.B. 11.17: 10).

Halāhala: gif voortgebracht bij het karnen van de oceaan en opgedronken door S i v a hetgeen het blauwe van zijn nek veroorzaakte (zie S.B. 8.7 en k a l ā k ū t h a).

Haladhara: naam van B a l a r ā m a de Heer als Hij die de ploeg hanteert, S a n k a r s h a n a.

Halāyudha: 'de hanteerder van de ploeg', naam voor B a l a r ā m a vermeld in S.B. 10.79: 16-17 (zie ook S a n k a r s h a n a).

Halfgod: goddelijke, godsbewuste, toegewijde persoon (zie b h a k t ā, d e v ā, a d h i k ā r i)
- Levend wezen in goedheid, dienaar van God.

- Wezen door God begiftigd met de macht om een deel van de kosmische huishouding te besturen, zoals zon, regen, vuur, en ook om erop toe te zien dat het alle wezens nergens aan ontbreekt.

- Bewoner van de hemelse planeten.

Hanumān: aapgod die Heer R ā m a's v a n ā r a's (aapachtige bosbewoners) leidde in de strijd tegen de demon R ā v a n a. Hij staat in A r j u n a's vaandel als teken van overwinning (zie ook gebed van Hanumān S.B. 5.19 en de S.B. Rāma-hoofdstukken 9: 10 & 11).

Harā - zie: R ā d h ā r ā n i.

Hare: de energie van, de liefde van, des Heren, van de Heer

Hare Krishna: ('van Heer K r i s h n a') populaire naam voor de beweging van de C a i t a n y ā - v a i s h n a v a's van S w a m i P r a b h u p ā d a, de v i s h n u-monniken van de missie uit Bengalen van K r i s h n a - C a i t a n y a, die als een b h a k t i v e d a n t a b h ā g a v a t a, of ā c ā r y a, of p a r a m p a r ā g u r u, het indische v e d ā n t i s c h e v a i s h n a v i s m e naar het Westen bracht en de Internationale Gemeenschap voor Krishna Bewustzijn oprichtte genaamd I S K C O N. Hoewel sektarisch van indruk met hun fanatiek aanhangen van hun goeroe, vertegenwoordigen ze een reguliere vorm van v i s h n u -aanbidding die inderdaad van een cultuur van groot respect voor de geestelijke leiders is. De naam is ontleend aan de m a h ā m a n t r a, de grote m a n t r a van bevrijding, die ze altijd bezigen samen op straat en met het bidsnoer, de j a p a - m ā l a.

Hare Krishna, Hare Krishna, Krishna Krishna, Hare Hare / Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare: de m a h ā - m a n t r a of grote verlossingsspreuk. K r i s h n a en R ā m a zijn namen van de Heer en met H a r e spreekt men de innerlijke energie van de Heer aan. Het zingen van deze namen wordt in het bijzonder aanbevolen voor deze tijd (luister ook m a h ā m a n t r a b h a j a n).

Hari: vaak vertaald met gewoon de Heer, de Hoogste Persoonlijkheid, naam voor K r i s h n a als degene die alle ongunstige zaken van zonde en kwaad wegneemt, alle obstakels voor de geestelijke vooruitgang.

Hari-bhaktivilāsa: S a n ā t a n a G o s v ā m ī's boek over de regels en bepalingen van het v a i s h n a v a-leven.

Haribol: letterlijk: zing de namen. Uitroep van vreugde (zie ook J a y a)

Haridāsa Thhākura: Een groot toegewijde, door Heer C a i t a n y a uitgeroepen tot n ā m ā c ā r y a (leraar in het chanten van de heilige naam).

- Hij zong driehonderdduizend keer per dag de heilige namen van God.

Harijan: kind van God, aanduiding voor klasselo-

zen in India (zie p a r i a en c a n d ā l a).

Harinām: het gezamenlijke zingen van de namen buiten op straat. Soms met een m ū r t i van Heer K r i s h n a als J a g g a n ā t h a, de Heer van het Universum: R a t h a Y a t r a (zie ook s a n k ī r t a n).

Hari-nāma-yajña: het gemeenschappelijk zingen van de heilige namen van de Heer in het openbaar; het is het enige offer dat de V e d a's voor het huidige tijdvak voorschrijven (zie y a j ñ a).

Hariścandra: een koning met wie er tussen V i ś v ā m i t r a en V a s i s h t h a een grote ruzie bestond om reden waarvan de twee waren als vogels (S.B. 9.7: 7). Hij werd beroemd (S.B. 9.7: 21) vanwege zijn pretentie van het met V a r u n a offeren van de zoon Rohita die hij kreeg op V a r u n a's zegen, welke hij liet vertegenwoordigen door het (wereldse leven van) een man te offeren om de wijzen tot vrede te bewegen. Daarna was hij, door V a r u n a vervloekt met waterzucht vanwege de truuk, ervan bevrijd.

- Ś r ī l a S ' r ī d h a r a S v ā m ī vat zijn verhaal als volgt kort samen: "Om zijn schuld in te lossen aan V i s ' v ā m i t r a, verkocht Hariścandra alles wat hij had, met inbegrip van zijn vrouw en kinderen. Niettemin raakte hij zelfs niet met het bereiken van de status van een c a n d ā l a, ontmoedigd; dus ging hij naar de hemel, samen met al de bewoners van A y o d h y ā."

Harivamśa parva: ('Geschiedenis van de Heer Zijn Dynastie') een aan-hangsel bij de M a h ā b h ā r a t a van 16.375 verzen, geschreven door V y ā s a d e v a, die het leven van K r i s h n a beschrijft; niet te verwarren met de *Harivamśa purāna*, een jain-tekst.

Hartstocht (r a j o - g u n a, r a j a s): een van de drie geaardheden der stoffelijke natuur. Onder haar invloed geraakt men tot hebzucht, grote gehechtheid aan de wereld, onbedwingbare verlangens, onstuimig streven en - in weerwil van de hevige en voortdurende pogingen die men doet om zijn materiële toestand te verbeteren - chronische onvoldaanheid. De hartstocht wordt geregeerd door B r a h m ā.

Haryaksha: zie H i r a n y ā k s h a.

Hastināpura: stad van de K u r u-familie (zie b.v. S.B. 1.10: 7, 10.49 en 10.68).

- Naam van de stad gesticht door koning Hastin. Hij bevindt zich zo'n honderd kilometer ten noord-oosten van het moderne Delhi op de oevers van een oud kanaal van de G a n g e s, en vormde de hoofdstad van de koningen van de maan-dynastie, zoals A y o d h y ā dat was voor de zonnedynastie (zie v a m ś a); daarom maakt hij deel uit van het decor van de M a h ā b h ā r a t a; Y u d h i s h t h h i r a werd hier gekroond na een triomfale zegetocht door de straten van de stad (zie ook MBh. xij, 1386-1410).
- Andere namen voor deze gevierde stad zijn

Gajāhvaya, Nāga-sāhvaya, Nāgāhva en Hāctina.

Hatha-yoga: (van *hatha*: kracht) de y o g a van de lichaamskracht (ā s a n a, p r ā n ā y ā m a, zie ook a s h t ā n g a y o g a).

Hayagrīva: Heer K r i s h n a's incarnatie met een paardenhoofd, die de gestolen V e d a's teruggaf aan B r a h m ā (zie ook S.B. 8.24: 8 & 57; 5.18: 1).

Hemelse planeten: planeten, verblijfplaatsen, werelden van het hoogste planetenstelsel, de hoogste verblijfplaats, de wereld boven deze wereld. De bewoners zijn hoger ontwikkeld, leven langer en scheppen veel meer behagen in de materie dan de bewoners van de andere planeten in het heelal. Zielen in goedheid gaan erheen om er de vruchten van hun goede werken te plukken. Maar ook daar zijn dood en wedergeboorte aanwezig - reden waarom toegewijden zich niet bijzonder tot een verblijf op de hemelse planeten aangetrokken voelen (zie ook l o k a).

Hiranyagarbha: ('het goud van binnen'), naam van B r a h m ā, de Zelf-bestaande binnen de lotus, hij van het gouden licht, van het gouden ei van het universum.

Hiranyakaśipu: ('hij die denkt aan goud') de koning der a s u r a's, gedood door K r i s h n a in Zijn incarnatie als N r i s i m h a d e v a. Hiranyakaśipu's zoon was de grote toegewijde P r a h l ā d a M a h ā r ā j a (zie S.B. Canto 7, eerste hoofdstukken).

- Broer van H y r a n y ā k s h a.

Hiranyāksha: ('hij die leeft voor goud') de demonische zoon van K a ś y a p a die gedood werd door Heer V a r ā h a. Vormde samen met zijn broer H i r a n y a k a ś i p u een demonisch duo dat ooit als J a y a en V i y a y a de toegang tot V a i k u n t h h a bewaakte maar ten val kwamen in overtreding met de K u m ā r a's (zie S.B. Canto 3.16-19).

Hotā: de priester die de uitgietingen doet tijdens een offerplechtigheid (zie ook r i t v i k).

Hrishikeśa: naam van K r i s h n a als de Meester van de zintuigen.

I

Īśāvāsyā: (van *īśa*: de Heer, en *vāsyā*: bestuur) Het beginsel dat voorschrijft dat alles in dienst moet worden gesteld van de Heer, die de Allerhoogste Genieter en de Absolute Meester is, omdat alles Hem toebehoort.

Īśvara: een bestuurder, de beheerser. *K r i s h n a* is *P a r a m e ś v a r a*, de allerhoogste bestuurder of beheerser (zie *Y o g i ś v a r a*).

- Onafhankelijkheid. ook wel de Heer (b.v. de Heer van de *Y o g ā*: *Y o g i ś v a r a*).

- Hij die zichzelf en daarmee de hele wereld beheerst (zie ook *H i r a n y a k a ś i p u*).

Īśa: de naam van de Almachtige Heer in de hemel, (*īśā*, betekent plaat, plank, een bepaalde maat, een paal en *īsha* is de maand *āśvina* en een persoonsnaam).

Īsopanishad: bepaalde filosofische verhandeling over de heilheid van God. Zie *U p a n i ś h a d s*.

Īśvarapranidhāna: van zelfkennis naar God-bewustzijn. Andere term voor toegewijde dienst (zie *b h ā g ā v a t a d h a r m a e n n i y a m a*).

Ikshvāku: een zoon van *M a n u*, die in het verleden de kennis van de *B h ā g ā v a d - g ī t ā* ontving (zie S.B. 9.6: 4). Ook bekend onder de naam van zijn dynastie, waarin Heer *R ā m a* verscheen.

Ilā: ('de uitgiëting') werd geboren als een dochter van *M a n u Ś r ā d d h a d e v a* die een zoon wilde. Door gebeden van *V a s i ś t h h a* was er een keer naar de mannelijkheid zodat *S u d y u m n a* het leven vond die opnieuw weer in een vrouw veranderde toen hij te dicht bij Heer *S i v a* kwam (zie 9.1. 16-27).

Ilāvṛta-varsha: het centrale gebied, de plaats waar Heer *S i v a* mediteert. Ook bekend als de berg *M e r u*, het centrale gebied dat als een zaadbeginsel of gouden ei de kern van het sterrenstelsel of alle werelden vormt (zie ook *v a r s h a e n d v ī p a e n* S.B.: 5.16: 7 en 5.17:15-16).

Impersonalist: iemand die de Absolute Waarheid slechts ten aanzien van haar energieën kent en zich hierdoor slechts haar onpersoonlijke aspect realiseert.

- Andere naam voor *M ā y ā v ā d i*.

- Iemand die het *m o n i s m e* aanhangt.

Indra: de koning der hemelse planeten; de koning van de hemel. Hij doodde de demon *V r i t r a*.

Indraloka: de planeet waar Heer *I n d r a* zetelt.

Indraprastha: ('*I n d r a*'s plaats, nu Delhi) stad waar de *P ā n d a v a*'s woonden en waar *K r i s h n a* arriveerde voor het grote *r ā j a s ū y a* offer dat Hem de hoogste persoonlijkheid verklaarde en vanwaar *D u r y o d h a n a* kwaad vertrok omdat hij uitgelachen was voor zijn onwetendheid in water te vallen dat hij aanzag voor een solide vloer (zie: S.B. 10.75).

- De stad gebouwd door *V i ś v a k a r m a*, werd eens door *K r i s h n a* bezocht, het centrum van de gebeurtenissen die leidden tot het afbranden van het *Khāndava* woud en de resulterende donatie van *A r j u n a*'s wapens, strijdwagen en paarden door *A g n i* (zie S.B. 10.58: 24-29).

Indriya: de zinnen, de *k a r m e n d r i y a*'s en de *j ñ ā n e n d r i y a*'s: de werkende en kennende zintuigen. De tien zinnen zijn de organen voor het horen, aanraken, zien, proeven, en ruiken, (voor de waarneming), met de mond, de handen, de benen, de geslachtsorganen en de organen voor de uitscheiding als de tiende (voor het handelen) (S.B. 3.26:13 en zie ook *v i ś h a y a*).

Intelligentie of verstand:

- Stoffelijke of materiële intelligentie: het vermogen om gegevens welke in de geest worden ontvangen te beoordelen en op deze wijze zowel de natuur als het functioneren van de stoffelijke energie te analyseren.

- Geestelijke intelligentie (*b u d d h i*): de oorspronkelijke intelligentie van het levend wezen, waardoor het in staat is te begrijpen hoe alles (met inbegrip van het betrokken levend wezen zelf) in relatie staat tot God, de Allerhoogste Persoon. Door deze intelligentie ontdoen we ons van onze materialistische levensopvattingen.

Irāvati

- Vrouw van Heer *S i v a*.

- Vrouw van *P a r ī k ś h i t*, dochter van King *Uttara*, die vier zoons met hem verwekte, met *Janamejaya* als de eerstgeborene (1.16: 2).

ISKCON: international Society for *K r i s h n a*-consciousness: naam van de in 1966 door *S w a m ī P r a b h u p ā d a* opgerichte internationale gemeenschap voor het *K r i s h n a*-bewustzijn, ook wel *Hare K r i s h n a*-beweging genoemd (zie ook *m a t h*).

Itihāsa's: historiën, zoals *M a h ā b h ā r a t a e n R ā m ā y a n a*.

J

Jada Bharata: B h a r a t a M a h ā r ā j a in zijn laatste leven (zie S.B. 5:9-13).

Jagāi en Mādhāi: twee grote vrouwenjagers en dronkelappen die door Heer N i t y ā n a n d a tot V a i s h n a v a's bekeerd werden (verhaal uit de C a i t a n y a - c a r i t ā m r i t a).

Jagat: u n i v e r s u m en ook het levende wezen. De Heer wordt vaak omschreven als *jagatpati*, *jagadīśvara* of J a g a n n ā t h a, de Heer van het Levende Wezen dat het Universum is (zie ook p u r u s h a, en v i r ā t h r ū p a).

Jagganātha: K r i s h n a als de Heer van het Universum, zijn m ū r t i wordt samen met die van Zijn zuster S u b h a d r ā (getrouwd met A r j u n a) en Zijn broer B a l a r ā m a aanbeden en met r a t h a - y ā t r ā door de stad rondgereden.

Jalpa: (kletspraak): de tien verschillende soorten van vreemde praat of *citra-jalpa* die de g o p ī's in goddelijke waanzin (*divyonmāda*) hebben met het missen van de uiterlijke aanwezigheid van K r i s h n a: *prajalpa* (minachten), *parijalpa* (aan de kaak stellen), *vijalpa* (sarcasme), *ujjalpa* (verwijt), *sañjalpa* (afkeuren), *avajalpa* (zelfverheffing), *abhijalpa* (klagende spijt), *ājalpa* (weezin), *pratijalpa* (zelfminachting en hoop) en *sujalpa* (bezorgdheid) (zie S.B. 10.47: 12-21). Hiermee gaven ze verdienstelijk gestalte aan de emotionele, irrationele relatie die de toegewijden in afzondering kunnen hebben met K r i s h n a (zie ook r a s a).

Jāmbavān: 'hij van de Jambu-bomen', de aanvoerder der apen, ook de aanvoerder of koning der beren genaamd. Hij mat zich met K r i s h n a vanwege het s y a m a n t a k a juweel, werd verslagen en overhandigde zijn dochter Jāmbavatī aan K r i s h n a om mee te trouwen (zie S.B. 10.56). Een bekend karakter ook vermeld in samenhang met R ā m a in S.B. 8.21: 8 en in S.B. 9.10: 42-43.

Jamadagni: een van de zeven wijzen van deze m a n v a n t a r a (zie r i s h i en S.B. 8.13: 5).

- De wijze die de recitaties leidde van de Y a y u r - v e d ā mantra's bij de offerplechtigheid van H a r i s c a n d r a, die om een zoon te kunnen krijgen zijn zoon Rohita moest offeren aan V a r u n a (zie S.B. 9.7: 9).

- De zoon van Satyavatī, de dochter van Gādhī in de lijn van P ū r u r ā v a in de K u ś a-dynastie, die door de wijze Ricīka werd vervloekt een hardvochtige persoonlijkheid te zijn, maar de zegen kreeg dat zijn zoon dan zo zou zijn en aldus werd er uit hem getrouwd met Renukā, de a v a t ā r a P a r a ś u r ā m a geboren (S.B. 9.15: 5-13).

- Hij werd gedood door de zoons van Kārtavīryārjuna (zie S.B. 9.15: 17) die treurden over de verliezen veroorzaakt door P a r a ś u r ā m a en werd door Hem weer tot leven gewekt, en aldus werd hij, vanwege het aanbidden van Hem, in zijn lichamelijke gezondheid hersteld met alle levenstekenen, kennis en heugenis, de zevende ster in een constellatie van zeven, een van de grote zieners (S.B. 9.16: 24).

Janaka: heerser over het koninkrijk Mithila, een groot, zelfgerealiseerd vorst; schoonvader van Heer R ā m a c a n d r a. Vader van J a n a k ī ofwel S ī t ā (karakter uit de R a m ā y a n a).

Janaloka: 'de wereld der mensen'; de vijfde l o k a of volgende boven M a h a r - l o k a, de plaats van de zonen van B r a h m ā en andere goddelijke personen (M.W.).

Janamejaya: de zoon van keizer P a r ī k c h i t die alle slangen in het vuur offerde in reactie op T a k s h a k a die zijn vader had gedood (zie S.B. 12.6: 16).

Janārdana: 'hij die aanzet tot, in beweging brengt'; V i s h n u of K r i s h n a als de instandhouder van alle levende wezens en de drie werelden. Hij die iedereen het beste wenst.

Janmāshthamī: K r i s h n a's geboorte 3182 v.Chr. vond volgens vele autoriteiten plaats op de achtste dag in de donkere helft van de maand Bhādra of Srāvana, augustus-september (zie S.B. 10.3).

Japa: m a n t r a-meditatie; bidden op de v e d i s c h e manier; het herhalen van de m a h ā m a n t r a en de p a ñ c a - t a t t v a - m a n t r a m.b.v. de j a p a - m ā l ā (bidsnoer, zie ook pagina en de g ā y a t r ī).

Japa-mālā: bidsnoer met 108 kralen plus één, waarop iedere dag 16x108 keer de m ā h ā m a n t r a wordt gechant door I S K C O N toegewijden (monotoon zingen). Materiaal: T u l s i of Nim.

Jarā: 'ouderdom': naam van de jager die K r i s h n a 's voet doorboorde te P r a b h ā s a (zie S.B. 11.30). Eveneens vermeld in S.B. 4: 27: 19 en als de moeder van J a r ā s a n d h a in S.B. 9.22: 8.

Jarāsandha: oom van K r i s h n a en broer van K a m s a die met drieëntwintig legers zeventien keer werd verslagen door K r i s h n a die hem gebruikte om Zijn vijanden bijeen te brengen zodat Hij ze kon verslaan voordat Hij zich terugtrok in D v ā r a k ā (zie S.B. 10: 50). R u k m ī en S i ś u p ā l a waren zijn bondgenoten.

Jatāyu: adelaar met de scherpste ogen die verslag deed aan Heer R ā m a c a n d r a over de ontvoering van S ī t ī ā en werd gedood door R ā v a n a toen hij hem erin probeerde tegen te houden.

Jaya: alle eer aan, uitroep van vreugde en instemming (uitgesproken: dzjéjā).

Jaya en Vijaya: twee poortwachters van V a i k u n t h a die vervloekt werden omdat ze een overtreding hadden begaan jegens de vier K u m ā r a R i s h i 's, en daarom driemaal geboorte moesten nemen in de materiële wereld als de grote demonen H i r a n y a k a ś i p u en H i r a n y ā k ś h a, R ā v a n a en *Kumbhakarna* en Ś i ś u p ā l a en D a n t a v a k r a (zie S.B. 7.1: 36-47).

Jayadeva Gosvāmī: een groot V a i ś h n a v a dichter en de schrijver van de *Gītā-govinda*.

Jīva of jiv-ātmā: de individuele ziel (zie ook a n u - ā t m ā en s a n k a r ś h a n).

Jīva Gosvāmī: een van de zes grote wijzen of G o s v ā m ī's van V r i n d ā v a n a die Heer Ś r ī C a i t a n y a M a h ā p r a b h u opvolgden en systematisch Zijn onderricht uiteenzetten.

Jīva-śakti: de tussen-e n e r g i e van de Heer: het geheel der levende wezens (zie ook y o g a - m ā y ā, m ā y ā en ś a k t i).

Jīva-tattva: de categorie van de levende wezens (zie ā t m ā), die uiterst kleine volkomen deeltjes van de Allerhoogste Godspersoon zijn. Hier tegenover staat v i ś h n u - t a t t v a.

Jivātmā: de individuele atomische ziel. Staat tegenover p a r a m ā t m ā, de Superziel (zie ā t m ā).

Jñāna: (letterlijk: kennis) geestelijke, spirituele kennis, of kennis waardoor men in staat is onderscheid te maken tussen het stoffelijk omhulsel en de geestelijke ziel.

- Waarheidsonderzoek op filosofisch niveau.

- Als negatieve term: enkel theoretische kennis.

- De epistemologie, de beschrijving van de basis, de methode, de theorie van de spirituele kennis betreft zich, zoals beschreven in S.B. 11.28: 18, op de tijdsfactor, de uiteindelijke oorzaak (zie ook k ā l a and b r a h m a n).

- De geestelijke kennis berust op vier principes: s a n k h y a (analyse), t a p a s (verzaking, boete), v a i r a g h y a (onthechting) en y o g a (zie ook v i d y ā en K u m ā r a's).

Jñāna-kānda: afdeling van de V e d a's die het filosofisch waarheidsonderzoek behandelt.

Jñāna-yoga: y o g a van de kennis, yoga-filosofie, het zich in het bewustzijn verenigen in de kennis van de zelfverwerkelijking

- De weg der kennis. Wie deze weg begaat (de j ñ ā n ī) tracht tot geestelijke volmaaktheid te komen door zijn kennis te ontwikkelen middels het zich toeleggen op het lezen van de Geschriften en het wijsgerige bespiegelen. Men kan zo tot realisatie van het onpersoonlijk B r a h m a n komen.

Jñānendriya's: de zintuigen der waarneming van het aanraken, het zien, het proeven, het horen en het ruiken (zie i n d r i y a's).

Jñānī (jñāna-yogī): iemand die uit is op kennisontwikkeling (vooral d.m.v. speculatief denken). Komt hij tot volmaaktheid, dan is hij aan K r i ś h n a overgegeven. Niet-predikend, 'waardenvrij'.

- Iemand in het bezit van geestelijke kennis (zie J ñ ā n a).

- Spiritualist van het derde plan (zie y o g ī), bedreven in j ñ ā n a - y o g a.

- Als negatieve kwalificatie: Iemand die kennis ontwikkelt door te speculeren.

K

Kāla: eeuwige Tijd, kosmische tijd. Het onpersoonlijke zichtbare aspect van K r i ś h n a. Dat wat de materie beweegt. Opeenvolging van momenten in relatie tot de zon en de sterren gekend in de draaiing van de aarde (zie ook t r i - k ā l i k a, Ś i ś u m ā r a en y u g a).

- De Tijd is de Heer Zijn onpersoonlijke aspect. De p a r a m p a r ā zegt: 'Het wordt verstaan van de Vedische wetenschap der epistemologie, de 'N y ā y a - ś ā s t r a', dat kennis van een object (*prameya*) afhangt van een valide methode van kennen (*pramāna*)' (pp 10.86: 54). Zo zou het kennen van K r i ś h n a in de vorm van de Tijd zoals-Hij-is (Ik ben de Tijd, het licht van de zon en de maan, zoals Hij in de *Gītā* zegt), door middel van klokken valide lopend naar Zijn natuur, de zon, zoals met een zonnewijzer, en kalenders geldig ingesteld naar Zijn orde, de maan, zoals met de maanfasen, de juiste brahmaanse gedragswijze vormen. Met weken naar de maan en klokken naar de zon, zou de standaard-tijd met de doodsheid van de gemiddelde tijd, de willekeurige valse eenheid van de zonetijd en de instabiliteit van de zomertijd, dan de tijd van onwetendheid zijn in ontkenning van K r i ś h n a, de vader van de Tijd, zelfs hoewel K r i ś h n a de aan-

bidding van het pragmatische en dus karmische dictaat van de standaardtijd erkent, maar niettemin die halfgodenaanbidding verkeerd en minder aantrekkelijk noemt (in 1.2: 26). (zie ook c a k r a, ś i ś u m ā r a, B.G. 9.23, 10: 21, 30 & 33, 7: 8, B h ā g a v a t a m tijdcitaten (online) en de tijd in drieën: t r i - k ā l i k a).

- Er zijn vier manieren om je in te stellen op de zuiverheid van de tijd in relatie tot iets anders: middels de spraak, door rituelen, door overeen te stemmen of door het verschil aan te duiden; aldus gezien is de standaardtijd aanvaardbaar als een van deze vier methoden wordt gerespecteerd (zie S.B. 11.21: 10).

- Naar het lichaam zijn er van de tijd zes fasen: geboorte, groei, handhaving, het voortbrengen van bijproducten, aftakeling en de dood.

- Die tijd is geldig welke, dan wel door zijn eigen aard (de niet op winst begrepen tijd van de natuur) of op dezelfde manier naar de persoon (de Heer, of het voorwerp, de l a k s h m ī, de tijd voor het oogsten etc.), geschikt is voor het doen van je voorgeschreven plicht; en slecht en in overtreding is die tijd die je in je plichts vervulling belemmert, de tijd niet geschikt om arbeid te verrichten (lustmatige en de baatzuchtig begrepen tijd. Zie ook k ā l a k ū t h a en 11.21: 9).

- In rekenkundig opzicht staat het geheel van de indeling van de tijd beschreven in 3.11 en in 5.20-23. Hier samengevat: de tijd volgens 3.11 wordt verdeeld naar de duur van het innemen van de ruimte door - of een volle of een deel van een omloop van - een combinatie van atomen. Zo is er dan als kleinste tijdseenheid het atoom of een *para-ma-anu*, en zijn er achtereenvolgens een *strasarenu* (dubbelatoom), een *truthi* of hexatoom van drie *strasarenu's* (1/16.875 seconde), die maal honderd een *vedha* vormen; drie van hen worden één *lava* genoemd; drie *lava's* zijn één *nimesha* (± 0.53 seconde) en de tijd van drie van hen wordt een *kshana* genoemd (± 1.6 seconde), vijf daarvan zijn een *kāshthā* (± 8 seconden) waarvan een *laghu* er uit vijftien bestaat (± 2 minuten). Vijftien van die *laghu's* wordt een *nādikā* (of danda, ± 30 minuten) genoemd en twee van hen vormen één *muhūrta* (ongeveer een uur) terwijl ongeveer drie daarvan een *yāma* of *prahara* vormen, afhankelijk het seizoen of de breedtegraad (in geval van onregelmatige uren). Acht *yāma's* beslaan een etmaal ofwel een *pañcānga* die voor voor één dertigste van een lunatie een *tithi* heet en voor de zon een *kurukshetrin* of *saura divasa* heet - (met enkel een *saura* als één graad van de ecliptica, zodat een jaar dan 360 *saura's* kan hebben) en vijftien dagen (van acht *yāma's* elk) vormen één *paksha* of *pañca-daśa* welke men gemeten kent als zijnde ofwel zwart ofwel wit (*sukla* of *krishna* afhankelijk van het feit of er een volle of wassende maan dan wel een afnemende of nieuwe maan in optreedt). Twee *paksha's* vormen een *māsha* (solare maand) waarvan een tweetal een *ritu* of seizoen vormt waarvan er zes zijn (resp. 'koude' of *hemanta*, 'dauw' of *śiśira*, 'lente' of *vasanta*, 'warmte' of *grīshma*, 'regen' of *varshās* en 'herfst' of *sarad*, gerekend vanaf de 22-e dec.). Een tropisch

jaar, omschreven als één zonnegang van noord naar zuid en weer terug, is een *samvatsara*. Er worden vijf verschillende jaren onderscheiden afhankelijk van het hemellichaam in kwestie: een *samvatsara* (zonnejaar van zes seizoenen), een *parivatsara* (een planetair jaar, van Jupiter b.v.), een *idāvatsara* (jaar van de sterren, d.w.z. een galactisch jaar, niet te verwarren met het optisch bedrog van het \pm vier minuten kortere siderische jaar - de sterren draaien niet om de poolster n.l. maar om Sagittarius A in het centrum van de Melkweg), een *anuvatsara* (een 'maanjaar' of een maan-cyclus of lunatie) en een gewone *vatsara*, een jaar van viering zoals een burgerlijk jaar en andere op de zon bemeten tropische jaren. Een godenjaar is een periode van 360 jaren en 12.000 goden jaren vormen een *m a h ā y u g a* of *diviya yuga* bestaande uit vier *y u g a's* van respectievelijk vier, drie, twee en eenmaal 1200 goden jaren; $71 \frac{6}{14}$ *m a h ā y u g a's* vormen een *m a n t v a n t a r a* van 852.000 goden jaren voorafgegaan en gevolgd door een periode van overgang genaamd een *sandhya-yuga* van ongeveer de lengte van een *s a t h y a - y u g a* van 4.800 goden jaren; er gaan veertien *m a n v a n t a r a's* in een *k a l p a*, een dag van *B r a h m ā* en een nacht van *B r a h m ā* duren even lang $n.l. \pm 1000$ *m a h ā y u g a's*, een jaar van *B r a h m ā* bestaat uit 360 van zijn dagen en even zo lange nachten, en 50 jaren van *B r a h m ā* vormen een *p a r ā r d h a*, de duur van 100 jaren van *B r a h m ā* vormt de totale levensduur van de kosmische schepping die een *brahmānda* of kosmisch ei heet en qua tijd van bestaan zo dus 311.040.000.000.000 mensen jaren (311 biljoen jaar of 311.1012 jaren) beslaat. Het leven van *B r a h m ā* is slechts één ademtocht van *M a h ā - V i s h n u*, waarvan er, zich steeds herhalend via *p r a l a y a's* of perioden van vernietiging, dus een eindeloos aantal zijn (zie ook de *v a i s h n a v a* encyclopedie over de tijd van de *p u r ā n a's*).

- N.B. Een religieus, subcultureel, jaar in India en bij de *V a i s h n a v a's* is gewoonlijk een lunisolair jaar dat, afhankelijk van de plaatselijke cultuur, op de meest uiteenlopende data kan beginnen; d.w.z. eens in de drie jaar schrikkelt men een maand erbij om de kalender weer op de zon gelijk te zetten, zodat verjaardagen b.v. steeds op verschillende data van één maand kunnen vallen. Maar men kan met de bovenstaande beschrijving net zo goed een zonnelijder gebruiken die begint bij het wintersolstium met de lunaties apart erbij op aangegeven. De aanname van een 'maanjaar' met haar grove en willekeurige schrikkelmethode is, met respect voor de lunaties, niet nodig en zo kan dan de kalender-chaos in India ondervangen worden met respect voor de westerse traditie om deze lunisolaire 'maanjaren' te negeren die tijdens het het romeinse rijk 45 v.Chr. reeds werden opgegeven.

- We leven nu in Kali-yuga van de 28e *divya-yuga* van de zevende *m a n v a n t a r a* van de twaalfde *k a l p a* genaamd Sveta-Varaha (S.B. 2.10.46p., Skanda P. 2.39-42), in het eenenvijftigste jaar van *B r a h m ā*. Deze dag van *B r a h m ā* begon 2.3 biljoen jaar geleden. Aldus is de leeftijd van *B r a h m ā* vastgesteld op 155.521.972.949.000 mensen jaren. 12.231 stelt dat *K a l i - y u g a* begon toen de con-

stellatie van de zeven wijzen (*saptarsi*) door het maanhuis van Magha ging. Hindu astrologen stelden vast dat dit gebeurde op 2h 27 van de 18e februari 3102 BC. Dit vond plaats ongeveer 36 jaar na de slag bij K u r u k s h e t r a (zie ook s a t - k ā l a en a s a t - k ā l a).

- De voortgang van kāla wordt beschreven als zijnde van een voortdurende (*nitya*), incidentele (*nai-mittika*), natuurlijke (elementaire of *prākṛita*) en uiteindelijke (*ātyantika*) vernietiging of p r a l a y a (S.B. 12.4: 38).

- Een naam van Ś i v a (3.12: 12).

Kālakūtha: ('het valse, het onware of de illusie van de tijd'; 'de piek, het lichaam of de bergtop van de tijd') het gif ook wel h a l ā h a l a genoemd, voortgebracht bij het karnen van de oceaan en opgedronken door Ś i v a waardoor hij een blauwe nek kreeg (S.B. zie 8.7)

- Gif in het algemeen.

Kālī: godin waaraan vleeseters hun offers kunnen brengen (zie D u r g ā).

Kāliya: de slang onderworpen door K r i s h n a die op zijn kragen danste (S.B. 10: 16 & 17).

Kāma: lust, begeerte. Het verlangen naar meer plus de onwil om los te laten door emotionele voorkeur. Ongewenste eigenschap: a n a r t h a.

- Term ook gebruikt voor het aanduiden van de regulatie van de begeerten (zie p u r u s ā r t h a's).

- Dat wat aan de stof bindt; de ongereguleerde, ongedifferentieerde en onwetende voorkeur (zie a v i d y ā).

- Product van de gehechtheid (zie r ā g a).

Kāmadeva: de liefdesgod (zie ook k a n d a r p a).

Kāmadhenu: de geestelijke koe die eindeloze hoeveelheden melk verschaft en die men in Goloka V r i n d ā v a n a aantreft (zie ook s u r a b h i).

Kānda: (gedeelte, sectie, hoofdstuk, boek) zie t r i - k ā n d a en c a n t o.

Kānti: 'de vrouwelijke schoonheid, de helderheid van de maan', een naam van L a k s h m ī vermeld in S.B. 10.65: 31.

Kātyāyanī: zie D u r g ā.

Kārana: de oorspronkelijke oorzaak, de oorzaak van alles, oorzakelijkheid naar de logica van God (zie ook n i m i t t a).

Kārana oceaan: de oerwateren van God, de causale wateren, de hoek van het geestelijke universum waar Heer M a h ā - V i s h n u in neerligt om het geheel der materiële universa te scheppen (zie m.n. canto twee van het S.B.).

Kāranodakaśāyī Vishnu, of M a h ā - V i s h n u: eerste p u r u s h a - a v a t ā r a: de volkomen expansie van de Heer, die aan de stoffelijke openbaring ten grondslag ligt. Uit Hem komen het m a h a t - t ā t t v a en alle universa voort, die ten tijde van de vernietiging weer in Hem terugkeren.

Kārtavīryārjuna: grote koning in de y a d u - d y n a s t i e die ook wel Arjuna wordt genoemd; hij werd keizer over de zeven continenten en verwierf van de yoga van Heer D a t t ā t r e y a, een (a m ś a-)incarnatie van de Allerhoogste Persoonlijkheid (zie ook S.B. 9.15 & 26), al de grote kwaliteiten (de acht s i d d h i's). Er was inderdaad niemand op deze aarde te vinden die zich kon meten met hem in zijn kwaliteiten van opoffering, liefdadigheid, verzaking, yogasucces, scholing, kracht en genade. Voor de duur van vijftientachtigduizend jaar zou zijn kracht onverminderd daadwerkelijk onuitputtelijk zijn. Van zijn duizend zoons bleven er maar vijf in leven in de strijd met P a r a ś u r ā m a: Jayadhvaja, Śūrasena, Vṛishabha, Madhu en Urjita (S.B. 9.23: 24-27).

Kār(t)tikeya (S k a n d a): de jongere zoon van Heer Ś i v a en zijn vrouw P ā r v a t ī; de leidende godheid van de oorlog.

Kaivalya: transcendentie of de wil tot bevrijding; verlichting, men realiseert zijn wezenstaat als volkomen deel uitmakend van Hem. Spirituele onafhankelijkheid. Fase voorafgaande aan m u k t i. Doel van de a s h t h ā n g a - y o g a.

- Emancipatie in/tot K r i s h n a -bewustzijn (zie ook k a i v a l y a p a n t h ā).

- De uiteindelijke zaligheid (zie ook n i r v ā n a en S.B. 11.9: 17).

Kaivalya-panthā: de weg der verlichting die tot bevrijding in toegewijde dienst leidt; het vermogen tot opstaan na vallen; de weg terug naar God die ieder mens moet zien te vinden (zie m u k t i).

Kalā: deelaspect, deel van een expansie. Bijvoorbeeld, B a l a r ā m a is K r i s h n a's eerste (volkomen) expansie en V i s h n u is een deel, k a l ā van die expansie.

- Ś r ī l a V i s ' v a n ā t h a C a k r a v a r t ī citeert het Medinī woordenboek met de definitie van het woord kalā als zijnde: *kalā mūle pravṛiddhau syāc chilādāv amśa-mātrake*. "Het woord kalā betekent 'een wortel', 'toename', 'een steen' of 'een enkel deel'.

Kali-yuga: (ijzeren tijdperk) tijdvak van twist en ruzie dat zijn aanvang nam na K r i s h n a's heengaan 5000 jaar geleden, de achttiende Februari 3102 v.Chr., en dat gekenmerkt wordt door de vier zwakheden die de tegenhanger vormen van de vier religieuze deugden, de vier poten van de stier van d h a r m a (s a u c a, t a p a h, d a y ā, s a t y a): vrije seks, goklust, vlees eten en intoxicatie tegenover reinheid, soberheid, mededogen en waarheidsliefde: de regulerende principes (zie ook v i d h i, S.B. 1.16 & 17 en 5.6: 10).

- De gelovigen (van geestelijke vooruitgang) bekend met de waarde, prijzen het tijdperk van Kali, erop wijzend dat zijn essentie eruit bestaat dat met het (enkele) gezamenlijke bezingen zo goed als alle doeleinden worden bereikt (11.5: 36).

- Laatste y u g a van een m a h ā y u g a met een duur van $1200 \times 360 = 432.000$ jaar (zie ook d h a r m a).

- In dezen citeert Ś r ī C a i t a n y a M a h ā p r a b h u uit de B r a h m a - v a i v a r t a P u r ā n a:

*asvamedham gavāmbham
sannyāsam pala-pairkam
devārena sutotpattim
kalau panca vivarjayet*

"In dit Kali-tijdperk zijn vijf handelingen verboden: het offeren van een paard in een plechtigheid, het offeren van een koe in een plechtigheid, het aanvaarden van de levensorde van s a n n y ā s a, het brengen van vleesoffers voor de voorvaderen, en het door een man verwekken van kinderen bij de echtgenote van zijn broer."

- Besproken in: S.B. 1.1.10, 1.15: 36, 1.16, 5.6: 9, 7.9: 38, 9.12: 6, 9.22: 33-45, 10.1: 14, 10.52: 2, 10.20: 8, 11.7: 4-5, 11.5: 32-34 en 12: 1 en andere hoofdstukken van dat Canto.

Kalki: de verwachtte incarnatie van V i s h n u aan het einde van K a l i - y u g a. Als K a l i - y u g a afloopt verschijnt de Heer op een wit paard om de overlast aan a s u r a's te vernietigen die zich voordoen als leiders in de wereld (zie ook S.B. 1.3: 26).

Kalpa: een dag volgens de tijdberekening van Heer B r a h m ā, bestaande uit duizend cyclussen van vier era's of m a h ā - y u g a's ofwel 4.320.000.000 jaar.

- Haalbaar, uitvoerbaar, mogelijk, gepast, geschikt, in staat, capabel, gelijk aan, geschikt voor de plicht (zie ook k a l p a - v r i k s h a).

- Een heilig voorschrift, wet, regel, beschikking (v i d h i, n y ā y a), manier van optreden, te werk gaan, praktijk, een in acht te nemen regel voor iedere andere regel, allereerste plicht, op deze wijze.

- De meest volledige van alle zes v e d ā n g a's (dat wat het ritueel voorschrijft en regels verschaft voor ceremonieel of offerplechtigheid).

- Een van de twee gevallen, een kant van een argument, een alternatief (p a k s h a; vikalpa); onderzoek, research.

- Vastbeslotenheid, vastberadenheid.

- Het behandelen van zieken, geneeswijze; de kunst van het medicijnen toebereiden, farmacie; de leer der giften en tegengiften.

- Met de manier of de vorm van iets, gelijksoortig aan, overeenkomend.

Kalpataru / kalpavriksha: wensboom; een van de vijf bomen van S v a r g a of I n d r a's paradijs erom bekend dat die alle wensen vervult, boom van overvloed; welke productieve of overvloedige bron dan ook; een genereus iemand; naam van verschillende werken; een bepaald soort mengsel.

Kamsa: koning van de Bhoja-dynastie; K r i s h n a's oom, die Hem steeds trachtte te doden, maar door Hem in Zijn jeugd reeds van de troon werd geworpen en gedood (zie canto 10 e.g hoofdstuk 4).

Kanāda: grondlegger van de v a i ś e ś h i k a d a r s h a n a of school van indiase filosofie (zie ook N y ā y a).

Kandarpa: (liefde, lust) 'hij die zelfs een God in vuur en vlam zet'; 'van een grote lichtzinnigheid'; naam van K ā m a d e v a of C u p i d o, de god van de liefde (zie ook P r a d y u m n a).

- In de muziek de naam van een bepaalde r ā g a.

- Een vorm van tijd.

Kandu: een wijze vermeld in de R a m ā y a n a (IV-48) van wiens zware boete I n d r a zeer benauwd was; I n d r a stuurde toen het hemelse meisje P r a m l o c ā om zijn geloften en boete te breken. De dochter die hij kreeg heette M ā r i s h ā, die later trouwde met D a k s h a.

Kanishthha: onontwikkelde toewijding. Benaming voor beginners in het K r i s h n a -bewustzijn of niet-spontane toegewijden (zie: b h a k t a en a d h i k ā r i).

Kanva: ('lofprijzer') een vermaarde r i s h i, auteur van verschillende hymnen van de R i g - v e d a; wordt gezien als een zoon van Ghora en men zegt dat hij behoort tot de familie van A n g i r a.

- Geboren in de dynastie van P ū r u als Aprati-ratha's zoon. Van hem was er Medhātithi van wie Praskanna en anderen er kwamen die allen tweemaal geboren zielen waren. Van Sumati was er Rebhi wiens zoon de bekende Dushmanta was (zie S.B. 9.20: 6-7).

- De wijze die Dushmanta, een vroege P ū r u - voorvader van B h a r a t a, huwde met V i ś v ā m i t r a's dochter Sakuntala, die hij had ontmoet in Kanva's ā ś r a m a (zie S.B. 9.20: 18).

- Volgens Ś r ī d h a r a S v ā m ī zou Heer K r i s h n a met het in S.B. 10.70: 6 voor zonsopgang eerst brengen van offers en het dan pas doen van de mantra navolgen in de erfopvolging van Kanva Muni.

Kapila: een incarnatie (a v a t ā r a) van K r i s h n a, die in S a t y a - y u g a verscheen als zoon van D e v a h ū t i en K a r d a m a M u n i (zie S. B. 3-22) en de s ā n k y a-filosofie uiteenzette; de analyse van geest en stof, als methode om toegewijde dienst tot de Heer te cultiveren (zie S.B. 3.24-33).

Karanāpātava: één van de vier zwakheden van de mens: imperfectie van de zintuigen; falende waarneming (zie b h r a m a).

Karatāla's: schelletjes, ook wel kartels genoemd.

- Kleine cymbaaltjes gebruikt in de k ī r t a n a.

Kardama: wijze die, getrouwd met D e v a h ū t i, de dochter van de M a n u, het leven schonk aan de a v a t ā r a K a p i l a (zie canto S.B. 3: 21-24).

Karma: letterlijk arbeid. Meestal wordt daarmee de baatzuchtige arbeid aangeduid ofwel gehechtheid aan de resultaten van de arbeid. Geldt ook als het gevolg van daden in het verleden of als consequentie van de begeerte. K r i s h n a onderscheidt drie soorten:

- K a r m a: baatzuchtige arbeid.
- A k a r m a: vrij zijn van karma ofwel toegewijde dienst, vrijwilligers-werk, werken voor God.
- V i k a r m a: ongewenste activiteit, misdaad.

Zie verder ook S.B. 10.1: 39-40 en 10.24: 13-18 waar Hij zegt'... als hun vijand, hun vriend of hun onpartijdig rechter; dat karma alleen is hun beheersers, hun goeroe'.

- Wet van -: wet van oorzaak en gevolg: alle materiële activiteiten, goed of slecht geven terugslag van het doen en laten.

- Elke handeling volgens de k a r m a - k ā n d a -regels.

- Activiteit in de meest algemene zin.

- R ū p a G o s v ā m ī, in Ś r ī B h a k t i - r a s ā m r i t a - s i n d h u, zijn definitieve verhandeling over het proces van de toegewijde dienst, legt uit hoe bij een V a i s h n a v a die bevrijdt raakt van zijn karmische terugslagen, er sprake is van terugslagen die zich nog niet hebben aangediend (*aprārabdhā*), die zich juist aan het aandienen zijn (*kūtha*), zij die zich nog in de kiem bevinden (*bīja*) en zij die zich ten volle hebben gemanifesteerd (*prārabdhā*) (zie p.p. 10.88: 8 en het vers dat de geleidelijke neergang der gehechtheden beschrijft in 10.88: 8).

Karma-avaram: afschuwelijk werk (zie ook u g r a -).

Karma-kānda: de afdeling der V e d a's waarin behandeld wordt hoe de zwaar in de materie verstrikte persoon zijn baatzuchtig streven kan ombuigen tot activiteit waardoor hij geleidelijk wordt gelouterd.

Karma-mīmāṃsā: zee m ī m ā m s ā.

Karma-yoga: verbondenheid met God door onbaatzuchtig handelen, kenmerk van b h a k t i.

- Door uiteenlopende activiteiten zich naar vermogen inspannende, zó dat men vrijkomt uit de gebondenheid van de stof en het doen en laten gezuiverd wordt; inlossen van k a r m a zodat men dichterbij K r i s h n a komt te staan.

- Handelen in K r i s h n a -bewustzijn; andere naam voor b h a k t i - y o g a.

- Een van de eerste treden van de trap van het y o g a -systeem. Door karma-yoga ontdoet de karma-y o g ī zich geleidelijk steeds meer van alle stoffelijke besmetting en leert hij zijn doen en laten te zuiveren.

- Activiteit in toegewijde dienst

- Baatzuchtige activiteit verricht in overeenstemming met de vedische voor-schriften.

- Door K r i s h n a besproken in de eerste zes hoofdstukken van de Gītā; in het Bhāgavatam in: 8.1: 14, 11.3: 41-55, 11.20: 7.

Karmendriya's: de werkende zinnen van de mond (de spraak), de handen, de benen, de geslachtsorganen en de uitscheidingsorganen, zie i n d r i y a's.

Karmi: baatzuchtige persoon. Materieel bepaald iemand. Persoon die k a r m a opdoet.

- Normale aard van de geconditioneerde mens uit op werken en geld verdienen.

- Materialist, die er slechts naar streeft zijn zinnen te laten genieten. Dit leidt er slechts toe dat hij steeds meer vast raakt in de kringloop van geboorte en dood.

- Karma-yogī, of iemand die k a r m a - y o g a beoefent.

Karna: zoon van K u n t ī en halfbroer van A r j u n a. In de strijd van K u r u k s h e t r a vocht hij tegen de P ā n d a v a's.

Karuna: mededogen, medeleven.

Kaśyapa: wijze verleid door zijn vrouw D i t i met het d h a r m a te breken en die als gevolg daarvan de vader werd van twee van de grootste demonen, de gevallen hemelbewoners J a y a en V i j a y a (zie S.B. 3.15-16) H i r a n y ā k s h a en H i r a n y a k a ś i p u. (zie S.B. 3.14, ook V a r ā h a).

- Vader van de dwerg-incarnatie van de Heer, V ā m a n a d e v a.

Katha Upanishad: zie U p a n i s h a d s.

Kathā: verhalen, anekdotes over Hem; zuivere aanbidding.

Kaunteya: de zoon van K u n t ī (A r j u n a, zie ook P r i t h ā).

Kaurava's: andere naam voor de K u r u -zonen van D h r i t a r ā s h t h r a.

- Die afstammelingen van K u r u die tegen hun neven de P ā n d a v a's vochten in de slag van K u r u k s h e t r a.

Kaustubha: het juweel dat K r i s h n a om Zijn hals draagt.

- Het juweel dat met dertien andere kostbaarheden werd verkregen bij het karnen van de oceaan (zie S.B. 8.7).

- Een manier om de vingers ineen te strengelen.

- Een soort olie.

Kavaca (nārāyana-): schild, term gebruikt voor de bescherming met m a n t r a's zoals beschreven in S.B. 6.8: 30-10, (zie ook S.B. 6.6: 39 en t i l a k a).

- K r i s h n a spreekt van een baden in m a n t r a's met het aanbrengen van klei-tekens in S.B. 11: 27: 10.

Keśava: (doder van Keśi): naam van K r i s h n a als de doder van de demon K e ś i die als dol paard G o k u l a bedreigde.

- Ook: Hij met het fijne zwarte haar.

Keśī: demon die de inwoners van V r i n d ā v a n a aanviel in de gedaante van een wild paard, maar die werd gedood door Heer K r i s h n a.

Kevala-bhakti: de toewijding tot K r i s h n a vanuit de zuivere liefde van de g o p ī's en S r ī m a t e R ā d h ā r ā n ī (zie ook s a h a j i y ā).

Khaga: (een vogel, een havik, een valk of gier) naam gebruikt voor een goddelijk soort wezen gelabeld als 'vogel uit de hemel', of iemand in relatie tot vogels, mogelijke aanduiding voor 'paradijsvogels' of excentrieke persoonlijkheden in opsommingen van soorten van maatschappelijke personen (gebruikt in S.B. 10: 74: 14-16). Ook G a r u d a is een khaga.

- Ook: een krekel, de zon, een planeet, de lucht, de wind.

Khathvānga: een koning geboren uit de beroemde koning Viśvasaha. Hij, menig een d a i t y a dodend, werd een keizer, die in liefdevolle dienst zijn wereldse belangen verzakend, het Spirituele Bereik van V ā s u d e v a bereikte (zie 9.9: 41-49). Hij was een voorvader van R ā m a (zie 9.10: 1).

- Ter sprake gebracht door K r i s h n a als een voorbeeld van verzaking aan het eind van iemands leven (11.23: 30).

Ki: (wat?) aanhef tot vreugderoep (j a y a) Na namen van de litanie hardop voorgesproken.

Kimdeva's: humanoïden, menselijke wezens levend op andere planeten.

Kimpurusha's: de bewoners van die streek, hebben de gedaante van apen (zie 5.16.9 en 5.19)

Kinnara's: zij die bovenmchtig zijn (zie ook 7.8: 55), waarvan beweerd wordt dat ze naar believen van gedaante kunnen veranderen.

Kīrtana: hardop (samen-)zingen. Tweede onderdeel van het negenvoudig proces van toegewijde dienst (zie b h ā g a v a t ā d h a r m a). S a n k ī r t a n ofwel samenzang wordt ook gebruikt om de prediking van de heilige namen aan te duiden: Heer C a i t a n y a's s a n k ī r t a n beweging (zie ook j a p a, in het b h ā g a v a t ā m verdedigd in o.a. de verzen: 1.18: 19, 2.3: 24, 3.7: 14, 3.25: 23-25, 3.28: 18, 3.29: 18, 4.10: 30, 6.3: 22-25, 7.9: 12, 10.14: 5, 10.44: 15, 11.2: 39-40, 11.5: 36-37, 11.27: 35 & 44, en 12.3: 51-52).

Kleśa: hindernis van mentale of emotionele aard op het pad der zelfrealisatie.

- De substantie, de activiteit en de doener als onzuiverheden (zie 12.6: 38).

- Naar P a t a ñ j a l i (Y.S. 5-9) Vijf in getal: a v i d y ā, a s m i t ā, r ā g a, d v e s h a, a b h i n i d v e ś a; (resp.) onwetendheid, ik/mijn-illusie of egoïsme, verlangen of emotionele voorkeur, haat of afkeer en angst voor de dood of hechten aan het leven.

- In drieën in de v a i s h n a v a-prediking: belemmeringen vanuit de eigen persoon, door andere personen en door externe invloeden van de wereld (resp. *adhiātmika*, *adhibautika* en *adhidaivika-kleśa's*) (zie 1.17: 19 en 11.22: 30).

- In de toegewijde dienst komt men hindernissen te boven met de zes bladen van de klimplant van de b h a k t i: 'Als we beginnen in *bhakti-sādhana*, verschijnen twee bladen, en dat zijn *kleśaghni* (verlossing van ellende) en *subhada* (voorspoed). Als we aan *bhāva-bhakti* toekomen, verschijnt het tweede stel bladen, en dat zijn *moksha-laghutākrit* (verheffing voorbij het verlangen naar bevrijding) en *sudurlabha* (de zelden bereikte liefde van R ā d h ā). Als er p r e m a komt, verschijnen er nog twee, en dat zijn *sandrānanda-viśeshātma* (speciaal geluk; als de essentie van *hlādinī* en *samvit* zich vermengt en zich voordoet op het niveau van *sandhinī* (zie s a t - c i t - ā n a n d a), of śuddha-s ā t t v a) en *śrī-krishnakarshani ca sa* (aantrekkelijk zijn voor K r i s h n a Zelve)' (Tirtha Mahārāja: lezing juni 2001).

Kośa: (laag, werveling, gat, de binnenkant, de laag, een bol maar ook: schat, scrotum, zaaddoos en woordenboek), er zijn zeven lagen, dimensies of afdelingen in het lichaam van een persoon of het universum dat moet worden gezien als het lichaam van God. De p a r a m p a r ā bij de teksten S.B. 2.1.25 en 4.26-1-3, 2.6:1, 6.16.37 spreekt van de vijf elementen, het noumenale en fenomenale. Het B h ā g a v a t ā m spreekt van lagen waarbij iedere laag tien keer de omvang heeft van de voorgaande bestaande uit achtereenvolgens aarde, water, vuur, lucht, ether, de totale energie en het valse ego. In andere v e d ā n t a scholen is er ook sprake van de lagen *anna-maya kośa* naar de aarde of de zintuigen der handeling, *prāna-maya kośa* naar het water of de zintuigen van het waarnemen, *mano-maya kośa* naar het vuur of de geest, *viñāna-maya kośa* naar de lucht of het intellect, *ānanda-maya kośa* naar de ether of het ik-bewustzijn, *citta-maya kośa* naar het citta, het tussenbewustzijn, de totale energie of het

fenomenale en *ātma-maya kośa* naar *mahat* de totale energie van de *p u r u s h a*, het noumenale. Het hangt ook samen met delen van de hersenen en de stadia van *s a m ā d h i*: aarde en water *kośa*'s voor de frontale gebieden, achterhoofd voor de vuur *kośa*, de lucht-*kośa* de hersenbasis en de cortex de ether *kośa* (zie ook *d v ī p a e n d h ā t a v a h*).

- De *kośa*'s worden door de *p a r a m p a r ā* uitgelegd als bestaande uit eerst vier materiële stadia van ontwikkeling voordat het *K r i s h n a - b e w u s t z i j n* zich ontwikkelt: *anna-maya*, *prāna-maya*, *mano-maya* en *viñāna-maya*. In het laatste *viñāna-maya* stadium, het intellectuele stadium, realiseert men zich dat men verschilt van het lichaam. Het volgende vijfde *ānanda-maya* stadium wordt in de *B h ā g a v ā d - g ī t ā* uitgelegd als het *b r a h m a - b h ū t a* stadium waarin men gelijk gezind staat tegenover alle levende wezens. Aldus expandeert men, middels toegewijde dienst tot de hogere stadia van gelukzaligheid (bewustzijn en ziel ofwel *ānanda*, *citta* en *ātma*) in *K r i s h n a - b e w u s t z i j n* (zie pp 10.87: 17).

- Er is ook sprake van zeven (gelaagde) ingrediënten of bestanddelen van het lichaam (2.10: 31): nagels, huid, vet, vlees, bloed, been en merg (ook is er sprake van chijl en zaad in dit verband i.p.v. nagels en huid).

- De zeven maten van dit lichaam van het geheel van de materie, het valse ego, de ether, de lucht, het vuur, het water en de aarde 'die me omsluit als een vat' (10.14: 11).

- De zeven lagen van het gouden kosmisch ei zoals bekeken vanuit de vijf elementen het ego en de geest (Shāstri 11.6: 16).

- Monier Williams Woordenboek: 'een term voor de drie schillen of de opeenvolging van omhullingen welke de verschillende kaders (of 'lichamen') van het lichaam uitmaken die de ziel omhullen:

1. De *ānanda-maya kośa* of "de laag van het plezier", vormt de *kāraṇa-śarīra* of het "causale kader";
2. De *viñāna-maya kośa* of de *buddhi-maya-kośa* of de *mano-maya-kośa* of de *prāna-maya-kośa*, "de schil van het intellect of de wil of het leven", dat de *sūkshma-śarīra* uitmaakt of het "subtiële kader of lichaam";
3. De *anna-maya-kośa*, "de laag van de voeding", die de *sthūla-śarīra* vormt of het "grofstoffelijke raamwerk".

- De acht schatten of *n i d h i*'s van *K u v e r a*

Kratu: (ritueel) een van de zeven grote wijzen die rechtstreeks voortkwamen uit *B r a h m ā*. Hij trouwde met Kriyā, de dochter van *K a r d a m a* Muni (3.24: 22). Met haar was hij de vader van de zestigduizend *y ā l a k h i l y a*'s, de wijzen die de zonnegod omringen.

- Een van de tien zonen van *B r a h m ā* (3.12: 22).

- Een afstammeling van *D h r u v a* verwekt door *Ulmuka* in *Puskarinī* als een van zes zeer goede zoons (4.13: 17).

- In het woordenboek staat *kratu* naast aanbidden en offeren voor: plan, ontwerp, intentie, besluit, vastberadenheid, bedoeling, verlangen, wil, opzet, raadplegen, intelligentie en begrip.

- In de aanbidding van Heer *V a r ā h a* is *kratu* een van de honderd ledematen of functies van de Heer: de Heer is *y a j ñ a* en *kratu*, opoffering en ritueel (5.18: 35, volgens *P r a b h u p ā d a*).

Kripācārya (Kripa): 'de leraar uit medelijden' geestelijk leraar van de *K u r u*-familie die later werd uitverkozen door keizer *P a r ī k c h i t* als zijn geestelijk leraar die hij naar behoren beloofde aan de Ganges alwaar hij drie paardenoffers liet uitvoeren (zie 1.16: 3).

- Een van de zeven wijzen in de komende achtste *m a n v a t a r a* (8.13: 15-16).

- M.W.: Een vriend van *I n d r a* en de zoon van de wijze *Śaradvat* die zware boete deed waarop de jaloerse *I n d r a* derhalve een nimf stuurde om hem te verleiden, maar zonder succes; echter, van de wijze werd er een tweeling geboren uit een graspol, die werd gevonden door koning *Sāntanu* (zie 9.22: 16) en uit mededogen (of *kripa*) werd meegenomen naar huis en opgevoed; de dochter, *Kripī*, huwde *D r o n a*, en kreeg van hem een zoon genaamd *Aśvatthāma*.

- M.W.: Als de raadgever van *H a s t i n ā p u r a* ook wel soms *G a u t ā m a* en *Śaradvata* genaamd.

Krishna: (in het Sanskriet geschreven als *Kṛṣṇa* met puntjes onder de *r*, de *s* en de *n*) de Al-aantrekkelijke Godheid. Koeherder, veldheer, vader, vriend, echtgenoot, minnaar, vedisch vorst. *V i s h n u - a v a t ā r a*.

- Levensbeschrijving: Hij nam geboorte in de *Y a d u*-dynastie uit *D e v ā k ī* met *V a s u d e v a* als Zijn vader. Dat vond volgens vele autoriteiten plaats in 3182 v. Chr. op de achtste dag in de donkere helft van de maand *Bhādra* of *Śrāvana* (Augustus-September). Hij werd geboren in de gevangenis waar zijn oom *K a m s a* zijn ouders had opgesloten na een voorspelling dat hun achtste zoon hem zou doden. *K a m s a* vervolgde Hem om die reden zodat er reeds in Zijn kindertijd door Hem vele demonen werden gedood toen Hij verborgen voor de vijand bij de koeherders opgroeiende in eerst *G o k u l a* en later te *V r a j a* bij *M ā t h u r ā* waar Hij in het bos van *V r i n d ā v ā n a* verbleef bij zijn pleegouders *N a n d a* en *Y ā s o d ā*. Een dorp met die naam is nu nog Zijn pelgrimsoord en het centrum van de *K r i s h n a - b h ā k t i* in de wereld. Het jeugdvriendinnetje dat Hij naar verluid daar had (niet bij naam direct in het *Bhāgavatam* genoemd) staat bekend als *R ā d h ā* of *Ś r ī m ā t e R ā d h ā r ā n ī* en de liefde van die twee staat model voor de zuiverste man-vrouw liefde of persoonlijke liefde die er met God mogelijk is. De emotionaliteit in die relatie wordt r

a s a genoemd en biedt voor elkeen een ruim scala aan menselijke mogelijkheden om met Hem om te gaan geestelijk (zie ook j a l p a). Zijn relatie met ook de andere koeherderinnetjes, de g o p ī's, staat model voor de relatie van Hem met Zijn toegewijden in de vorm van de verschillende r a s a's. Hij bestreed alle valse heersers op aarde en had als levensopdracht hun overlast weg te nemen. Naast K a m s a die Hij als eerste versloeg waren het later met name J a r ā s a n d h a en S i ś u p ā l a en hun trawanten die Zijn aartsvijanden waren. Hij bevocht hen steeds samen met Zijn halfbroer B a l ā r ā m a ook wel R ā m a genoemd, die door V a s u d e v a was verwekt in een andere vrouw van hem genaamd R o h i n ī. B a l ā r ā m a geldt als Zijn eerste volledige deelaspect met dezelfde goddelijke status als Hij en als een incarnatie van S a n k ā r s h a n a. Voor Zijn missie, bouwde Hij een aparte stad in zee genaamd D v ā r a k ā en ontwikkelde Hij, getrouwd met R u k m i n ī en de 16107 andere vrouwen die Hij voor het merendeel had bevrijd uit de handen van de schurken die Hij versloeg, een enorme familie van miljoenen leden, de Y a d u's die echter, toen alle vijanden waren bestreden naar Zijn wilsbeschikking, tenslotte elkaar bestreden opdat ook zij geen overlast voor de aarde zouden vormen. Hij assisteerde zijn neef A r j u n a als wagenmenner tijdens de grote slag bij K u r u k s h e t r a toen de ganse K u r u-dynastie ten onder ging als gevolg van het onrecht veroorzaakt door familiale gehechtheid en bevoordeling. Na die oorlog verdween Krishna naar Zijn hemelse verblijf als gevolg van een pijl in Zijn voet afgeschoten door een jager genaamd J a r ā kort na de slag bij P r a b h ā s a waar vrijwel al de Y a d u's hun einde vonden. Zijn levensverhaal staat beschreven in het tiende Canto en Zijn leer zet Hij uiteen in met name het elfde Canto; de B h a g a v ā d - G ī t ā die Hij uitsprak voor zijn vriend en neef Arjuna op het slagveld vertoont een sterke overeenkomst met de y o g a-leer zoals uitgelegd in het elfde Canto voor zijn neef U d d h a v a. Voor de eerste deed Hij dat om aan te sporen tot de strijd tegen het onrecht, voor de tweede deed Hij dat om duidelijk te maken hoe men op aarde moet leven met Hem lieflijk afwezig.

Hij Wordt herkend als de p u r u s h a, de oorspronkelijke persoon van God waar B r a h m ā, de Schepper uit voortkwam. Hij wordt gezien als de belangrijkste, meest volledige, de Allerhoogste Persoonlijkheid of nederdaling van God op aarde, reeds bij Zijn leven door Zijn eigen familie daartoe uitgeroepen vanwege Zijn grote heldendaden en gunstige invloed. Letterlijk betekent Zijn naam: duister, vanwege Zijn donkere blauw-grijze huid. Hij wordt o.a. H r i ś h ī k e s h a genoemd als de Meester van de zintuigen; B h a g a v ā n als de Fortuinlijke of Alervulde; M ā d h a v a, als de telg van M a d h u, de bloeiende en als onze Lieve Heer; M a d h u s ū d a n a, als degene die de demon M a d h u versloeg; S a u r i als de zoon van de machtige man, te weten Zijn vader V a s u d e v a, en als nazaat van een voorvader genaamd S ū r a; Ā c y u t a als de onfeilbare; J a g a n n ā t h a, als de Heer van het universum, het levende wezen; Ś y ā m a s u n d a r a als de schoonheid met de donkere huid; K e ś

a v a als de Heer die K e ś i versloeg of de Heer met de mooie haarlokken; G o v i n d a en G o p a l a als de beschermer en behager van de koeien; M u k u n d a als de Heer der bevrijding, M u r ā r i als de vijand van de demon Mura, V ā s u d e v a als de zoon van V a s u d e v a en Heer van het bewustzijn, Y o g i s h v ā r a als Heer van de Y o g a; Y a j ñ a of Y a j ñ e ś v a r a als de Heer van het offer en H a r i als de Hoogste persoonlijkheid, Heer. En zo zijn er nog veel meer namen van Hem bekend.

- K r i ś h n a - b e w u s t z i j n (natuurlijk bewustzijn) is die staat van bewustzijn die resulteert uit toegewijde dienst aan Heer K r i ś h n a.

- De naam van een held en leraar in de oude vedische tijd voordat Hij bekend werd als de V i ś h n u - a v ā t ā r a (zie b.v. S.B. 6.9: 44 & 45).

- De naam van een koning waarvan voorspeld werd dat hij zou regeren in K ā l i - y u g a voor de K u r u-dynastie in verval dan (zie 12.1: 21).

Krishna-bewustzijn: het kennen van K r i ś h n a of de omstandigheid dat men zich van Hem bewust is, Hem kent, op Hem mediteert, voor Hem werkt, Zijn roem verkondigt enz.

- Dat bewustzijn dat wordt bewerkstelligd door zich te houden aan de principes van de y o g a (v i d h i's) en het zingen van de heilige namen (j a p a).

- Dat bewustzijn wat wordt bejverd en uitgedragen door I S K C O N, de westerse tak van het v a i ś h n a v i s m e zoals gegrondvest door Ś r ī l ā P r a b h u p ā d a.

- Natuurbewustzijn. Het respecteren van K r i ś h n a als de Oorspronkelijke Persoon in zijn eerste manifestatie: het geheel van de materiële natuur (zie p u r u s h a en o m - p ū r n a m).

- Bewustzijn van de ware tijd gevormd door het licht van de maan en de zon en de sterrenhemel. K r i ś h n a als de verpersoonlijking van de tijd en de orde der hemelbewegingen (zie ook S i ś u m ā r a, k ā l a en V ā s u d e v a).

Krishna-Caitanya: andere naam voor Heer C a i t a n y a M a h ā p r a b h u (zie ook G a u r a n g a).

Krishnadāsa Kavirāja Gosvāmī: schrijver van de C a i t a n y a - c a r i t ā m r i t a over het leven en het onderricht van Heer Ś r ī C a i t a n y a M a h ā p r a b h u.

Krishnakarma: alles doen ter wille van K r i ś h n a.

Krishna-kathā: gesprekken waarvan de Allerhoogste Godspersoon het onderwerp is.

Krishnaloka: K r i ś h n a's verblijfplaats. G o l o k a V r i n d ā v a n a of c i n t ā m a n i-dhāma: de planeet of wereld waarin K r i ś h n a in alle eeuwigheid omgaat met Zijn zuivere toegewijden; het is de hoogste planeet, het hoogste doel van alle - zowel van de stoffelijke als van de geestelijke werelden.

Kripāna: (vrek) iemand die niet wil investeren in zijn ontwikkeling, die niet tot b h a k t i komt; iemand die zijn talenten begraaft; iemand die zijn leven verdoet door niet naar zelfverwerkelijking te streven.

Krita: plichtsbetrachting; s a t y a - y u g a wordt ook wel *krita-yuga* genoemd omdat de mensen in de aanvang van de schepping natuurlijk zijn in het vervullen van hun plichten (zie ook S.B. 11.17: 10, S.B. 12.3: 18).

Kriyā-yoga: de praktische methode van het cultiveren van de yoga; het zich verenigen, het zich verbinden met, de religie met de godheid, door het gewetensvol uitvoeren van de plichten van alle dag, de actieve toewijding (zie t a n t r a, S.B. 12: 11).

Krodha: woede uit frustratie over tijdelijkheid. Keerzijde van het verlangen. Een a n a r t h a.

Kshara: vergankelijk.

Kshattā: naam van V i d u r a met betrekking op zijn geboorte uit een dienstmaagd (van een ś ū d r a samen met een k s h a t r i y a).

Kshatriya: ridder, krijger, politicus, edelman, bestuurder. Een van de v a r n a's.

- Iemand die zich binnen het stelsel der maatschappelijke klassen en geestelijke orden in de klasse der bestuurders en beschermers bevindt (tweede lid) (zie v a r n ā ś r a m a)

Kshetra (het veld): het lichaam als het veld van kennis, zowel de ziel als de Superziel is *kshetra-jñā*, want de individuele ziel is zich bewust van haar eigen lichaam en de Superziel is zich bewust van de lichamen van alle levende wezens. (zie B G 13-2).

Kshīrodakaśāyī Vishnu: derde p u r u s h a - a v a t ā r a: de gedaante waarin G a r b h o d a k a ś ā y ī V i s h n u binnegaat in het hart van ieder onderscheiden levend wezen, in de individualiteit van elk atoom en zelfs tussen de atomen in aanwezig is. Hij is P a r a m ā t m ā, het lokale aspect van de alomtegenwoordige Superziel.

- De goddelijkheid van het behoud van de individuele gelokaliseerde ziel.

- Heer A n i r u d d h a (zie ook Ś v e t a d v ī p a).

Kūrma: de V i s h n u - a v a t ā r a in de vorm van een schildpad. Op Zijn rug werd de oceaan gekarnd met de slang V ā s u k i (zie S.B. 8.7, en ook n ā g a).

Kūta-yogī's: baatzuchtige y o g a-beoefenaars.

Kubjā: het gebochelde dienstmeisje ook wel bekend als Trivakrā ('drie-knakje') die door K r i s h n a recht werd getrokken in M a t h u r ā en Hem later intiem ontving (zie S.B. 10.41: 1-12 and 10.48).

Kulaśekhara: een grote toegewijde koning en auteur van de *Mukunda-mālā-stotra*, gebeden tot Heer K r i s h n a.

Kumāra's: vier ascetische zonen van B r a h m ā die de kind-vorm behielden. B r a h m ā c ā r ī's leidend tot de vier principes van kennis: s ā n k h y a (analyse), t a p a s (verzaking, boete), v a i r a g h y a (onthechting) en y o g a.

- Sanaka (heeft de leiding) Sanātana, Sanandana en Sanat-kumāra (zie S.B. 3.12: 4-7 en 3.15).

Kumbhaka: onderdeel van de p r ā n ā y a m a waarbij de adem stil gezet wordt en vastgehouden. Fase tussen p ū r a k ā en r e c a k ā in (in en uit-ademen). Mag niet zonder ā s a n a's worden beoefend (zie ook p r ā n a, door K r i s h n a besproken in S.B. 11.14: 32 en B.G. 4.29).

Kuntī: koningin, echtgenote van koning P ā n d u, A r j u n a's moeder ook wel bekend als tante P r i t h ā.

Kurari: populaire vogel, een wijfjes-visarend.

Kurta: bovenkledingstuk, lang hemd. Standaardkleding van mannelijke toegewijden.

Kuru: de stichter van de dynastie waarin de P ā n d a v a's, zowel als hun aartsrivalen, de zoons van D h r i t a r ā s h t h r a, geboorte namen.

Kurukshetra: een bedevaartsplaats die sinds de oudste Vedische tijden als heilig wordt beschouwd; dicht bij het tegenwoordige New Delhi in India.

- Plaats waar de oorlog beschreven in het M a h ā b h ā r a t a werd gehouden en K r i s h n a zijn G ī t ā sprak.

- 'Veld van Handelen'

Kuru's (Kaurava's): zoons van koning D h r i t a r ā s h t h r a, honderd in getal waarvan D u r y o d h a n a de meest bekende. Tegenstanders in de strijd van K u r u k s h e t r a met hun neven de P ā n d a v a's die eigenlijk ook Kuru's, afstammelingen van K u r u waren. (zie stamboom).

Kuśa: zegenrijk gras dat bij vedische rituelen gebruikt wordt. Lang en plat is het geschikt voor maten en zitplaatsen.

- Naam van een zoon van a v a t ā r a R ā m a c a n d r a naar wie de op hem volgende dynastie de Kuśa-v a m ś a werd vernoemd (zie S.B. 9: 12).

Kushmānda's: type van demonische toegehorigen van heer Ś i v a die ziekte veroorzaken en de meditatie verstoren.

Kuvera: de schatbewaarder der halfgoden.

L

Lāghava: (vaardigheid, snelheid, lichtheid, gedachteloosheid, achteloosheid) aan waarde inboeten door a d h a r m a. Ook lafheid genoemd.

Lakshmāna: broer van R ā m a die met hem mee de wildernis inging bij Zijn verbanning. Wordt gezien als een incarnatie van S a n k a r s h a n a.

- Gespeld Lakshmanā: naam van een vrouw van K r i s h n a en een dochter van D u r y u o d h a n a die elk door K r i s h n a en S ā m b a op hun s v a y a m a v a r a werden ontvoerd (zie 10.83: 17; 10.68.1).

Lakshmī: of de godin van het geluk; de eeuwige metgezellin van de Heer in Zijn N ā r ā y a n a-ge-daante, waarin Hij in de V a i k u n t h a-werelden verblijft.

- Andere namen voor haar zijn: Śr ī: de schoonheid en R a m ā ofwel de echtgenote, de schittering, het fortuin en K ā n t i, de vrouwelijke schoonheid, de schittering van de maan.

- Ook de naam voor geld gebruikt in toegewijde dienst.

Lichaam, Geestelijk-: Oorspronkelijke gedaante van het levend wezen. Het bestaat uit de geestelijke elementen s a t, c i t en ā n a n d a (s a c - c i d - ā n a n d a), respectievelijk: absolute eeuwigheid, kennis en gelukzaligheid (zie ook s v a r ū p a, g e e s t e l i j k e g o).

Lichaam, Stoffelijk of Materieel-: Het tijdelijk "gewaad" dat de gebonden ziel omhult (zie ook m ā y ā en a h a m a k a r a).

Līlā: het bovenzinnelijk spel en vermaak, de avonturen, de wederwaardigheden van de Heer.

Līlā-avatāra's: ontelbare incarnaties soms *kalpa-avatāra's* genaamd omdat ze verschijnen in iedere k a l p a, zoals M a t s y a, K ū r m a, R ā m a en N r i s i m h a, die nederdalen om in de stoffelijke wereld het geestelijk spel van de Persoonlijkheid Gods te ontfouwen (zie a v a t ā r a, l ī l ā).

- "Er zijn ook līlā-avatāra's, en tot dezen behoren (1) C a t u h s a n a (de K u m ā r a's), (2) N ā r a d

a, (3) V a r ā h a, (4) M a t s y a, (5) Y a j ñ a, (6) N a r a - N ā r ā y a n a, (7) K ā r d a m i K a p i l a, (8) D a t t ā t r e y a, (9) H a y a ś ī r ś ā, (10) H a m ś a, (11) D h r u v a p r i y a, of Prīṣṇigarbha, (12) R i s h a b h a, (13) P r i t h u, (14) N r i s i m h a, (15) K ū r m a, (16) D h a n v a n t a r i, (17) M o h i n i, (18) V ā m a n a, (19) B h ā r g a v a P a r a ś u r ā m a, (20) R ā g h a v e n d r a ('leider van de Rag-hava's ofwel R ā m a), (21) V y ā s a, (22) P r a l a m b ā r i B a l a r ā m a ('de vijand van P r a l a m b a'), (23) K r i s h n a, (24) B u d d h a en (25) K a l k i (*Caitanya-caritāmrita*, *Madhya līlā* 20:244 Pur-port).

Linga: het subtiële lichaam; dat deel van iemands wezen dat men meeneemt naar een volgend leven, het omvat de persoon in zijn materiële identificaties en geest (zie 4:29).

- Geest, intelligentie en vals ego in één (7.2: 47).

- Een van de zestien vormen waarin Ś i v a wordt aanbeden overeenkomstig de zestien elementen om de weelde te verwerven behorende bij dat element. Voorheen bestonden er twaalf dominerende Ś i v a -linga's, maar het totale aantal lingas in India wordt geschat op dertig miljoen.

- De linga ook als symbool van het mannelijk geslachtsdeel wordt in steen in de combinatie met de y o n i waaruit hij dan oprijst aanbeden als de vereniging van de kosmische energie in de S i v a-cultuur (zie ook t a n t r a - y o g a).

- Een merkteken, een plek, een teken, een embleem, een kenteken, een kenmerk; een symptoom, teken van ziekte; wat dan ook als teken of kenmerk hebben; iedere aangenomen of valse aanduiding of kenteken, verhulling, vermomming; een bewijs; een teken van schuld, corpus delicti; geslachtskenmerk, seksueel teken; het beeld van een god, een beeltenis; het onmiskenbare teken dat het bestaan van iets bewijst in een object zoals in de voorstelling van "waar rook is is vuur"; gevolgtrekking, conclusie, reden; wat dan ook met een oorsprong en derhalve onderhevig aan weer vernietigd worden.

- De onbewerkte stam of niet verbogen stam van een zelfstandig naamwoord; een aanduiding, een woord dat er toe dient de betekenis vast te leggen of van een ander woord.

- De orde van de religieuze student.

Lobha: bezitsdrang (zie a n a r t h a's).

Logica: zie n y ā y i k a.

Loka: planeet, ster, wereld, verblijfplaats. Verdeeld in veertien: vijf hogere, een van de atmosfeer, de aarde en zeven lagere.

- *Tri-bhuvana:* de drie werelden van hemel, hel en vagevuur.

- In drieën de werelden van de aarde de atmosfeer en de hemel: *Bhūr*, *Bhuvah Svah*.

42 - Namen, Kernbegrippen en Sanskriet Termen

- *Svāh*: De vijf hemelse werelden: *Svārloka*, *Mahārloka*, *Janaloeka*, *Tapoloka*, en *Satyaloeka*.

- *Bhūvarloka*: het bereik van de lucht, de atmosfeer, de levenskracht.

- *Bhūrloka*: of aardse gebieden, de middelste de *madhya*- of *martyaloka's* met inbegrip van de zeven lagere, ādo, te weten *Pātāla*, *Rasātala*, *Atala*, *Vitala*, *Nītala*, *Tālātala*, *Mahātala* en *Sutala* (see S.B. 2-5:36-40; 2-1: 26-39 en 11.24: 11-14).

- Er is ook nog een vijftiende wereld: *siddhaloka*, de plaats voorbij deze drie waar degenen van volmaaktheid heen gaan.

- In zeven opgedeeld zijn het: *bhūh*, *bhuvah*, *svah*, *mahah*, *janah*, *tapah* and *satya*. Hun aanheffingen worden *vyāhritis* genoemd (zie 12: 6: 44).

- *Caitanya Mahāprabhu* bij Zijn genade bevorderde de meest gevallen zielen van *Kālī* - *yuga* tot voorbij deze werelden en zelfs tot voorbij *Vaikunthā*, tot de allerhoogste leefwereld van *Krishna* in de geestelijke hemel, genaamd *Goloka Vrindāvana*.

- 'Een *brahmācārī* die volmaakt het celibaat beoefent in een bepaalde fase van zijn leven bereikt *Mahārloka*, en iemand die dat volmaakt zijn leven lang doet bereikt *Janaloeka*. Door het volmaakt naleven van de *vānaprasthā* -orde kan men *Tapoloka* bereiken, en in de wereld-verzakende orde bereikt men *Satyaloeka*' (pp. 11.24.14).

Lokāyatika's: ('iemand met ervaring in wereldse zaken') een groep aan de boeddhisten verwante filosofen, die op aarde aanwezig waren toen Heer *Krishna* de *Bhagavad-gītā* sprak.

Lotusvoeten: van *Pāda*, voeten. Men zegt dat *Krishna* lotusvoeten heeft om aan te geven dat:

- 1) Zijn voeten nooit weggaan van *Krishnaloka*, dat de vorm van een lotus heeft.
- 2) Zijn tenen op lotusblaadjes lijken.
- 3) Zijn voetzolen rood als een lotus zijn en bovendien het merkteken van een lotus te zien geven.
- 4) De schoonheid, zachtheid en frisheid van Zijn voeten die aan dezelfde eigenschappen als die van de lotus doen denken.

Men zegt tevens van *Krishna*, maar ook van Zijn expansies en zuivere toegewijden, die Hem vertegenwoordigen, dat ze lotusvoeten hebben, om aan te geven dat ze, zoals de lotus die zich in het water bevindt nooit door het water bevochtigd wordt, hoewel ze zich in contact met *māyā* bevinden, nooit door de stoffelijke energie worden besmet. In die zin verwijst de term naar de beschutting van de Heer, daar waar men zijn toevlucht zoekt in geestelijke nood.

M

Mādhāi: zie *Jagāi* en *Mādhāi*.

Mādhava: telg van *Madhu* (zoetheid, de bloeiende) naam voor *Krishna* als de bloeiende held, de lieve Heer, van de *gopī's*; of naar *Mā*, de Godin van het Geluk, als haar echtgenoot.

- *Śrīla Sanātana Gosvāmī* heeft als volgt uitleg gegeven over de verschillende betekenissen van het woord *mādhava*: 'Mādhava duidt normaal gesproken *Krishna* aan als "de Heer die de metgezel is van *Lakṣmī*, de godin van het geluk." Deze naam houdt ook in dat Heer *Krishna* naderdaalde in de dynastie van *Mādhava*. Aangezien de lente ook aangeduid wordt met *Mādhava*, wordt het begrepen dat zo gauw als Heer *Krishna* het *Vrindāvana* woud betrad, het automatisch al de weelde van de lentetijd weerspiegelde, vol rakend van bloemen, briesjes en een hemelse atmosfeer. Een andere reden waarom Heer *Krishna* bekend staat als *Mādhava* is dat Hij Zijn spel en vermaak geniet in *madhu*, de smaak van de liefde voor de metgezel(lin).' (van de betekenisverklaring van 10.15: 2),

Mārishā: de lotusogige dochter die de wijze *Kāṇḍa* kreeg van het hemelse meisje genaamd *Prāmloca*. Zij werd aan de zorg van de (godheid van de) bomen overgelaten om zorg voor haar te dragen, (4.30: 13) later trouwde ze met de *Pracetā's* om hen tot vrede te bewegen (4.30: 48). Uit haar nam *Dakṣha* opnieuw geboorte na zijn neergang in overtreding met Heer *Śiva* (6.4: 15).

Mārkandeya Rishi: de zoon van *Mrikandu* en meest voorraanstaande nazaat van *Bṛighu* die tot het einde van de *kālpa* als de enige ziel overgebleven als wijze mediteert in de Himalayas en bekend werd als de eeuwige celibatair die voor geen enkele verleiding bezwijkt ook al werd hij verleid door *Kāma deva* (Cupid) op hem afgestuurd door *Indra*. Hij ontvangt van *Viṣṇu* de visie van Zijn begoochelend vermogend en uiteindelijk het visioen van de Heer Zelf met Zijn voet in Zijn mond liggend op een bananenblad. Hij kreeg bezoek van *Nara* - *Narayana* en werd uiteindelijk vereerd door *Śiva*. Besproken in 12.8-10.

Mārkandeya Purāṇa: zie *Purāṇa's*.

Māsa: maand. De vedische maanden, hun namen,

hun heersers en hun overeenkomst met de gregoriaanse kalender staat beschreven in 12.11: 33-45. De maanden van eind April tot en met eind September kennen 31 dagen op een rij als gevolg van het *nirayana* jaar dat op de uurhoek t.o.v. de sterren de maanden schrikkelt en niet regelmatig schrikkelt om de andere maand zoals de romeinse kalender dat oorspronkelijk deed en de gregoriaanse nog steeds enigermate.

Māyā: (niet-dit; wat niet is): dat wat niet is, de begoocheling der materiële wereld, ook wel *māhā-māyā* genoemd (zie ook *yogamāyā*); gescheidenheid van *Krishna*.

- Door haar toedoen waant de individuele ziel zich heer der schepping en allerhoogste genietster, door zich te vereenzelvigen met de begoochelende stofelijke energie (*ahamkāra*), dat wil zeggen: met het lichaam (de zinnen), de geest en de materiële intelligentie, met als gevolg dat ze haar eeuwige band (*svārūpa*) met de Heer kwijtraakt, geeft de aldus geconditioneerde ziel zich over aan het najagen van werelds genot en raakt hierdoor steeds meer gevangen in de kringloop van geboorte en dood (zie *samsāra*).

- Begoocheling; het vergeten van de relatie met *Krishna*.

Māyāvāda: de doctrine die stelt dat de wereld een illusie is. Houdt verband met de doctrines van de *vedānta* en het *boeddhisme*.

1) De filosofische school waartoe de *māyāvādīs* behoren, in tegenstelling tot de *bhāgavata's*.

2) Naam van de filosofie welke door de *māyāvādīs* wordt aangehangen.

Māyāvādī: Met deze naam worden alle aanhangers samengevat van de twee grote filosofische stromingen die we kennen als het impersonalisme, of Sankarisme (dat de eenwording van de ziel met Brahman predikt), en het nihilisme (ook bekend als de filosofie van de volkomen leegte), dat verwant is met het boeddhisme (dat het bestaan van God ontkent).

- In de strikte betekenis van het woord niet te verwarren met de esoterische filosofen die zich op een indirecte manier uitdrukken en die door Krishna worden bevestigd als behorend tot Zijn liefde (zie ook 11.21: 35).

- Hoofdzakelijk echter betitelt men met deze naam degenen voor wie de Absolute Waarheid verstoken is van vorm, persoonlijkheid, intelligentie, zinnen enz., en die derhalve het bestaan van God als Allerhoogste Persoon afwijzen, of die denken dat de gedaante en activiteiten van de Opperheer onderworpen zijn aan de invloed van *māyā*, de begoochelende materiële energie (De term *māyāvādī* kan ook bijvoeglijk worden gebruikt - in het enkelvoud - met de betekenis eigen aan de *māyāvādī's*).

- In de bredere zin retorisch gebruikt als negatieve uitdrukking in het algemeen: (illusieganger, iemand die van illusie spreekt) Niet erkende geestelijk lera-

ren of niet-*ācārya's* die niet onderrichten door het voorbeeld te geven, d.w.z. niet in die zin een betere stabiliteit in bovenzinnelijkheid kunnen geven.

- Geestelijk leraren buiten een door de Heer bekrachtigde geestelijke erfopvolging.

- Therapeuten en andere hulpverleners in de geestelijke zorg die *Krishna* ontkennen, maar toch leiding willen geven op geestelijk gebied.

- Nauw gedefinieerd: aanhangers van impersonalisme (éénwording, Sankarisme) en nihilisme (leer der leegte, ontkennen van God en ziel).

- Valse leraren, profeten, bedriegers, charlatans die de mensen met mooie woorden om de tuin leiden, maar ze van God en mens vervreemden door sektarisme.

- Iemand in navolging van de ellende van vedische ketterij die zijn aanvang nam met koning Arhat die de het voorbeeld van *Rishabadeva* verkeerd uitdroeg na zijn verdwijnen (zie 5.6: 9)

- Volgeling van het *boeddhisme*.

Mādrī: de bijvrouw (met *Kuntī*) van Koning *Pāndu* en moeder van *Nakula* en *Sahadeva*.

Mada: valse trots, arrogantie (zie *anartha*).

- Uitgelatenheid, verrukking, opwinding, inspiratie, intoxicatie; hevige passie voor iets; seksueel verlangen of plezier, begeerte, lust, bronstigheid, bronst; trots, arrogantie, verbeelding, verwaandheid over of met iets; de beschenkenheid of de waanzin in eigen persoon.

- Iedere ontremmende of bedwelvende drank, sterke drank, wijn, *Soma*; honing; de vloeistof of het sap dat druipst van een olifant in de bronst; zaad, muskus.

- Ieder prachtig voorwerp.

- Een rivier.

- Naam van het zevende huis in de astrologie.

- Ieder landbouwwerktuig (zoals een ploeg).

Madhusūdana: (doder van Madhu) naam van *Krishna* als degene die de demonen doodt.

Madana: Cupido, de halfgod die wellustige verlangens opwekt in de levende wezens.

Madana-Mohana: naam van de Allerhoogste Godspersoon, Hij die zelfs Cupido bekoort.

Madhu: (zoet, heerlijk, aangenaam, bekoorlijk) *Krishna* wordt soms beschreven als de Heer van, of de vijand van Madhu of *Madhusūdana* met Madhu als de duivel verslagen door Hem waarvan het verhaal niet in het *Bhāgavatam* wordt gevonden

maar in de R a m ā y a n a. Hij was een broer van Kaitabha en de vader van Lavana. Als Mādhava is Hij dan de Lieve Heer die is nedergedaald.

- Madhu als zijnde de V r i s h n i-nazaat van Devakshatra de zoon van Devarāta. Van Madhu was er Kuruvaśa die Anu verwekte (zie 9.24: 5).

- Een afstammeling van P r i y a v r a t a: Van Utkalā Marīci's vrouw Saraghā was er een kind genaamd Madhu en van Madhu zijn vrouw Sumanā kwam er een zoon genaamd Vīravrata (5.15: 14-15).

- Naam van de eerste maand van de Hindoe kalender (Caitra, Maart-April).

- Het lenteseizoen.

Madhusūdana: naam van de Allerhoogste Godspersoon, de doder van de demon Madhu.

Madhvācārya: een dertiende-eeuwse V a i s h n a v a geestelijk leraar die de theïstische filosofie van het zuivere dualisme predikte.

Madhya: soort planeet (zie l o k a).

Madhyama: (midden) tweederangs toewijding; omgang met K r i s h n a en Zijn toegewijden zonder Zijn Alomtegenwoordigheid te herkennen (zie a d h i k ā r i, 11.2: 46).

Maha: letterlijk: groot. Zie M a h ā -p r a b h u. Ook gebruikt voor het extern materieel vermogen in Y o g a m ā y ā.

Mahābhāgavata: zuivere toegewijde. Rondreizend predikende V a i s h n a v a; p ā r ā m p ā r ā - s a n n y ā s i (zie ook u t t a m a en b h ā g a v a t a).

Mahābhārata: epos dat de geschiedenis verhaalt van B h a r a t a v a r s h a, het rijk van India dat tot vijftienduizend jaar geleden de wereld beheerste. Het behandelt m.n. de strijd van de edelen der v e d i s c h e cultuur ten tijde van K r i s h n a waaruit de G ĩ t ā is genomen (zie V y ā s a d e v a).

Mahā-bhāva: het hoogste stadium van liefde voor God.

Mahābhūta: de vijf stoffelijke e l e m e n t e n: aarde, water, vuur, lucht en ether.

Mahādeva: 'grote god' zie Ś i v a.

Mahājana's: zij vertegenwoordigen de hoogste autoriteiten die er op geestelijk gebied bestaan. De 'vaderen der religie', allen grote toegewijden, zijn er twaalf in getal: B r ā h m ā, Ś i v a, M a n u, K a p i l a, N ā r ā d a M u n i, K u m ā r a, P r a h l ā d a, B h ī s h m a, S u k a d e v a, G o s v ā m ī, Y a m a r ā j a, J a n a k a en B a l i M a h ā r ā j a.

Mahā-Lakshmī: zie L a k s h m ī.

Mahāmantra: ('de grote mantra'), het lied der ver-

lossing, H a r e K r i s h n a H a r e K r i s h n a, K r i s h n a K r i s h n a, H a r e H a r e H a r e R ā m a H a r e R ā m a, R ā m a R ā m a H a r e H a r e. M a h a genoemd vanwege het feit dat hij zowel hardop, zachtjes, alleen als gezamenlijk kan worden gezongen of gechant. Door Heer C a i t a n y a M a h ā p r a b h u aangeprezen als het redmiddel om de door de stof geconditioneerde mens in K a l i- y u g a vrij te maken uit de macht der begoocheling en liefde voor God en de vervoering van het geestelijk leven op te wekken (zie ook m a n t r a, g ā y a t r ī).

Mahāmāya: 'de grote illusie' het vermogen van de materiële wereld om de mens te begoochelen (zie ook y o g a - m ā y ā).

Mahāprabhu: grote meester, naam van Heer C a i t a n y a.

Mahāprasāda: voedsel dat geofferd is aan de M ū r t i's.

Mahāpurusha: de grote persoon, de oorspronkelijke persoon, de Allerhoogste Persoon (zie ook v i r ā t h p u r u s h a).

Mahārāja: grote koning.

- Eretitel voor een ā c ā r y a.

Mahāratha: onoverwinnelijke, nog nooit verslagen krijger. Krijger die het alleen tegen velen, naar verluid duizenden, tegelijk kan opnemen.

Maharloka: de hogere wereld, de grotere wereld van de vedische verzen, de wereld der zieneren waar men komt na langdurige boetedoening als v a n a p r a s t h a, zie l o k a.

- De verblijfplaats van die heiligen die de vernietiging van de wereld overleven (M.W.)

Mahar(i)shi ('een grote ziener') een grote r i s h i of ziener, iedere grote wijze of heilige.

- Tien Mahārishi's met M a n u S v ā y a m b h u v a voortgesproten uit B r ā h m ā: M a r ī c i, A t r i, A n g i r ā, P u l a s t y a, P u l a h a, K r a t u, P r a c e t a s, V a s i s h t h h a, B h r i g u, N ā r ā d a, ook wel de tien P r a j ā p a t i's genoemd; soms is het aantal beperkt tot zeven (zie 8.1 & 8.13), en soms worden D a k s h a, D h a r m a, G a u t a m a, K a n v a, V ā l m ī k i, V y ā s a, M a n u en Vibhāndhaka erbij gerekend (zie b.v. 4.29: 42-44).

- Naam voor heer Ś i v a.

Mahat-tattva: ('het grote principe, het principe van de kosmische intelligentie') het geheel van de stoffelijke natuur; de materiële energie in haar oorspronkelijke ongedifferentieerde vorm (zie t a t t v a, b r ā h m a n).

- Als het grote principe hebben we het valse ego, de drie geaardheden en de vijf elementen, de individuele manieren en de elf zinnen (de vijf zinnen van

handelen en waarnemen m.i.v. de geest), als het materiële lichaam dat voortkwam uit het ei dat het universum is (3.29: 32).

- ook wel m a h ā - b r a h m a n genoemd: Het geheel der vierentwintig elementen van de stoffelijke natuur.

- Het Intellect, de kosmische intelligentie ook wel *mahat* genaamd.

- De tweede van de z.g. *sankhya-tattva's*.

- Naam van een van D u r g a's dienaren.

Mahātmā: (letterlijk: grote ziel): hij die er volkomen van doordrongen is dat K r i s h n a alles is en zich derhalve aan Hem overgeeft en volkomen opgaat in toegewijde dienst aan de Heer (zie ook ā t m a).

Mahāmāyā: de begoochelende materiële energie, het overdekkend vermogen, van de Heer (zie ook: y o g a - m ā y ā).

Mahā-Vishnu: andere naam voor K ā r a n o d a k a ś ā y ī V i s h n u.

Mahā-yajña's: de vijf grote offers, worden als volgt gedefinieerd: *pāthho homaścātithīnām saparyā tarpanam balih* - "het reciteren van de V e d a's, het brengen van offers in het offervuur, het klaar staan voor gasten, het offers brengen voor de voorvaderen en het offeren (van een deel van je voedsel) voor levende wezens in het algemeen."

- P r a b h u p ā d a: 'Deze y a j ñ a staat ook wel bekend als *pañca-sūnā*. Bewust of onbewust, maakt iedereen, met name de huishouder, zich schuldig aan vijf soorten van handelen. Als we water ontvangen uit een waterkoker, doden we de vele bacteriën die erin zitten. Zo ook, als we iets vermalen of voedsel gebruiken, doden we vele kiemen. Als we de vloer dweilen of vuur maken, doden we vele micro-organismen. Als we op straat lopen doden we vele mieren en andere insecten. Bewust of onbewust, zijn we in al onze verschillende activiteiten aan het doden. Daarom is het aan iedere huishouder opgelegd het *pañca-sūnā* offer te brengen om zichzelf te bevrijden van de terugslagen van dergelijke zondige handelingen.'

Mahāyuga: periode van vier y u g a's, genaamd S a t y a, T r e t ā, D v ā p a r a, K ā l i, tezamen 4.32 miljoen jaar durende ofwel 1/1000 k ā l p a, of dag van B r a h m ā. Onderlinge duur: 1200x360 jaar met een factor van resp. 4, 3, 2 en 1 te vermenigvuldigen. Hierbij vormen 360 aardse jaren één godenjaar.

Maheśvara: naam voor Ś i v a als de grote heer.

Maithunya āgāra: de materiële wereld als gevangenis der seksualiteit; opgesloten zijn in lustmotieven.

Maireya: de bedwelmende drank die de Y a d u's, de familieclan van K r i s h n a, dronken vlak vóór hun zelfvernietiging te P r a b h ā s a (zie 11.30: 12,

6.1: 58-60 en v ā r u n ī).

Maitreya Muni: de grote wijze die in het Ś r ī m a d - B h ā g a v ā t a m in canto drie en vier wordt beschreven als degene die fundamentele vedische wijsheden doorgaf aan V i d u r a.

Makara-dhvaja: een naam voor de halfgod C u p i d o.

Manas: de geest of het denken dat bevrijd raakt met een man-tra (*manas trayate*).

Mandara: de gouden berg gebruikt voor het karnen van de oceaan in het gevecht tussen de s u r a's en de a s u r a's (zie 8.5, 6 & 7).

Māndhātā: Yuvanāśva's zoon heerste Māndhātā bij de macht van de Onfeilbare over het oppervlak van de aarde en haar zeven continenten als haar ongeëvenaarde meester. Hij aanbad in het volle bewustzijn van het ware zelf Y a j ñ a, de Heer der Offers, de God en Superziel boven de zinnelijkheid van iedereen, in groots opgezette erediensten. Vanwaar de zon rijst boven de horizon tot overal spreekt men als het veld van handelen van de zoon van Yuvanāśva, Māndhātā (9.6: 33-37).

Mandir (mandira): (iedere wachtruimte, woning, woonplaats, huis, paleis, tempel, stad, kampement) hindoe-tempel.

- Het lichaam.

- De zee.

- Holle achterkant van de knie.

Mangala-ārati: ceremonie vóór zonsopgang om de Heer te begroeten, waarbij men Hem voedsel, lampjes, waaiers, bloemen en wierook offert.

Manimān: naam van de Heer als degene die het K a u s t u b h a juweel draagt.

Mantra: geest (m a n a s) bevrijdende woordklank of klankreeks.

- De bekendste mantras zijn de p r a n ā v a, de g ā y a t r ī en de m a h ā m a n t r a.

- Ook de b h a j a n s gelden als gelijkwaardig aan mantra's.

- Er bestaat ook een schild van mantra's: zie k a v a c a.

- De mantra AUM, de p r a n ā v a of o m k ā r a moet door de y o g ī volgens K r i s h n a drie maal daags tien keer worden geresoneerd door de neus (zie 11.14: 35).

Manu: verpersoonlijking van K r i s h n a als de bestuurder, Vader en wetgever der mensheid. Er zijn er veertien per dag van B r a h m ā (zie m a h ā y u g a) 308.6 miljoen jaar heersend. Huidige Manu, de zevende: Ś r ā d d h a d e v a (ook wel Vaivasvata

46 - Namen, Kernbegrippen en Sanskriet Termen

genoemd; zie verder afbeelding en S.B. 8.1).

- Schrijver van de *Manu-samhitā*.

- De eerste aardse mens geschapen uit *Brāhmā*.

- Er verschijnen veertien Manu's in één dag van *Brāhmā*, namelijk (1) *Svāyambhuva*, (2) *Svāro-cisha*, (3) *Uttama*, (4) *Tāmasa*, (5) *Raivata*, (6) *Cākshusha*, (7) *Vaivasvata*, (8) *Sāvarni*, (9) *Daksha-sāvarni*, (10) *Brahma-sāvarni*, (11) *Dharma-sāvarni*, (12) *Rudra-sāvarni*, (13) *Deva-sāvarni* en (14) *Indra-sāvarni*.

- Voor ieder tijdperk van Manu is er het zesvoudige van de Heer (zie 12.7: 15).

Manu-samhitā: Het door Manu geschreven wetboek der mensheid.

Manu (Svāyambhuva): voorvader van de mensheid en grootvader van *Dhruva Mahārāja*.

Manvantara: een periode van Manu waarvan er dus veertien in een dag van *Brāhmā* gaan (zie verder 3.11: 23).

Manvantara-avatāra's: ook wel *vaibhava-avatāras* genaamd. De incarnaties naar de perioden van de Manu's -, waarvan er veertien verschijnen per dag van *Brāhmā* (zie afbeelding en S.B. 8.1).

- (S.B. 8.1, 5 & 13): (1) *Yajña*, (2) *Vibhu*, (3) *Satyasena*, (4) *Hari*, (5) *Vaikunthha*, (6) *Ajita*, (7) *Vāmana*, (8) *Sārvabhauma*, (9) *Rishabha*, (10) *Vishvak-sena*, (11) *Dharmasetu*, (12) *Sudhāmā*, (13) *Yogeśvara* and (14) *Brīhadbhānu*.

Marīci: een van de zeven grote wijzen die rechtstreeks uit Heer *Brāhmā* geboren werden.

Maruts: 'zij die flitsend zijn, schitteren';

- De metgezellen van koning *Indra*.

- De stormgoden, goden van de wind.

- De goden of godheden in het algemeen.

- Kinderen van Diti (vrouw van *Kāśyapa Manu*) zie S.B. 3.14) zeven of zeven maal zeven in getal (S.B. 6.18).

Ma(taji): moeder. Naam voor alle vrouwelijke toegewijden.

Math: naam voor een school van *Vaishnava*'s die weer deel uitmaakt van een bepaalde vereniging (*sampradāya*) of tak van *Vaishnu*-toewijding. Naam van de math voor het Westen opgericht door *Swami Prabhupāda*: ISKCON.

Mathurā: de hoofdstad waar *Krishna* werd geboren, Zijn ouders vastzaten en Hij Zijn slechte oom *Kamsa* verslagen heeft.

- Zijn oorspronkelijke woonplaats na *Vrindāvana*.

Mātsarya: jaloezie, en *anartha*.

Matsya: de vis-incarnatie van de Heer die *Satyavratā Mani*, de planeet aarde en de kruiden beschermde (zie 8: 24).

Maura: gecarboniseerd ijzer, een soort van ijzer gebruikt voor de strijdnodden, de gigantische slagwapens gebruikt in veldslagen.

Mausala-līlā: *Krishna*'s illusoir verdwijnen en verschijnen als een materiële vorm. Een spel om demonen te verbijsteren en het Woord te handhaven.

- De door Heer *Krishna* gewilde zelfvernietiging van de *Yadudynastie*.

Maya Dānava: de architect van de *asura*'s die met het trotseren van Heer *Śiva*'s overwicht leidde tot de val van de stad *Trīpura* (zie 7.10).

Meru: de centrale, bovenzinnelijke, berg, de hoogste berg waarop Heer *Brāhmā* zit. Hij ligt in *Ilāvrita-vārsha*, het centrale gebied. Moet holistisch worden opgevat als het centrum van zowel de geestelijke als de materiële wereld, dus zowel galactisch als het centrum van de melkweg als geestelijk als het hoogste wat men in bezinning en transcendentie kan bereiken.

Menakā: het beroemde gezelschapsmeisje van de hemelse planeten dat de wijze *Vishvāmitra* verleide.

Mīmāṃsā: een van de zes *darshana*'s, *purva-mīmāṃsā* ook wel *karma-mīmāṃsā* genaamd, heeft betrekking op de rituele aard van het oudere deel van de *Vēda*'s dat zich hoofdzakelijk betreft op *mantra*'s en de *brāhmaṇa*'s. Wordt *purva* genoemd omdat het, logisch gesproken, vooraf gaat aan of vroeger is dan (*purva*), de *uttara-mīmāṃsā*, hetgeen een andere naam is voor de *vedānta* visie.

Mitra: de godheid heersend over alles wat op zijn einde loopt (zie 2.6:9) samenhangende met *Yama* *arāja*, de heer van de dood en de vergelding.

Mithila: zie *Nimi*.

Mleccha: offensieve vleeseter.

- Een vreemdeling, barbaar, niet-Ariër, man van een buitengesloten soort mensen;

- Iedereen die geen *Sanskriet* spreekt en zich niet richt naar de gebruikelijke Hindoe instituties;

- Een persoon die van de landbouw leeft of van het vervaardigen van wapens;

- Een slecht of kwaad iemand, een zondaar;

- Hij die rundvlees eet en zich uitlaat in met zich-

zelf strijdige uitspraken en verstoken is van recht-schapenheid en zuiverheid van gedrag (naar de wet-tenmaker Baudhāyana).

- Koper; rood pigment.

Mogha: nutteloos, tevergeefs, i.v.m. het materieel bestaan.

Moha: begoocheling. Machtsillusie van beheersen en genieten. komt voort uit woede. Bestaat uit misvatting, misattributie (foute toeschrijving). Leidt tot geheugenverwarring en de val van de intelligentie.

- Illusie, zie ook *māyā* (*sammoha*: van illusie).

- Zelfmisleiding; één van de vijf grote obstakels (met *a h a m k ā r a*, *k ā m a*, *m a d a* en *a n v a s t h i t v a*) van *a v i d y ā*, onbenul, waardoor de planeet bij gebrek aan offerbereidheid verwaarloosd raakt.

Mohinī: *K r i s h n a*'s incarnatie als de mooiste vrouw om vrede te brengen tussen de *s u r a*'s en *a s u r a*'s die vchten om *M a n d a r a*, de berg van goud (8.9).

- De vrouw om reden waarvan Heer *Ś i v a* ten val kwam doldwaas achter haar aanzittend (8.12).

Moksha: bevrijding, zie verder *m u k t i*.

Monisme: de vanuit het dualisme (zie *v e d ā n t a*) bezien ketterse theorie volgens welke het individuele levend wezen in alle opzichten gelijk is aan God en derhalve slechts één met Hem kan zijn.

- Van *Ś u k a d e v a* staat vermeld in 1.4: 4 dat hij, ondanks dat hij een toegewijde was, een evenwichtige monist was toen hij, nog niet herkend als de leraar der leraren van het voorbeeld, de eerste *ā c ā r y a* die het *B h ā g a v a t a m* sprak, langs de deuren ging voor zijn onderhoud.

Mleccha: vleeseter, barbaar.

- Een buitenlander, barbaar, niet-*A r y a n*, man van de klasse der uitgestotenen,

- Een ieder die geen Sanskriet spreekt en zich niet conformeert aan de Hindoe instituties;

- Een persoon die leeft van de landbouw of van het vervaardigen van wapens;

- Een kwaadwillig of slecht mens, een zondaar;

- Hij die rundvlees eet en zich verlustigt in met zichzelf strijdige uitspraken en verstoken is van recht-schapenheid en zuiverheid van gedrag (volgens de wetten-maker Baudhāyana).

- Koper; vermiljoen.

Mrida: heer *Ś i v a* als de mededogende.

Mridanga: aan twee kanten bespeelbare trommel van klei, brons of kunststof die veel gebruikt wordt in de toegewijde dienst.

Mrityu: de dood, het sterven; de dood in eigen persoon, de god van de ziekte. Soms: de god van de liefde.

Mudrā: gebaar. De gebaren van de Heer staan voor de essentie van het doelbewuste handelen (12.11: 16).

Mudgala. *Uñchavritti*: een beroemde koning die er de praktijk op nahield van het verzamelen van graan achtergelaten in het veld na de oogst. Niettemin was hij zeer gastvrij voor ongenode gasten, zelfs al had zijn familie zes maanden armoë geleden. Aldus bereikte hij *B r a h m a l o k a* (geroemd in 10.72: 21).

- *Śānti*'s zoon *Suśānti* had *Puruja*, *Arka* was zijn zoon en van hem ontstond *Bharmyāśva* die vijf zoons had met *Mudgala* als de oudste. Hij bad hen: 'Mijn zoons, als jullie er werkelijk toe in staat zijn, draag dan zorg voor de verschillende staten'. Aldus kregen ze de naam de *Pañcāla*'s (naar de vijf staten). Van *Mudgala* was er een lijn bestaande uit brahmanen die bekend staat als *Maudgalya* (9.21: 31-33).

Mukti (Moksha): de uiteindelijke bevrijding uit het materiële bestaan die inhoudt dat men de eeuwige band met *K r i s h n a* herstelt door te komen tot toegewijde dienst aan Hem (zie ook *s v a r ū p a* en *k a i v a l y a*).

- Bevrijding of verlossing. Met deze term bedoelt men doorgaans het ontkomen aan de strenge wetten der stoffelijke natuur (geboorte, ziekte, ouderdom en dood).

- *Vimukti* is de bijzondere verlossing van toegewijden op het geestelijk niveau van liefde en genegenheid met de Heer.

- Verder ook (volgens de gedachtengang der *M ā y ā v ā d ī*'s) zich verenigen met het *B r a h m a n* in de zin dat men het ego (*a h a n k ā r a*) tracht te vernietigen teneinde hierdoor één te kunnen worden met het Absolute (hetgeen dus een kunstmatige, bedachte vorm van bevrijding is). De uiteindelijke bevrijding van het levend wezen houdt in, dat het zijn eeuwige, persoonlijke band met God, *Ś r ī K r i s h n a*, herstelt.

- *Ramanuja* (zie *v e d ā n t a*): we worden net als God behalve dan in twee opzichten: men blijft een vonk, een atomaire ziel, en men heeft een beperkte creativiteit.

- *M a d h v ā* (zie *v e d ā n t a*): er zijn vier graden van Moksha:

- 1) *sālokyā*: vervoerende visie van God in de Hemel.
- 2) *sāmapīya*: levend in de nabijheid van God, zoals de wijzen.
- 3) *sārūpya*: leven als een dienaar van God, met een gedaante gelijk aan die van Hem.
- 4) *sāyujya*: binnengaan in het lichaam van God - het voorrecht van de goden.

- Heer K a p i l a in S. B.3.29: 13: Zonder Mij van dienst te zijn, zullen zuivere toegewijden nog niet eens als hen dit wordt aangeboden, het aanvaarden om te leven op dezelfde planeet, de zelfde weelde te genieten, persoonlijke omgang te hebben, de zelfde lichaamskenmerken te hebben of in eenheid te verkeren (de vijf vormen van bevrijding genaamd *sālokya*, *sārsti*, *sāmipya*, *sārūpya* en *ekatva*).

Mukti-devi: de godin die de bevrijding schenkt.

Mukunda: Heer der Bevrijding, K r i s h n a als degene die bevrijding schenkt.

Muni: Wijze of zelf-gerealiseerde ziel. B.v. N ā r a d a M u n i (zie ook s t i t h a p r a j ñ a, r i s h i e n s ā d h u).

Murāri: Heer K r i s h n a as de vijand van Mura, een demon die Hij versloeg toen die de stad Prāgiyotisha (B h a u m a's hoofdstad) verdedigde met een drietand (zie 10.59).

Muraripu (Muradvīsa): een naam voor de hoogste persoonlijkheid van God, K r i s h n a, de doder van de demon Mura (zie 10.59).

Mūdhā: dwaas, afgestompte werkezel.

Mūrti: beeltenis, portret, beeld, object van toewijding en aanbidding (zie 11.27).

- Beeltenis van K r i s h n a Zelf, ook wel a r c ā-gedaante genoemd en als een heuse incarnatie (openbaring) van Hem gezien.

- Moeilijkheid (zie ook 3.29: 24-25 en 7.14: 40, 11.3*4).

- Openbaring van de persoonlijke gedaante Gods in bepaalde soorten materiaal, zoals men haar aantreft in de tempels. (zie ook v i g r a h a).

- Herinnerd in acht vormen zie: 11: 27: 12.

- In een tempel een doorgaans formeel ingezegende beeltenis van een godheid, waarmee een bepaalde geestelijke cultuur in stand wordt gehouden.

- Maar ook als minder belangrijk zijnde dan de wijze die als persoon moet worden gerespecteerd; mūrti's zijn er voor de beginners: zie 10.48: 31, 3.29: 25, B.G. 18: 68 & 69 en 10.86: 54, 12.10: 23.

- De materiële vorm van toewijding (zie p r ā k r i t a) in de westerse landen of naar het westers model in het oosten bestaat voornamelijk uit het aanbidden van God in Zijn onpersoonlijke gedaante van de Tijd: klokken, tijdschema's en kalenders worden aanbeden als zijnde alles wat er voor God nodig is.

- Mūrti is ook de naam van de echtgenote van D h a r m a. Uit Mūrti, de vrouw van D h a r m a en de dochter van D a k s h a, nam Hij de gedaante aan van N a r a - N ā r ā y a n a (2.7: 6).

N

Nābhi: een koning, de zoon van Ā g n ī d h r a en kleinzoon van P r i y a v r a t a die een zoon was van M a n u, die een zoon wensend van Merudevī die kinderloos was, met grote aandacht gebeden opdroeg in aanbidding van Vishnu, en zo de vader werd van de a v a t ā r a R i s h a b h a (zie 5.3).

Nāga's: hemelslangen, bewoners van *Nāgaloka* (zie ook A n a n t a S e s h a); hebben een menselijk gezicht maar een slangenlijf. Bekende slangen: V ā s u k i van het karnen van de oceaan op de rug van K ū r m a en T a k s h a k a, de slangenvogel die keizer P a r i k c h i t doodde aan het eind van de voorlezing van het Bhāgavatam door S u k a.

- Slangenduivel.

- Mensen met slangachtige lichamen of zo'n karakter.

- Een wrede persoon.

- De lucht die vrijkomt bij het boeren (een van de vijf luchten van het lichaam).

- De beste of meest uitmuntende van een soort.

Nāma: naam, heilige naam, zie ook H a r i n ā m a.

Nāmācārya: leraar in het chanten van de heilige naam (zie ook ā c ā r y a).

Nārada Muni: een grote toegewijde van de Heer, die overal in de geestelijke en stoffelijke wereld vrij rondbeweegt om de heerlijkheid van de Heer te verkondigen (wordt ook als een a v a t ā r a gezien en b h a g a v ā n genoemd). Zijn verhaal staat beschreven in 1.5: 23-31. Hij werd vervloekt door D a k s h a vanwege het bederven van de jongeren met zijn bepleiten van de wereldverzakende orde in 6.5; zijn voorgaande leven beschrijft hij in 7.15. 69-77, het C a n t o dat geheel bestaat uit zijn instructies.

- Eerste onder de toegewijden, beschermheer van de toegewijden. Zuivere transcendentale persoonlijkheid, leraar van V y ā s a d e v a, leerling van B r a h m ā. Bekend met zijn v i n ā (snaarinstrument).

- Zette V y ā s a d e v a ertoe aan het B h ā g a v a t a m te schrijven.

- Hij wordt gerekend onder de tien zonen van Brahmā, de maharishis en de mahājānās.

- Behoort tot de pañcātattva in de gedaante van Śrī Vāsādi.

Nārada-pancarātra: Nārada Munis' boek over de methoden van mūrti-aanbidding en mantra-meditatie.

Nārāyana: (pad der mensen, God der mensen, zoon van de oorspronkelijke mens): Viśhnu-tattva - avatāra. Hij in wie allen verblijven. Wordt vierarmig voorgesteld als degenen die de wereldse verleidingen weerstaat in voorspiegeling van de hemelse schoonheden.

- Volkomen expansie van Kriśhna met vier handen, die respectievelijk een schelp, een werpschijf, een knots en een lotus vasthouden.

- Heer der hemelen, de Vaikunthha werelden.

- Naam van de Allerhoogste Godspersoon, Hij die de oorsprong en het doel van alle levende wezens is (zie ook Viśhnu, en puruṣha).

- Het deel (of de leidraad) van God met betrekking tot de mens, die bron van waaruit de wateren ontsprongen (10.14: 14).

- Monier Williams woordenboek: 'de zoon van de oorspronkelijke Mens met wie hij in het algemeen wordt geassocieerd; hij wordt vereenzelvigd met Brahmā, met Viśhnu of Kriśhna; van de Apra Urvāśi zegt men dat ze voortkwam uit zijn dijbeen; elders wordt hij beschouwd als zijnde Kaśyapa of Angirasa, ook wel als de leider der Śādhya's, en met de Jains als de achtste van de negen zwarte Vāsudeva's; de *Puruṣa-hymne* werd naar verluid door Hem opgesteld....'

Nahusha: Voorouder van Yadu. Van een zoon van Pururaṣa, Ayu, was er de machtige zoon Nahusha en nog anderen. Nahusha kreeg Yati en Yati (ook Nāhusha genaamd) als zijn zonen plus nog vier andere (9.17: 1-3). Hij stond erom bekend dat hij door de brahmanen er toe werd gedwongen om afstand te doen van zijn verheven positie, vanwege het beledigen van Indira's vrouw Śacī, waardoor hij afzakte tot het leven van een slang (9.18: 3).

- Śrīdhara Svāmī: hij raakte opgeblazen toen hij tijdelijk de positie van Indira aannam. Toen Nahusha uit trots enkele brahmanen gebood hem in een draagstoel te brengen naar een illegitieme ontmoeting met Indira's kuise vrouw, Śacī, brachten de brahmanen hem ten val uit zijn positie en maakten ze dat hij een oude man werd.

Naimishāranya: het heilige woud in centraal India dat wordt beschouwd als het exacte middelpunt van het universum. Hier luisterden de wijzen naar Śūta Gosvāmī die het verhaal vertelde van Sukadeva Gosvāmī die het Bhāgavatam uiteenzette voor Parīkṣit (zie S.B. 1.1: 4).

Nais (-kama) karma: onbaatzuchtig werk vrij van begeerte (zie akarma).

Naiskarma: zie akarma.

Nakula: een van Arjuna's jongere broers; tweelingbroer van Sahadeva.

Nanda Mahārāja: de koning van Vraja, Heer Kriśhna's pleegvader.

Nanda-nandana: een naam van de Hoogste Persoonlijkheid van God Kriśhna, als de zoon en lieveling van Nanda Mahārāja.

Nanda en Sunanda: belangrijkste metgezellen van de Heer in Vaikunthha die Dhruva aan het eind van zijn leven kwamen halen in een hemelse wagen en hem met wijsheid toespraken (4.12: 23-27).

- Nanda en Sunanda als de pleegvader van Kriśhna en zijn jongere broer (10.34: 4).

Naraka: hel, de helse planeten, een hels leven, beschreven in 5.26.

- Een andere naam voor Bhāumāsura.

Nara-Nārāyana: een incarnatie van Heer Kriśhna verschijnend als twee wijzen om met hun voorbeeld de praktijk van de boetedoening te onderrichten (zie 5.19: 9-15 2.7: 6, 4.1: 49-57, 11.4, 12.8: 35).

- Van Mūrti, de vrouw van Dharmā en de dochter van Dakṣha, nam Hij de gedaante aan van Nara - Nārāyana (mens, de weg van de mens). Met het aldus onder ogen zien van Zijn persoonlijke boetedoeningen zou de Opperheer nimmer Zijn geloften gebroken zien met de hemelse schoonheden die met Cupido tot hem kwamen (2.7: 6).

- Monier-Williams woordenboek: '*Nara: the primeval Man or eternal Spirit pervading the universe (always associated with Nārāyana, son of the primeval man), both are considered either as gods or sages and accordingly called devau.*'

- De wijze Nārāyana: vanaf het begin van de dag van Brahmā heeft hij enkel voor het welzijn, in dit en het volgende leven, van de menselijke wezens zich houdend aan het dharmā, de jñāna en de zelfbeugeling in Bhārata - vārṣha, zich bezig gehouden met boetedoeningen (zie 10.87: 6).

Narādhama: (letterlijk: laagsten onder de mensen) degenen die maatschappelijk en politiek ontwikkeld zijn, maar er geen religieuze beginselen op nahouden.

Narottama dāsa Thhākura: vaishnavageestelijk leraar in de geestelijke erfopvolging van Heer Śrī Caitanya Mahāprabhu; leerling van Kriśhna dāsa Kavirāja Gosvāmī en geestelijk leraar van Viśvanātha Cakravartī Thhākura. Componeerde veel van de Vaishnavabhājanas.

Nastān: vernietigd zijn van de onachtzamen.

- *nasta* als verbreking van de erfopvolging; verstrooid.

Natuur, stoffelijke of materiële: andere naam voor energie, stoffelijke (zie *sakti*, *dharma*, *māyā*, *yoga* - *māyā*).

Nava-mūrti: de negen gedaanten van de Heer: de *catuṣṣṭaya* (*Vāsudeva*, *Saṅkarśana*, *Pradyumna*, *Aniruddha*) *Nārāyaṇa*, *Varāha*, *Nṛsiṃha*, *Hayagrīva*, en *Vāmana* (ook wordt *Brahmā* vermeld i.p.v. de laatstgenoemde) (zie ook 11.16: 32).

Nava-yogendra's: zie *yogendra*.

Nawab Hussain Shah: de moslim bestuurder van Bengalen in de tijd van Heer *Śrī Caitanya Mahāprabhu*'s verschijnen.

Neti neti: noch dit noch dat: de manier waarop *Prahlāda* mediteert op de essentie van de Ziel. Zie 7.7: 23 en ook 12.6: 32-33.

Niet-toegewijde: iedereen die, in tegenstelling tot de toegewijde, de beginselen van de toegewijde dienst negeert of afwijst.

Nidhana: (zonder bezittingen, arm, maar ook: setelen, vernietigen, een einde vinden) wat allen overkomt die overwonnen zijn. Term voor iedereen die werd verslagen te *Kurukṣetra* (11.19: 12).

Nidhi's: De acht schatten of *nidhi's* van *Kuvera* van wie wordt gezegd dat hij ook maar acht tanden heeft:

- *Śrīla Śrīdhara Svāmī* maakt melding van: *Padma*, *Mahāpadma*, *Matsya*, *Kūrma*, *Audaka* (groeit in water), *Nīla*, *Mukunda* en *Sankha*.

- Of volgens het M.W. lexicon: *padma* (zuiverheid, lotus), *mahāpadma* (grote lotus, een toevlucht), *makara* (*maṭṣya*, de vis, houdt verband met het kruin-juweel of de haaienvormige oorhangers van *Kṛiṣṇa*), *kacchapa* (ook *kūrma*, ondersteuning of schildpad), *mukunda* (schenker van bevrijding), *nanda* (geluk, of een fluit), *nīla* (een verblijfplaats) en *karva* (liefde). Ze worden ook vereenzelvigd met de acht bedienden van *Kuvera* of *Lakṣmī*.

Nihilisme: atheïstische leer volgens welke alles oorspronkelijk uit de 'leegte' komt en er uiteindelijk weer in zal terugkeren (zie *Māyāvādī's*).

Nimi: zoon van *Iṣhvāku* en vader van een zoon genaamd *Vaideha*; hij stond ook bekend als *Videha* omdat hij zijn lichaam kwijt raakte vervloekt als hij was door *Vaśiṣṭha* vanwege het niet opvolgen van instructies. De goddelijken die hem probeerden tot leven te wekken ontkende hij de wens tot leven te komen en dus werd zijn lichaam gekarnd. Om die reden werd de zoon *Vai-*

deha geboren uit dat karnen en de stad die hij grondvestte *Mithila* genoemd (zie 9.13 voor zijn verhaal). De dynastie onderhield altijd goede banden met de *Viśhnu* - *avātāra*, *Śītā* de vrouw van *Rāma* kwam uit die dynastie voort via Koning *Janaka* en ook *Kṛiṣṇa* kon het prima vinden met de deugdzame heerser *Bahulaśva* van *Mithila* (zie 10.87).

Nimitta: de materiële oorzaak, de directe, werkzame oorzaak. De tijdsspanne of het moment dat aanleiding geeft tot de gebeurtenis (zie ook *kāraṇa*).

Nimitta-matram: de achterliggende oorzaak; logica naar de causaliteit van het goddelijke (zie ook *kāraṇa*, *upādāna*).

Nirahankāra: vrij van vals ego (zie *ahamkāra*).

Nirāśīh: belangeloosheid; leidmotief voor gehoorzaamheid aan de geestelijk leraar.

Nirguna: boven de geaardheden uitgestegen zijn. Aard van het *Kṛiṣṇa*-bewustzijn (zie *guna*).

- Eigenschap van *Kṛiṣṇa* als zijnde vrij van de invloeden van de materiële natuur (zie ook *Adhokṣha*).

Nirguna-brahma: de onpersoonlijke opvatting van de Absolute Waarheid als zijnde zonder eigenschappen.

Nirmama: (zie ook *aparigraha*) onverschillig, onzelfzuchtig, vrij van bezitsdrang of hebzucht, gelofte van armoede, delen met anderen (zie ook *yama* en de *Sikṣāsthaka*).

Nirukta: het proces en de praktijk van het expliciet gebruik maken van de namen van de Heer in het hardop uitspreken, uitleg geven over en definiëren van de *mantra's* en verzen zoals ze zijn neergelegd en zo te komen tot de kennis van de *Veda's*.

Nirvāṇa: het einde van materiële activiteiten en van het materiële bestaan, hetgeen voor de *Vaiṣṇava's* geen ontkenning van geestelijke activiteiten en een geestelijk bestaan betekent (zie b.v. 11.9: 12).

- Zijnstoestand waarin het stoffelijk bestaan wijkt en welk voorafgaat aan alle geestelijke, toegewijde activiteit.

- Uiteindelijke emancipatie, zaligheid, complete gelukzaligheid, volmaakte kalmte, verzonken zijn, tot rust gekomen, uitgedoofd, roerloos en onverzettelijk, opgelost.

Nishāda: zie *Bāhuka*.

Nitya: eeuwig (continuerend, behoud).

Nitya-mukta: eeuwig bevrijd. Kenmerk van het bevrijdde, geestelijk wezen. Staat van de meeste levende wezens. ook wel *nitya-siddha* genoemd staande tegenover *nitya-baddha*, eeuwig gebonden (zie ook *svārūpa*).

- De vraag wat betreft het verwarrende tegelijkertijd eeuwig gebonden en eeuwig bevrijd zijn van een ziel werd naar voren gebracht door U d d h a v a in 11.10: 35-37.

Nityānanda: P a ñ c a - t a t t v a-incarnatie (a v a t ā r ā) van Heer B a l a r ā m a. De oorspronkelijke geestelijk leraar van de C a i t a n y a-missie. Belangrijkste (eeuwige) metgezel van Heer C a i t a n y a. Ook als B h a g a v ā n geëerd. Was g r i h a s t h a.

- Incarnatie van Heer Baladeva (zie B a l a r ā m a)

Nivritti-mārga: het pad der verlossing (zie ook a p a v a r g a). Er zijn twee dharmas: *nivritti* en *p r a v r i t t i* of plichten in samenhang met onthechting en plichten in samenhang met gehechtheid (zie ook 3-32: 2, 4.4: 20, 7.15: 47, 11.10: 4).

Niyama: (beperken, tegenhouden, terughouden, voorkomen, beheersen) K r i s h n a's term voor regulatie, de dingen die men in de toegewijde dienst moet doen.

- Volgens K r i s h n a: 'reinheid (intern en extern), het bidsnoer doen, boete doen, ascese, opoffering, vertrouwen koesteren, gastvrijheid, Mij aanbidden, heilige plaatsen bezoeken, optreden en verlangen ter wille van het Allerhoogste, tevredenheid en het dienen van de geestelijk leraar' (zie 11.19: 33-35).

- bij P a t a ñ j a l i is niyama het tweede onderdeel van de achtvoudige y o g a betreffende de inachtnemingen. Onderdelen: ś a u c a (reinheid), t a p a s, (boete), s v ā d h y ā y a (studie), s a n t o s h a (tevredenheid), d h ā n a m (liefdadigheid) of ī ś v a r a p r a n i d h ā n a (zich voor Hem inzetten).

- Iedere vaststaande regel, wet, noodzaak, verplichting, overeenkomst.

Niyamya: ingeperkt hebben of ingeperkt zijn, begrensd, tegengehouden, gebonden, teruggebracht, gedefinieerd.

Nriga: koning in de s ū r y a - v a m ś a die in een kameleon veranderde vanwege een affaire over het bestelen van een brahmaan, maar werd verlost door K r i s h n a (9.1: 11-12, 9.2: 17 & 10: 64).

Nrisimha-deva: half-mens half-leeuw incarnatie van K r i s h n a die P r a h l ā d a M a h ā r a j a bevrijdde door de demonisch heerser H i r a n y a k a ś i p u te doden.

Nyāya: methode, standaard, regel, axioma, plan, manier, de juiste manier, gerechtigheid, logisch argument of gevolgtrekking (zie verder d a r ś h a n a's, n y ā y i k a en p r a m ā n a).

Nyāya-śāstra: de Vedische wetenschap der epistemologie (kennisleer, wetenschapstheorie); 'Het wordt van de nyāya-śāstra, begrepen dat de kennis van een voorwerp (*prameya*) afhangt van een geldige manier van kennen (*p r a m ā n a*)' (11.21: 10; pp 10.86: 54).

Nyāyika: Logica; standaard logica in de vedische filosofie omvat (ongeveer zoals de cartesiaanse methode van twijfel, indeling, ordening en volledigheid):

- *nishaya*, de algemene uitgangsstelling,
- *samśaya*, de uitdrukking van twijfel,
- *pūrva-pakṣa*, het tegenargument,
- *siddhānta*, of de conclusie
- *sangati*, de samenvatting.

De *sangati*, of het laatste woord, is dat men een zuivere toegewijde van de persoonlijkheid van God moet worden en de Heer Zijn lotusvoeten moet aanbidden (zie ook 11.3: 35-40, zie ook Ś r ī l a B h a k t i s i d d h ā n t a S a r a s v a t ī T h h ā k u r als aangehaald in pp 11.3: 40).

- K a v i r ā j a G o s v ā m ī zei hiertoe, *śrī-krishna-caitanya-dayā karaḥ vicāra vicāra karile citte pābe camatkāra*: 'Als je je inderdaad interesseert in logica en argumenteren, wees dan zo aardig ze aan te wenden ten behoeve van Ś r ī C a i t a n y a M a h ā p r a b h u. Als je dat doet, dan zal je dat opmerkelijk wonderbaarlijk vinden.' (Cc. Ādi 8.15).

O

Oceaan der Oorzaken: zie K ā r a n a oceaan.

Om(kāra): ook wel AUM, de p r a n ā v a, de hoogste lettergreepcombinatie waarvan de letters voor de fundamentele drie-eenheid staan van g u n a's, l o k a's, v e d a's, realisatieniveaus, namen, k l e ś a's e.a.

- Geluidstrilling welke de Absolute Waarheid, Ś r ī K r i s h n a, vertegenwoordigt; ze trilt mee in de H a r e K r i s h n a - m a n t r ā, waaraan ze ondergeschikt is.

- De heilige klank om, waarmee vele vedische m a n t r a's beginnen, en die de Allerhoogste Heer vertegenwoordigt (zie B.G. 9: 17, 8: 13 en 17: 24 en S.B 7.15: 31, 9.14: 48, 11.14: 34-35, 11.21: 36-40 en 12.6: 39-42).

- K r i s h n a's advies is drie maal daags tien keer AUM te zeggen als meditatie om zo in een maand tijd de p r ā n a te herstellen (zie 11.14: 35).

Om tat sat: m a n t r ā die de Absolute Waarheid vertegenwoordigt, God, de Allerhoogste Persoon. De G ī t ā verschaft uitleg: 17- 23

Onwetendheid: (t a m o - g u n a) traagheid, duis-
ternis. Een der drie geaardheden van de stoffelijke
natuur. Degeen die zich onder haar invloed bevindt
vervalt in begoocheling en verwarring, luiheid en
het gebruik van verdovende en bedwelmende mid-
delen. Over deze geaardheid heerst Ś i v a (zie ook
a v i d y ā).

P

Pāda: voeten (zie p a d m a, l o t u s v o e t e n en
P r a b h u p ā d a)

- Hoofdstuk, gedeelte van een boek.
- De voet van een berg.
- Een wiel.
- Een maat, een voet.
- Een kwart.
- Pada (zonder de ^): een stap, ruimte, standpunt,
positie, thuis.

Pāda-vibhūti: het kwart van de totale wereld dat
zichtbaar is, de materiële wereld.

Pāñcarātriḥ: verzameling wetten en voorschriften
terzake van het verrichten van toegewijde dienst.

- Om een toegewijde van Krishna te worden, houdt
in dat men accepteert een opleiding te volgen: van
een persoon geïnfecteerd door de symptomen van
K a l i - y u g a (te zijn als een śūdra) klimt men op
tot de status van een d e v a.

Pāṇḍava's: broers van A r j u n a, de vijf broers,
krijgsheren en intieme vrienden van Heer K r i s h n a,
die de heerschappij over de wereld van Hem kre-
gen na hun overwinning in de slag van K u r u k s h e
t r a.

- De vijf zoons van Koning P ā n d u en Koningin K
u n t i: A r j u n a, S a h a d e v a, N a k u l a en
B h ī m a en Y u d h i s h t h i r a (zie stamboom).

Pāṇḍu: een jongere broer van D h r i t a r ā s h t h r a,
die jong stierf en vijf zoons, de P ā n d a v a's,
achterliet onder de hoede van D h r i t a r ā s h t h r a.

Pāpa: zonde, moeilijkheden.

Pārijāta: de koraalboom, *Erythrina Indica*. Hij ver-
liest zijn bladeren in juni en is dan overdekt met
grote donkerrode bloemen. Het is een van de bomen
van het paradijs voortgebracht bij het karnen van de
oceaan (zie 8.7 & 8.8) door I n d r a ingepikt van
wie hij naderhand in beslag werd genomen door K r i
s h n ā. Ook bekend om zijn hout (vermeld in de be-
schrijving van b.v. D v ā r a k ā, S.B. 10.50: 50-53).

Pārtha-sārathi: K r i s h n a, de wagenmenner van
A r j u n a (Pārtha).

Pārvatī: S a t ī, Heer Ś i v a's gade, wedergeboren
als de dochter van de koning van de Himalaya's. Ze
vervloekte koning C i t r a k e t u te worden herbo-
ren onder de demonen omdat hij haar had beledigd
(zie S.B. 6.17).

Pāshandī (pāshanda): een atheïst die denkt dat
God en de halfgoden van hetzelfde niveau zijn.

- Ketterse, hypocriete bedrieger, een niet-refereren-
de, niet bonafide, jaloeze, filosoof of een valse
prediker.

Padma: lotus, de bloem van de lotusplant *Nelumbi-
um Speciosum* die zich 's avonds sluit; vaak ver-
ward met de waterlelie of de *Nymphaea Alba*, die
eraan verwant is.

- Aanduiding van spirituele zuiverheid.

- Pādma: van de lotus, alles in verband met een lo-
tus, ook wel naam voor een bepaalde K a l p a.

Paksha: periode van veertien à vijftien dagen (zie p
a ñ c a - d a ś a), om precies te zijn de helft van een
maanmaand; de eerste helft van nieuwe maan tot
volle maan werd licht of helder, zichtbaar, *pūrva* of
apūryamāna genoemd, later werd dat *śukla* of *śud-
dha*; de andere helft niet zichtbaar, duister *apara* of
apakshyamāna, werd later *krishna* of *tāmisra* ge-
naamd; iedere periode van twee weken bestaat uit
15 tithi's of maan-dagen genaamd *prathamā* (zie
ook 5.20: 30).

Pañca-bhāga: ('de vijf porties'): de vijf claimers
van de offers, de vijf huishoudgodheden: de goden,
de voorvaderen, de ziener, de mensen en de lagere
schepselen (zie b.v. S.B. 11.23: 9 en 7.14: 15, 7.15:
6, 10.84: 39).

Pañca-daśa: periode van vijftien dagen (*ahāni*).

Pāñcajanya: de schelphoorn van Heer K r i s h n a.

Pañca-mahābhūta: De vijf grofstoffelijke elemen-
ten: aarde, water, vuur, lucht, ether.

Pāñcarātra: aanvulling op de V e d a's, die de weg
van de m ū r t i -verering beschrijft voor de toege-
wijden in het huidige tijdvak.

- Een toegewijde van K r i s h n a worden impli-
ceert een opvoeding ondergaan: van mens aangefast

door de symptomen van *K a l i - y u g a* (zijn als een *śū d r a*) wordt men bevorderd tot de status van een *d e v a*.

Pañcaśikha: iemand die bevrijd is van de begrippen van *annamaya*, *pra-ānamaya*, *manomaya*, *viñānamaya* en *ānandamaya* en die zich zo volmaakt bewust is van de subtiele gelaagdheid (in *k o s 'a's*) van de ziel word een *pañcaśikha* genoemd. Overeenkomstig de uitlatingen van de *M a h ā b h ā r a t a* (*Sānti-parva*, hoofdstukken 218-219), nam een *ā c ā r y a* genaamd *Pañcaśikha* geboorte in de familie van *M a h ā r ā j a J a n a k a*, de heerser van *M i t h i l a*. De *S ā n k h y a* filosofen aanvaarden de *Pañcaśikhācārya* als een van hen.

Pañca-tattva: (*pañca*: vijf) De werkelijkheid van Heer *C a i t a n y a* bestaande uit Hemzelf, Heer *N i t y ā n a n d a*, Heer *A d v a i t a*, Heer *G a d ā d h a r a* en Heer *V ā s ā d i*. Worden als *V i s h n u - t a t t v a* beschouwd (zie ook *V y ā h a*).

Pandita: (Hindu: *pundit*), Geleerde, geleerd iemand, een geschoolde (zie 11: 29: 12 en B.G. 2: 11, 4: 19, 5: 4, 5: 18 3: 25-26).

Pannaga: 'laag kruipend': onderkruipsels van slangen, koningen of vijanden; slangendoders of slangeneters.

Parag-ātmā: de ziel gehecht aan zinsbevredestiging.

Parā-bhakti: intieme omgang met *K r i s h n a* (hoogste vorm). Zuivere toewijding. Staat tegenover *v i d d h a - b h a k t i*: met materiële motieven besmet (zie ook *v a i d d h i e n r ā g a n u g a - b h a k t i*).

Parābhava: nederlaag, zoals de moslim Kazi van Heer *C a i t a n y a* de overwinning moest aanvaarden (C.C. Ādi 17. 168).

- Het feit dat *m ā y ā* iedereen in haar greep krijgt. Reden van de klank-incarnatie van de Heer *K r i s h n a - m a h ā m a n t r a*.

Parakīya: Liefdesrelatie buiten het huwelijk om.

Param: hoger, transcendent, verheven zuiver geestelijk, bovenzinnelijk, voorbij aan.

Paramahamsa: (van *parama*: hoogste, en *hamsa*: zwaan.) De meest verhevene van alle zelfgerealiseerden, of iemand die zoals een zwaan, een *hamsa*, die uit een mengsel van melk en water alleen de melk weet te halen, in staat is om in alle omstandigheden altijd alleen de Heer te zien, in wie hij volkomen opgaat (zie ook *s a n n y ā s a*).

Paramātmā: de Superziel (*Kshirodakaśāyī V i s h n u*). Transcendentale natuur van *K r i s h n a*. Het alomtegenwoordig plaatselijk persoonsaspect van *K r i s h n a*: 'God'.

- Tweede realisatieniveau naast *B h a g a v ā n* en *B r a h m a n* (zie ook 1.2: 11, *v i b h u - ā t m ā* en *s a t - c i t - ā n a n d a*).

- Volkomen expansie van *K r i s h n a* (*B h a g a v ā n*) die leeft in het hart van ieder levend wezen, in elk atoom van de stoffelijke schepping en zelfs tussen de atomen in. Hij vertegenwoordigt het overal plaatselijk aanwezige aspect van de Absolute Waarheid.

Param Brahman: het Allerhoogste *B r a h m a n*.

- De Persoonlijkheid Gods, *Ś r ī K r i s h n a*.

Param-dhāma: Zijn woning, de geestelijke wereld.

Parameśvara: de Superziel, de Absolute Meester.

Param-guru: andere naam voor geestelijk leraar. Leraar die onderricht vanuit en ten behoeve van het transcendente. De leraar in overstijging (zie ook *c a i t t y a*).

Paramparā: ('de een na de ander') geestelijke erfopvolging. Voor de Heer *K r i s h n a's*: de *B r a h m ā - M ā d h v ā - G a u d i y ā - s a m p r ā d ā y a* (zie ook 5.13: 24, 12.6: 46 en B.G. 4: 1-3 en *s a m p r ā d ā y a*).

- Erfopvolging van geestelijk leraren die, zonder er ook maar iets aan te veranderen, het oorspronkelijke onderricht van de Heer van geslacht op geslacht hebben overgeleverd tot en met vandaag.

Paramparā-methode: kennisoverdracht met het kritisch heraanpassen aan tijd en plaats van geestelijke kennis waarbij steeds naar de bron (*K r i s h n a* en Zijn toegewijden en geschriften) wordt terugverwezen (zie *s a m p r ā d ā y a*).

Paramparā-guru: bonafide leraar in geestelijke kennis, - zelfverwerkelijkt die
1) Als leraar in erfopvolging staat en
2) *T a t t v a d a r ś i n a* is, een waarheidziener (zie ook *s t i t h a p r a j n a* en *ā c ā r y a* en *g u r u*).

Parantapa: een naam van *A r j u n a* - Hij die de vijand kastijdt.

Parārdha: de helft van het leven van *B r a h m ā*, dat in zijn totaal 311 biljoen 40 miljard jaar duurt.

Parā-prakṛiti: zie *p r a k r i t i*.

Parāsara Muni: een grote wijze, vader van *V y ā s a d e v a*.

Paraśurāma: een incarnatie van de Heer die in een grijs verleden verscheen om de klasse der krijgers, die in verval was geraakt, omver te werpen (*paraśu* betekent hakbijl).

Para-tattva: het aspect van de Absolute Waarheid, 'de hoogste werkelijkheid'.

Paravyoma: het geestelijk zwerk, het geestelijk bereik, het spirituele doel. Als leefwereld ook wel *V a i k u n t h a* genoemd door de *V a i s h n a v a's* (zie ook *m o k s h a* en *B r a h m a n*).

Paria: onaanraakbare, 'asociale' met wie men omgang vermijdt (zie c a n d ā l a en h a r i j a n).

Parīkchit (Parīkshit): kleinzoon van A r j u n a. Zoon van Abhimanyu en U t t a r ā. Een m a h ā r ā j a, de keizer die als kind in de baarmoeder beschermd werd door K r i s h n a en later de Y a d u - d y n a s t i e voortzette. De eerste vedische vorst die de normen voor K a l i - y u g a bepaalde en vervloekt werd binnen een week te sterven door de zoon van een b r ā h m a n a omdat hij een van hen niet correct behandelde. Om hem de perfectie te laten bereiken werd toen het Ś r ī m a d B h ā g a v a t a m voorgedragen door S u k a d e v a G o s v ā m ī, de zoon van V y ā s a D e v a, de oorspronkelijke auteur van het boek over de Heer en Zijn toegewijden.

- ook wel Vishnudatta of Vishnurata genaamd, hij geschonken door, of gepresenteerd door V i s h n u.

Paśu: dierlijke aard; de slang van de Tijd in vier noodzakelijkheden, vier dierlijke geneigdheden - āhāra, nidrā, bhaya en maithuna; eten, slapen, vrez-zen of verdedigen en voortplanten (zie 7.9: 5).

- Benaming voor de laagste of eerste vorm van t a n t r a - y o g a, de y o g a van de transformatie van seksuele energie, waarbij men zich beperkt tot één partner.

Paśu-pati: Heer Ś i v a als de heer der dieren. Aanbeden door de g o p a's van V r a j a in 10.34.

Patañjali: de grote autoriteit van het a s h t h ā n g a - y o g a - systeem en auteur van de *yoga-sūtra* (zie ook y o g a).

- Incarnatie van A n a n t a Ś e s h a ofwel S a n k a r s h a n a (zie c a t u r - v y ū h a).

Paundraka: een koning poserend als K r i s h n a die door hem werd gedood (zie 10.66).

Pavarga: strijd om het bestaan, gepaard gaande met nederlaag, uitputting, gevangenschap, angst en de dood.

Pavitra: zuiver.

Payo-vrata: (vasten op alleen drinken, op alleen melk vasten) een vorm van vasten op de gelofte van alleen maar drinken die *sarva-yajña* (het offer dat alle andere offers dekt) wordt genoemd en wordt aldus, met de liefdadigheid de Heer behagend, begrepen als de eigenlijke essentie van alle verzakingen, zo zegt K a s ' y a p a tot zijn vrouw A d i t i die op die manier vast om geboorte te geven aan Heer V ā m a n a (zie 8: 17).

Phala-śruti: 'de vrucht van het luisteren', de belofte van succes gegeven aan een ieder die luistert, gebruikelijk aan het eind van een hoofdstuk zoals zich dat regelmatig voordoet in het B h ā g a v a t a m aan het eind van het bespreken van een onderwerp van de toewijding.

Phālguna: naam van A r j u n a als hij die geboren werd in de maand, op het moment waarin de volle

maan staat in de Nakshatra, in de ascendant, van (Pūrva) Phalgunī (Februari-Maart). Zo was hij dus maar acht dagen ouder dan K r i s h n a die geboren was met Rohini rijzend.

Phalgu-vairāgya: de onvolwassen vorm van verza-king die materiële zaken, moderne middelen, de materiële wereld afwijst die op zich bezien bevoor-derlijk is voor de toegewijde dienst als staande te-ge-nōver y u k t a - v a i r ā g y a, het alles betrekken in de dienst aan Heer K r i s h n a.

Pingalā: prostituee aangehaald in een verhaal van K r i s h n a voor U d d h a v a als één van de vier-entwintig leraren van de a v a d h ū t a. Van haar leert men niet te verlangen en zo K r i s h n a te vinden (zie 11.8: 22-44).

Pipal (pippala) boom (*Ficus religiosa*) of de a ś v a t t h a, een boom eigen aan India genaamd de heili-ge vijgenboom, vereerd door de B u d d h i s t e n, die geloven dat Gautama Buddha zijn verlichting bereikte onder een Bo of Bodhi boom te Bodh Gaya. De Bo boom bereikt een grote afmeting en hoge leeftijd; de bladeren, die neerhangen van lan-ge, flexibele bladstengels, ritselen bij het lichtste briesje. De Pipal wordt ook wel gespeld als peepul of pipul. Alle delen van de Pipal boom, met inbe-grip van de wortels, de bast, bladeren en de vruch-ten, zijn van nut. De botanische kwalificatie van de Bo boom is: akasha

Afdeling: *Magnoliophyta*; klasse: *Magnoliopsida*, orde: *Urticales*; familie: *Moraceae*.

Beschrijving van de plant: grote boom. Bloemkleur rood. Bloeit in Februari. Vruchten in mei / Juni. Wijd verspreid in de hooglanden en de vlakten.

Plantendelen die worden gebruikt: Wortel / Bast / Blad / Vrucht.

- Vermeld als zijnde Hem in de Gītā (op 10: 26) en in het B h ā g a v a t a m als de boom te P r a b h ā s a waaronder K r i s h n a zat toen Hij door J a r ā de jager werd geraakt en Hij vertrok naar V a i k u n t h ā (zie 11.30: 27).

Pisāca's: gele vleesetende duivels, ook wel kwade elven en ook: vijandig gezind iemand, een wilde-man, een duivel; een duivelskind, een kwaadwil-lend of duivels wezen en een duivelin.

Pitā's: overleden voorouders die zijn bevorderd naar een eerzame positie op een van de hogere pla-neten.

Pitriloka: de planeten, de leefwereld van de ver-scheiden voorouders.

Planeten, Helse -: planeten, leefwerelden die tot het lagere behoren. Ze zijn van het duister en de-monisch, en degenen die er als gevolg van hun zon-dig doen en laten komen te leven, leiden er een le-ven van ondraaglijk leed (zie ook L o k a).

Planeten, Hemelse -: planeten, leefwerelden die tot

het hogere behoren. De wezens die er leven bevinden zich op een hoger niveau, leven veel langer en hebben er veel omvangrijker - beter gereguleerd - zingenot dan op de andere planeten van het universum (zie ook L o k a).

Prācīnabarhi: een koning die, verstrikt in baatzuchtig handelen, instructie van N ā r a d a M u n i ontving over de essentie van de ziel. Deze instructie mondt uit in het verhaal over het leven en zijn beproevingen en de werkelijkheid van reïncarnatie met het karakter van P u r ā ṇ j a n a die leefde in de stad met de negen poorten naar analogie van de ziel die het lichaam bewoont (zie 4.25-29). Vader van de P r a c e t ā s

Prākṛita: toewijding op derderangs, materieel niveau: men heeft nog geen duidelijk idee van K r i s h n a en Zijn toegewijden. Van toepassing op christenen en moslims (zie 11.2: 47).

Prākṛitimsvam: K r i s h n a's term voor Zijn eigen bovenzinnelijke gedaante.

Prāna: de levensadem, de vitale adem.

- Kosmische energie potent aanwezig in zuurstof; levengevend principe dat het hele universum doordringt (zie ook v ā y u).

Prānāyāma: adembeheersing door de v a y u's of de beweging van de lucht zo te reguleren dat er welbehagen optreedt (zie v ā y u & p ū r a k a - inademen, r e c a k a - uitademen, k u m b h a k a, vasthouden).

- Vierde fase van de a s h t h ā n g a - y o g a, bestaande uit adembeheersing door K r i s h n a besproken in S.B. 11.14: 32 en B.G. 4.29).

Prabhāsa: ('schittering') plaats waar K r i s h n a de aarde verliet.

Prabhu: meester, eretitel voor gerespecteerde b h a k t a's.

Prabhupāda: letterlijk meester van de voeten, eretitel voor geestelijk leraar.

- De v a i s h n a v a - ā c ā r y a die de b h a k t i y o g a van Heer K r i s h n a - C a i t a n y a naar het westen bracht en de verzen van dit boek vertaalde. Dit boek (Krishna en de Zingende Filosoof) is opgedragen ter gelegenheid van zijn honderdste geboortedag (zie ook p ā d a).

- ook wel Vishnupāda: de toevlucht de beschutting die V i s h n u is.

Prabodhānanda Sarasvatī: grote v a i s h n a v a - dichter en toegewijde van Heer S r ī C a i t a n y a M a h ā p r a b h u.

Pracetā's: de zoons van koning P r ā c ī n a b a r h i. Zij trokken zich terug voor boetedoeningen en ontvingen instructie van Heer S i v a (4.24) en N ā r a d a (4.31). Later trouwden ze met M ā r i s h ā die geboorte gaf aan D a k s h a (4.30, 31).

Pradhāna: de primaire natuur, de oerether, de primaire niet geëvolueerde materie van de natuur, het ongedifferentieerde dat in bezit is van de gedifferentieerde materiële natuur, bestaande uit de oorzaak en het effect van de combinatie van de drie geaardheden (zie ook s ū t r a, e l e m e n t e n, S.B.: 3.26:10; 3.29: 36, 10.85: 3, 11.22: 33 en 12.4: 20).

Pradyumna: 'de machtige boven alle anderen' een van de vier oorspronkelijke expansies van Heer K r i s h n a in de geestelijke wereld heersend over de intelligentie; naar verluid een incarnatie van de God van de Liefde (zie ook S a n k a r s h a n a - van het ego, A n i r u d d h a - van de geest en V ā s u d e v a van het bewustzijn, zie ook V y ū h a's, S.B. 4.24:35-37 en p ā ṇ c a t a t t v a).

- Naam van de god van de liefde Cupido herboren als een zoon van K r i s h n a en Zijn eerste vrouw R u k m i n ī.

- Pradyumna, de zoon van K r i s h n a vocht tegen Ś a l v a, een lid van de familie die partij koos voor S i s ū p ā l a. Hij kon de grote magiër niet verslaan en zo was het K r i s h n a in eigen persoon die Ś a l v a bedwong (zie 10.76).

Prahasan: glimlachend: kenmerk van K r i s h n a.

Prahlāda: Een groot toegewijde van de Heer en zoon van H i r a n y a k a ś i p u, een demonisch heerser die door strenge onthoudingen had bedongen door geen enkel wapen te worden vernietigd, maar uiteindelijk door Heer N r i s i m h a - d e v a Zijn nagels uit elkaar werd gereten. Prahlāda heeft een bijzondere betekenis voor de toegewijden, de b h a k t a's, omdat hij door steeds K r i s h n a te gedenken uiteindelijk de genade van de bevrijding van de ellende van zijn vader verkreeg. (zie B h ā g a v a t a D h a r m a ook N r i s i m h a d e v e n d e b h a j a n over hem, zie 7.5 en verder).

Prajāpati: de stamvader, b.v. D a k s h a en K a r d a m a (zie ook M a n u en M a h ā r i s h i).

- Verwekker van de generaties;

- Heer B r a h m ā.

Prajña: geleerdheid, kennis van het goddelijke, bewustzijn van de ware kennis van God.

Prakāśa-vigraha: gedaante van K r i s h n a, die op enkele uiterlijke trekken na volkomen aan Zijn oorspronkelijke gedaante gelijk is.

Prakṛiti: de stoffelijke natuur (a p ā r a -) met de levende wezens (p a r ā p r a k r i t i)

Pralaya: vernietiging. De voortgang van k ā l a wordt beschreven als zijnde van een voortdurende (nitya), incidentele (nāimittika), natuurlijke (elementaire of prākṛitika) en uiteindelijke (ātyantika) vernietiging of pralaya (12.4: 38).

- Een tweede soort van voleinding (prarīsaṅkrama) wordt gegeven in 3.10: 14: die van de planten die eindigen met het universum, die van de lagere die-

ren die uitsterven en die van de hogere wezens die in de Heer eindigen.

Pralamba: een zwarte demon gestuurd door K a m s a met de bedoeling K r i s h n a te vernietigen. Hij probeerde er vandoor te gaan met B a l a r ā m a op Zijn rug, maar werd door Hem gedood (10.18).

Pramatha's: (uitgedacht, wijs) de verschillende mystieke toegehorigen van heer Ś i v a. Trekken met hem ten strijde zoals met de strijd tegen B ā n a in 10.63.6 (en in 10.66.31 en 10.74.52).

Pramāda: illusies door onoplettendheid, verkeerd begrip van de werkelijkheid (zie ook b h r a m a).

Pramāna: (maat, schaal, standaard, juiste notie, eenheid, vereniging) een middel om *pramā* te verwerven ofwel zekere kennis; bewijs. Volgens 11.19: 17, zijn er vier vormen van zekere kennis of bewijs: ś r u t i, s m r i t i (ook wel *aitihaya* of traditionele kennis), *pratyaksha* (directe ervaring) en *anumāna* (afleiding uit logisch redeneren). In de b h a k t i geldt ook de indeling in g u r u, de leraar, ś a s t r a, de geschriften, en s ā d h u de medegelovige, als de bronnen van kennis hieraan verwant.

- De vier pramāna's volgens het M.W.-woordenboek zijn: kennis door de zintuigen, door gevolgtrekking, door vergelijking, en door verbaal gezag.

- Waarheid door zintuiglijke waarneming.

- Zes in de v e d ā n t a, viz. *pratyaksha*, zinswaarneming; *anumāna*, gevolgtrekking; *upamāna*, analogie of vergelijking; ś a b d a of *āpta-vacana*, verbaal gezag, openbaring; *anupalabdhi* of *abhāva-pratyaksha*, niet-waarnemen of negatief bewijs; *arthāpatti*, afleiding uit omstandigheden.

- De n y ā y a laat er slechts vier toe, met buiten-sluiten van de laatste twee.

- De s ā n k h y a laat er slechts drie toe, *pratyaksha*, *anumāna* en ś a b d a.

Pramlocā: het hemelse meisje door I n d r a gestuurd om de wijze K a n d u te verleiden en van wie de dochter M ā r i s h ā werd geboren die de echtgenote werd van de P r a c e t ā's.

Pranaśyati: door intelligentieverlies voor verleidingen bezwijken.

Pranava (omkāra): oerklank van God, identiteit van K r i s h n a als bovenzinnelijke klank: A U M (zie ook o m k ā r en 11.14: 34, 11.21: 36-40).

- 'Volgens Ś r ī l a Ś r ī d h a r a S v ā m ī, kent de pranava, of o m k ā r a, vijf delen - A, U, M, de nasale focus (*bindu*) en de nagalm (*nāda*). Bevrijde zielen mediteren op de Heer aan het eind van die nagalm' (pp 11.27: 23).

Prasāda(m): (genade, gunst) aan K r i s h n a geofferde voeding bereid uit melk, granen, bonen, groenten en vruchten. Wordt als heilzaam en zegen-

rijk beschouwd. Door offeren aan Krishna krijgt het geofferde de kwaliteit van K r i s h n a.

- Elke genadeblijk van de Heer.

Pratiloma: iemand uit een gemengd huwelijk tussen een vader van een lagere en een moeder van een hogere komaf. Ter sprake in: 10.78: 24

- Iets in tegenspraak met de natuurlijke gang van zaken of orde, tegengesteld, omgekeerd, strijdig, vijandig, onaangenaam, onplezierig.

Pratyag-ātmā: de van stoffelijke banden bevrijde ziel.

Pratyāhāra: het staken der zins-activiteiten; een der acht onderdelen van de a s h t h ā n g a - y o g a die volgt op de adembeheersing of p r a n a y ā m a; het terugtrekken van de zintuigen uit alle onnodige activiteiten, het 'de blik inwaarts richten'.

Pravritti-mārga: de weg van het zingenot volgens aanwijzingen van de V e d a's.

- De toegewijde dienst aan de Allerhoogste Heer heet n i v r i t t i-dharma, het meer zinsgeoriënteerde aanbidden van de goden en de voorvaderen met ceremonieel vertoon van offerandes heet dan pravritti-dharma (zie ook S.B.: 3.32: 2, 4.4: 20, 7.15: 47, 11.10: 4 en d h a r m a).

Prema: werkelijke, spontane, devotionele liefde voor/van God (K r i s h n a), het resultaat van s r a d d h ā en b h ā v a.

Preta's: geesten, spoken, kwade toegehorigen van heer Ś i v a.

Prīṣṇigarbha: naam van de Heer als degene geboren uit de voorvader Prīṣṇi, ofwel V ā m a n a d e v a (zie 6.18: 1-9).

Prithā: A r j u n a's moeder, vrouw van P ā n d u; zie K u n t ī.

Prithu Mahārāja: een gevolmachtigde incarnatie van K r i s h n a die liet zien hoe je een ideale koning moet zijn (zie 4.15-23).

Priyavrata: van de vader der mensheid S v ā y a m b h u v a M a n u en zijn vrouw Satarūpā hun seksuele leven overeenkomstig de regels der religie, was er een toename van de generaties. Hij verwekte uit Satarūpā vijf kinderen met Priyavrata en Uttānapāda als hun zoons en Ākūti (getrouwd met de wijze Ruci), Devahūti (die trouwde met K a r d a m a) en Prasūti (die trouwde met D a k s h a) als hun dochters. De twee zoons waren van het grootste en hun zoons en kleinzons verspreidden zich over de gehele wereld. D h r u v a was een kleinzoon van Uttānapāda (zie 3.12:56, 4.1 4.8:7, 4.31: 26). Hoewel weifelachtig zijn plicht te doen, werd Priyavrata overtuigd door B r a h m ā zelf. Zo onstonden toen de vele generaties. Hij dacht er de Heer volmaakt recht mee te doen op een wagen, de Berg der Verlichting van de zonnegod te omkruisen. Met de

sporen van zijn wielen zo wordt gezegd vormde hij de zeven toevluchtsoorden, de eilanden van b h ū - m a n d a l a (zie 5.1 voor het verhaal). Een andere dochter genaamd Ūrjasvatī schonk hij weg als de vrouw van de grote wijze Usanā (S u k r ā c ā r y a).

Pulaha: een van de tien M a h ā r i s h i's geboren uit B r a h m ā. Ontving van K a r d a m a zijn dochter Gatī ten huwelijk (3.24: 22).

- Gatī, de echtgenote van Pulaha bracht drie kuise zonen ter wereld (Karmaśreshthā, Varīyān en Sa-hishnu) die alles van k a r m a afwisten en eveneens zeer respectvol en tolerant waren (4.1: 38).

- Zijn ā ś r a m a, ook wel Hari-kshetra genaamd, is gelegen in Hardwar en behoort tot de heiligste plaatsen (5.7: 8) die degene die de goedgunstigheid verlangt keer op keer weer behoort te bezoeken omdat het daar is dat van de personen de religieuze activiteiten volbracht een duizend maal effectiever zijn (zie 7.14: 30-33).

- B h a r a t a trok zich wederom terug in P u l a s t y a's en Pulaha's ā ś r a m a als het hert waarin hij was veranderd (zie 5.8: 30).

Pulastya: een van de tien M a h ā r i s h i's geboren uit B r a h m ā. Ontving van K a r d a m a zijn dochter Havirbhū ten huwelijk (3.24: 22).

- Pulastya verwekte in Zijn vrouw Havirbhū, Ā g a s t y a, die in zijn volgende geboorte Dahrāgni zou zijn (hij van het vuur der spijsvertering) en Viśravā de grote der verzaking (4.1: 36).

- De ene wijze die P a r ā s a r a M u n i het B h ā g a v a t a m uitlegde dat later werd verteld aan de wijze M a i t r e y a die V i d u r a instrueerde (zie 3.8: 9).

- B h a r a t a trok zich wederom terug in Pulastya's en P u l a h a's ā ś r a m a als het hert waarin hij was veranderd (zie 5.8: 30).

Pundit (pandit): (geleerde, leraar, filosoof, brahmaanse wijze, geleerd man) voorganger, priester in hindoe-plechtigheden (zie ook m i m ā m s ā en d a r s h a n a).

- Een Hindoe b r a h m a n die een aanzienlijk deel van de V e d a's van buiten heeft geleerd, tezamen met de bijbehorende ritmen en melodieën voor het reciteren en voordragen ervan. Hindoes huren ze om vedische verzen te chanten bij y a j ñ a's en andere gebeurtenissen, zowel publiek als privé.

- Een term van grote achting gebruikt voor indische klassieke muzikanten (meestal Hindoe) die erkend zijn als meesters.

Purāna: vertelling; achttien zeer oude boeken over de geschiedenis van deze planeet en andere planeten (er zijn ook achttien u p a - p u r ā n a's, kleinere purāna's).

- De vertellingen; achttien zeer oude boeken of bijbels, zes over V i s h n u, zes over S i v a en zes over B r a h m ā, die de (vedische) geschiedenissen van de relatie van de mensheid met de verschillende gedaanten van God en hun werelden bevatten. De *Vishnu-purāna* het S r ī m a d B h ā g a v a t a m of ook wel de *Bhāgavata Purāna* of de *Paramahansa Samhitā* genoemd, geldt als de belangrijkste (zie ook 12.7: 23-24, 12.13: 4-9, i t i h ā s a, v e d a).

Schepping, secundaire schepping, de dynastieën van de koningen, hun handelingen en de regeerperiodes van de M a n u's zijn de vijf kenmerken van iedere Purāna (*Amarkhasa*).

'De zes *Vishnu purāna's* zijn:

1. Śrīmad Bhāgavatam Purāna (18.000 verzen) heeft vanwege zijn prachtige presentatie, een hoge positie verworven in de Sanskriet literatuur. Het bevat verhalen die betrekking hebben op de verschillende incarnaties van Heer V i s h n u en grotendeels handelen over het leven en spel van Heer K r i s h n a.

2. Vishnu Purāna (23.000 verzen) bestaat uit vijf delen. Het eerste deel beschrijft de schepping van het universum, p r a l a y a, en het karnen van de oceaan. Het tweede deel bevat de geografische (aardrijkskundige) beschrijving van de aarde verdeeld in zeven eilanden. Het derde deel beschrijft het ontstaan van het B h o e d d h i s m e. Het vierde deel bevat een beschrijving van de bevolking op de aarde vanaf het begin. Het vijfde deel is geheel gewijd aan het leven en activiteiten van Heer K r i s h n a: (Verhalen over allerlei toegewijden; beschrijving van het v a r n ā s ' r a m a - s y s t e e m; De zes a n g a's (delen, ledematen) van de V e d a; een beschrijving van K a l i - y u g a; een beschrijving van het Sveta Varāha K a l p a; Vishnu dharmotara en V a r ā h a K a l p a).

3. De Nāradiya of Nārada Purāna (25.000 verzen) is een v a i s h n a v a Purāna, gepresenteerd in een stijl die een tweespraak weergeeft tussen N ā r a d a en S a n a t - k u m ā r a. Deze purāna bevat een gedetailleerde omschrijving van belangrijke bedevaartplaatsen (een volledig overzicht; het beschrijft Jagannātha Puri, Dvārakā, Badrinatha, etc.).

4. Padma Purāna (55.000 verzen). Bestaat uit vijf delen. In het eerste deel legt de wijze P u l a s t y a de essentie van de religie uit aan B h ī s h m a. Het tweede deel bevat een beschrijving van de aarde. Het derde deel bevat verhalen over de schepping en een geografische beschrijving van India. In het vierde deel wordt het leven van Heer R ā m a beschreven. Essentiële kennis betreffende religie wordt besproken in het vijfde deel in een tweegesprek tussen Heer S i v a en P ā r v a t ī (behelst de heerlijkheid van het Śrīmad Bhāgavatam; de verhalen over Heer R ā m a, J a g a n n a t h a, M a t s y a, E k ā d a s ' ī, B h r i g u, etc.).

5. De Varāha Purāna (24.000 verzen) vertelt het verhaal van de redding van de aarde door de a v a t ā r V a r ā h a (zwijn-incarnatie van Heer V i s h n u).

(Beschrijft verschillende *vrata's*; manieren van aanbidding, en het zich houden aan geloften; ook de heerlijkheden van Heer V i s h n u).

6. De *Garuda Purāna* (19.000 verzen) verhaalt over Heer V i s h n u die Zijn drager-adelaar G a r u d a instrueert over de subtiliteit van religie en het leven. Naast minder diepgaande verhalen over religie en moraal, bevat deze *Purāna* ook beschrijvingen over diamanten juwelen en manieren om de beste kwaliteit van juwelen vast te stellen (heeft als onderwerp de B h ā g a v ā d - g ī t ā; reïncarnatie; vishnu-sahāsa nama; en beschrijving van Tarsya K ā l p a).

De zes *Brahmā Purāna's* zijn:

1. De *Vāmana Purāna* (10.000 verzen) is in zijn geheel gewijd aan de V ā m ā n ā a v ā t ā r ā (dwerg incarnatie) van Heer V i s h n u, verslag doend in een tweespraak tussen de wijze P u l ā s t y a en de toegewijde N ā r ā d ā Muni.

2. De *Mārkaṇḍeya Purāna* (9.000 verzen) begint met een vraag, gesteld door de wijze Jaimini. In antwoord op deze vraag legt de wijze M ā r k ā n d e y a uit wat de aard is van deze *purāna* (Verhalen over Heer R ā m ā en Heer K r i s h n ā).

3. *Brahmā Purāna* (10.000 verzen) Deze *purāna* bestaat uit twee delen: de *Purva Bhāga* en de *Uttar Bhāga*. De *Purva Bhāga* bevat verhalen over de schepping en beschrijvingen van Heer R ā m ā en Heer K r i s h n ā. De *Uttar Bhāga* bevat een gedetailleerde beschrijving van Purushottama Tīrthā, het meest beroemd onder alle heilige plaatsen.

4. *Brahma Vaivarta Purāna* (18.000 verzen). Deze *purāna* bestaat uit vier delen. Het eerste deel bevat het scheppingsverhaal. Het tweede deel verhaalt over goden en godinnen. Het derde deel bevat vertellingen in verband staand met heer G ā n e s h ā. In het vierde deel wordt verhaald over het leven en activiteiten van Heer K r i s h n ā (Over de roem en spel en vermaak van R ā d h ā en K r i s h n ā).

5. *Brahmānda Purāna* (12.000 verzen). Het is de laatste van de achttien *purāna's*. Deze *purāna* is nu beschikbaar in aparte onderdelen; er schijnt geen verband te bestaan tussen de onderdelen. Voorheen behelsde deze *purāna* ook de *Ādhyatma Ramāyana* (beschrijft de v e d ā n g ā's en de Ādi K ā l p a).

6. *Bhaviṣya Purāna* (14.500 verzen). Deze *purāna* bestaat uit vijf delen (*parva's*). Het eerste deel geeft een omschrijving van de schepping. Het tweede, derde en vierde deel bevatten gedetailleerde beschrijvingen van respectievelijk heer S i v ā, Heer V i s h n u en S ū r y ā. In het vijfde deel wordt een beschrijving van de hemelen gegeven (Over de glorie van de toegewijde dienst; voorspelling van Heer C ā i t ā n y a).

De zes *Śiva Purāna's* zijn:

1. *Skanda Purāna* (81.100 verzen). Het is de grootste *purāna*. Hoofdzakelijk gewijd aan K ā r t i k e y a (S k ā n d ā), de zoon van heer S i v ā en P ā r v ā

t ī. Daarnaast bevat het ook veel verhalen over heer S i v ā en veel heilige pelgrimsoorden, bijna allen hoofdzakelijk gewijd aan S i v ā.

2. *Śiva Mahāpurāna* (24.000 verzen). Dit is ook een enorme verzameling verhalen hoofdzakelijk gewijd aan het leven en activiteiten van heer S i v ā. Deze *purāna* is verdeeld in zeven s ā m h i t ā's, die tezamen meer dan 24.000 verzen (*stanza's*) bevatten.

3. *Kūrma Purāna* (17.000 verzen) De Heer Zelf heeft deze *purāna* vertelt aan N ā r ā d ā in Zijn schilpad-incarnatie. N ā r ā d ā vertelde het aan S ū t ā j i die het op zijn beurt vertelde aan een groep bijeengekomen wijzen (Bevat het gesprek tussen Heer K r i s h n ā en de Zonnegod - genoemd in de B h ā g a v ā d G ī t ā; D h ā n v ā n t ā r i; en beschrijft de L ā k s h m ī K ā l p a).

4. De *Matsya Purāna* (14.000 verzen) gaat over de Vis incarnatie van Heer V i s h n u en het behoud van M ā n u en de zaden van al het leven tijdens de vernietiging (p r ā l ā y ā) door de M ā t s y ā a v ā t ā r ā (Over het bouwen van tempels; beschrijft de V ā m ā n ā en V ā r ā h ā K ā l p ā's).

5. De *Linga Purāna* (11.000 verzen). Het predikwerk over de glorie van Heer S i v ā en L i n g ā verering (p u j ā) is het hoofd-onderwerp van deze *purāna*. Deze *purāna* in twee delen, bevat verhalen over de schepping van het universum, de origine van de l i n g ā, van de V e d ā's, heer B r ā h m ā, Heer V i s h n u etc. (Over de heerlijkheid van Heer N r i s i m h ā d e v ā; J ā n ā r d h ā n ā; het verhaal van A m b ā r ī s h ā M ā h ā r ā j ā en de heerlijkheid van de G ā y ā t r ī).

6. De *Agni Purāna* (15.400 verzen) is toegewijd aan A g n ī (de god van het vuur). In deze *purāna* doet A g n ī het predikwerk aan de wijze V ā s i s t h ā. Het bevat de beschrijving van verschillende incarnaties van de Heer, Heer R ā m ā en Heer K r i s h n ā alsook van de aarde en de sterren. (Over de Salagrama; beschrijft de Isana K ā l p a). (zie ook urday.com en alt.hindu).

- Er zijn ook tien kenmerken van een *purāna*:
- De schepping (van dit universum, *sarga*),
- de daaropvolgende schepping (van verschillende werelden en wezens, *visarga*),
- de handhaving (het onderhoud, de vritti of *sthāna*)
- en bescherming (de *rakshā* of *poshana* van de levende wezens),
- de tijdperken van heersen (van de verschillende Manu's),
- de dynastieën (*vamśas*),
- de vertellingen over hen (*vamśa-anucaritam*),
- de vernietiging (van verschillende aard, p r ā l ā y ā of *samsthā*),
- de motivatie (van het individuele of *hetu*)
- en de allerhoogste toevlucht (van de Fortuinlijke of *apāśraya*), (zie 2.10: 1 en 12.7: 9-10).

- Śrīla Jīva Gosvāmī heeft hierbij duidelijk gemaakt dat de tien belangrijkste onderwerpen van het S r ī m ā d - B h ā g ā v ā t ā m terug te vinden zijn in ieder van de tien C ā n t o's. Men moet niet probe-

ren ieder van de tien toe te wijzen tot één C a n t o apart. Noch moet het S r ī m a d -B h ā g a v a t a m kunstmatig worden uitgelegd om te bewijzen dat het in opeenvolging die onderwerpen behandelt. Het is eenvoudigweg zo dat alle aspecten van kennis belangrijk voor menselijke wezens, samengevat in de tien categorieën hierboven vermeld, worden besproken met wisselende graden van nadruk en analyse door het hele S r ī m a d -B h ā g a v a t a m heen [pp. 12.7: 9-10].

Purañjana: koning in een allegorische voorstelling van de j ī v a levend in de stad met negen poorten, ofwel het lichaam (zie 4.25 en verder); een verhaal verteld door N ā r a d a aan koning P r ā c ī n a b a r h i.

Purāṇah: de oudste; een kwaliteit van de ziel.

Purūravā: een koning geboren uit de tot een vrouw vervloekte S u d y u m n a en de machtige Budha. Hij trouwde later met de hemelse U r v ā ś ī die hem verliet in ontkenning van zijn gehechtheid (zie 9.14).

- Grondlegger van de dynastie die met de Y a d u's en de K u r u's (nazaten van Pūru) met zichzelf in strijd raakte in de grote oorlog van K u r u k s h e t r a.

Purusha: het mannelijk principe; de Absolute Waarheid in oorspronkelijke persoonlijke gedaante (m a h ā p u r u s h a). De Heer als de p u r u s h a nam de universele vorm aan van de materiële wereld met haar zestien principes van materiële actie (S.B. 13:1, zie ook v i r a t h - r ū p a)

- De oorspronkelijke persoon, de niet-belichaamde godheid.

- (als oorzaak en gevolg), De geest, de e l e m e n t e n, v a l s e g o, de g u n a's, de z i n n e n, de Universele Vorm of Gedaante (zie v i r a t h - r ū p a) met de bewegende en niet-bewegende levende wezens en volledige onafhankelijkheid tezamen.

- Het levend wezen, de persoon als genietser.

- K r i s h n a als de Allerhoogste Genieter.

- V i s h n u als de eerste a v a t ā r a (p u r u s h a - a v a t ā r a, zie V i s h n u)

- Kwam los van de materiële natuur te staan onder de invloed van de Tijd (zie 11.24: 3).

Purushārtha's: doelen van het materiële leven. In vieren: k ā m a, a r t h a, d h a r m a, m o k s h a; door (resp.) regulatie van lust, gewin en religieuze plicht ontstaat bevrijding. Vaak vermeld in drieën met het weglaten van de m o k s h a.

Purusha-avatāra's: de eerste expansies van K r i s h n a als de Oorspronkelijke Persoon, drie in getal, die betrokken zijn bij het scheppen, instandhouden en vernietigen van het stoffelijk universum. Het zijn de primaire expansies van Heer V i s h n u:

- *Kāranodakaśāyī Vishnu* (Māhā-Vishnu) ligt in de Oceaan der Oorzaken en ademt de talloze universa uit;

- *Garbhodakaśāyī Vishnu* gaat ieder universum binnen en schept verscheidenheid;

- *Kshīrodakaśāyī Vishnu* (de Superziel) gaat het hart binnen van ieder geschapen wezen en ieder atoom.

Pūjā: verering, aanbidding, respect, eerbetuiging, verheerlijking, eerbetoon aan hogeren of de verering van de goden. Met ā r a t i e n k ī r t a n.

- Het aanbidden van de beeltenis of de godsvertegenwoordiger, thuis of in de tempel (zie a r c a n a en b h ā g a v a t a d h a r m a).

Pūraka: de fase van het inademen (zie p r ā n ā y a m a, r e c a k a, k u m b h a k a).

Pūrnām (om-): de volheid van K r i s h n a: in kwaliteiten in zes: rijkdom, schoonheid, roem, kracht, kennis en verzaking (zie ook b h ā g a en vermogens).

- Naar onderdelen het Volkomen geheel genoemd: de eenheid van Hem, de Heer; de ziel, de materie, de activiteit en de Tijd. (resp. Ī ś v a r a, j ī v a, p r a k r i t i, k a r m a en k ā l a).

Pūru: de zoon van koning Y a y ā t i die de ouderdom van zijn vader overnam zodat die jong kon blijven, grondlegger van de dynastie naar hem vernoemd. Omdat K r i s h n a tot de dynastie behoorde van zijn broer Y a d u, die zijn vader het verzoek weigerde, kon Hij feitelijk de troon niet bestijgen na U g r a s e n a. Dit kwam omdat de nazaten van Puru, waartoe de P ā n d a v a's ook behoorden de heerschappij van de Y a d u's vanwege de vloek van Y a y ā t i betwistten met J a r ā s a n d h a en Ś i ś u p a l a fanaat na de dood van K a m s a en zo K r i s h n a dwong zich terug te trekken in D v ā r a k ā (zie o.a. 10.68: 13-22), hetgeen samen met de verbanning van de P ā n d a v a's uiteindelijk tot de grote oorlog van K u r u k s h e t r a en de val van de hele c a n d r a - v a m ś a maandynastie van P u r ū r a v ā die India regeerde na R ā m a c a n d r a (zie 9: 14 en 9:18).

Pūrvacitti: ('aankondiging vooraf, het eerste idee') de naam van de a p s a r a waar de Heer zich toe bekend (zie 11.16: 33).

Pūrvataram: (eerder, voorgaand, van vroeger) term van betrekking op de bevrijdde zielen van vroeger waarmee men contact moet hebben wil men een bewijs van de ziel hebben (zie ook p a r a m p a r ā).

Pūtanā: heks die door K a m s a gestuurd was om in de gedaante van een mooie vrouw baby K r i s h n a te doden, maar die door Heer K r i s h n a gedood werd en bevrijding kreeg (zie S.B. 10.6:33).

R

Rādhā: zie R ā d h ā r ā n ī.

Rādhārānī, Śrimate: Śrimate Rādhārānī, jeugd-vriendinnetje van K r i s h n a ook wel Rādhā genoemd, koeherderinnetje uit V r i n d ā v a n a. Staat voor de zuivere liefde van en voor K r i s h n a. De reden van de waanzin van Heer C a i t a n y a die zich helemaal inleefde in haar liefde (zie G o p ī en verschillende bhajans over haar).

- Eeuwige metgezellin van K r i s h n a, persoonlijke gedaante van Zijn innerlijke geluksenergie. Ze belichaamt de volmaakte liefde en toewijding voor de Heer.

- Het Sanskriet woord *rādhana* betekent: gunstig stemmen, verzoenen; genoegen, bevrediging, verkrijgen, verwerven; het middel of het instrument om iets te bereiken, aanbidding; en het woord *ārādha* betekent bevrediging, eerbetoon.

- Śrī Hayeśvar das, de nederlandse vertaler van P r a b h u p ā d a 's werk, zegt in zijn commentaren: 'Het woord "gediend" in al zijn intensiteit is de vertaling voor het Sanskriet woord *ārādhika* in 10.30.28, hetgeen voor de sandhi (de vloeiende verbinding aan het eind van een woord met het begin van het volgende woord) is ingekort tot *rādhika*. Met dit woord wordt indirect de heilige naam van Rādhikā onthuld van K r i s h n a's eeuwige gezellin Ś r ī R ā d h ā: voor het overige schittert de naam van Rādhikā door afwezigheid in het Bhāgavata Purāna.'

Rāga: gehechtheid, voorkeur, tegenhanger van afkeer (d v e s h a). Een k l e ś a.

- Een muzikale stemming, noot, harmonie, melodie. Er zijn zes hoofd-rāga's om een bepaald gevoel op te roepen.

- Kleuren, verven.

- Kleur, tint.

- Roodheid, ontsteking.

- Liefde, genegenheid, sympathie voor iets.

- Hevig verlangen, belangstelling, plezier, genieten van.
- Kruiden, specerij.

- Tweede dochter van A n g i r a s.

- Zon of maan.

- Een prins of dochter.

Rāgānuga-bhakti: toewijding van gevorderden die spontane liefde voor K r i s h n a hebben opgevat; gehecht zijn geraakt, ook wel b h a j a n a genoemd (tegenover *arcanā-bhakti*; tempel-toewijding met m u r t i's; zie verder v a i d h i - b h a k t i en s ā d h a n a - b h a k t i). Vorm van p a r ā - b h a k t i, staande tegenover v i d d h a - b h a k t i.

Rājasūya-yajña: ('de koning onder de offerplechtigheden') Vedisch offer bij de troonsbestijging van een vorst en bedoeld om zijn opperheerschap over alle andere vorsten te bewijzen (zie 10: 72).

Rākshasa's: bepaald soort demonen, wildemannen, ook wel a s u r a's genoemd, een begrip met een ruimere betekenis dat een ieder aanduidt die zich niet aan de regels houdt en slechts op genieten uit is en daarnaast ook de demonen aanduidt die zich openlijk tegen de godsdienstige beginselen verzetten en kwaadaardigen die tegen K r i s h n a vechten.

- Menseneters.

Rāma (vreugde-bron) de Hoogste Genieter of on-eindig Gelukzalige.

- Incarnatie van K r i s h n a (V i s h n u - t a t t v a), ook wel Rāmacandra genaamd: de V i s h n u - a v a t ā r a die samen met H a n u m ā n en zijn apen-horden en Zijn eeuwige metgezel en broer L a k s h m ā n a (zie S a n k a r s h a n, B a l a r ā m a en N i t y ā n a n d a) de demon R ā v a n a, versloeg om S ī t ā te bevrijden, Zijn vrouw die door de demon was ontvoerd (zie 9. 10 en 11).

- Andere naam van B a l ā r a m a.

- Andere naam voor U ś a n ā.

- Een andere naam voor P a r a ś u r ā m a.

Rāma-rājya: volmaakte v e d i s c h e monarchie naar voorbeeld van de regering van Koning R a m ā c a n d r a, de a v a t ā r a van K r i s h n a als ideale vorst.

Rāsa-līlā: de z.g. rāsa-dans (rāsa betekent spel of sport of dans). Beroemde dans van K r i s h n a en de g o p ī's 's nachts buiten in V r a j a (de streek waar Hij opgroeide). Erotisch beladen. Reden van de grote bekendheid van het B h ā g a v a t a m, m.n. hoofdstuk 33 van het tiende Canto of het summum bonum, in India.

Rāvana: een machtige demon genaamd tien-kop, die een trap naar de hemel wilde bouwen en de straten met goud wilde plaveien, maar door K r i s h n a

in diens R ā m a - incarnatie werd gedood nadat hij S ī t ā ontvoerd had (zie ook R a m ā y a n a en H ā n u m ā n en 9: 10).

Raghu: voorvader van R ā m a c a n d r a wiens dynastie ook wel de Raghu-dynastie wordt genoemd.

Raghavas: afstammelingen van koning R a g h u, met name R ā m a en L a k s h m ā n a.

Rajas, Rajo-guna: de geaardheid hartstocht (zie g u n a's).

Rajo-guna: De geaardheid hartstocht der stoffelijke natuur (zie ook g u n a's, B r a h m ā).

Ramā: goed geluk, fortuin, de schittering, de weelde, een andere naam voor L a k s h m ī, de godin van het geluk.

Ramāyana: (het pad van R ā m a): het epos over de a v a t ā r a Ś r ī R ā m a van de hand van V ā l m ī k ī die jeugdig verbannen naar het bos met S ī t ā, Zijn echtgenote, de strijd opvat tegen R ā v a n a, een demonisch heerser en zo Zijn koninkrijk verwerft (zie links).

Rantideva: een koning er beroemd om b r a h m ā l o k a te hebben bereikt in het aan gasten en zelfs honden weggeven van zijn laatste beetje voedsel na een lange periode van schaarste (9.11).

Rasa (letterlijk: smaak, emotionele relatie, relatie-stroom): relatie in staat van vervoering, het hebben van emoties met K r ī s h n a; verhouding van de Heer met de levende wezens (zie ook v ī s h a y a):

Zeven indirecte (door Ś r ī l a R ū p a G o s v ā m ī in de B h a k t i R a s ā m r ī t a S i n d h u 2.5.115 - 116):

woede (r a u d r a),
verwondering (a d b h u t a),
schrik (b ī b h a t s a),
gruwel (b h a y ā n a k a),
humor (h ā s y a),
ridderlijkheid (v ī r a) en
mededogen (d a y ā).

en vijf directe hoofd rasa's:

de neutrale (ś a n t a),
de dienaar-Heer-relatie (d ā s y a),
vriendschap (s ā k h y a),
de ouder-kind relatie (v ā t s a l y a)
en de amoreuze relatie (ś r ī n g ā r a).

Echtelijk (*mādhurya*) onderscheidt men ś r ī n g ā r a in

- *svakhya*, volwassen en
- *parakhya*, jeugdig. Indirect wil zeggen vertekening in tijdelijkheid.

Direct wil zeggen ten volle ervaren in staat van verlossing.

- Ook vermeld in het B h ā g a v a t a m in vers 17 van hoofdstuk 43 waar V y ā s a de verschillende gemoedsgesteldheden beschrijft onder de toeschouwers als K r ī s h n a naar voren komt om te worstelen voor gerechtigheid in het worstelperk van K a m s a, verklaard door Ś r ī l a S ' r ī d h a r a S v ā m ī met het citeren van het volgende vers:

*raudro'dbhutaśca śringāro
hāsyam vīro dayā tathā
bhāyānakaśca bībhatsah
śāntah sa-prema-bhaktikah*

"(Er zijn tien verschillende gemoedsgesteldheden:) woede (zoals de worstelaars het zien), bewondering (zoals de mannen het zien), aantrekking in echtelijke liefde (de vrouwen), lachen (de koeherders), ridderlijkheid (de koningen), genade (Zijn ouders), verschrikking (K a m s a), afschuw of verachting (de onintelligenten), vredige neutraliteit (de y o g ī's) en liefdevolle toewijding (de V r ī s h n ī's)."

- Ook in vijven in het B h ā g a v a t a m 7.1: 30-32 beschreven als: (30) 'Van het in lust, weezin, angst, genegenheid en toewijding hebben van een geest verzonken in het Allerhoogste, hebben velen de zonde opgegeven en daardoor het pad der bevrijding bereikt. (31) De g o p ī's met hun lustige verlangens, K a m s a uit angst, S i ś u p ā l a en anderen in hun hatelijkheid, vele Koningen door hun verwantschap, K r ī s h n a's familie uit genegenheid en u en wij middels de b h a k t ī deden dat ook o Koning. (32) 'Wie dan ook behalve dan V e n a zal op één van deze vijf manieren in respect voor de Oorspronkelijke Persoon te werk gaan en daarom moet men op welke manier ook bezig zijn geest op K r ī s h n a fixeren.'

- Ś r ī l a B h a k t i s i d d h ā n t a S a r a s v a t ī T h h ā k u r citeert de volgende vedische uitspraak: 'raso vai sah rasam hy evāyam labdhvānandī bhavati'. "Hij zelve is rasa, de smaak of gemoedsgesteldheid van een bepaalde relatie. En zeker zal iemand die deze rasa bereikt een ānandī worden, vol van gelukzaligheid." (*Taittirīya Upanishad* 2.7.1).

- Ś r ī l a B h a k t i s i d d h ā n t a S a r a s v a t ī citeert nog een vers om het woord rasa te verklaren:

*vyatītya bhāvanā-vartma
yāścamatkāra-bhāra-bhūh
hridi sattvojjvale bādham
svadate sa raso matah*

"Dat wat het verstand te boven gaat, vol van verwondering is en in het hart wordt gekoesterd stralend van goedheid - dat kent men als rasa."

- Monier williams woordenboek: (...) de smaak of het karakter van een werk, de gemoedsgesteldheid of het sentiment dat er in overheerst (van 8 tot 10 Rasa's is er over het algemeen sprake, te weten. {śringāra}, liefde; {vīra}, heldhaftigheid; {bībhatsa}, afschuw; {raudra}, boosheid of woede; {hāsyā}, hilariteit; {bhāyānaka}, schrik; {karuna}, medelijden; {adbhuta}, verwondering; {śanta}, rust

en tevredenheid; {*vātsalya*}, ouderlijke liefde; de laatste of de twee laatste worden soms ook wel weggelaten.

- Het sap van planten, vruchtensap, welke vloeistof ook, het beste of het fijnste of belangrijkste deel van iets, de Essentie, het merg, elixer, soep, serum, semen.

Ratha-yātrā: wagenfestival waarop *K r i s h n a* als Heer *J a g g a n ā t h a* op een kar door de stad wordt gereden, voortgetrokken door de toegewijden.

Raudra: woede als *r a s a* (indirect, zie aldaar).

Recaka: de fase van de uitademing (zie *p r ā n ā y a m a*, *p ū r a k a*, *k u m b h a k a*).

Regulerende beginselen (zie ook *v i d h i*): met deze term duidt men de regels en bepalingen aan waaraan iedereen die geestelijk vooruit wil gaan zich strikt dient te houden. Men kent ze in soorten naar gelang de verschillende aspecten van het geestelijk leven, maar de belangrijkste, waaraan elk beschaaft mens zich van nature houdt, dus zeker de mens die naar zelfverwerkelijking streeft, zijn de vier volgende:

1) Geen vlees, vis of eieren eten, mededogend zijn maar achting hebben voor alle levende wezens (zie *d a y ā n a h i m s a*);

2) Geen enkel verdovend, opwekkend of bedwelmend middel gebruiken (drugs, alcohol of zelfs koffie, thee, tabak enz.), maar achting hebben voor de natuurlijke orde en de Absolute Waarheid van Zijn schepping (zie *s a t h y a*, *k ā l a* and *p u r u s h a*);

3) Zich niet inlaten met ongeoorloofde seks maar trouwhartig delen en zuiver zijn van geest en lichaam (zie *p r e m a*, *d ā n a* en *s a u c ā*, geen seks om de seks, niet buiten het huwelijk om, en binnen het huwelijk alleen seks voor het verwekken van een kind);

4) Zich niet overgeven aan kansspelen, niet meer eten of bezittingen vergaren dan nodig is maar veeleer boetvaardig zijn, de noodzaak niet voorbij streven, weten waar en wanneer te stoppen (zie *t a p a s* en *b h ā g a v a t a d h a r m a*).

Ribhu's (*ribhu* betekent: slim, handig, inventief, voorkomend) een kunstenaar, iemand die met ijzer werkt, een smid, iemand die rijtuigen bouwt.

- Naam van drie semi-goddelijke wezens *Ribhu*, *Vāja* en *Vibhvan*, waarvan de naam van de eerste van toepassing is op hen allen; door sommigen gedacht als staande voor de drie seizoenen van het jaar; men veronderstelt dat ze zich in de sfeer van de zon bevinden, en dat ze de kunstenaars zijn die de paarden van *Indra* gestalte gaven, het rijtuig van de *A ś v i n s* maakten, en de wonderkoe van *B r i h a s p a t i*; ze maakten hun ouders jong, en volbrachten vele wonderwerken. Ze verschijnen veelal ten tonele in samenhang met *I n d r a*.

Rishi (rshi): ('ziener') wijze, vedisch geleerde (zie ook *m u n i*, *v i p r a*, *s ā d h u*, *m a h a r i s h i*).

- Uit de oorspronkelijke *B r a h m ā* werden de zonen: *M a r ī c i*, *A t r i*, *A n g i r ā*, *P u l a s t y a*, *P u l a h a*, *K r a t u*, *B h r i g u*, *V a s i s h t h ā*, *D a k s h a* en de tiende, *N ā r a d a*, geboren (3.12: 22). *D a k s h a*, *N ā r a d a* en *B h r i g u* niet meerekenend spreekt men ook wel van de zeven wijzen, die telkens per *m a n v a n t a r a* weer van naam verschillen (zie ook 8.13).

- *K a ś y a p a*, *A t r i*, *V a s i s h t h ā*, *V i ś v ā m i t r a*, *G a u t a m a*, *J a m a d a g n i* en *B h a r a d v ā j a* zijn de namen van de zeven wijzen onder de huidige *M a n u V a i v a s v a t a* ook wel bekend als *Ś r a d d a d e v a* (8.13: 5).

Rishabha: 'de beste', a *v a t ā r a* Heer *Rishabha* was als koning een voorbeeld maar werd als a *v a d h ū t a* verkeerd begrepen (zie 5.4-5 en *m ā y ā v ā d a*). Hij had honderd zonen waarvan de *n a v a - y o g e n d r a*'s de bekendste zijn.

- Van hen was daadwerkelijk de oudste, *B h a r a t a*, een grote beoefenaar van de *y o g a*; hij had de beste kwaliteiten en het was door hem dat de mensen dit land *B h ā r a t a - v a r s h a* noemden (5.4: 9).

- Als de zoon van Koning *Nābhi* (de spil) werd Hij geboren als *Rishabha* (de beste) uit *Sudevi* om te gaan voor de zekerheid van het uitgebalanceerd zijn in de aangelegenheid van de *y o g a* (2.7: 10).

- Onder de tiende *M a n u* zal van *Āyusmān*, uit de schoot van *Ambudhārā*, *Rishabhadeva*, een gedeeltelijke incarnatie van de Allerhoogste Heer, zijn geboorte nemen en van hem zal *Adbhuta* al de weelde van de drie werelden genieten (8.13: 20).

Rita: (juist, gerecht, geschikt, passend, toepasselijk, capabel, moedig, eerlijk; gevestigde orde, wet, regel; goddelijke wet, geloof, goddelijke waarheid) term gebruik in contrast met *anrita* om het ware en het valse aan te duiden, het echte en het onechte (zie ook *s a t - a s a t*, 8.7: 25, 11.28).

- Rita zo zegt men is het leven van wat er overbleef (7.11: 18).

- Een nakomeling van *M i t h i l a*: Vijaya's zoon heette Rita (9.13: 25).

- *Cākshusha Manu*; de zesde *M a n u* schonk vrij van hartstocht via zijn koningin *Nadvalā* de wereld een zoon, Rita, een van twaalf zonen (4.13: 15-16).

Ritvik: een priester of *ritvij* zijn; er zijn er vier van:

- De *hotā* priester (hij die de uitgietingen in het vuur doet en de *R i g V e d a* verzen zingt).

- De *brahma* priester (die de gang van zaken be-waakt).

- De *adhvaryu* priester (die de *Y a y u r - m a n t r a*'s zingt om het offer in te leiden met het gereed

maken van het offerperk, het altaar etc.).

- De *udgātā* priester (die de *Sāma* - veda hymnen zingt) (zie 9.11: 2).

- De drie vormen van offeren worden uitgemaakt door de drie *Veda*'s die de verzen bij het offeren gebruikt door de *hotā*, de *advaryu* en de *udgātā*-priester aanreiken.

Rohinī: de moeder van *Balarāma*, *Krishna*'s oudere broer. Een andere vrouw van *Vasudeva*.

- De naam van een vrouw van *Krishna*, die naar verluid degene was aan het hoofd van de zestien-duizend prinsessen vastgehouden door *Bhāmāsura*.

Romaharshana: een leerling van *Vyāsadeva*, een *pratiloma*, leiding gevend aan de grote offerplechtigheid in het *Naimisha* woud, waar *Balarāma*, op bedevaart met *Kurukshetra* op handen, hem 'dood' sloeg met een grasspriet vanwege zijn onbeschoftheid niet op te staan bij Zijn aankomst. Zijn zoon *Sūtadeva Gosvāmī* nam de vedische verantwoordelijkheid over voor de *purāṇa* (zie 10: 78).

Rūpa: vorm, gedaante (zie ook *vighraha*, zie b.v. 12.11: 14-15).

Rūpa Gosvāmī: auteur van de *Bhakti-rasāmritā* - *sindhu*. Vertaald en bewerkt door *Swami Prabhupāda* als de Nectarzee van Zuivere Liefde.

- Eén van de z.g. zes *gosvāmī*'s van *Vrindāvana*; de belangrijkste volgelingen van Heer *Chaitanya Mahāprabhu*. Ze stelden Zijn leer op schrift en gelden behalve als intieme leerlingen als grote wijzen (zie: *Nāma-sankīrtana*, *Sadgosvāmī Ashthaka*, en *Je Anilo*).

Rudra: 'de schrikwekkende': een andere naam voor *Śiva*, of de elf minde-re expansies van zijn mannelijke helft.

- In de *Vāyu-purāṇa* dragen de *Rudra*'s de namen: *Ajaikapad*, *Ahir-budhnyā*, *Hara*, *Nirrita*, *Īśvara*, *Bhuvana*, *Aṅgāraka*, *Ardha-ketu*, *Mṛityu*, *Sarp* en *Kapālin*.

Rukmī: (van *rukma*: 'van goud, dat wat helder en stralend is'): de broer van *Rukmīnī* en zoon van *Bhīṣmaka*, een bondgenoot van *Jarāsandha* en *Śiśupāl* a samenspannend tegen *Krishna* en verslagen door *Krishna* die hem echter niet doodde (zie 10.54).

Rukminī: de dochter van de koning van *Vidarbha* of *Bhīṣmaka*: *Rukmīnī*, de eerste vrouw van *Krishna* (zie ook *Vaidarbhi*). Ze werd ontvoerd voordat ze moest trouwen met *Śiśupāl* a (zie 10: 53).

S

Sādhaka: benaming voor allen die zich bezighouden met geestelijke discipline (*sādhanā*) in de *ogā*.

- Onderscheiden van *bhaktā* als benaming eraan voorafgaand.

Sādhana-bhakti: toewijding van beginners die ge-disciplineerd raken onder leiding.

- Toewijding die met *sādhanā*, spirituele discipline, dienst levert (zie ook *rāgānuga*- en *vaidhi-bhakti*).

- Er zijn twee soorten: besmet en onbesmet met materiële motieven: *vaidhā* en *parā-bhakti*.

Sādhu: (rechte) doelbewuste, rechtschapen, oprechte persoon, wijze, heilige, toegewijde, waarheid-zoeker.

- Zij die in volledige overgave aan *Krishna* blijken geven van de grootste wijsheid en heiligheid (zie ook *śāntā*).

Sādhya's: (letterlijk: zij die onderworpen zijn, beheerst, of overwonnen; samengesteld of bestuurd zijn; gerealiseerd of vervuld zijn, bewezen of aangetoond zijn; te overwinnen zijn, in de praktijk te brengen, haalbaar, te genezen of te bereiken) als term gebruikt voor het type halfgoden dat wordt aanbeden voor commercieel succes (zie 2.3: 2-7) of voor de trouw van onderdanen in geval van een koning.

Sākhyā: één van de vijf directe of primaire *rasa*'s of manifestaties van liefde die als de hoofd *rasa*'s gelden: de broederlijke of vriendschappelijke (zie ook *bhāgavata-dharmā*).

Sālva (Śālva): het demonische familielid dat partij koos voor *Śiśupāl* a en met *Pradyumna* vocht, maar vanwege zijn grote macht en magie werd gedood door *Krishna*. Hij staat erom bekend dat hij ten strijde trok met een vliegend fort genaamd *Saubha* (zie 10:76-77).

Sāma: betekent 'tot vrede brengen'. *Vasudeva* wilde *Kāma* tot vrede brengen met verwijzingen

naar relaties, winst, welzijn, identiteit en verheerlijking. Het refereren aan deze vijf zorgen vormt wat *śāma* is, en *V a s u d e v a* 's voorstelling van angst in twee situaties: in dit leven en het volgende wordt *bheda* genoemd (addendum Prabhupāda canto 10.1).

Sāma-Veda: een van de vier oorspronkelijke *V e d a*'s. De *Sāma-Veda* bestaat uit muzikale composities van de offerzangen.

Sāmba: 'met de moeder': zoon van *K r i s h n a* en een van Zijn acht hoofdvrouwen: Jambavatī. Hij kaapte de dochter van *D u r y o d h a n a*, werd vastgezet door de *K a u r a v a*'s, hetgeen toen leidde tot een campagne van *B a l a r ā m a* die de dynastie vervloekte waarbij Hij *H a s t i n ā p u r a* de Ganges insleepte (zie 10.68). *Sāmba* was de *Y a d u* die ooit eens als een jongen de geschoolden had uitgedaagd voorwendend dat hij een zwangere vrouw was, hetgeen toen leidde tot de vloek die de *Y a d u - d y n a s t i e* vernietigde op het eind; *K r i s h n a*'s laatste missie om de aarde van haar last te bevrijden (zie 11.1).

Sāmavartaka: het vuur aan het eind der tijden.

Sāṅkhya: analytische kennis; de filosofische analyse van het materiële en het geestelijke en de bestuurder van beiden.

- Theïstisch naar de *a v a t ā r a K a p i l a* (zie S.B 3:25) een filosofisch stelsel dat de analytische bestudering van de ziel behelst als onderscheiden van de vierentwintig elementen der stoffelijke natuur.

- Atheïstisch naar een filosoof van dezelfde naam een materieel analyseer-systeem van de wereld der verschijnselen in haar verschillende openbaringen.

- School van *y o g a*-filosofie waartoe *P a t a ṅ j a l i* wordt gerekend (zie ook *V i d h y a* en *Y o g a* en *A s h t ā ṅ g a*).

Sāṅkhya-yoga: Grondige bestudering van het geestelijk ego als verschillend van het stoffelijk lichaam. Hierdoor wordt het levend wezen tot *b h a k t i - y o g a* gebracht, waarin het kan overgaan tot de geestelijke activiteiten, welke zijn eigenlijke activiteiten zijn.

Sārī: lange naadloze kleurige doek waarmee de vrouwelijke toegewijde zich kleedt.

- Traditionele indische dracht, omgewikkelde doek, voor vrouwen.

Sāsvata (Śāsvata): bestendig, kwaliteit van de ziel (gebruikt in B.G. 1.42, 2.20).

Sāstra (śāstra): (gebod, voorschrift, opdracht, regel, instructie, advies, raadgeving) vedische geschriften, de geopenbaarde Schrift (zie ook *V e d a*'s). De vedische studies, de geopenbaarde instructies, de verhandelingen, de handboeken, de leringen naar de heilige geschriften van de *V e d a*'s en *U p a n i s h a d*'s (zie ook *ś r u t i* en *V e d a*).

Sātvata: (van *Satvata*, Hij die van de absolute waarheid is, een naam van *K r i s h n a*) Andere naam voor toegewijde, dienaar van de Absolute Waarheid (*s a t*).

- In het bijzonder degenen die *K r i s h n a* toegewijd zijn; de *Yadus* en de *Vaishnavas*.

Sātyaki: de zoon van *Satyaka* zie 9.24: 14, die eveneens, behalve *Dārūka* (zie 10.53: 5), diende als *K r i s h n a*'s wagenmenner; wordt ook wel *Yuyudhāna* genoemd (zie 3.1: 31).

Sāyujya: De onpersoonlijke verlossing waarbij men in de *b r a h m a j y o t i* opgaat.

Sabda (śabda): geluid (gekend als *K r i s h n a*).

- Een proces van offeren van het geluid van de beheerste geest.

- Een type van *p r a m ā n a*, of zekere waarheid van bewijs.

- Een 'voorwerp' van de zinnen (zie *v i s h a y a*).

Sabda khe (śabda khe): *K r i s h n a*'s uitspraak 'Ik ben het geluid in de ether' (B.G. 7.7).

- ook wel *ākāśa nāda* genoemd in 12.6: 37 (zie ook *d i v i y a m ś r o t a m*).

- Het horen van de geluiden van alle levende wezens in de ether behoort tot de secundaire *s i d d h i dūra śravaṇa* ('ver-horend') vermeld in 11.15: 19.

Sabda-brahman (śabda): de orale traditie, cultuur van voorschriften en rituelen die de opstap voor het *K r i s h n a* -bewustzijn vormen (*śabda-brahman: de V e d a*).

- Het spirituele, vedische, geluid dat zich manifesteert in de vitale adem, de zinnen en de geest (zie 11.21: 36 en 11.15: 19). Mystiek in zelf-realisatie en sociaal in de traditie van de persoonlijke kennis-overdracht.

- Śrīla Viśvanātha Cakravartī *Thhākura* legt de verdeling van *śabda* als volgt uit.

- De *prāna* fase van het vedisch geluid, bekend als *parā*, bevindt zich in de *ādhāra-cakra*;

- de mentale fase, bekend als *paśyantī*, bevindt zich in de streek van de navel, op de *manipūraka-cakra*;

- de intellectuele fase, bekend als *madhyamā*, bevindt zich in de hartstreek, in de *anāhata-cakra*.

- ten slotte, wordt de manifeste sensorische fase van het Vedisch geluid *vaikharī* genoemd (zie ook *c a k r a*).

Sac-cid-ānanda: zie *s a t - c i t - ā n a n d a*.

Sagara: ('met vergif') beroemde koning zo genaamd vanwege een overtreding t.o.v. de wijze

Aurva door zijn ouders begaan. Op voorspraak van Aurva, in y o g a met de Superziel van alle vedische kennis en de verlichte zielen, was hij met paardenoffers van aanbidding voor de Heer. Zijn zonen waren verantwoordelijk voor de plaats genaamd Gangāsāgara. Het was hij die lieden van laag allooi een rol toekende. Op een dag werd het offerpaard gebruikt in het eerbetoon gestolen door I n d r a. De trotse zoons geboren uit Sumati, een vrouw van Sagarā, zetten in opdracht van hun vader de aarde op z'n kop op zoek naar het paard, dat ze bij de wijze Kapilā vonden die hen daarop tot as verschroeide met zijn blik omdat ze hem agressief bejegenden. Om hun zonden weg te wassen werd na eeuwen van verzaking de G a n g e s naar de aarde gebracht (zie ook 9.8 en 9.9).

Saguna: (letterlijk: 'begiftigd met eigenschappen'); Heeft betrekking op K r i s h n ā, de Absolute Waarheid, in de zin dat Hij eigenschappen heeft die volkomen geestelijk zijn (zie n i r g u n a en b r a h m a n).

Sahadeva: een van A r j u n a's jongere broers. Tweelingbroer van N a k u l a (zie P ā n d a v a's).

Sahajiyā: onjuiste imitatie van de liefde van de g o p t's; nep- b h a k t i.

Sakti (Śakti)-avesha-avatāra: incarnatie van K r i s h n a als deelpersoonlijkheid (Jezus Christus b.v.).

Sakti (Śakti): kracht, energie, vermogen, macht, kunnen, inzet, capaciteit. Vrouwelijk aspect in samenhang met materiële activiteiten. In drie soorten (zie ook e n e r g i e en verder onder v e r m o g e n s):

- *Tatastha*-, goddelijke energie,
- *Antaranga* en lagere materiële energie,
- *Bahiranga-śakti*, de z.g. tussenenergie van de individuele zielen.
- De energie of het effectief vermogen van een godheid voorgesteld als zijn vrouw en aanbeden onder verschillende namen afhankelijk van de godheid in kwestie.

Samhitā (verenigd, gehecht, samengesteld, gemaakt, bijeen gebracht): een verzameling van verhalen, een bijbel; het B h ā g a v a t a m wordt ook wel de Paramahansa Samhitā genoemd, de verzameling van verhalen over de hoogste persoon, de p a r a m a h a m s a welke de Heer is.

Samādhi: geestelijk opgaan, verzonkenheid in K r i s h n ā, absorptie, volmaakte geestesvervoering door volkomen opgaan in toegewijde dienst.

- Eindfase van de a s h t h ā n g a - y o g a, het achtvoudig pad.
- Zelfverwerkelijking (zie ook a s a m p r a j ñ a t a-, d h a r m a m e g h a- en s a m p r a j ñ a t a).

- P a t a ñ j a l i beschrijft in zijn y o g a - s ū t r a de verschillende vormen van s a m ā d h i als zijnde met en zonder 'zaad' (*śabīja* en *nirbījasamādhi*). P r a b h u p ā d a: levende en levenloze yoga zie S.B. 3.28:34). Zaad betekent meer dan de biologie alleen, het betekent ook het hebben van gedachten, onderscheid, in relatie tot objecten: de geest bedwingen op het levenloze van een object. Zonder zaad zou zonder object zijn (en zonder gedachten).

Samāna-vāyu: de innerlijke lichaamsdruk welke voor evenwicht zorgt. Het is een van de vijf soorten lucht welke beheerst worden door de ademhalings-techniek van a s h t h ā n g a - y o g a (zie v ā y u).

Samatvam: evenwichtigheid, gelijkmoedigheid.

Sambhu (Śambhu): naam van heer S 'i v a als de goedgunstige.

Samprajñata-samādhi: opzettelijke verzonkenheid met onderscheid of 'zaad'-gedachten (s a b ī j a v.s. n i r b ī j a).

Sampradāya: vereniging van V a i s h n a v a's bestaande uit verschillende scholen of m a t h's. Voor ISKCON: de Brahmā-Madhvā-Gaudīya-sampradāya; de bengalse tak van de Brahmā-sampradāya. Er zijn vier hoofd-sampradāya's: de Brahmā-, Śrī-, Rudra- en Kumāra- sampradāya die allen Heer V i s h n u aanbidden (actief als de: Ramanuja-sampradāya, de Madhvā-Gaudīya-sampradāya van Heer Caitanya, de Vishnusvami-sampradāya en de Nimbarka-sampradāya).

De erfopvolging van de Brahmā-sampradāya is als volgt: B r a h m ā, N ā r a d ā, V y ā s ā, Madhvācārya (Pūrnaprajna), Padmanābha, Narahari, Mādhava, Akshobhya, Jayatīrtha, Jñānasindhu, Dayānidhi, Vidyānidhi, Rājendra Tīrtha, Jayadharma (Vijayadhva Tīrtha), Purushottama Tīrtha, Brahmanya Tīrtha, Vyāsa Tīrtha, Lakshmīpati, Mādhavendra Pūrī, Īśvara Pūrī, Śrī C a i t a n y a M a h ā p r a b h u, Svarūpa Dāmodara (Viśvambhara) en Śrī R ū p a G o s v ā m ī en anderen, Śrī Raghunātha dāsa Gosvāmī, K r i s h n a d ā s a K a v i r ā j a G o s v ā m ī, N a r o t t a m a d ā s a T h h ā k u r ā, V i ś v a n ā t h a C a k r a v a r t i T h h ā k u r ā, Baladeva Vidyābhūšana, Jagannātha dāsa Bābājī, B h a k t i v i n o d a T h h ā k u r ā, Śrī G a u r ā K i s h o r a d ā s a B ā b ā j ī, Śrī m a d B h a k t i s i d d h ā n t a S a r a s w a t ī, A. C. B h a k t i v e d a n t a S w ā m ī P r a b h u p ā d a.

- Erfopvolging van geestelijke leraren (zie ook ā c ā r y a's). Lijn in successie waarin de leer wordt doorgegeven (zie ook p a r a m p a r ā).

Samsār(a): oceaan van het materiële lijden. De materie als een bosbrand voor de ziel. Het rad der herhaalde geboorte en dood.

Samyama: de integratie van concentratie, meditatie en verzonkenheid ofwel, d h ā r a n ā, d h y ā n a en s a m ā d h i (zie ook a s h t h ā n g a y o g a).

Samskāra: zuiveringsritueel (zie g a r b ā d h ā n a en A n n a - p r ā s a n a).

- De volgende mantra b.v. is een zuiveringsmantra gebruikt als men een bad neemt (van de *Garuda Purana*, geciteerd in *Hari-bhakti-vilāsa* 3.47); hij hoort bij het *nārāyana kavacha* schild van mantra's gebruikt om angst te bezweren (zie 6.8: 4-6).

*om apavitrah pavitro vā
sarvāvasthām gato 'pi vā
yah smaret pundarikākāsam
sa bāhyābhyantarāh sucih
srī-visnuh srī-visnuh srī-visnuh*

'Of men nu heilig is of van de zonde
of zelfs alles mee moest maken
hij die zich de lotusvisie heugt
is van binnen en van buiten gezuiverd
Heer Vishnu, Heer Vishnu, Heer Vishnu'

"Ongezuiverd of gezuiverd, of zelfs alle omstandigheden hebben meegemaakt, iemand die zich de lotusogige Allerhoogste Persoonlijkheid herinnert is van binnen en van buiten schoon gemaakt."

- Subliminale impressie: P a t a ñ j a l i, Y o g a - S ū t r a III, 18: In het waarnemen van de subliminale impressies of samskāra's is er de kennis van voorgaande levens (zie ook v ā s a n ā).

Samvatsara: een volledig jaar, een tropisch jaar, een zonnejaar (*sāmavatsara*: jaarlijks, maar ook: een maancyclus van 29.5 dag, *vatsara*: een jaar).

Sanātana: eeuwig.

Sanātana-dhāma: de eeuwige woning, de V a i k u n t h a-werelden in de geestelijke hemel (zie ook l o k a).

Sanātana-dharma: eeuwige plicht Hem (K r i s h n a) te dienen als universele en absolute religie; het gevecht, de 'eeuwige oorlog' om Zijn bescherming (zie ook b h ā g a v ā t a d h a r m ā en v a r n ā ś r a m a d h a r m ā).

Sanātana Gosvāmī: een der zes grote geestelijk leraren van V r i n d ā v a n a, die door Heer C a i t a n y a M ā h ā p r a b h u gemachtigd waren, de leer van het K r i s h n a -bewustzijn te vestigen en verspreiden (zie g o s v ā m ī).

Sanat-kumāra: een van de vier K u m ā r a's, grote wijzen en goddelijke toegewijden van de Heer.

Sanātana-yoga: de eeuwige activiteiten verricht door het levend wezen.

Sangas: gehechtheid (ook: r ā g a); de emotionele voorkeur om met materiële dingen samen te zijn.

- Materiële betrokkenheid zonder Hem er dienstbaar mee te zijn.

Sangam: associatie van toegewijden ook s a t - s a n g a genoemd, het naar waarheid of het ware associëren in toewijding.

- Naar een werelds idee: intiem zijn met, seks hebben met.

Sañjaya: degene die de G ĩ t ā doorgaf aan D h r i t a r ā s h t h r a, rechtstreeks via helderziendheid. Hij was zijn secretaris en leerling van V y ā s a - d e v a (zie k u r u k s h e t r a).

Sankara (niet te verwarren met ś a n k a r a): Verwarring, vermenging, corruptie, gemengd huwelijk (van klassen m.n.).

- Ongewenst nageslacht; van gemengde huwelijken.

Sankarācārya (Śankarācārya): Een incarnatie van Heer S i v a, die in de Achtste Eeuw verscheen om een impersonalistische filosofie te verkondigen, waarmee hij het boeddhisme uit India wilde wegva-gen teneinde het gezag der V e d a's weer te kunnen vestigen.

- Verkondiger van de m ā y ā v ā d ī -filosofie waarin de Heer en het levend wezen gelijk worden gesteld (zie verder onder S a n k a r ā c ā r y a).

Sankarshana: ('hij die verenigt, samentrekt, ploegt', zie 10.8: 12), de eerste expansie van de Allerhoogste Persoonlijkheid, die verantwoordelijk is voor de j ī v a, de individuele ziel of het ego-bewustzijn (A n i r u d d h a - van de geest en V ā s u d e v a van het bewustzijn en P r a d y u m n a of de intelligentie, zie ook S.B. 4.24:35-37 en p a ñ c a t a t t v a).

- Als een transcendente expansie van Heer B a l a r ā m a (N i t y ā n a n d a) M ā h ā - genoemd, en H a l ā y u d h ā, vertegenwoordigt Hij het aspect van de individuele ziel (de j ī v a). Is de oorsprong van de p u r u s h a - a v a t ā r a's (zie V i s h n u en V y ū h a s).

Sankīrtan: prediking van Zijn Heerlijkheid rechtstreeks, per orale traditie, of indirect via de geschriften. Ingesteld door S r ī C a i t a n y a M ā h ā p r a b h u (zie ook y a j ñ a).

Sankīrtana-yajña, of *mahā-yajña*: Het belangrijkste van alle offers, ingesteld door S r ī C a i t a n y a M ā h ā p r a b h u, bestaande uit het verkondigen van de heerlijkheid Gods.

- De belangrijkste vorm hiervan bestaat uit het gezamenlijk in het openbaar zingen van de heilige namen van de Heer, waarbij altijd gedanst en p r ā s ā d a (zie aldaar) uitgedeeld wordt. Het Bhāgavatam noemt sankīrtana de enige methode om de verloederende invloed van k a l i - y u g a tegen te gaan (zie o.a. 1.2: 16, 1.6: 32, 2.1: 11, 5.5: 10-13, 6.3: 22, 7.5: 23-24, 8.17: 8, 9.5: 21, 11.5: 36-37, 11.11: 23-24, 11.14: 24, 11.27: 35, 11.28: 40).

Sankīrtana: Alle activiteit die erop gericht is de heerlijkheid van God te verkondigen tot heil van iedereen.

Sannyāsa:

- Het zich onthechten van de vruchten van doen en laten bij het vervullen van de plicht.

- De wereldverzakende orde, ā ś r a m a, van de rondtrekkende predikers (zie ook m a h ā b h ā g a v a t a).

- Vierde en laatste orde of fase van het geestelijk leven (zie ā ś r a m a); volkomen verzaking van gezins- en maatschappelijk leven teneinde tot volmaakte beheersing van geest en zinnen te komen en zich geheel te kunnen wijden aan het dienen van K r i s h n a.

- Er zijn vier stadia in het aanvaarden van de wereldverzakende orde:

1) *Kutīcaka*: men verblijft buiten het dorp in een hutje, en wat men nodig heeft, met name iemands voedsel, krijgt men van huis.

2) *Bahūdaka*: men aanvaardt niet langer meer wat dan ook van huis: in plaats daarvan vergaart men, madhukari, met "het beroep van de hommels", wat men nodig heeft, met name iemands voedsel, van verschillende plaatsen.

3) *Parivrājākācārya*: men reist over de gehele wereld rond om de heerlijkheden van Heer Vāsudeva te prediken en wat men nodig heeft, met name iemands voedsel, vergaart men van vele plaatsen.

4) *Paramahansa*: hij rondt zijn preekwerk af en gaat op één plaats zitten, strikt voor het heil van de vooruitgang in het geestelijk leven.

Sannyāsī: de toegewijde van K r i s h n a die alles opgeeft om de Heer te kunnen dienen (zie 11.18).

- Iemand die leeft volgens de regels en normen van s a n n y ā s a (zie ook ā ś r a m a).

Santa: één van de vijf directe of primaire r a s a's of manifestaties van liefde die als de hoofd r a s a's gelden: de neutrale.

Santa (Śanta): een gerealiseerde toegewijde, zij die de vrede hebben bereikt; (zie ook m u n i's en s ā d h u's).

Santosa/santush: vredesgezindheid; tevredenheid ter wille van genoeglijkheid, onderdeel van n i y a m a.

Sanskriet: van *sanskrita* - samengesteld; de taal van de V e d a's, een van de oudste talen ter wereld. Een dode taal, die ten grondslag ligt aan moderne indische talen als Hindi en Bangla, hoofdzakelijk nog gepraktiseerd door priesters reciterend uit de klassieke geschriften (zie voor een modern Sanskriet woordenboek, het Monier-Williams woordenboek - ook online-, en V i ś v a k o s h a).

- Grammaticaal, kent het Sanskriet acht naamvallen (nominatief, accusatief, genitief, datief, ablatief, instrumentaal, vocatief, en locatief), drie geslachten (mannelijk, vrouwelijk, en onzijdig), drie getals-

waarden voor werkwoorden, zelfstandig naamwoorden, voornaamwoorden en bijvoeglijk naamwoorden (enkelvoudig, tweevoudig en meervoudig), en drie stemmen voor het werkwoord (actief, middel, en passief). De taal is in hoge mate verboden dus.

- De taal kenmerkt zich door het zich vervoegen van praktisch ieder woord in een zin naar het heersende werkwoord. Het kent als oude taal een eindeloze connotatie waarin woorden als k a r m a en d h a r m a meerdere bladzijden beslaan om te beschrijven en er ook voor ieder Engels woord talloze Sanskriet omschrijvingen te vinden zijn. Het begrip voor het Sanskriet hangt dus sterk af van de leerschool van interpretatie (zie ook s i d d h ā n t a). (zie verder een leerboek hierover en een cursus online).

- De oorspronkelijke tekentaal wordt *Devanāgarī* genoemd. De vertaling in westerse tekens wordt I-trans genoemd.

Sarasvatī: de halfgodin der ontwikkeling en geleerdheid. Eeuwige Metgezel van Heer B r a h m ā.

Sarga: de materiële schepping, de primaire schepping. De vijf grofstoffelijke elementen, de objecten van de zinnen en de zintuigen zelve met inbegrip van het denken geven aanleiding tot de manifestatie welke het geschapen universum van de Schepper wordt genoemd (2.10: 3, zie ook v i s a r g a en 2.10: 1-7, en 12: 7: 9-11).

Sarva-gatah: alomtegenwoordig. Kenmerk van de ziel.

Sat: (zijn, bestaan, gebeuren, plaats vinden, aanwezig zijn; het ware, het echte, het goede, het juiste; het mooie, wijze en eerlijke) in de tegenstelling *sat-asat* wordt met deze term de absolute waarheid aangeduid in tegenstelling tot de relatieve waarheid, de natuur zoals tegengesteld aan de cultuur, de Tijd van de dynamische, levende, natuurlijke werkelijkheid in tegenstelling tot de door mensen gemaakte illusoire (doch noodzakelijke) fixaties van orde, het aangeduide in verhouding tot de aanduiding (zie ook r i t a - a n r i t a, en 11: 28).

- Het weerklinken van het woord Sat bezigt men in de overeengekomen handelingen van de toewijding naar de aard van het Allerhoogste; het wordt geuit om de bedoelde handelingen aan te duiden zowel als het Absolute van de waarheid (B.G. 17: 26-27).

Satarūpā (Śatarūpā): echtgenote van S v ā y a m b h u v a M a n u (zie 3.12: 54) en de moeder van D e v a h ū t i.

- Onder de dames is K r i s h n a Śatarūpā (zie ook Mohini Mūrti, 11.16: 25).

- Vedisch equivalent van Eva, de eerste geschapen vrouw.

Sat-cit-ānanda: eeuwigheid, bewustzijn, gelukzaligheid. Hoofdkenmerken van K r i s h n a betrek-

king hebbend op de drie niveaus van realisatie: *b r a h m a n*, *p a r a m ā t m ā* en *b h a g a v ā n*: de onpersoonlijke geest, het lokale aspect, en Zijn volheid. In de zelfrealisatie gaat het dus om het achter-eenvolgens realiseren van de continuïteit van de onpersoonlijke geest, het bewustzijn van het lokale aspect en de gelukzaligheid van Zijn volheid, Zijn Persoon.

- De eigenschappen van de geestelijke en absolute gedaante (*v i g r a h a*) van de Opperheer; maar ook van de oorspronkelijke gedaante van de levende wezens, die immers deel uitmaken van Zijn wezen.

- De kenmerken van het geestelijk bestaan op zichzelf.

- De transcendentale geestelijke ziel spreidt zijn eigen kwaliteiten ten toon van eeuwigheid (*s a t*), kennis (*c i t*) en gelukzaligheid (*ā n a n d a*), hetgeen in de *b h a k t i* resp. de *sandhinī*, *samvit* en *hlādinī* vermogens van de Allerhoogste Heer worden genoemd (zie pp. 11.22: 12 en *v e r m o g e n s*).

Sat (Sac)-cit-ānanda-vigraha: *K r i s h n a* in Zijn gedaante van eeuwigheid, bewustzijn en gelukzaligheid (zie ook *o m t a t s a t*).

Satī: vrijwillige zelfverbranding van vrouwen na het heengaan van hun echtgenoot. Traditionalistische dwangmatigheid die in onbruik is geraakt.

- Dochter van *p r a j ā p a t i D a k s h a* (zie 4.4).

Sat-kāla: de eeuwige tijd voor zich, zonder verdere aanduiding of indeling gekend als de beweging van de materie, of dat wat de materie in beweging houdt (zie *k ā l a* en *s a t - k ā l a*).

Satrajit: 'altijd van de overwinning'. Hij was een zoon van *Nighna* (zie 9.24: 13) en vader van *Satyabhama*; hij schonk haar om af te doen met de *s y a m a n t a k a*-kwesie (zie 10.56) en werd zo de schoonvader van *K r i s h n a*. Hij werd gedood door *Satadhanvan*.

Sat-sanga: associatie van toegewijden of simpelweg *sangam*, de ontmoeting; de eeuwige verbondenheid van *K r i s h n a* en Zijn toegewijden.

Sat-ūrmi: zie *s h a t h - ū r m i*.

Sattva: de geaardheid goedheid, de kwaliteit of de zuiverheid van het goede dat de persoon waarachtig, eerlijk en wijs maakt (zie *g u n a*'s).

- *Śuddha-sattva* of *śuddhaśīla*: zuivere goedheid, zuiver karakter, onschuld, begeerteloosheid, een kwaliteit op hoog niveau van *b h a k t i*.

- De weg der goedheid tot *K r i s h n a - b e w u s t z i j n* in de overstijging der geaardheden.

- Karakter, vitale adem, leven, bewustzijn, sterk zijn, karakter, kracht, stevigheid, energie, vastbeslotenheid, moed, zelfbeheersing, gezond verstand, wijsheid, grootmoedigheid.

- De hoogste van de drie geaardheden (B.G. 14: 6).

- Innerlijke kracht, zijn, existentie, wezen, realiteit, ware essentie, aard, aanleg of geest.

- Spirituele, geestelijke essentie, geestelijkheid, geest.

- Een zuiver iets, rein.

- Materiële of elementaire substantie, wezen, materie, een ding.

Satya: waarheid, waarheidsliefde. Tweede kenmerk van de *y a m a* (zie *a s h t h ā n g a - y o g a*). Een poot van de stier van *d h a r m a* (zie *K a l i - y u g a*).

- Naam voor het eerste tijdvak van een *m a h ā y u g a* (zie ook *k r i t a*).

- Als kenmerk van de *b h a k t i*: zie *s a t y a - d h a r m a*.

- Naam van een *l o k a*: 'de plaats der waarheid' ook wel *b r a h m a l o k a* genaamd.

Satya-dharma: de religie van de waarheid. Term voor *K r i s h n a - b h a k t i* als de waarheidlievende plichtsvervulling (het 'ware werk').

Satyavrata: een godvrezende koning, een grote persoonlijkheid en toegewijde van Heer *N ā r ā y a n a*, die boetedoeningen en verzakingen deed alleen maar levend op water; hij raakte als een zoon van de zonnegod bekend als *S r ā d d h a d e v a* door Heer *H a r i* persoonlijk de positie van *M a n u* (*V a i s h v a s v a t a M a n u*) toevertrouwd. Hij was degene die *M a t s y a* ontdekte, de Heer in Zijn vis-incarnatie (8.24: 10).

Satyam-śivam-sundaram: het ware, bewuste en schone als essentie van de goddelijkheid.

Satya-yuga: eerste tijdvak van een *m a h ā y u g a*, viermaal zo lang durend als *K a l i - y u g a* (zie aldaar, zie ook *h a m s a* en *k r i t a*).

Saubhari Muni: machtige mysticus die ten val kwam aangetrokken door de seksualiteit van twee parende vissen (S.B 9.6).

Sauca: reinheid (voor het zelfbewustzijn ook geestelijk). Onderdeel van de *n i y a m a* (zie ook *V i d h i*). Hangt samen met het streven naar respect voor het celibaat, de oorspronkelijke persoon, de kinderziel (zie ook *d ā n a*).

Sauri: zie *Ś a u r i*.

Saunaka Rishi: het hoofd van de wijzen die aanwezig waren in *N ā i m i s h ā r a n y a* toen *S ū t a G o s v ā m ī* het *S r ī m a d - B h ā g a v a t a m* verhaalde.

Schriften, geopenbaarde of geschriften, ook wel *ś ā s t r a*. De Vedische Schriften in het algemeen (*ś r u*

t i; de V e d a's en U p a n i s h a d s) of elke andere Schrift welke gezag heeft op het gebied van de geestelijke wetenschap (s m r i t i; de I t i h ā s a's, P u r ā n a's e.d.), indien deze langs de weg van de p a r a m p a r ā uiteenzet wat het wezen is van de Absolute Waarheid, of het Opperwezen, van de individuele ziel en haar eeuwige band welke hen met elkaar verbindt (zie ook v e d a en p u r ā n a).

Śālva; het demonische familielid dat partij koos voor Ś i ś u p ā l a en met P r a d y u m n a vocht, maar vanwege zijn grote macht en magie werd gedood door K r i s h n a. Hij staat erom bekend dat hij ten strijde trok met een vliegend fort genaamd Saubha (zie 10:76-77).

Śānti: vrede.

Śāśvata: bestendig, kwaliteit van de ziel (gebruikt in B.G. 1.42, 2.20).

Śāstra: (gebod, voorschrift, opdracht, regel, instructie, advies, raadgeving) vedische geschriften, de geopenbaarde Schrift (zie ook V e d a's). De vedische studies, de geopenbaarde instructies, de verhandelingen, de handboeken, de leringen naar de heilige geschriften van de V e d a's en U p a n i s h a d's (zie ook ś r u t i en V e d a).

Śabda: geluid (gekend als K r i s h n a).

- Een proces van offeren van het geluid van de beheerste geest.

- Een type van p r a m ā n a, of zekere waarheid van bewijs.

- Een 'voorwerp' van de zinnen (zie v i s h a y a).

Śabda khe: K r i s h n a's uitspraak 'Ik ben het geluid in de ether' (B.G. 7.7).

- ook wel *ākāśa nāda* genoemd in 12.6: 37 (zie ook d i v i y a m ś r o t a m).

- Het horen van de geluiden van alle levende wezens in de ether behoort tot de secundaire s i d d h i's en heet *dūra śravaṇa* ('ver-horend'), zie 11.15: 19.

Śabda-brahman: de orale traditie, cultuur van voorschriften en rituelen die de opstap voor het K r i s h n a-bewustzijn vormen (śabda-brahman: de V e d a).

- Het spirituele, vedische, geluid dat zich manifesteert in de vitale adem, de zinnen en de geest (zie 11.21: 36 en 11.15: 19). Mystiek in zelf-realisatie en sociaal in de traditie van de persoonlijke kennis-overdracht.

- Ś r ī l a V i ś v a n ā t h a C a k r a v a r t ī T h h ā k u r a legt de verdeling van śabda als volgt uit.

- De *prāṇa fase* van het vedisch geluid, bekend als *parā*, bevindt zich in de *ādharma-cakra*;
- de *mentale fase*, bekend als *paśyantī*, bevindt zich in de streek van de navel, op de *manipūra-*

cakra;

- de *intellectuele fase*, bekend als *madhyamā*, bevindt zich in de hartstreek, in de *anāhata-cakra*.

- ten slotte, wordt de *manifeste sensorische fase* van het Vedisch geluid *vaikhari* genoemd (zie ook a k r a).

Śakti: kracht, energie. In drie soorten: hogere, tussen en lagere energie:

1) *Antaranga-śakti* van K r i s h n a en Zijn expansies; Zijn bovenzinnelijk vermogen.

2) *Tatashta-śakti* betreffende de individuele ziel.

3) *Bahiranga-śakti*: de materiële energie.

Men spreekt bij de hogere en lagere energie ook wel van resp. V i s h n u - śakti en M a h ā m ā y ā - śakti.

- De negen *śakti's* of vermogens van de Heer: *vi-malā*, zuiverheid; *utkarshinī*, verheven staat; *jñāna*, kennis; *kriyā*, activiteit; *yogā*, yoga vermogens; *prahvī*, bescheidenheid; *satyā*, waarachtigheid; *īśānā*, soevereiniteit en *anugrahā*, genade (vermeld in 11.27: 25-26).

- *Sakti*, in tegenstelling tot śakti, betekent: gehechtheid, aanhang, toewijding en verslaafd zijn aan.

Śakti-āveśa-avatāra: incarnaties met speciale volmachten, zie verder onder a v a t ā r a.

- De śakti-āveśa-avatāra's worden verdeeld in:

(1) Vormen van goddelijke verzonkenheid (*bhagavad-āveśa*), zoals K a p i l a d e v a of R i s h a b h a d e v a.

(2) Gedaanten met goddelijke volmacht (*śakti-āveśa*), van wie er zeven op de voorgrond staan:

1 Ś e s h a N ā g a in de V a i k u n t h h a wereld, gemachtigd dienst te verlenen aan de Allerhoogste Heer (*sva-sevana-śakti*),

2 A n a n t a d e v a, gemachtigd de werelden te dragen van het universum (*bhū-dhāraṇa-śakti*),

3 Heer B r a h m ā, gevormachtigd met de energie de cosmische schepping tot stand te brengen (*srīshthi-śakti*),

4 C a t u h s a n a, of de K u m ā r a's, speciaal gemachtigd de bovenzinnelijke kennis te verspreiden (*jñāna-śakti*),

5 N ā r a d ā M u n i, gemachtigd de toegewijde dienst te verbreiden (*bhakti-śakti*),

6 M a h ā r ā j a P r ī t h u, speciaal gevormachtigd om over de levende wezens te heersen en ze te handhaven (*pālana-śakti*),

7 P a r a ś u r ā m a, speciaal gevormachtigd de schurken en demonen te vernietigen (*dushtha-damana-śakti*). (Purport CC madhya 20,246, zie ook a v a t ā r a).

- Jezus Christus wordt ook gezien als een soort van śakti-āveśa avatāra.

Śambhu: heer Ś i v a als de weldoener.

Śamī: een kleine boom in het Nederlands bekend als 'kruidje-roer-me-niet', genaamd de *Acacia Suma*,

of ook wel de *Aapta* (zie afbeelding), een soort mimosa met crèmekleurige bloemen en zeer hard hout dat wordt gebruikt om vuur te maken middels wrijving. Aldus wordt *A g n i*, of vuur, soms *śamī-garbha*, ofwel 'uit de schoot van *śamī*' genoemd. Soms wordt de boom aangemerkt en aanbeden als een godin, *śamī-devī*.

- Komt ter sprake in de discussie van de symptomen van *K a l i - y u g a* als de boom in de richting waarvan alle andere bomen degenereren (zie 12.2: 12-16).

- De mantra '*śamī-garbhād agnim mantha*' 'van binnende *śamī* wordt het vuur opgewekt' werd door *P u r ū r a v ā* gebruikt toen hij met *śamī*-hout vuur maakte toen hij op *U r v a s* 'i mediteerde (zie 9.14: 44-45).

Śankara: heer *Ś i v a* als de bringer van voorspoed; de machtigste van de elf *R u d r a*'s, van wie de tien minder machtige overigens afstammen.

- Bringere van voorspoed, gelukbrenger, begunstiger.

- Naam van een zoon van *K a ś y a p a* en *Danu* (zie ook 6.6: 27-31).

- Naam van verschillende auteurs en commentatoren, m.n. van *S a n k a r ā c ā r y a*.

- Een bepaalde *R ā g a* of muzikale stemming.

Śankarācārya: *v e d ā n t i s c h* filosoof en vertaler van de *G ī t ā* (leefde 788 -820 A.D., maar volgens de traditie 200 B.C.). Hij deed het brahmanisme weer opleven met het prediken van de eenheid van de ziel met *B r a h m a n*; zijn toeneiging en heiligheid waren dermate in opspraak dat hij, ook wonderen verrichtend, voor een incarnatie van *Ś i v a* werd aanzien in zijn verdedigen van het onpersoonlijk aspect van *K r i s h n a*'s leringen. Zijn filosofie wordt vaak als het Sankarisme gerangschikt onder de impersonalisten en samen met het voidisme van de boeddhisten bevochten door de *V a i s h n a v a*'s als zijnde een *m ā y ā v ā d a* bedreiging voor hun personalistische benadering en verdedigen van de klassieke orde van de Indiase samenleving. Śankara droeg overigens zelf ook bij met zijn missie tegen het boeddhisme ter verdediging van de vedische cultuur.

- Zijn vier belangrijkste leerlingen waren *Padmāpāda*, *Hastāmālaka*, *Sureśvara* of *Maṇḍana*, en *Trothaka*; een andere leerling van hem, *Ananda-giri*, schreef een geschiedenis over zijn controversiële gedragingen, genaamd de *Sankara-vijaya*.

- De traditie maakt van hem de grondlegger van een van de belangrijkste *Saiva* (*Siva*-) sekten, de *Daśana-nāmi-Dandin*'s ofwel 'De tiennamige bedelmonniken'.

- Hij staat bekend als de auteur van een groot aantal oorspronkelijke werken, zoals de *Ātma-bodha*, *Ananda-lahari*, *Jñāna-bodhinī*, *Mani-ratna-mālā*; en

van commentaren op de *U p a n i s h a d s*, de *Brahma-mimāṃsā* ofwel de *V e d ā n t a - s ū t r a*, de *B h a g a v ā d - g ī t ā*, en de *M a h ā b h ā r a t a*.

- Naam van verschillende leraren en auteurs.

Śaranya: *K r i s h n a* als de Beschermere, de Toevlucht, Hij die Soelaas biedt (zie 10.66: 37).

Śarva: hij die doodt met pijlen, een naam van heer *Ś i v a* (zie 12.10: 35).

Śatarūpā: echtgenote van *S v ā y a m b h u v a M a n u* (zie 3.12: 54) en de moeder van *D e v a h ū t i*.

- Onder de dames is *K r i s h n a Śatarūpā* (zie ook *M o h i n i M ū r t i*, 11.16: 25).

- Vedisch equivalent van *Eva*, de eerste geschapen vrouw.

Śauri: (van *śūra*, de machtige held, de sterke en *śaurya*, de heldhaftigheid, het kunnen): nazaat van *Sūra* (9.24: 27).

- Naam van *K r i s h n a* (zie 10.32) als de zoon van de machtige man, te weten Zijn vader *V a s u d e v a*.

Śibi: een koning beroemd om zijn beschermen van een duif die bij hem z'n toevlucht gezocht had en waarvoor hij zijn eigen vlees aan een havik te eten gaf en aldus de hemel bereikte. Geprezen in 1.12: 20 en 10.72: 21.

- *Śibi*, *Vara*, *Krimi* en *Daksha* waren de vier geboorten uit *Uśinara* (9.23: 3-4).

Śikhā: plukje haar achtergelaten achter op het geschoren hoofd van mannelijke toegewijden (bij de monniken dus). Kenmerk van *v a i s h n a v a* toegewijden die in de tempel leven (zie ook *guru-kula*).

Śikshāshthaka: acht verzen van de hand van Heer *Ś r ī C a i t a n y a M a h ā p r a b h u*, die het chanteren van de heilige naam van de Heer verheerlijken (zie de *b h a j a n*).

Śila: 'van de stenen' leven, leven van het bijeenrapen van korenaren achtergelaten in het veld, vedisch in de bijstand zitten (zie ook 6.7: 36, 7.15: 30, 11.17: 41 & 43).

Śishya: onderricht worden, instructie ontvangen (zie *g u r u*).

Śiva (ook wel gespeld als *Shiva* of *Siva*): ('de goedgunstige') halfgod, ook wel *S a n k a r a* (de bringer van voorspoed), *B h a v a* (van het bestaan) *S a m b h u* (als de weldoener), *M r i d a* (de mededogende) of *R u d r a* (de gruwelijke), *G i r i ś a* (de heer van de berg), *S a r v a* (hij die doodt met pijlen) en *M a h ā d e v a* (de grote god) genoemd. God der Vernietiging, heerst over de geaardheid onwetendheid. Mediteert met *P ā r v a t ī* op de berg *Kailasa*. ook wel de *y o g ī* der *y o g ī*'s genoemd. Is voortgekomen uit *B r a h m ā* met meer eigen-

schappen dan (zie: 3.12: 7) zijn 'vader' zelf. Bekend met trommel en j a p a en door zijn kosmische dans ten tijde van het einde van de schepping.

- Van B r a h m ā ontving hij eveneens de namen: Manyu, M a n u, Mahinasa, Mahan, Ritadhvaja, Ugraretā, B h a v a, K ā l a, Vāmadeva en Dhritavrata. Zijn elf vrouwen zijn Dhī, Dhriti, Rasalā, U m ā, Niyut, Sarpi, I l ā, A m b i k ā, I r ā v a t ī, Svadhā and Dīkshā are (3.12: 12-13).

- Zuivere toegewijde belast met de vernietiging van het universum aan het eind van het leven van B r a h m ā, zijn verwekker.

- Vals ego transformeert in geest, de t i e n z i n n e n (ogen, oren, neus, tong, huis, handen, voeten, stem, genitaliën en anus), en vijf fysieke e l e m e n t e n (aarde, water, vuur, lucht en ether). Heer Siva verschijnt in een specifieke l i n g a vorm in ieder van deze zestien substanties en kan in een van deze l i n g a gedaanten worden aanbeden om de mystieke volheden te verkrijgen die er betrekking op hebben. Aldus verleent heer Siva's ākāśa-linga de volheid van de ether, zijn jyotir-linga de volheid van het vuur, en zo voorts. (zie pp 10.88: 4).

- 'Siva, die altijd verenigd is met zijn ś a k t i, wordt aanbeden in zijn drie manifeste g u n a-aspecten: de emotie (zijn ś a t t v a), de autoriteit (zijn r a j a s) en de traagheid (zijn t a m a s), en is aldus (de belichaming van) het drievoudige van het ego (10.88: 3).

Śisupāla: heerser van Cedi, tegenstander van K r i s h n a, zijn aartsvijand die het hield met J a r ā s a n d h a en R u k m ī, uiteindelijk onthoofd door Zijn c a k r a. Is één van de drie demonische incarnaties van J a y a, de gevallen poortwachter van V a i k u n t h a. K r i s h n a kaapte R u k m ī n ī, Zijn eerste vrouw weg voor zijn neus voordat hij met haar kon trouwen (zie 10.53).

Śisumāra-cakra: ('dolfijn-schijf'): de sterrenhemel die V ā s u d e v a wordt genoemd omdat men vanaf de aarde K r i s h n a daarmee rechtstreeks kan waarnemen in de vorm van de kosmische, galactische tijd ofwel de melkweg in de vorm van een dolfin (zie afbeelding).

- ook wel de lotus van de schepping, het ontvouwde universum, waaruit B r a h m ā voortkomt, ontsprongen aan de navel van V i s h n u.

- Naam voor het onpersoonlijk tijdsaspect van K r i s h n a (zie ook k ā l a en c a k r a).

- Er is ook een mantra genaamd Śisumāra: 'Onze eerbetuigingen aan deze rustplaats van al de lichtende werelden, aan de meester der halfgoden, de Grote Persoonlijkheid in de vorm van de Tijd, op wie wij mediteren' (zie 5.23: 8).

Śivānanda Sena: grote g r i h a s t h a-toegewijde van Heer Ś r ī C a i t a n y a M a h ā p r a b h u.

Śloka: S a n s k r i e t vers.

Śravana: luisteren, vernemen over de Heer; de eerste van de negen fasen van toegewijde dienst (zie verder B h ā g a v a t a d h a r m a).

Śraddhā: geloof; opvatten van sympathie voor de bezigheid en de sfeer van de toegewijde dienst; vertrouwen (zie b h ā v a).

Śrāddha: ritueel dat gehouden wordt ten bate van de overleden voorouders.

Śrāddhadeva: S a t y a v r a t a, de huidige M a n u.

Śravanam kīrtanam vishnoh: de toegewijde weg van het luisteren naar onderricht en verhalen over Heer Vishnu en het verheerlijken van Zijn roem. (zie B h ā g a v a t a d h a r m a)

Śrī: Heer.

- Het mooiste.

- Een naam voor de Godin van het geluk (zie ook L a k s h m ī)

Śrīdhara Svāmī: V a i s h n a v a ā c ā r y a in de lijn van Vishnu Svāmī (zie p a r a m p a r ā).

- De schrijver van het oudst bestaande v a i s h n a v a -commentaar op het Ś r ī m a d - B h ā g a v a t a m en de B h ā g a v a d - g ī t ā.

Śrīmad Bhāgavatam (Bhāgavata Purāna): het mooiste over Hem die fortuinlijk is. De K r i s h n a -'Bijbel', gesproken door S u k ā d e v a G o s v ā m ī, de zoon van V y ā s a d e v a die het verhaal van K r i s h n a vastlegde. In dit boek van ca. 18.000 verzen, deze verzameling van klassieke verhalen, wordt alles en iedereen van belang voor de b h ā k t i - y o g a beschreven alsmede het gehele leven van Heer K r i s h n a en andere a v a t ā r a's van V i s h n u. Als een compendium van vedische kennis, bevat het beknopt de strekking van de vedische geschriften (ga naar het Śrīmad Bhāgavatam op het internet).

- Belangrijkste van de achttien p u r ā n a's ook wel de Paramahansa Samhitā genoemd (zie s a m h i t ā).

- Een van de zes V i s h n u -p u r ā n a's.

Śrīmate Rādhārānī: jeugdvriendinnetje van K r i s h n a. Belangrijkste g o p ī. Aanbeden als K r i s h n a's eeuwige plezier-vermogen. Heer C a i t a n y a's belangrijkste inleving in de b h ā k t i (zie ook R ā d h ā r ā n ī).

Śrīvatsa: een teken op de borst van Heer K r i s h n a bestaande uit drie grijze haren.

- Een merkteken beschreven door de vaishnavatoshanī als bestaande uit een krul van fijn blond haar aan de bovenzijde van de rechter kant van Heer V i s h n u's borst. Dit kenmerk geldt niet voor

gewone toegewijden. Het is een bijzonder kenmerk van V i s h n u of K r i s h n a.

Śringāra: één van de vijf directe of primaire r a s a's of manifestaties van liefde die als de hoofd-r a s a's gelden: de amoureuze die men echtelijk *mādhurya* onderscheid in *svakhya*, volwassen en *parakhya*, jeugdig.

Śringi: de naam van de zoon van r i s h i Śamīka die wraak nam voor zijn vader, beledigd door keizer P a r ī k c h i t, met de vloek dat de keizer na zeven dagen zou sterven aan de beet van een slangenvogel (zie 1.18: 24-46).

Śrota: een manier van offeren van geluid door passief luisteren. Staat tegenover ś a b d a: het offeren van het geluid van de beheerste geest; m a n t r a en b h a j a n (zie a p a u r u s h a en d i v y a m ś r o t a m).

Śruti: dat wat gehoord wordt; het gesproken woord; heeft betrekking op de mondelinge overlevering van vedische kennis (zie ook s m r i t i).

- Schriften welke rechtstreeks van God Zelf ontvangen zijn, de V e d a's en U p a n i s h a d s, anders dan het geval is met de s m r i t i.

Śūdra: laaggeborene, arbeider, kameraad, vriend (zie v a r n a).

- Arbeiders, handwerkslieden en artiesten, die de leden van de drie andere v a r n a's diensten verlenen.

Śūdrānī: ś ū d r a-vrouw.

Śuka: papegaai. Genoemd als eigenschap van toegewijden die strikt in navolging leven en spreken, improviseren en zelf - realiseren in navolging van de ś a s t r a's (zie a n u k a r a n a en a n u s ā r a n a).

Śukadeva Gosvāmī: de naam van de eerste geestelijk leraar, de ā c ā r y a, die het Ś r ī m a d B h ā g a v a t a m, het verhaal van K r i s h n a sprak voor M a h ā r ā j a P a r ī k c h i t. De toegewijden van K r i s h n a volgen hem hierin allemaal na. Hij is de Zoon van V y ā s a d e v a die het B h ā g a v ā t a m gestimuleerd door N ā r a d a M u n i op schrift stelde.

Śukrācārya: ('de oorspronkelijke leraar'), een 'zoon van B h r ī g u', een wijze, de geestelijk leraar van de a s u r a's, ook wel Kavi Bhārgava of U ś a n ā genaamd, een identiteit van K r i s h n a; een nazaat van de wijze M ā r k a n d e y a (4.1: 45).

- Koning Yayāti huwde een dochter van Śukrācārya genaamd Devayānī uit wie Y a d u werd geboren, de grondlegger van de Y a d u-dynastie waar Heer K r i s h n a toe behoorde (9.18: 4).

- Schonk een schelphoorn toen B a l i weer tot leven werd gewekt nadat hij was verslagen door I n d r a (8.15: 6).

- Vervloekte B a l i vanwege zijn ongehoorzaam-

heid zodat hij al zijn land aan Heer V ā m a n a d e v a kwijt raakte (zie 8.20: 15).

- Śukra excuseerde later B a l i voor zijn onvolkomenheden (zie 8.23: 15).

- Hij had twee zoons Shanda en Amarka die probeerden P r a h l ā d a op te voeden, maar mislukten erin hem uit zijn liefde voor V i s h n u te praten (7.8: 2).

Śvetāsvatara Upanishad: zie U p a n i s a d s.

Śvetadvīpa: het witte eiland in de melk-oceaan van heer V i s h n u die daar heerst in de gedaante van de Allerhoogste Heer A n i r u d d h a, de Heer van de Geest (S.B. 8.4: 17-24).

Śyāmasundara: naam van K r i s h n a als 'mooi met Zijn donkere huid'.

- Schoonheid van de grijze huid. De verheven gedaante van K r i s h n a als jongeling in V r i n d ā v a n a, bekend met de pauwenveer, fluit en gele d h o t i.

Shad-bhuja: de volgelingen van C a i t a n y a M a h ā p r a b h u aanbidden Hem ook in Zijn zes-armige gedaante van de shad-bhuja. Twee armen dragen de waterpot en de d a n d a van de s a n n y ā s ī C a i t a n y a M a h ā p r a b h u, twee armen dragen de fluit van Heer K r i s h n a, en twee armen dragen de pijl en de boog van Ś r ī R ā m a c a n d r a. Deze shad-bhuja gedaante is de eigenlijke strekking van vers 11.5: 34 (zie daar ook voor een afbeelding).

Shath-guna: de zes kwaliteiten van een materieel bestaan: honger, dorst, treurnis, ouderdom, illusie en de dood (zie volgende woord).

Shath-ūrmi: de zes vormen van materiële ellende, de zes 'golven' van de oceaan der materie: honger, dorst, verval, dood, verdriet en illusie. ook wel gekend als de vier vormen van misère: geboorte, ziekte, ouderdom en dood (zie s h a t h - g u n a).

Shath-varga: de zes vijanden met de zes zintuigen (de vijf plus de geest) van de lust, de woede, de begeerte, de gekte, de bedwelming en de afgunst (zie 11.26: 24) ook wel de zes plundersaars genoemd, *shath dasyūn* (in 7.8: 10).

Siddhaloka: de plaats voorbij de drie belangrijkste l o k a's waarvan men niet terugkeert, waar de vervolmaakt heen gaan (zie ook V a i k u n t h a).

- De wereld der gezegenden (M.W.).

Siddha's: soort van mensen, de vervolmaakt, zij die perfect zijn, de zelfgerealiseerden, de zieners, de waarheidsprekers, de heiligen, zij van toverkunsten of zij die zijn uitgerust met bovennatuurlijke krachten.

Siddhānta: de slotconclusie van de V e d a's dat realisatie van de s v a r ū p a in relatie van dienst-

baarheid tot K r i s h n a het K r i s h n a-bewustzijn van eenheid in verscheidenheid geeft ofwel het herkennen van de Godspersoon in de (materiële) wereld. (zie ook n y ā y i k a, v e d ā n t a en a c i n t h y a - b h e d a - a b h e d a - t a t t v a, en B.G. 9: 15).

- Het feit van de schepping die er niet werkelijk is, van Zijn ware eenheid in de begoochelende tijdelijke werkelijkheid, van Zijn gelijktijdig één en verschillend zijn, wordt besproken in hoofdstuk 11.28 en in 12.4: 23-24.

Siddhi's: y o g a perfecties, mystieke vermogens, geestelijke verworvenheden die een belemmering in de zelfrealisatie kunnen vormen. Er zijn acht hoofdsiddhi's:

- 1 Het vermogen zich met het kleinste (*animā*),
- 2 grootste (*mahimā*),
- 3 zwaarste (*garimā*)
- 4 en lichtste (*laghimā*) te kunnen identificeren, en
- 5 op eigen wens handelend (*prākāmyam*)
- 6 overal toegang toe hebbend (*prāpti*),
- 7 de krachten in gang te zetten (*vasitva*)
- 8 en de overhand te hebben (*īśitvam*).

(zie ook k a i v a l y a en b h a g a v a t a d h a r m a en S.B. 5.6: 1 over de belemmering die ze kunnen vormen of S.B.: 9.4: 24-25, 11: 15, 11.28: 42-43, 11:14 14 voor hun niet van belang zijn voor de toegewijden).

- Er is ook sprake van de siddhi van het beantwoorden aan welk verlangen ook dat Zijn gunst verlangt: de *kāmāvasāyitā* siddhi als nummer acht, waarbij de *garimā* met de *laghimā* siddhi wordt samen genomen als zijnde *laghimā* (zie 11.15: 4-5).

- Er zijn acht hoofdsiddhi's, zoals hierboven vermeld, tien secundaire siddhi's, en vijf siddhi's specifiek voor het zich concentreren in de y o g a (zie 11.15: 4-6).

De tien secundaire siddhi's:

- 1 Om in dit lichaam niet te worden geplaagd door honger en dorst en dergelijke,
- 2 om dingen ver weg te zien en
- 3 om dingen ver weg te horen,
- 4 om met de snelheid van de geest zich te verplaatsen,
- 5 om naar believen iedere willekeurige vorm aan te nemen,
- 6 om de lichamen van anderen binnen te gaan,
- 7 te sterven bij wilsbesluit,
- 8 getuige te zijn van het spel [van de meisjes van de hemel] met de goden,
- 9 om naar eigen besluit van volmaakt succes te zijn,
- 10 en om zijn wilsuiting ongehinderd nageleefd te krijgen.

De vijf siddhi's van concentratie in y o g a zijn:

- 1 Kennis te hebben van het verleden, het heden en de toekomst,
- 2 om vrij te zijn van de dualiteiten,
- 3 weet te hebben van wat anderen denken,
- 4 om de werking van het vuur, de zon, het water, vergif enzovoorts te stoppen
- 5 en niet door anderen overweldigd te zijn.

Sītā: de echtgenote van R ā m a waar het in de R a m ā y a n a allemaal om draait: ze werd ontvoerd door de demon R ā v a n a. Ook Janakī, als de dochter van J a n a k a genoemd. Ze werd Sītā of 'voor' genoemd omdat naar verluid ze uit een voor in de aarde was geboren die door J a n a k a tijdens het ploegen was gemaakt om de aarde voor te bereiden op een offer door hem ingesteld om nageslacht te krijgen, vandaar haar bijnaam Ayoni-ja, "niet uit de baarmoeder geboren". (*sita*, zonder streepjes betekent ook het heldere van het maanlicht, blank, licht, gebonden en verbonden, terwijl het c a n d r a van R ā m a c a n d r a slaat op de maan).

Skanda: (alles wat springt of hupt, krekelt; spuiten, uitstromen, voortvloeien, overstromen, morsen, vergieten; ten onder gaan, vernietiging; kwikzilver) de 'Aanvaller', de naam van K ā r t t i k e y a, de zoon van S i v a of van A g n i; hij wordt de god van de oorlog genoemd omdat hij de leider is van S i v a's horden tegen de vijanden van de goden. Hij is ook de leider van de demonen van de ziekte die kinderen aanvallen en ook de god van de inbrekers en de dieven.

- Een koning of een prins.

- Een slim of geleerd iemand.

- Het lichaam.

Slag van Kurukshetra (genoemd naar de heilige plek waar die zich afspeelde): Een strijd waarin vijfduizend jaar geleden de zoons van P ā n d u en die van D h r i t a r ā s h t h r a elkaar de heerschappij over de aarde betwistten. Na slechts achttien dagen vechten, waarbij ongeveer 3.94 miljoen krijgers het leven lieten, behaalden P ā n d u's zoons de overwinning.

Smaranam: voortdurend denken aan K r i s h n a (een van de negen methoden der toegewijde dienst) (zie ook b h ā g a v a t a - d h a r m a).

Smārta's: b r ā h m a n a's, brahmanen die slechts geïnteresseerd zijn in het uiterlijk vertoon van vedische regels en rituelen, in plaats van in het bereiken van Heer K r i s h n a, die het doel van de V e d a's is.

Smṛiti: geheugen, de kennis van de i t i h ā s a's en p u r ā n a's (zie ook v i b r a h m a h).

- De vedische kennis verdeelt men in smṛiti en ś r u t i: dat wat rechtstreeks van God gehoord werd - de kennis van de V e d a's en U p a n i s h a d s rechtstreeks van Hem - en dat wat herinnerd wordt als de smṛiti - beschrijvingen door verlorene zielen zoals in de p u r ā n a's. (zie ook V e d a).

- Geschriften vastgelegd door levende wezens onder bovenzinnelijke leiding, van even groot gewicht als de ś r u t i (Zie Geschriften, geopenbaarde).

- Geschriften die verdere uitleg geven over de vier oorspronkelijke V e d a's en de U p a n i s a d s (zie p u r ā n a's).

Soma (-rasa): het gefermenteerd zuur sap van een klimplant dat vermengd met geklaarde boter wordt gebruikt door brahmanen bij vedische rituelen.

- Naam van de maangod (zie C a n d r a).

Stithaprajña: stabiel zijn in bovenzinnelijkheid. Gevestigd zijn in wijsheid. Evenwichtigheid.

Sthita-dhī(ra)-muni (*sthita* - standvastig; *dhīra* - onverstoortbaar; *muni* - wijze): Iemand die altijd opgaat in K r i s h n a - b e w u s t z i j n en bijgevolg niet in verwarring raakt door de materiële natuur of de werking der geaardheden (zie g u n a's).

Strī: ('zij die kinderen draagt') vrouw (zie y o s h i t a).

Subhadra: zuster van K r i s h n a, getrouwd met A r j u n a. Wordt bezongen in de J a g a n n ā t h a mantra (zie de b h a j a n).

Sudharmā: de Heer Zijn koninklijke vergaderzaal in D v ā r a k ā die voor hen die er binnengingen de s h a t h - ū r m i zes plagen van een materieel leven afweert te weten honger, dorst, weklagen, misvatting, ouderdom en de dood (zie 10.50: 54 en 10.70: 17).

Sudarśana: naam van een V i d y ā d h a r a door K r i s h n a verlost uit zijn slangenlijf (zie 10:34).

Sudarśana cakra: ('Zijn voelbare aanwezigheid met het cyclische, de orde van de tijd') Heer V i s h n u's wapen in de vorm van een werpschijf, betrekking hebbend op de vitale kracht t e j a s (zie ook c a k r a en ś i ś u m ā r a en k ā l a).

- Sudarśana is de naam van een V i d y ā d h a r a door K r i s h n a verlost uit zijn slangenlijf (zie 10:34).

Sudyumna: zie I l ā.

Sukha: vreugde, geluk, welbehagen. Staat tegenover d u h k h a, ongeluk. Zie ook ā n a n d a: eeuwig geluk, het geluk van de ziel, en r ā m a: vol-doening, vreugde.

Sukritina: vroomheid die zich aan de regelen der Schrift houdt en de Heer toegewijd dient.

Suparna's: 'de broeders van G a r u d a; een groep hemelse wezens, de reciteerders van versregels.

Superziel: zie P a r a m ā t m ā.

Sura: een god, goddelijkheid, een godheid, de zon maar ook: een godsbewust iemand. Iemand van het licht, een gelovige, een god-bewust iemand, een verlichte ziel vrij van materiële verlangens.

Surabhi: de koeien in K r i s h n a l o k a. Ze geven een onbeperkte hoeveelheid melk. Vormen een heilig symbool van de vedische welvaart (zie ook k ā m a d h e n u).

Sūra: de zon, de verlichte ziel, een wijs geleerd man, toegewijde, beschaafd mens. Staat tegenover ā s u r a, boze geest, demon. Afgeleid van licht, zon de zonnegod. Verwijst naar het al dan niet verlicht God van dienst zijn.

Sūrya: de zonnegod, de verpersoonlijking van de orde van de zon zoals we die kennen van de natuur (zie S.B. 5.22).

- Voor iedere maand van het jaar is er een andere representant van de zonnegod die over die maand heerst (zie 12.11: 33-45).

Sūrya-namskar: begroeting van de zonnegod, dan wel de orde van de zonnetijd - S ū r y a, middels een serie ā s a n a's die tezamen een teraardewerping vormen voor K r i s h n a in in de vorm van de Tijd en het licht van de zon (zie ook tijdcitaten, 11: 11: 43-45 en B.G.: 7: 8 en de G ā y a t r ī).

Sūryaloka: de zonneplaneet; de wereld van de orde van de zon (zie ook l o k a).

Sūta: een zoon uit een gemengd huwelijk tussen een b r a h m a a n s e vader en een k s h a t r i y a moeder (zie ook p r a t i l o m a).

Sūta Gosvāmī: zoon van R o m a h a r s h a n a, de wijze die de gesprekken tussen P a r ī k c h i t en S u k a d e v a verhaalde voor de wijzen die bijeen waren gekomen in het woud van N a i m i s h ā r a n y a.

Sūtra: een in enkele woorden samengevatte diepe geestelijke lering (zie ook ś l o k a).

- Een draad, het primaire van de materie (p r a d h ā n a of m a h a t - t a t t v a) als de draad van Hem (zie 11.9: 19, 11: 15: 14, 11.22: 13, 11.24: 6 en B.G. 7: 7).

Svāmī: ander woord voor g o s v ā m ī.

- Iemand die geest en zinnen beheerst; titel van iemand in de wereldverzakende levensorde (zie s a n n y ā s ī, ā c ā r y a en g o s v ā m ī).

- eretitel voor geestelijk leraren.

Sva-dharma: eigen aard, eigen natuur (zie b.v. 12.6: 70).

- De verworven plichtsbetrachting in toegewijde dienst.

- De specifieke op zelfverwerkelijking gerichte plicht van een bepaald levend wezen overeenkomstig de religieuze beginselen.

Sva-dhyaya: zelfstudie voor de zelf-realisatie en onbaatzuchtige liefdadigheid (zie n i y a m a).

Svargaloka: de hemelse planeten of verblijfplaatsen van de halfgoden (zie l o k a).

- Naam voor de berg M e r u.

Svarūpa: de eigen vorm, je ware aard, je karakter. De oorspronkelijke vorm, de eigenlijke positie, de eeuwige dienstrelatie met K r i s h n a, de wezenaard die in ieder leven na iedere geboorte weer opnieuw wordt opgewekt ter vervolmaking. Ook: *nitya-svarūpa*: de eeuwige band met K r i s h n a die ieder leven opnieuw moet worden opgewekt en verder ontwikkeld. Doel van de zelfverwerkelijking (zie ook s i d d h ā n t a en n i t y a).

Svarūpa-siddhi: de volmaakte realisatie van de wezenaard der ziel.

Svāyambhuva Manu: de oorspronkelijke vader van de mensheid (zie M a n u).

- Vedisch equivalent van Adam, de eerste persoon van de mensheid (zie ook 3.12: 54).

Svayamrūpa: K r i s h n a als a v a t ā r a in 'eigen vorm' neergedaald (zie ook p r ā k r i t i m s v a m).

Svayamvara: de plechtigheid waarbij een prinses zich haar gemaal kiest. Bij de gelegenheid ontvoerden K r i s h n a, S ā m b a en A r j u n a hun vrouwen: R u k m i n ī (10.53), Mitravindā (10.83: 12), L a k s h m a n ā (10.83: 17; 10.68.1), en S u b ā d r ā (10.86).

Syamantaka: een speciaal zegenrijk intens stralend juweel in het bezit van de Y a d u's in D v ā r a k ā gebruikt in de aanbidding van S ū r y a, de zonnegod (voor het verhaal zie 10: 56).

T

Tāntra: betekent snaren of draden hebben; gereguleerd zijn met een bepaalde regel, zoals b.v. j a p a doen, drie maal daags A U M zeggen etc.; betrekking hebben op de T a n t r a's; de muziek van een snaarinstrument.

Tāntrika: iemand die volledig thuis is in welke wetenschap of systeem ook; een volgeling van de T a n t r a doctrine (zie ook T a n t r a - y o g a).

Tārā: vrouw van B r i h a s p a t i die werd ontvoerd door S o m a, de god van de maan, in een arrogante bui. Hierover rees een conflict tussen de goden en de demonen. Door B r a h m ā weer teruggebracht naar B r i h a s p a t i, bleek ze zwanger

te zijn. De naam van het kind was Budha, van hem werd, uit I l ā (voorheen S u d y u m n a) P u r ū r a v ā geboren (9.14: 4-13).

Tārکشya-putrah: de zoon van Tārکشya: zie G a r u d a.

Takshaka: de slangenvogel die in de gedaante van een b r a h m a n het leven beëindigde van keizer P a r i k ṣ h i t die het S r i m a d B h ā g a v a t a m vernam van S u k a d e v a G o s v ā m ī (zie 4.18: 22, 12.6).

- Een lid van de K u ś a-dynastie (9.12: 8).

Tamas: geaardheid onwetendheid, ook wel met traagheid en duisternis aangeduid (zie ook g u n a's, a v i d y ā, S i v a).

Tamo-guna: De geaardheid onwetendheid, of traagheid der stoffelijke natuur. Geassocieerd met de winter en de Godheid S i v a (g u n a).

Tan-mātra-klank: oervorm van ś a b d a, geluid dat als K r i s h n a wordt gekend, in de schepping voorafgaande aan de scheppingen van materie in de ruimte (zie ook p r a n ā v a).

Tanmātra: de vijf subtiële elementen ook wel v i s h a y a, de zinsobjecten genoemd van het geluid (*śabda*), de aanraking (*sparsā*), de vorm (*rūpa*), de smaak (*rasa*), en het aroma (*gandha*, zie ook de e l e m e n t e n).

Tantra: naam voor specialistische v e d i s c h e geschriften. Ze vormen de geschriften in aanvulling op de V e d a's en geven gedetailleerde instructies aangaande spirituele praktijk

Tantra-yoga: verbondenheid met God door de transformatie van seksuele energie (zie l i n g a en y o n i). Drie soorten:

- P a ś u (dierlijk, bezitterig): met één partner.
- V i r a (ridderlijk, delend, meer onthecht): met meerdere partners.
- D i v y a, (godelijk, toegewijd) celibatair/enkel voortplanting. (vergelijk: a d i k ā r i).

V a i s h n a v a's oriënteren zich op het hoogste (d i v y a) niveau, maar noemen zich nooit t ā n t r i k a's omdat ze primair het celibaat ook binnen het huwelijk voorop stellen.

Tapas: versobering, boete, vrijwillig lijden ter bestrijding van onzuiverheden en het bereiken van een hoger doel.

- Vrijwillig aanvaarden van zekere beperkingen in materieel opzicht met het oog op geestelijke vooruitgang. Onderdeel van de n i y ā m y a (zie ook v i d h y a, v i d h i en a s h t h ā n g a - y o g a).

- Zich terugtrekken in het bos na het huishoudelijk bestaan (zie ook v ā n a p r a s t h a).

- De eerste twee lettergrepen die heer B r a h m ā geboren op de lotus hoorde waren 'ta' en 'pa' (zie 2.9: 6).

76 - Namen, Kernbegrippen en Sanskriet Termen

- Naam van een l o k a , *tapoloka*, de plaats van boete, boven j a n a l o k a.

Tatastha-śakti: de levende wezens, de tussen-energie van de Allerhoogste Heer.

Tat (tad): (dat, dit, deze wereld, b r a h m a, daar, dan). Term gebruikt om de werkelijkheid aan te duiden van en het offer voor V i s h n u, God of de geest van de Absolute Waarheid (B.G. 3: 9).

- Voor hen die uitzien naar bevrijding, gebruikt men deze term als men niet op de resultaten van de opoffering uit is met de verschillende activiteiten van liefdadigheid en boete (B.G. 17: 25).

- Beroemde m a n t r a's met Tat: 'Om Tat Sat', 'Wij offeren voor de Absolute Waarheid'; 'Tat Tvam Asi', 'Dat Zijt Gij'.

Tattva: element, werkelijkheid van, waarheid, wezenlijke aard, essentie, principe van; in drie soorten:

- J ī v a-tattva (resp.) gewone zielen,
- V i s h n u-tattva: al die expansies en expansies van expansies (zie k a l ā) die in geen enkel opzicht van Hem verschillen en
- M a h ā-tattva: en het geheel der (vierentwintig) stoffelijke elementen.

- De negen basis principes of grond-elementen van de schepping (tattva's) zijn, zoals vermeld in 12.11: 5 : m ā y ā (ofwel p r a k r i t i), m a h a t - t a t t v a of de kosmische intelligentie, haar actieve beginsel of de s ū t r a, het valse ego van de vereenzelviging van het levende wezen met de materie of a h a n k ā r a, en de vijf subtiele elementen ofwel de zinsobjecten: de t a n m ā t r ā's. Ook in zevenen: intelligentie, vals ego en de vijf zinsobjecten (zie ook v i k ā r a).

Tattva-darśinah: waarheid-ziener, stabiel gevestigd in bovenzinnelijkheid. Kenmerk van bona-fide leraarschap (zie p a r a m p a r ā - g u r u, s t i t h a p r a j ñ a).

Tattvavit: iemand die de Absolute Waarheid in haar drie verschillende aspecten van B r a h m a n, P a r a m ā t m ā en B h a g a v ā n kent.

Tejas: pracht, schittering, brille, licht, helderheid van de ogen, het vitaal vermogen, de waardigheid, geestelijk of moreel magisch vermogen of invloed, majesteit, heerlijkheid, autoriteit, het vuur in de tegenstelling, inzet, geest, doeltreffendheid, essentie; het zaad, de mannelijkheid, het merg; het brein maar ook: ongeduld, heftigheid en energie tegenwicht. Wordt beweerd vertegenwoordigd te zijn in K r i s h n a's S u d a r s ' a n a c a k r a (zie 12.11: 14-15).

Tilaka: gele klei uit de heilige rivieren van India door de v a i s h n a v a's in de vorm van een stemvork met een blaadje t u l s ī (of tulasi) in klei op de neus en het voorhoofd aangebracht (en andere plaatsen op het lichaam) als teken van onderwerping aan de leer (zie ook k a v a c a).

Timingila's: enorme walvis-etende roofvissen.

Titiksha: verdraagzaamheid, tolerantie, niet aangedaan zijn.

Toegewijde: zie b h a k t a en a d h i k ā r i.

Toegewijde dienst: zie b h a k t i.

Toegewijde, Zuivere -: iemand die zich, los van alle gehechtheid aan de vruchten van zijn doen en laten (k a r m a) en vrij van speculatief denken, met lichaam en ziel overgeeft aan het dienen van de Heer en zo de volmaaktheid der toewijding aan God en het toppunt der geestelijke realisatie bereikt. (zie ook b h a k t a, b h ā g a v a t a, s a d h u, s a d h a k a, p a r a m a h a m s ā, ā c ā r y a, g o s v ā m ī)

Transcendentaal: bovenzinnelijk; datgene wat boven de stof uitstijgt en vrij is van de invloed van de drieërlei aard der materiële natuur (zie p a r a m, n i r g u n a, g u n a).

Transcendentalist: een ieder die ernaar streeft het bovenzinnelijk vlak te bereiken.

Tretā-yuga: tweede tijdvak van een m a h ā y u g a, driemaal zo lang durend als K a l i - y u g a.

- Aan het begin van Tretā-yuga, o hoogst fortunlijke, verscheen van de p r ā n a uit Mijn hart de drievoud van het kennen (de drie V e d ā's) en daaruit verscheen Ik in drie drie vormen van offeren (11.17: 12).

Tri-danda: een staf meegevoerd door de traditionele v a i s h n a v a s a n n y ā s i's die het drievoudige symboliseert van de verzaking in gedachten, spraak en handelen. In al deze drie heeft de verzaker de gelofte afgelegd V i s h n u te dienen. De staf bestaat uit drie stokken gewikkeld in saffraankleurige stof met een klein stokje extra erbij gewikkeld aan de bovenkant (zie ook 11.18: 17).

Tridaśa: de dertig goden bestaande uit de twaalf A d i t y a's, acht V a s u's, elf R u d r a's en de twee A ś v i n s.

Tri-kālīka: het drievoudige van de tijd (vermeld in 11.15: 28 en 12.10: 37), de verdeling heeft gewoonlijk betrekking op het verleden, heden en de toekomst van de tijd, maar kan ook worden beschouwd in de zin van de vijf andere driedelingen van de tijd naar 1) de zon, de maan en de sterren 2) de drie kwartalen of de seizoenen van de zomer de winter en de lente/herfst, 3) naar het natuurlijke, culturele en psychologische van de tijd, naar het 4) de creatieve, destructieve en handhavende van de tijd en 5) naar het cyclische, het lineaire, en de eenheid van (d.w.z. de Heer van, de persoon van, het 'tijdloze', of de ziel of het zelf van, of de organische samenhang van of de genetische weerslag van) de tijd (zie ook k ā l a, c a k r a, 5.22: 2, tijdcitaten en de B.G. 10.30 & 33, 11: 32).

- In 3.8: 20 *trinemi* genoemd: de drie velgen van het wiel van de tijd.

- In 11.6: 15 genaamd *trinābha* naar de drie gedeelten van de omtrek van het wiel van de tijd geïnterpreteerd als betrekking hebbend op de drie kwartalen.

- In 3.8: 20 is er sprake van een drie-dimensionaal aspect genaamd *trinemi* van de drie spaken of velgen (van het wiel van de tijd).

- In 3.10: 14 is er sprake van een negenvoudige verdeling naar het eeuwige van de tijd wat betreft de geaardheden, de vormen van vernietiging en de kwaliteiten van het materiële universum.

- In 3.21: 18 is er sprake van de drie assen van het wiel van het universum die worden geïnterpreteerd als zijnde die van de zon, de maan en de sterren.

- In 5.21: 13 er is sprake van drie gedeelten van de naaf van het grote wiel die worden geïnterpreteerd als zijnde de drie kwartalen.

- In 5.23: 3 is er sprake van de drie stieren van de tijd die de verschillende hemellichamen uitmaken.

Tri-kānda: de drie secties, gedeelten of principes van de *V e d a*'s, van *u p ā s a n ā*: opoffering, gezang en gebed; *k a r m a*: vruchtdragende arbeid, *j ñ ā n a*: geestelijke kennis zoals op de manier waarop de *G ī t ā* is verdeeld in drie keer zes hoofdstukken (zie 9.14: 43 en 11.20, zie ook *c a n t o*).

- De *tri-kānda* verdeelde *V e d a*'s hebben het spirituele begrip van het zelf als hun onderwerp maar ook zijn Mij dierbaar de vedische zieners die zich esoterisch uitdrukken in indirecte bewoordingen (de 'andere goeroes') (11.31: 35).

Tri-yuga: omschrijving van *K r i s h n a* als nederdalende (*v i s h n u -*) *a v a t ā r a* in drie tijdperken. Het vierde tijdperk *K a l i - y u g a* is Hij *c h a n n a*: bedekt.

Tripad-vibhuti: het driekwart van de werkelijkheid dat zich in het *p a r a v y o m a* (het geestelijk zwerk) bevindt (zie ook *p a r a m d h a m a*).

Tripura: de drie *a s u r a* steden van goud zilver en ijzer gebouwd door *M a y a D ā n a v a* die immens groot waren, van een ongewoon verkeer waren en bijzondere eigenschappen hadden (men zegt dat ze als luchtschepen boven elkaar zweefden in de hemel). Vanwege de problemen die de *a s u r a*'s met hen veroorzaakten werden de steden door heer *S i v a* doorboord zodat al de inwoners dood neer vielen (zie 7.10: 54-55).

Trivakrā: 'drieknakje' een gebocheld meisje dat door *K r i s h n a* verlost werd en ook wel bekend staat als *K u b j a* (zie 10.41: 1-12 en 10.48).

Tulādhāra: een andere naam voor *Vanikpatha*. Hij is een *v a i ś y a*, en zijn verhaal staat vermeld in de *M a h ā b h ā r a t a* in samenhang met de trots van *Jājali Muni*. Deze *m u n i* bovenmate trots op zijn verzaking en wijsheid hoorde langs bovenzinnelijke weg van een koopman die meer wijsheid zou bezit-

ten dan hij. Hij zocht *Tulādhāra* op die hem uitlegde dat hij zijn wijsheid had verworven door God te aanbidden met het principe van de onschadelijkheid, met het voor alle levende wezens goed zijn (vermeld in 11.12: 3-6).

Tulasī: (*tulsī*) Heilige (basilicum) plant, lievelingsplant van *K r i s h n a*, is een grote toegewijde van de Heer. Incarnatie van een vrouwelijke toegewijde die in de toegewijde dienst speciaal wordt aanbeden. De blaadjes zijn eetbaar en worden vaak op *p r a s ā d a m* gelegd. De bladeren worden altijd geofferd aan Zijn lotusvoeten.

- De aanbidding van godin *Tulasī devī* maakt integraal onderdeel uit van de *v a i s h n a v a* tempel-routines.

Tumburu: de naam van de *g a n d h a r v a*, de zanger van de hemel in persoon.

Turiya: de bovenbewuste staat van de ziel in zelf-realisatie (zie 12.11: 22, en zie ook *a v a s t h a t r a y a*).

Tweemaal geborene: (*d v i j a*);

1) Bevoegde *b r a h m a n*.

2) Waardig lid van een der drie hoogste *v a r n a*'s (*b r ā h m a n a*, *k s h a t r i y a* en *v a i ś y a*).

3) Iemand die de geestelijke inwijding heeft ontvangen van een bonafide geestelijk leraar. Iemand die aldus met een nieuw leven is begonnen (zie *d i k s h a*).

Tyāga: verzaking, gekend in drie soorten overeenkomstig de *g u n a*'s: uit angst of gemakzucht: harts-tocht; plichtverzakend: onwetendheid. Zonder begeerte: goedheid (zie *n a i s h - k ā m a - k a r m a*).

U

Uccaiḥśravā: Een paard, geboren uit de nectar die ontstond bij het karnen van de oceaan, en beschouwd als vertegenwoordiger van *K r i s h n a* (zie 8.8: 3 en 11.16: 18).

Udāna-vāyu: Lucht in het lichaam die naar boven gaat en welke beheerst wordt door de ademhalings-techniek van a s h t h ā n g a - y o g a (zie v ā y u).

Uddhava: (offervuur, een feest, een vrije dag; plezier, genoeg) K r i s h n a's beste vriend en neef. K r i s h n a spreekt uitvoerig met hem in het elfde Canto. In het tiende canto hoofdstuk 46 & 47 bemiddelt hij in de relatie van K r i s h n a met de g o p i's.

- Śrī Hari-vamśa stelt dat Uddhava de zoon is van V a s u d e v a's broer Devabhāga. Aldus is hij K r i s h n a's neef.

- K r i s h n a noemt hem een discipel van B r i h a s p a t i (11.23: 2).

Uddhava Gītā: de hoofdstukken zeven tot negentwintig van het elfde Canto die een alternatieve G ī t ā vormen waarin K r i s h n a uitlegt hoe Zijn liefde in Zijn fysieke afwezigheid te leven.

Udgātā: de priester die de S ā m a - v e d a hymnen zingt (zie ook r i t v i k).

Ugra-karma: kwalijke activiteit (zie ook k a r m a).

Ugrasena: ook wel Āhuka genaamd, hij die de offers brengt'. De oude koning van de Y a d u's, gevangen gezet door zijn eigen zoon K a m s a en bevrijd door K r i s h n a. Ugrasena's dochters Kamsā, Kamsavati, Kankā, Sūrabhū en Rāshthrapālikā werden de echtgenotes van de jongere broers van V a s u d e v a, de vader van K r i s h n a (9.24: 21-23, zie ook S ā t v a t a).

Umā: (pracht, licht; roem, reputatie; rust, vredigheid; nacht). Godin, een van de elf vrouwen van S i v a (zie 3.12: 13) ook wel P ā r v a t ī en D u r g ā genaamd. Naar verluid is de naam afgeleid van umā!, "Laat het!", de uitroep aan het adres van P ā r v a t ī door haar moeder om niet aan verzakingen te beginnen.

- Naam van verschillende vrouwen.

Universum: (j a g a t);

1) De gehele materiële openbaring, welke uit ontelbare universa bestaat.

2) Sterrenstelsel.

3) Een gesloten bol omgeven door zeven materiële schalen, waarin zich veertien planetenstelsels bevinden, die elk uit ontelbare planeten bestaan (zie ook d v ī p a en l o k a).

4) Het Levende Wezen.

Upa-: voorzetsel voor werkwoorden en zelfstandig naamwoorden uitdrukking gevend aan: er naartoe, in de nabijheid van, aan de kant van, met, samen met, onder, neer, in de buurt komen, benaderen, ondergaan; ofwel een samenhang in tijd en ruimte, aantal, mate, graad, overeenkomst en relatie, steeds

met het idee van nevenschiktheid en ondergeschiktheid, zoals de ringvinger naast de pink 'upa' is (zie ook u p a p u r ā n a en u p a d e v a).

Upādāna: de materiële oorzaak, de bestanddelen; de Heer is de vertoner van alle materiële oorzaken (6.9: 42).

Upādānakārana: (logica van) de materiële oorzaak (zie ook n i m i t t a).

Upadeva: een lagere of mindere godheid als b.v. een Y a k s h a, G a n d h a r v a, A p s a r a, V i d y ā d h a r a en dergelijke.

Upa-dharma: gemoraliseer zonder liefde voor de waarheid in relatie tot K r i s h n a (s a t h y a - d h a r m a). Subreligieus bezig zijn zonder werkelijke dienstbaarheid.

- Het d h a r m a zelfverzonnen als iets anders (zie 7.15: 12-14).

Upahanyām: verstoring (vernietiging) van vrede door ongewenste lieden.

Upānishads: het onderliggende mysterie, de geheime leer. Filosofisch gedeelte van de V e d a's, honderdacht in getal (zie ook v e d a) bedoeld om de persoonlijke aard van de Absolute Waarheid te begrijpen. In het B h ā g a v a t a m worden ze samengevat in 10.87.

Upa-Purāna, een kleinere verzameling van klassieke verhalen. Ook in achttien stuks onderscheiden zoals opgesomd in de *Kūrma-purāna*: 1. *Sānat-kumāra*, 2. *Nārasimha* (fr. *Nrisimha*) 3. *Bhāmāda*, 4. *Siva-dharma*, 5. *Daurvāsasa*, 6. *Nārādīya*, 7. *Kāpila*, 8. *Vāmana*, 9. *Auśanasa*, 10. *Brahmānda*, 11. *Vārūna*, 12. *Kālikā-purāna*, 13. *Māheśvara*, 14. *Sāmba*, 15. *Saura*, 16. *Pārāśara*, 17. *Mārīca*, 18. *Bhārgava* (zie P u r ā n a).

Upāsana-kānda: het gedeelte van de V e d a's dat de toegewijde dienst behandelt (zie ook V e d a's).

Upāsana: (dienen, dienst, bedienen, opwachten, respect; erbetoon, verering, aanbidding) Aanbidding.

- Met R ā m ā n u j a, bestaand uit vijf delen, te weten:

- *Abhigamana* of benaderen,
- *Upādāna* of het voorbereiden op het offeren,
- *Ijyā* of the uitgieting, de offergave,
- *Śvādhyāya* of reciteren,
- *Yoga* of devotie.

Upaveda's: 'secundaire Veda's.' Een categorie van teksten over heilige weten-schappen, in de loop van de tijd samengesteld door r i s h i's om de vedische kennis te versterken en toe te passen. De vier voor-aanstaande upaveda's (ieder bestaande uit talloze teksten) zijn:

- 1 *Arthaveda* (staats-bedrijfsvoering),
- 2 *Ayurveda* (gezondheid),

3 *Dhanurveda* (militaire wetenschap) en
4 *Gandharvaveda* (muziek en kunsten).

Ook worden soms geclassificeerd als zijnde upaveda's de:

5 *Sthapatyaveda* (over architectuur) en de
6 *Kāma śāstra's* (teksten over erotische liefde)
(bron: Hindu-dictionary).

Upendra: een andere naam voor Heer Vāmana de zoon van Aditi en Kaśyapa (8.18).

- Letterlijk: 'De jongere broer van Heer Indira'.

- De naam van een expansie van de Heer: 'Marutvān en Jayanta namen geboorte uit Marutvatī. Jayanta was een expansie van Vāsudeva, die alzo bekend stond als Upendra (S.B. 6.6: 8).

Uraga's: 'naar de borst', de 'semi-goddelijke slangen of serpente', voorgesteld met een menselijk gezicht; een term gebruikt voor mensen die uitmunten.

Ūrdhva-retah: iemand wiens zaad 'opwaarts stroomt', interne aandrift door seksuele onthouding. Bij de Kumāra's (vier zonen van Brahmā die de kind-vorm behielden) leidend tot de vier principes van kennis:

- s a n k h y a (analyse),
- t a p a s (boete),
- v a i r a g h y a (onthechting) en
- y o g a (zie 11.17: 25).

Urukrama: ('de grote, orde, regeling, gang') de Heer met de grote stappen, Vāmana dēva, ook genaamd 'de grote Avonturier' of Hij die bovenzinnelijke daden verricht (zie ook Upendra).

Urugāya: ('bezongen door velen'), de Heer als de drager van de schelp-hoorn.

Urvaśī: hemelse gezelschapsdame die trouwde met Koning Pururavā; werd vervloekt door Mitra en Varuna die in haar aanwezigheid hun zaad loosden in een aarden pot en uit dat zaad werden de wijzen Agastya en Vasishtha geboren (6.18: 6) Haar zes zoons met Pururavā waren: Ayu, Śrutāyu, Satyāyu, Raya, Vijaya en Jaya (9.15:1).

Uśanā: een andere naam van Śukracarya ofwel Kavi Bhārgava, de geestelijk leraar van de asura's. Kriśhna noemt Zichzelf als zodanig de grootste onder de denkers (B.G. 10: 37).

Uttama: (allerhoogste, uiterst) toewijding op het hoogste niveau: het herkennen van Kriśhna in alles en allen (zie 11.2: 45 en ook: mahā-bhāgavata).

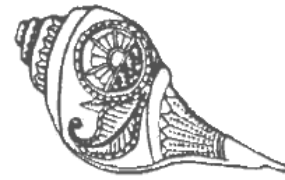
Uttamaśloka: naam van de Heer geprezen in de Verzen.

Uttānapāda: de zoon van Svāyambhūva Manu en de vader van Dhruva Mahārāja.

Uttarā: moeder van Parīkṣhit en echtgenote van Abhimanyu, de zoon geboren uit het huwelijk tussen Subhadrā, Kriśhna's zuster, en Arjuna. In 1.8: 9 verzocht ze Kriśhna haar en haar vrucht, de ongeboren Parīkṣhit, te redden van de verzengende stralen van het brahmāstra wapen gelanceerd door Aśvattthā (zie ook S.B. 1.7 & 8).

Uttara-mimāmsa: de vedāntische filosofie, zie ook mimāmsa en darśana.

Ūshā: 'ochtendgloren', dochter van Bāna die Aniruddha in een droom ontmoette en Hem naar haar paleis liet brengen waarop Hij toen werd gevangen genomen (zie 10.62).

V

Vāda: argument; spreken van of over. Uiteinde van woorden om het argument van iets aan te duiden zoals bij māyāvāda.

Vālakhilya's: de zestigduizend wijzen die de zonnegod omringen (zie 4.1: 39 en 5.21: 17).

Vālmiki: de wijze die Śītā opving na haar verbanning. Schrijver van de Rāmāyana, het epos over Rāma die de demon Rāvana verslaat.

Vāmana (-deva): de Heer die incarneerde in de gedaante van een dwerg, een brahmaanse jongen (zie ook Balī Mahārāja, Upendra en S.B. 8.18).

- Een Viśhnu - āvātara die met het bedingen van een paar stappen grond de hele wereld voor zich opeiste (zie ook Urukrama).

Vānaprastha: de teruggetrokken positie, doorgaans derde levensfase tussen de 40 en 60 jaar. Derde āśrama van het varṇāśrama-stelsel: het stelsel van klassen (roepingen van dienstbaarheid) en geestelijke afdelingen (vormen van civiele status). De term wordt veelal gereserveerd voor zuivere toegewijden (geïnitieerden) die niet meer in de tempel leven en hun nageslacht al verwekt hebben of daar niet meer op uit zijn. Levensfase van bezinning en voorbereiding op de onthechte staat (zie sannyāsa, 7.12: 17-31 en 11.18).

- Periode van zuivering, bedevaarten, studie, inkeer en overdracht van de kennis en macht naar de volgende generatie.

- Het zich losmaken van het gezinsleven.

- Iemand die volgens de regels van deze ā ś r a m a leeft.

Vānara's: half-apen aangevoerd door H a n u m ā n, die Heer R ā m a hielpen bij het bevrijden van S ī t ā, Zijn echtgenote (zie ook k i m p u r u s h a's).

Vānī: communicatie, bericht, woorden, omgang met K r i s h n a op het akoestische vlak. Heeft bij de v a i s h n a v a's de voorkeur boven v a p u.

Vāntāśī: 'iemand die zijn eigen kots opeet'. Als een verzaakte persoon weer opnieuw voorrang geeft aan de burgerlijke waarden van de materialistische bezigheden van een huishoudelijk leven, wordt zo'n iemand als een schaamteloze persoon gezien die a.h.w. zijn eigen kots opeet (zie 7.15: 36 en 11.18: 10).

Vārūnī: soort van drank bereid uit varkensgras vermengd met het sap van de dadel of de palm en gedestilleerd, volgens de p a r a m p a r ā vermengd met honing. Vloeide naar de genade van V a r u n a uit de holte van een boom toen B a l a r ā m a eens 's nachts de Y a m u n ā opzocht met de g o p i's (zie 10.65, 10.67: 9-10 en m a i r e y a).

- Dochter van V a r u n a.

Vāsādi, Śrī: P a ñ c a - t a t t v a-incarnatie van N ā r a d ā M u n i. Eerste toegewijde, leider in de toegewijde dienst.

Vāsanā: geneigdheid op basis van het k a r m a. Hindernis in de eigen conditionering en ervaring van mogelijk ook vorige levens. Ook het huidige bewustzijn van voorgaande waarnemingen. Dus ook trauma's, herinneringen e.d. (zie ook l i n g a, en s a m s k ā r a en 10.51: 60 en 12.7: 12).

Vāsudeva: (vāsu betekent het Allerhoogste Wezen van V i s h n u verblijvend in een ieder; letterlijk: 'de God van de geest, de ziel of het bewustzijn, zie 4.3: 23) naam voor K r i s h n a als de zoon van V a s u d e v a (zijn pleegvader heette N a n d a, zie ook D e v a k ī).

- Naam voor K r i s h n a in Zijn manifestatie als de kosmische tijd (zie Śi ś u m ā r a - c a k r a).

- Vāsudeva: het niveau waarop men begrijpt wat God is en hoe men met betrekking tot Zijn verschillende energieën moet handelen.

- Naam van de Allerhoogste Godspersoon, de eigenaar van alles, materieel en spiritueel

- Een van de vier eeuwige gedaanten van de Heer (zie ook V y ū h a).

Vāsuki: de slang als touw gebruikt om in de oceaan van melk de berg M a n d ā r a te karnen (zie 8.7).

Vāyu: (lucht, vitale energie) beweging van de lucht bij het beheersen van de ademhaling (zie p r ā n ā y

ā m a). In vijf soorten: opgaande (*udana*), neergaande (*apāna*) uitdijende (*vyāna*) gebalanceerde (*samāna*) en hoge (*prāṇavāyu*).

- De halfgod die de wind bestuurt.

Vaibhāsika's: Een groep van aan de boeddhisten verwante filosofen, die er waren in de tijd toen K r i s h n a de B h a g a v ā d - g ī t ā sprak en die aan nemen dat het leven ontstaat uit een bepaalde tot rijpheid gekomen menging van stoffelijke bestanddelen.

Vaibhava-prakāśa: de perfectie van de Heer om Zichzelf uit te breiden in meer dan één gedaante en tegelijkertijd op te treden zoals dat gebeurt in 10.33: 20 10.69: 41, 10.13: 18, en 10.86: 26.

Vaidarbhī: de dochter van de koning van Vidarbha of Bhīshmaka: R u k m i n ī, K r i s h n a's eerste vrouw.

Vaidhi-bhakti: toewijding op het niveau van het strikt volgen van regels en aanbidding van de m ū r t i. Toewijding in horigheid. Beginstadium van de b h a k t i (zie ook r ā g ā n u g a - s ā d h a n a - b h a k t i).

Vaidūrya: ('kattenog'-edelsteen) een steensoort vaak vermeld in de beschrijvingen van de vedische architectuur van weelderig versierde gebouwen en paleizen.

Vaijayantī: 'van de overwinning', de naam van K r i s h n a's bloemenslinger bestaande uit bloemen in vijf verschillende kleuren.

Vaikunthha (-loka): lett.: de plaats waar geen indolentie, dwaasheid, domheid, luiheid of - retorisch gesproken - angst heerst. De hemelse woning van de Heer N ā r ā y a n a. De ideale planeet, de geestelijke wereld. Er zijn meerdere vaikunthhaloka's: afhankelijk van de gedaante van de Heer daar aanbeden.

- Het geestelijk koninkrijk, waar alles s a t - c i t - ā n a n d a is, eeuwig, vol wijsheid en gelukzaligheid (zie ook 3.15).

Vairāgya: onthechting (zie ook V i d h y a).

- Losmaking van de stof en hechting van de geest aan het bovenzinnelijke.

Vaiśeshika (speciaal, bijzonder, specifiek, karakteristiek, onderscheiden, uitnemend, uitzonderlijk) een van de zes d a r s h a n a's met betrekking of behorende tot of gebaseerd op of handelend over de Vaiśeshika doctrine. Naam van de latere van de twee grote afdelingen van de N y ā y a school van filosofie (werd gegrondvest door K a n ā d a, en verschilt van de, 'eigenlijke' N y ā y a' gegrondvest door G a u t a m a, in het hooghouden van zeven categorieën of onderwerpen in plaats van zestien; en meer in het bijzonder haar doctrine van *viśeṣa*, of de eeuwig afzonderlijke aard van de negen substanties van de lucht, het vuur, het water, de aarde,

de geest, de ether, de tijd, de ruimte en de ziel, waarvan de eerste vijf, met inbegrip van de geest, voor atomisch worden gehouden.

Vaishnava's: toegewijden van Heer V i s h n u - personen die de v i d h i volgen: geen vlees, vis, eieren, intoxicatie, illegitieme seks of gokken met geld, en dagelijks zestien rondes j a p a chanten (zie ook C a i t a n y a).

- Persoon die het materiële leven heeft opgegeven en leeft in volledige overgave aan V i s h n u.

- K r i s h n a als de Allerhoogste en Zijn vertegenwoordiger, de geestelijk leraar (zie ook b h a k t a en ā c ā r y a).

- Een ieder die zijn leven aan K r i s h n a wijdt en in Hem de God van het Behoud, Heer V i s h n u herkent (zie ook ā r y a n).

- Andere naam voor b h a k t a of toegewijde.

- Bijvoeglijk gebruikt: aan de V a i s h n a v a eigen.

Vaishnavisme: de v a i s h n a v a-leer, die alles in relatie tot V i s h n u, God, beschouwt en wil dat men vanuit deze relatie te werk gaat.

Vaiśya: landbouwers en handelaren. Ze voorzien in de levensbehoeften van de samenleving en waken over het welzijn van de dieren, met name van de koe.

- Een van de v a r n a's (zie v a r n ā ś r a m a)

Vaivasvata Manu: zie M a n u.

Vals Ego (of a h a n k ā r a): de illusoire gedachte dat men de absolute meester, de allerhoogste eigenaar en de rechtmatige genietster van alle geneugten der wereld is, als gevolg waarvan de ziel zich vereenzelvigt met het stoffelijk lichaam.

- De 'knoop' die ziel en lichaam bij elkaar houdt, alsook alles wat daarmee verband houdt (uiterlijk, nationaliteit, ras, familie, religieuze denominatie, vreugde en verdriet enz.).

- Vereenzelviging met het lichaam, het lichaam aanzien voor het ware zelf.

- Een symptoom van begoocheling.

- De oorsprong van de gebondenheid aan de stof.

- Zetel van angst en neurose, ofwel het hebben van een ineffectieve geest (zie verder a h a n k ā r a).

Vamśa: dynastie; Heer R ā m a verscheen in de sūrya-vamśa van I k s h v ā k u ofwel de zonnedynastie en Heer K r i s h n a verscheen in de candra-vamśa ofwel de maan-dynastie.

Vapu: het lichaam, omgang met K r i s h n a op het fysieke vlak (zie v a n i).

Varāha: Incarnatie van Heer K r i s h n a, als reusachtig everzwijn (zie S r ī m ā d B h ā g a v ā t a m 3-13, 18 & 19).

- Een V i s h n u - a v ā t ā r a

Varna: elk van de vier afdelingen van de samenleving verdeeld naar de natuurlijke functieverrichting van haar leden.

- Beroepsoriëntaties, beroepen, roepingen, klasse.

- Kleur.

- In vieren:

- B r ā h m a n a's: brahmanen, geestelijken en intellectuelen.

- K s h ā t r i y a's, bestuurders, officieren.

- V a i ś y a's: handelaren, en boeren.

- S ū d r a's: arbeiders en handwerkslieden (zie ook v a r n ā ś r a m a).

- Eerbiedigen van dit systeem geeft harmonie en evenwicht in de samenleving. Als kastensysteem is het echter onderworpen door Heer C a i t a n y a die de liefde voor K r i s h n a voorop stelde (zie ook B.G. 4:13).

- Zie ook vers 11.23: 43 waar K r i s h n a deze klassen in verband brengt met de verschillende aardheden en kleuren.

- Belangrijk is 7.11: 35: En als bij een persoon de kenmerken die horen bij een bepaalde klasse anders dan de eigen klasse kunnen worden waargenomen, behoort men voorzeker die persoon daar ook voor aan te zien (: hij die zich b.v. gedraagt als een brahmaan moet als zodanig beschouwd worden).

Varna-sankara: 'klassen-verwarring'.

- Ongewenst nageslacht, dat verwekt wordt wanneer men zich niet meer aan de religieuze beginselen houdt.

- Gemengd huwelijk van verschillende kasten.

- Identiteitsverwarring, b.v. emancipatie op materiële waarden.

Varnāśrama: systeem van statusoriëntaties, de vier v a r n a's, sociale geledingen, klassen of beroepsoriëntaties, en ā ś r a m a's geestelijke levensorden of statussen tezamen dat vóór Heer C a i t a n y a nederdaalde werd gepredikt als de juiste benadering om K r i s h n a te dienen, maar daarna voor de b h a k t i niet langer gold als het uiteindelijk criterium van onderscheid, daar ook transcendentie in toewijding (zie a s h t h ā n g a en b h ā g a v ā t ā d h a r m a) en kwaliteit (ervaring, g u n a) van belang zijn (zie ook B.G. 3: 35, 4: 13 en de basis 7.11-14; 11.17 & 18, het relatieve 7.11: 35 en het kritische erover: S B 1.2: 8, 10.60.52).

Varnāśrama-dharma: ieders plichtsvervulling naar geboorte, de klasse of iemands roeping (v a r n a),

en geestelijke ontwikkeling, de geestelijke afdeling van een zekere status- of leeftijdsgroep (āśrama).

Varsha: gebied, landstreek, land afgebakend door bergketens. Er is een - galactisch, universeel, bovenzinnelijk, holistisch - centraal gebied genaamd *I l ā v r i t ā - v a r s h a* waar heer *B r a h m ā* op de berg *M e r u* zit en waar Heer *Ś i v a* als enige de Hoogste Persoonlijkheid verblijft. Daarnaast zijn er nog acht varsha's naar alle kanten zich uitstrekkend waarvan *B h a r a t a - v a r s h a* ook de naam voor India is (zie ook *d v ī p a*, *S r ī m a d B h ā g a v a t a m* canto 5 hoofdstuk 16 en 17).

Varuna: de halfgod heersend over de wateren, de zeeën en oceanen (zie 3.17: 25-31).

Vasishthha Muni: grote en beroemde wijze *b r ā h m a n a*. Trad in de *R a m ā y a n a* op als de wijze die een discussie aanging met Heer *R ā m a* als zijn leerling over de betekenis van de eenheid van God, ziel en wereld. Deze wijze schreef hierover een boek dat bekend staat als de *Yogavasishthha*. Hij treedt ook in andere tijdvakken op als een van de grote wijzen die telkens weer geboorte nemen (zie ook *r i s h i*).

Vasu: Naam ook gebruikt voor *U d d h a v a* of een ieder die welgesteld is (zie 3.4: 11).

- Een in het *B h ā g a v a t a m* niet vermelde zoon van *U t t ā n a p ā d ā*, de vader van *D h r u v a* (4.8: 8).

- Naam van een vrouw van *Y a m a r ā j a* die geboorte gaf aan de acht *V a s u*'s (6.6: 10-11).

- Van *Dhrishtha* een zoon van *M a n u* (of *Shrishta*) kwam een kaste van *k s h a t r i y a*'s tot stand die in de wereld, met het bereikt hebben van de positie van brahmanen, de naam *Dhārshtha* kregen. Van *Nriga* was er de opvolging van eerst *Sumati*, toen *Bhūtajyoti* en daarna *Vasu*. Van *Vasu* was er een zoon genaamd *Pratika* (9.2: 17-18).

- Een van de zes zoons die *Vasudeva*, de vader van *K r i s h n a* had met *Srīdevā* (zie 9.24: 51).

- Een zoon die *K r i s h n a* had met *Nāgnajitī*, ofwel *Satyā*, (zie 10.61: 13).

- Naam van een handlangster van *B h a u m ā s u r a* (zie 10.59: 12).

- Een zoon van koning *Vatsara* (4.13: 12).

- Naam van de schoonmoeder van *Parāśara* de vader van *V y ā s a d e v a* (zie 1.4: 14).

- Zoon van *Kuśa*, een van de nazaten van *Puru* (9.15: 4).

- Een zoon van *Hiranyaretā*, een zoon van *Mahārāja P r i y a v r a t a* (5.20: 14).

Vasu's: letterlijk : 'de goeden die helder zijn'. Bepaalde goden, m.n. de *Ā d i t y a*'s, *M a r u t*'s, *A ś v*

i n's, *I n d r a*, *R u d r a*, *V ā y u*, *V i s h n u*, *Ś i v a*, en *K u v e r a*. (zie B.G. 10.23; en ook 7.8: 37-56).

- Naam van een bepaald soort halfgoden, wiens aantal meestal acht is, en wiens leider *I n d r a* is, later zijn dat *A g n i* en *V i s h n u*; ze vormen een van de negen *g a n a*'s of klassen opgesomd onder *gana-devatā* (de *Ā d i t y a*'s, *V i ś v a*'s, *Vasu*'s, *Tushita*'s, *Abhāsvara*'s, *Anila*'s, *Mahārājika*'s, *S ā d h y a*'s, en *R u d r a*'s)

De acht *Vasu*'s waren oorspronkelijk personificaties, zoals andere vedische godheden, van natuurlijke fenomenen. Volgens de *V i s h n u p u r ā n a* bestaan ze uit de volgende acht: 1. *Āpa* 'water'; 2. *Dhruva*, 'de Poolster'; 3. *S o m a*, 'de Maan'; 4. *Dhara*, 'Aarde'; 5. *Anila*, 'Wind'; 6. *Anala* of *Pāvaka*, 'Vuur'; 7. *Pratyusha*, 'het Ochtendgloren'; 8. *Prabhāsa*, 'Schittering' (*M.W.-woordenboek*).

- De acht *Vasu*'s volgens de *Brihadaranyak Upanishad* 3.9: 2. zijn: *A g n i* (vuurgod), *Prithivi* (aardegodin), *V ā y u* (windgod), *Antariksha* (ruimtegod), *Aditya* (zonnegod), *Dyo* (god van de lichtende hemel), *Chandrama* (maangod) end *Nakshatra* (god van de nakshatra's, maangoden. *Nakshatra*'s zijn er 27, genaamd *Magha*, *Rohini* etc.).

Vasudeva: de vader van Heer *K r i s h n a*.

- Zoon van grootvader *Śūra* (zie 9.24: 27-31).

- Wordt ook wel *Ā n a k a d u n d u b h i* genoemd.

Vatsalya: één van de vijf directe, hoofd- of primaire *r a s a*'s of manifestaties van liefde: de ouderlijke.

Veda: (kennis) geestelijke kennis, zie *ś r u t i*.

- De oorspronkelijke *Veda*, in vieren verdeeld (zie *V e d a*'s en 12.6: 48-80).

Vedānga's: bepaalde werken of klassen van werken die als aanvullend, of in sommige gevallen als deel uitmakend van de *V e d a*'s worden beschouwd. Er zijn zes *a n g a*'s, verklarende leden of afdelingen van verklaringen, bij de *V e d a*'s:

A Twee voor het juiste lezen of reciteren.

1. *Śiksha*, de wetenschap van het juiste articuleren en uitspreken.

2. *Chandas*: metrum (zoals vertegenwoordigd door *Pingalanāga*).

B Twee voor het begrijpen van de vedische teksten.

3. *Vyākaraṇa*: taal-analyse of grammatica (vertegenwoordigd door de gevierde *s ū t r a*'s van *Pāṇini*).

4. *Nirukta*: de verklaring van moeilijke vedische termen (van *Yāska*).

C Twee voor de juiste toepassing in offerplechtigheden.

5. *Jyotisha*: astronomie, of veeleer de vedische kalender; een kleine richtlijn om de meest gunstige dagen voor offerplechtigheden vast te stellen.

6. *K a l p a*: het ceremoniële (vertegenwoordigd door een groot aantal *s ū t r a* werken van de verschillende *r i s h i*'s).

Vedānta: (kennis-einde): de conclusies, of commentaren van de vedische kennis zoals neergelegd in de *Bhāgavad Gītā*, *Vedānta-sūtra* en de *Upaniṣad*'s en vervolgens in het *Śrīmad Bhāgavatam*, die de hoogste realisatie onderrichten van de Absolute Waarheid: overgave aan *Krishna*; de essentie van de vedische filosofie.

- 'Volledige kennis van de *Veda*', soms de *uttara-mīmāṃsā* genoemd. Met het *mīmāṃsā* deel het derde tweetal van vedische *darsana*'s. Bestaat uit het onderricht in de uiteindelijke visie van de *Veda* of eenvoudig dat wat is uitgelegd in de *Upaniṣad*'s welke men aantreft aan het einde van de *Veda* (zie ook *śruti*).

- Gedurende de "scholastieke periode" (700-1700), werden er drie hoofdvarianten van de klassieke *vedānta* ontwikkeld:

- 1) *Advaita Vedānta*, of zuiver non-dualisme, vertegenwoordigd door *Śaṅkara* (788-820); (zie ook *Monisme*);
- 2) *Vishishtadvaita Vedānta*, of gekwalificeerd non-dualisme, de menselijke geest staat apart en verschilt van de Ene Allerhoogste Geest hoewel hij ervan afhankelijk is en er uiteindelijk mee verenigd moet zijn in zijn volheid uitgedrukt in de *vaishṇava* doctrine van *Rāmānuja* (1017-1137);
- 3) *Dvaita Vedānta*, dualisme voorgestaan door de *vaishṇava* heilige *Madhvā* (1197-1278) (zie verder: systemen van *yoga* filosofie en *śiddhānta*).

In totaal onderscheidt men zes scholen gegrondvest door:

- *Rāmānuja* 1017-1127, *vishishtadvaita*, de aangepaste, of gekwalificeerde niet-dualistische school. Wel eenheid, maar de individuele zielen verschillen.
- *Madhvā* 1197-1273, *dvaita*, de dualistische school.
- *Nimbārka* late 13e eeuw, *dvaitadvaita*, de dualistische-non-dualistische school.
- *Vallabha* 1480-c1530, *śuddha advaita*, de zuivere *advaita* school.
- *Caitanya* 1485-1533, *acintya bhedābheda tattva*: ondoorgrondelijke eenheid in verscheidenheid (deze school is de school van *Prabhupāda* die de bronvertalingen op deze site voortbracht).
- *Baladeva* vroeg 18e eeuw *acintya bhedābheda* volging van *Caitanya*.

Vedānta-sūtra of *Brahma-sūtra*: filosofische verhandeling van *Vyāsa* de *va*, bestaande uit aforismen (*sūtra*'s) betreffende het wezen van de Absolute Waarheid, door hem geboekstaafd als conclusie van de Vedische kennis.

Vedānta-sruti: het *Vedisch* onderricht, waarvan men de essentie aantreft in de *Vedānta* (*Vedānta-sūtra*) en vervolgens in het commentaar daarop van de auteur zelf, het *Śrīmad Bhāgavatam*.

Veda's: omvatten de vier *Veda*'s (de *Rik*, *Yajur*, *Sāma* en *Atharva*) en de honderdacht *Upaniṣad*'s, die het filosofische gedeelte behelzen, en de aanvulling, de 'vijfde *Veda*', daarop: de achttien *Purāṇa*'s met het *Śrīmad Bhāgavatam* als de *Bhāgavata Purāṇa*, het *Mahābhārata* (waarvan de *Bhāgavad Gītā* deel uitmaakt), de *Vedānta-sūtra*. De *avatāra Vyāsa* de *va* stelde hierin vijfduizend jaar geleden de hele geestelijke kennis te boek, welke oorspronkelijk door *Krishna* Zelf werd overgeleverd langs de mondelinge weg (tot de Vedische Schriften behoren verder alle *parampara*-geschriften, zoals het *Rāmāyaṇa*, de *Bhakti-rasāmṛita-sindhu*, de *Caitanya-caritāmṛita* enz.).

- Oorspronkelijk door *Vyāsa* in vieren gedeelde geestelijke erfgoed van de vedische cultuur (zie 12.6: 48-49):

- *Rik* of *Rigveda*: de gebeden; 1028 verzen over offers brengen aan goden en de schepping van de mens uit de *Puruṣa*;

- *Yajur*: hymnen voor offerandes; mantra's in de maancultuur;

- *Sāma*: liederen van dezelfde gebeden en hymnen in metrum voor de liederen ter begeleiding van de offers;

- *Atharva-veda*: mystieke hymnen over het onderhouden en vernietigen van het lichaam en de wereld teneinde ze uit te duiden voor de beschaafde samenleving.

- Latere literatuur, de *purāṇa*'s (*Gītā*, *Bhāgavatam*, *Mahābhārata*) wordt tot de vijfde *Veda* gerekend.

- Er wordt ook wel eens gesproken van de drie *Veda*'s, waarvan de *Rig-veda* de meest oorspronkelijke is, met weglating van de laatste naar verluid later toegevoegde *Atharva veda* met de mystieke hymnen. De driedeling in vedische principes in deze samenhang verwijst naar *upāsana*: offers, lied en gebed; *karma*: vruchtdragende arbeid, *jñāna*: spirituele kennis.

- Ieder van de *Veda*'s kent twee gedeelten die beiden *śruti* heten, mondeling geopenbaard en overgebracht via de godheid, en gehoord maar niet samengesteld of opgeschreven door mensen;

1. *Mantra*, de woorden van gebed en aanbidding vaak gericht op ofwel het vuur of een gestalte van de zon of een gestalte van de lucht, de ether, de wind, en het bidden voor gezondheid, welvaart, een lang leven, vee, nageslacht, de overwinning, en ook de vergeving van zonden.

2. *Brāhmaṇa*, bestaand uit *vidhi* en *artha* - *vidā*: aanwijzing voor de gang van zaken wat betreft de plechtigheden waarbij de mantra's moeten worden ingezet en verklaringen van de legenden verbonden met de mantra's (zie ook *brāhmaṇa* en *vidhi*).

- De mantra's zijn met de drie Veda's er in drie vormen:

1. Rig, metrische verzen van lofprijzing, bedoeld voor het luid reciteren.
2. Yajur, proza verzen, bedoeld voor het reciteren op een lagere toon bij offerplechtigheden.
3. Sāman, metrische verzen, bedoeld om te worden gezongen bij de S o m a of Maan-plant plechtigheden.

De m a n t r a's van de vierde of Atharva-veda dragen geen speciale naam. Terwijl Yajur-veda en Sāma-veda verzen hoofdzakelijk steunen op de Rig-veda zijn ze in feite niet zozeer verzamelingen van gebeden en hymnen als meer speciale boeken van gebeden en hymnen bedoeld als handboeken voor respectievelijk de *adhvaryu* en *udgātā* priesters (zie r i t v i k). Maar de *atharva* mantra's als een ware collectie van oorspronkelijke hymnen vermengd met aanheffingen ontleen weinig aan de Rig-veda; ze staan niet rechtstreeks in verband met offerplechtigheden, maar worden verondersteld door enkele recitatie een lang leven te geven, ziekten te genezen, vijanden te gronde te richten en dergelijke.

- Voor het b r ā h m a n a deel ontwikkelden zich twee andere afdelingen van vedische geschriften, die dus somtijds worden gerekend onder het begrip Veda:

- 1) De s ū t r a's; de reeksen van regels in de vorm van aforismen
- 2) De u p a n i s h a d's; de mystieke verhandelingen over de aard van God en de relatie van de ziel met de materie welke aan de Ā r a n y a k a's werden gehecht, en uitgroeiden tot de ware Veda van de nadenkende Hindoes, hetgeen leidde tot de d a r s h a n a's de filosofische systemen.

- Veda betekent ook voelen, waarnemen; vinden, verwerven, krijgen; eigendom goederen; weven samenbinden, van een bos haar of een bos gras tot een bezem, of voor andere toepassingen bij rituelen, als matten en vuurstepels.

Vedisch: alles aangaande de geestelijke kennis van de V e d a's en literatuur in navolging ervan (zie ook u p a n i s h a d's, p u r ā n a's, i t i h a s a's).

- Twee soorten van vedische kennis:
- s r u t i, kennis rechtstreeks van Hem, de vier V e d a's en de 108 U p a n i s h a d's, en:
- s m r i t i, beschrijvingen van de vedische waarheid door verlorene zielen als V y ā s a, P a t a ṇ j a l i en V ā l m i k i; de R a m ā y a n a, de Y o g a s ū t r a, de Ś r ī m a d B h ā g a v a t a m en de B h a g a v a d G ī t ā.

Vena: de demonische zoon van koning A n g a en vader van koning P r i t h u (zie 4.14).

Verlossing: men verstaat hieronder in de regel het ontsnappen aan de greep van de strenge natuurwetten (van geboorte, ziekte, ouderdom en dood) of ook (bij de m ā y ā v ā d i's) de vereenzelviging met B r a h m a n, waardoor men het ego door vereni-

ging met het Absolute wil vernietigen (hetgeen een irreëel streven moet worden genoemd).

- De uiteindelijke verlossing bestaat eruit dat men de persoonlijke band herstelt die ons eeuwig met het Absolute, namelijk K r i s h n a, de Opperheer, verbindt (zie ook s v a r ū p a, s v a d h a r m a en m u k t i).

Vermogens (śakti):

- De Allerhoogste Heer Zijn (vrouwelijke) interne vermogens van het geluk (Ś r ī), de voorspoed (*pushthi*, of ook wel kracht), de spraak (gīr of kennis), de schoonheid (*kānti*), de roem (*kīrti*), tevredenheid (*tushthi* of verzaking - deze eersten zijn Zijn zes vermogens, zie ook b h a g a), comfort (*ilā*, *bhu-śakti*, het aarde-element of *sandhinī*) en macht (*ūrjā* expanderend als T u l a s ī); Zijn vermogens van weten en niet weten (v i d y ā and a v i d y ā, leidend tot bevrijding en gebondenheid); Zijn inwendig vermogen tot plezier (ś a k t i of *hlādinī*), Zijn marginaal vermogen (ca of *jīva-śakti*) en Zijn creatief vermogen (M ā y ā) (zie 10.39: 53-55).

- Spirituele vermogen van de Heer, welk kan worden verdeeld in drie categorieën.

- *sandhinī*, het vermogen van het eeuwigdurend bestaan;

- *samvit*, het vermogen der alwetendheid;

- en *hlādinī*, het vermogen van de verrukking.

K r i s h n a's vermogen tot existen, Zijn vermogen tot kennis en Zijn vermogen tot plezier - zijn verschillend van y o g a m ā y ā. Ieder is een apart vermogen. Dit is een andere formulering van de goddelijkheid in de termen van s a t - c i t - ā n a n d a; K r i s h n a als zijnde eeuwigheid, bewustzijn en gelukzaligheid (zie ook ś a k t i).

- De negen vermogens, machten, energieën van de materiële natuur (p r a k r i t i), het levende wezen (p u r u s h a), de kosmische intelligentie (m a h a t - t a t t v a), het valse ego (a h a n k ā r a) en de vijf voorwerpen van de zinnen (de t a n m ā t r a's) van het geluid, de aanraking, de vorm, de smaak, en het aroma (zie ook de negen ś a k t i's, 11.19: 14, 11.22 en 12.12: 68).

Verstand: zie I n t e l l i g e n t i e.

Vetāla: vampier, boze geest die een dood lichaam in bezit neemt. Toegehorige van heer S 'i v a.

- Een gedaante, een naam van D u r g ā.

(Deśa kāla) Vi-bhāgavit: aanpassing aan tijd en omstandigheden. Eigenschap van K r i s h n a (zie p a r a m p a r ā-methode en S. B. 4.8: 54).

Vibhrama: verwarring door lustmotieven, gebrek aan concentratie.

Vibhu-ātmā: andere benaming voor Superziel, p a r a m ā t m ā om Zijn vermogen aan te duiden tegenover a n u - ā t m ā, de atomische j ī v a - ā t m ā.

Viddhā-bhakti: toewijding besmet met materiële motieven (zie ook p a r ā - b h a k t i).

Vidhi: (van *vidha*, in orde brengen), regulerende beginselen: geen vlees eten (zie b.v. 10.1: 4), geen illegitieme seksualiteit en geen intoxicatie of gokken. Ze zijn afgeleid van de eeuwige waarden resp. *d a y ā, ś a u c a* (of *d ā n a*), *s a t y a*, *t a p a*; mededogen, zuiverheid of trouw, waarheid, en soberheid of boete (zie ook *r e g u l e r e n d e b e g i n s e l e n*, *K a l i - y u g a*, 1. 17: 24 en 12.3: 18).

Vidura: groot toegewijde, een lid van de *k u r u - d y n a s t i e*, die het *S r ī m a d B h ā g a v a t a m* hoorde van *M a i t r e y a M u n i* (zie canto's 3 & 4). Zoon van *V y ā s a* en de dienstmaagd *S ū d r i*, broer van *D h r i t a r ā s h t r a* en *P ā n d u*.

Vidyā: welke vorm van kennis ook, waar of vals; wetenschap, leren, geleerdheid, filosofie. Spiritueel afhankelijk van de vier principes die tot de geestelijk kennis van de *j ñ ā n a* leiden: *t a p a s*, *s ā n k h y a*, *v a i r ā g y a* en *y o g a*: boete, analyse, ont-hechting en bewustzijnsvereniging (zie: *ū r d h v a r e t a s a h*).

- M.W.-woordenboek: 'kennis van de ziel of van de spirituele waarheid; volgens anderen, kent Vidyā veertien afdelingen, te weten de vier *V e d a*'s, de zes *v e d ā n g a*'s, de *p u r ā n a*'s, de *m ī m ā m s ā*, *n y ā y a*, en *d h a r m a* of wet; of met de vier *u p a - v e d a*'s, achttien afdelingen; anderen spreken van 33 en zelfs 64 wetenschappen'.

- Kennis is ook gepersonifieerd en geïdentificeerd met *D u r g ā*; van haar zegt men zelfs dat ze gebeden zou hebben opgesteld en magische formules.

- Een kleine bel.

- Een mystieke vaardigheid.

Vidyādhara ('iemand van de wetenschap of van toverformules'): klasse van mindere halfgoden staande voor de wetenschappers, zij die zich baseren op de kennis. Naar verluid zich ophoudend in de Himalaya's, van respect voor *S 'i v a*, en behept met magische krachten.

- Fee, tovenaar.

- Naam van verschillende geleerden.

- De meest vooraanstaande heer van alle fee-achtige wezens (-*cakravartin*).

- Gespeld als *vidyādhāra*: 'vergaarbak van kennis', een groot geleerde.

- De heer der *Vidyādhara*'s wordt *S u d a r ś a n a* genoemd en wordt besproken in 10: 34.

Vigata-jvarah: zonder luiheid, opwinding of lafheid; wakker zijn: *K r i s h n a*'s pleidooi tegen het pragmatisme (gemakzucht, zie B.G 3.30).

Vigraha: gedaante.

- *Arcā-vigraha*: Zijn beeltenis (zie ook *m ū r t i*).

Vijñāna: wijsheid, gerealiseerde kennis, het resul-

taat van *j ñ ā n a*, geestelijke, spirituele kennis (zie 11.19: 15).

Vijnānam-brahman: het geestelijke, de geestelijke ziel.

Vikāra: de transformaties of afgeleiden van de materiële natuur in de zin van producenten: de zeven *vikāra t a t t v a*'s, te weten de intelligentie, het valse ego en de vijf zinsobjecten of de *t a n m ā t r ā*'s, en hun 16 *vikāra* producten: de vijf basiselementen (*m a h ā b h ū t a*'s) en de waarnemende en handelende zinnen (*i n d r y a*'s) plus de geest (*m a n a s*).

Vikarma: ongewenste activiteiten. Oorzaak van vallen: verwijderd raken van *K r i s h n a*.

Vimāna: (van *vi*: los van, orde, in toenemende mate, en *māna*: gebouw, altaar, maatregel, maar ook: mening, notie en idee) paleis, vliegtuig, hoog in de lucht oprijzend gebouw, verheven verblijfplaats of transportmiddel of ook tempel. Ook het idee van *vimāna* als zijnde een afzonderlijk idee of een mening of een algemeen idee van orde dat op zich staat moet in overweging worden genomen met het verstaan van dit begrip dat vaak gebruikt wordt in de context van het naar de hemel gaan.

- Als transportmiddel of hemels voertuig: zie S.B. 4.3: 12, 4.12: 19, 6.2: 44.

- Als paleis in S.B. 3.23: 45.

- Als hoog oprijzend gebouw in S.B. 2.9: 13.

- Als een tempel in S.B. 11: 10: 24.

- Als een notie van orde in S.B. 11: 10: 25.

- Als een hogere geest in S.B. 11.30: 40.

- Sommige vertalers spreken ook van vliegende paleizen en er zijn zelfs speculanten die verbanden leggen met vliegende schotels.

Vimūdhā: verwaasd, begoocheld, verward, onbewust (zie ook *m ū d h a*).

Vīnā: het snaarinstrument waar *N ā r a d a M u n i* steeds mee te zien is.

Vināyaka's: (van *vinaya*: opvoeding, afleiding, bescheidenheid, controle) demonen van de opvoeding, afleiders, vernederende types, controle-freaks. Toegehoorigen van heer *S i v a*.

Vipra: geleerde in *v e d i s c h e* wijsheid.

Vipra-lipsa: neiging tot bedrog als menselijke zwakheid (zie ook *b h r a m a*).

Vira: (held), ridderlijkheid als *r a s a* (indirect).

- Meest intieme vorm van dienaarschap in *K r i s h n a - l ī l ā*.

- Vorm van *t a n t r a - y o g a* waarbij men, onder leiding van een heilige man, achtereen meerdere partners kan hebben, als 'held' van de liefde. Ook door te onthechten van een vaste partner kan men de seksualiteit tot spirituele verdieping brengen zodat uiteindelijk de seks onder controle is en men van zuivere toewijding kan spreken zonder materiële motieven.

Virāth-purusha: het universum als de oorspronkelijke persoon; de zichtbare persoon van de Heer als het geheel van alle stoffelijke open-baringen.

Virāth-rūpa: grote (kosmische) gedaante of universele gedaante van *K r i s h n a*. Zijn uitwendige manifestatie zoals in tweede canto, eerste hoofdstuk, van het *S r ī m a d B h ā g a v a t a m* beschreven.

- De gedaante die *K r i s h n a*, *A r j u n a* op het slagveld toonde, zoals beschreven in hoofdstuk elf van de *G ī t ā* (ook: *viśva-rūpa* of *virāth-rūpa*).

Viriñca: de zuivere voorbij alle hartstocht, naam voor heer *B r a h m ā*.

Virya: energie, vermogen, kennis, kracht, inzet als gevolg van overtuiging in continentie (zie *b r a h m a c ā r y a*).

Visarga: de secundaire schepping, de resulterende activiteiten van de interactie naar de geaardheden van de primaire schepping ofwel *s a r g a* (2.10: 3).

Vishaya: de zinnen hebben ieder hun eigen *vishaya* of voorwerp: te weten

1. *ś a b d a*, "geluid", voor het oor;
2. *sparśa*, "aanraking", voor de huid;
3. *r ū p a*, "vorm" of "kleur", voor het oor;
4. *r a s a*, "smaak", voor de tong en
5. *gandha*, "geur" voor de neus.

Deze vijf *vishaya's* worden soms de *g u n a's* of de "eigenschappen" van respectievelijk de vijf elementen van de ether, de lucht, het vuur het water en de aarde genoemd (zie ook *t a n m ā t r a*, *i n d r i y a* en *m a h ā - b h ū t a*).

Viśeṣa's: de eigenschappen, de identiteitskenmerken, die dingen van elkaar onderscheiden, ze hun identiteit verlenen (zie ook *s v a r ū p a* en *v a i ś e s i k a*).

Vishnu: God de behouder, heerser over de geaardheid goedheid. Wordt in drieën gekend als *p u r u s h a - ā v a t ā r a* (zie ook *c a t u r - v y ū h a*).

- *M a h ā - V i s h n u* of *K ā r a n o d a k ā ś ā y ī* Vishnu uit wiens poriën alle universa verschijnen (zie *V ā s u d e v a* en *N ā r ā y a n a*).

- *G a r b h o d a k ā ś ā y ī* Vishnu: voor ieder universum op een slangenbed (zie *A d i - ś e s h a* en *S a n k a r s h a n a*) gelegen en Heer *B r a h m ā* met de gehele verscheidenheid voortbrengend (zie *P r a d y u m n a*).

- *K s h i r o d a k ā ś ā y ī* Vishnu: voor iedere bestaansvorm lokaal aanwezig als het *P a r a m ā t m ā* of God in het hart (zie *A n i r u d d h a*).

- Zie voor een beschrijving van de Vishnu-*ā v a t ā r a's* 2.7. en 11: 5.

Vishnu-māyā: de speciale genade van *V i s h n u* die ook haar geboorte nam in de verschillende vermogens van zich tot Hem verhouden toen *K r i s h n a* nederdaalde. Er zijn twee aspecten: *unmukha* ('naar opzien'), de bevrijde manier van omgaan met Hem in de verschillende *r ā s a's* en *āvaranikā* ('de verhulde manier'), de geconditioneerde manier van gevangen zijn in de strikken van *k a r m a* (zie 10.1: 25).

Vishnu-jana: andere naam voor *B h a k t a*.

Vishnupāda: 'Vishnu Zijn Voeten', andere naam voor *P r a b h u p ā d a*, de 'Meester van de Voeten'.

Vishnu Purāna: zie *P u r ā n a's*.

Vishnu-tattva: de status of de categorie van God, de werkelijkheid van *V i s h n u* (zie *Ā v a t ā r a*).

- Al die goddelijke openbaringen, de eerste expansies, de volkomen expansies of expansies van volkomen expansies van de Allerhoogste Persoonlijkheid Gods, die in geen enkel opzicht van Hem verschillen, zulks in tegenstelling tot *j ī v a - t a t t v a*. (zie expansie, volkomen -).

Vishnu-tattva-avatāra: alle nederdalingen van *K r i s h n a* in de stof als volkomen deelaspect met Zijn volle vermogen (in tegenstelling tot *j ī v a - t a t t v a*: onvolkomen expansies met beperkt vermogen).

Viśvadeva's (of **viśvedeva**): (*viśva* betekent: alles, iedereen; gans, geheel, universeel, alles doordringend, d.w.z.: *V i s h n u*, het intellect, etc.); al de goden of als een klasse apart de Al-goden staande voor het intellect het universum (zie 2.3: 2-7).

Viśvakarma: de architect van de goden die een stad bouwde, *I n d r a p r a s t h a*, in opdracht van *K r i s h n a*, voor de *P ā n d a v a's* (zie 10.58: 24).

Viśvakośa: Een oud *S a n s k r i e t* woordenboek (zie ook een modern Sanskriet woordenboek).

Vishvakṣena: ('de Heer wiens machten door het gehele universum heen worden aangetroffen') een expansie, een persoonlijke metgezel, een bewaker van de Heer die bekend staat als de verpersoonlijking van de *t a n t r a* geschriften (zie 12.11: 20 en 5.20: 40).

- Brahmadatta, die een grote yogi was, kreeg bij zijn vrouw Sarasvatī een zoon die Vishvakṣena heette. Naar de instructie van de *r i s h i* Jaigīshavya werd in het verleden door hem een beschrijving van de *y o g a* (een zogenaamde *t a n t r a*) opgesteld (9.21: 25-26).

Viśvāmitra: een beroemde wijze in de tijd van R ā m a die met een offer Zijn eer verdedigde van het feitelijk met L a k s h m ā n a, gedood hebben van de vijand (zie 9.10: 5). Hij wedijverde met V a s i s h t h h a als twee vogels; als een k s h a t r i y a, onderging hij zware boetedoeningen om een b r a h m a a n t e worden (zie ook H a r i s ' c a n d a).

- Hij had honderd-en-een zoons die vanwege de middelste genaamd Madhucchandā als groep bekend stonden als de Madhucchandā's. (9.16: 28).

Viśvanātha Cakravartī Thhākura: v a i s h n a v a ā c ā r y a, zesde in de geestelijke erfopvolging van C a i t a n y a M a h ā p r a b h u (zie p a r a m p a r ā).

- V a i s h n a v a -geestelijk leraar die een commentaar schreef op het S r ī m a d B h ā g a v a t a m in de geestelijke erfopvolging van Heer S r ī C a i t a n y a M a h ā p r a b h u.

Viśva-rūpa: (v i r ā t h - r ū p a), de universele gedaante van Heer K r i s h n a, zoals beschreven in Hoofdstuk Elf van de B h ā g a v a d - g ī t ā.

- Naam van een groot toegewijde, de zoon van Tvashthā (5.15: 14-15), die door I n d r a werd gedood toen hij offers bracht voor a s u r a's, hetgeen later leidde tot de strijd met V r i t ā s u r a (zie vanaf 6.7: 25).

Viśvāvasu: ('alles genererend') de naam van de Heer onder de G h a n d a r v a's (zie 11.16: 33).

Vitarka: met v i c ā r a, ā n a n d a - s ā n a n d a, a s m i t ā - s ā s m i t ā, de stadia van s a m ā d h i op het nivo van de vijf elementen aarde, water, vuur, lucht, ether omschreven als de studie, het intellect, geluk tot vervoering en het ik tot goedheid brengen ter bevrijding (zie ook m u k t i).

Vivasvān: de naam van de huidige zonnegod, aan wie de B h ā g a v a d - G ī t ā zo'n 120.400.000 jaar geleden werd onderwezen. Zie ook P a r a m p a r ā.

Viveka: onderscheidingsvermogen. Door kennis van de k l e ś a's die de continentie, het behoud van de ziel, verstoren komt men tot geestelijke ontwikkeling.

Vraja: koeherders-gemeenschap, naam van het dorp in het woud van V r i n d ā v a n a waar K r i s h n a opgroeide na G o k u l a.

Vrika, Vrikāsura: ('de verscheurder, de wolf') een demonische zoon van Śakuni (zie 9.24: 5) die de genade van S i v a uitdaagde door het vlees van zijn eigen lichaam te offeren en daaropvolgend hem nazat tot zijn grote schrik, met de zegen binnengehaald dat iedereen zou sterven op wiens hoofd hij zijn hand zou leggen. Genoemd als voorbeeld voor het probleem van de ondankbare of onwaardige die zich keert tegen zijn eigen weldoener in S.B. 10: 88.

Vrindāvana: (trosjeswoud), bedevaartsoord op de plaats waar K r i s h n a Zijn jeugd doorbracht.
- De bovenzijnelijke verblijfplaats van Heer K r i s h

n a. Wordt ook wel Goloka V r i n d ā v a n a of Krishnaloka genoemd. Het dorp V r i n d ā v a n a in het M a t h u r ā District van Uttar Pradesh, India, waar K r i s h n a vijfduizend jaar geleden verscheen, is een manifestatie op aarde van K r i s h n a's verblijfplaats in de geestelijke wereld.

- T u l s ī-rijke bos van K r i s h n a's l ī l ā.

- Waar K r i s h n a woonde na G o k u l a.

Vrishni: de naam van K r i s h n a's familie-clan naar de naam van een gemeenschappelijke voorouder genoemd in 9.24: 3-4 (zie ook D ā ś a r h a en Y a d u).

Vritra (Vritrāsura): grote demon die gedood werd door I n d r a. In feite was het de toegewijde V i ś v a r ū p a, zijn 'broer' zoals hij zelf zegt, die door I n d r a gedood was om zijn offers voor de a s u r a's (zie S. B. 6.8-12).

Vritti: levensonderhoud, gedragswijze, karakter, behandeling, toeneiging, functioneren, verschijnen Zie e.g.: 10.85: 45 en ook de Vedabase voor het uiteenlopend gebruik van dit woord (zie ook 12.7: 13).

- P a t a ṅ j a l i, Y o g a s ū t r a nummer een en twee: 'athā yogānuśāsanam, yogah citta vritti nirrodha'; de les van de y o g a n u, is het (k a r m i s c h) geredeneer over het levensonderhoud, het zich in bochten wringen, een halt toe te roepen.

Vritti-traya: de drie stadia van het slapen, waken en de diepe slaap (zie ook a v a s t h ā t r a y a).

Vyāna-vāyu: Een van de luchtbewegingen in het lichaam die worden beheerst door a s h t h ā n g a - y o g a. De vyāna-vāyu betreft het zwellen en krimpen (zie v ā y u).

Vyāsa-deva (letterlijk, 'de samensteller, de godheid die de verzen 'bijebracht'), Krishna-dvaipāyana: auteur van G ī t ā en S r ī m a d B h ā g a v a t a m, M a h ā b h ā r a t a, en de V e d ā n t a - s ū t r a. Comprimeerde de v e d i s c h e kennis. Leraar van S a ṅ j a y a. Leerling van N ā r a d a M u n i, vader van S u k a d e v a.

- De grootste filosoof van de oude tijd, deelde de V e d a in vier. Wordt gezien als een expansie van V i s h n u, als b h ā g a v ā n, gemachtigd tot het verichten van literaire activiteiten.

Vyāsāsana: Verheven zitplaats waarop de vertegenwoordiger van V y ā s a d e v a gerechtigd is plaats te nemen. Vedisch preekgestoelte.

(Catur-)Vyūha: naast elkaar zetten, verdelen, arrangement, maar ook: beredeneren, logica (of van vyu: aansporen, aanzetten, tot leven wekken) de vier eeuwige gedaanten van de Heer: V ā s u d e v a, de Heer van het Bewustzijn; S a n k a r s h a n a, de Heer van het Ego, de individualiteit, de j ī v a; A n i r u d d h a, de Heer van de Geest en P r a d y u m n a, de Heer van de Intelligentie (zie ook p a ṇ c a t a t t v a en 12.11: 21).

- Ingedeeld naar de drie (p u r u s h a - ā v a t a r a-)vormen van V i s h n u: 'Het oorspronkelijke wezen is V ā s u d e v a, de Persoonlijkheid van God. Als de godheid Zijn oer-energieën en volheden manifesteert, wordt Hij S a n k a r s h a n a genoemd. P r a d y u m n a vormt de basis van de V i s h n u expansie die de ziel is van het gehele universum en A n i r u d d h a is de basis van de persoonlijke manifestatie van V i s h n u als de Superziel van iedere individuele entiteit binnen het universum' (Vedabase pp 11, 5: 29-3).

W

Wensboom (k a l p a v r i k s h a): boom te vinden op G o l o k a V r i n d ā v a n a, die alle wensen in vervulling laat gaan.

- Aanduiding voor de V a i s h n a v a's die ieders rechtschapen wensen in vervulling doen gaan (zie ook de *vaishnava pranāma*).

Wezen, levend (b h ū t a): geïncarneerde ziel, bekleed met een lichaamsvorm uit een van de 8.400.000 vormen die vedisch begrepen het universum bevolken (900.000 waterwezens, 2.000.000 plantvormen, 1.100.000 insecten, en reptielen, 1.000.000 vogelsoorten, 3.000.000 zoogdiersoorten en 400.000 menssoorten) (zie ā t m a, j ī v a).

Y

Yādava's: andere naam voor de Yadu's.

Yāma: beweging, gang, gaan, vooruitgang; een achtste deel van een dag, een periode van rond de drie uur, twee *nādikā's* of *danda's* van ongeveer dertig minuten (3.11: 8).

Yātudhāna's: (van *yātu*, tovenarij, er tegen ingaan en *dhāna*, overdekken) beoefenaars van trucs en zwarte magie. Klasse demonen die Ś i v a volgen.

Yadu: de oudste zoon van Y a y ā t i, broer van P u r u, die zijn vader ongehoorzaam de troonsopvolging werd ontzegd.

- De naam van de familie van K r i s h n a. (Zijn familieclan zelf in contrast met de Bhoja's van K a m s a heette V r i s h n i hetgeen sterk, mannelijk en stier betekent, zie ook stamboom).

- Vanwege de vloek van Y a y ā t i (zie 9.18: 42), zegt K r i s h n a (in 10.45: 13), dat men van Yadu niet op de troon behoort te zitten.

Yaddrichayā-copapannam: (van-zelf-ook-aangekomen) buiten eigen toe-doen. Betreft de onschuld van het verdedigen van K r i s h n a's belangen.

Yajña: (offer) naam voor Vishnu als de Heer van het Offer. Overeenkomstig k a r m a, v a r n ā ś r a m a en s v a d h a r m a moet iedereen die gelukkig wil zijn offers brengen ter wille van V i s h n u (u i t g e s p r o k e n: *jāknjā*).

- Vedisch offeren, stelselmatig gedaan. Een offer, activiteit om Heer V i s h n u of de halfgoden vol-doening te schenken.

Yajña-purusha: de uiteindelijke Persoonlijkheid van elk offer.

Yajñesvara: naam van Heer K r i s h n a - de beheersers van de offers.

Yajñabhuk: naam van de Heer als de genietter van de offers.

Yaksha's: de schatbewakers, toegehorigen van K u v e r a, de bewakers van de rijkdom, half-goddelijke

wezens somtijds beschouwd als geesten en spoken van demonische bezetenheid.

Yama: onthoudingen, eerste onderdeel van de *a s h t h ā n g a - y o g a*, ook wel de grote gelofte genoemd. Onderdelen: *a h i m s ā*: geweldloosheid, *s a t y a*: waarheidsliefde, *a s t e y a*: niet stelen, *b r a h m a c ā r y a*, celibaat en *a p a r i g r a h a*: zonder bezit zijn. Geweldloos wordt men effectief en zonder verlangen krijgt men de inzet die het juiste begrip voor de zin van het leven geeft.

- Volgens *K r i s h n a*: 'Geweldloosheid, waarheidsliefde, het niet begeren of toe-eigenen van het bezit van anderen, onthechting, nederigheid, zonder bezitsdrang zijn, geloven in God, celibaat alsook stilte, standvastigheid, vergevingsgezindheid en onbevreesdheid.' (zie 11.19: 33-35).

Yamarāja of Yama: ook wel *D h a r m a*, genoemd, zoon van de zonnegod, Heer van de dood, Heer der vergelding. De halfgod die zondaars na hun dood hun straf toebedeelt. Hij behoort tot de twaalf *m a h ā j a n a*'s. (zie ook S.B. 5.26).

Yamadūta's: de helpers van *Y a m a r ā j a*.

Yamunācārya: een groot geestelijk leraar in de *Ś r ī - S a m p r ā d ā y a*, een van de belangrijke geestelijke erfopvolgerslijnen.

Yamunā: de rivier die langs *V r a j a* stroomt waar *K r i s h n a* speelde.

Yantra: meditatieobject.

Yaśodā: Heer *K r i s h n a*'s pleegmoeder, Zijn pleegvader heette *N a n d a* en Zijn broer *B a l a r ā m a*. Zijn eigenlijke vader en moeder waren *V a s u d e v a* en *D e v a k ī*. Ze werden gevangen gehouden door *K a m s a* toen die wist dat *K r i s h n a* geboren zou worden. Om die reden werd het kind *K r i s h n a* ondergebracht bij pleegouders.

Yaśodā-nandana: Yaśodā's kind, *K r i s h n a*.

Yavana's: buitenlanders of barbaren, Grieken of later ook wel Moslims, ook wel de *m l e c c h a*'s of vleeseters genoemd (zie 4.27: 23).

Yayur: see *V e d a*'s.

Yayāti: de koning die vanwege zijn lust door de leraar *S u k r ā c ā r y a* vervloekt werd om vroegtijdig oud te worden (zie ook *Y a d u* en *P u r u*).

Yoga: wetenschap van de bewustzijnsvereniging; het zich verbinden met het absolute ofwel God. Yoga in de ruime zin wordt verdeeld in drieën naar de vereniging in de kennis, de werklast en de toewijding: *j ñ ā n a*, *k a r m a* en *e n u p ā s a n a* of *b h a k t i - y o g a* (*K r i s h n a*, zie ook *t r i k ā n d a*). Eng gedefinieerd als zijnde mystiek heeft het betrekking op de *a s h t h ā n g a y o g a*, het achtvoudige pad waarvan de afdeling van de *h a t h a*, de lichaamshoudingen voor de meditatie, in het Westen populair werden als de yoga. *K r i s h n a* draagt de naam

y o g i ś v a r a ofwel Heer, of beheersers van de *Y o g a*, maar ook heer *S i v a* wordt beschouwd als de *y o g ī* der *y o g ī*'s. De wetenschap van de yoga vormt de grondslag voor het Hindoe-geloof met *V y ā s a d e v a* als de belangrijkste verdediger en schrijver van de klassieke orde ervan (zie ook zie ook *h a t h a y o g a*, *k a r m a y o g a*, *j ñ ā n a y o g a*, *b u d d h i y o g a* en *k r i y ā - y o g a*).

- Het inspannen voor, verbinden met, hechten aan, optuigen van, voor-plaatsen van (paarden); welke verbinding, vereniging, combinatie, of vorm van contact leggen ook; een remedie, een geneesmethode; een middel, red-middel, hulpmiddel, manier, methode; tewerkstelling, gebruik, toepassing, of uitvoeringspraktijk.

- De vereniging van de individuele ziel met de universele ziel.

- Devotie, vroom zoeken naar God.

- Contact hebben met of zich in verbinding stellen met de buitenwereld.

- Conjunctie, gelukkige samenloop van een ster.

- *K r i s h n a* (B.G. 2:48): verbondenheid, gelijkmoedigheid, evenwichtigheid van geest.

- Er bestaan zes systemen van filosofie of *d a r s h a n a*'s rond de yoga, ontwikkeld in reactie om tegenwicht te bieden aan materialistische, jainistische en boeddhistische gezichtspunten.

1: *V a i ś h e ś h i k a*; atheïstisch; metafysisch, atomische kijk. Uitgedragen door *K a n ā d a*.

2: *N y ā y a*; logica; methode, epistemologie, dialectiek. Uitgedragen door *G a u t ā m a*.

3: *Y o g a*; het achtvoudig pad van *a s h t h ā n g a*; onderscheid tussen het persoonlijke en materiële. Uitgedragen door *P a t ā n j a l i*.

4: *Ś ā n k h y a*; dualistisch realisme; indelingen, opsommingen van elementen. Uitgedragen door *K ā p i l a*.

5: *K a r m a - m ī m ā m s ā*: exegese en offeren vanuit het idee van een veelvoud van zielen en substanties; cultuur van de hymnen van de vroege *V e d a*, ook wel *purva-mīmāṃsā* genoemd. Uitgedragen door Jaimini.

6: *V e d ā n t a*; conclusie, commentaar aan het einde van, slotsom, *V e d ā n t a - s ū t r a* of *B r a h m a - s ū t r a* als commentaar op de *u p a n i ś h a d*'s; het idee van de latere *V e d a* of ook wel *uttara-mīmāṃsā* en uitgedragen door Bhādarāyana (*V y ā s a*).

- De *p a r a m p a r ā* stelt: in pp 10.87: 25 'Van de zes orthodoxe filosofieën van de vedische traditie - *Ś ā n k h y a*, *Y o g a*, *N y ā y a*, *V a i ś h e ś h i k a*, *M ī m ā m s ā* en *V e d ā n t a* - is alleen de *V e d ā n t a* van Bādarāyana *V y ā s a* vrij van vergissingen, en dat alleen maar mits geïnterpreteerd door de bonafide *v a i ś h n a v ā c ā r y a*'s. Ieder van de zes scholen, desondanks, vormen een soort van praktische bijdrage tot de Vedische scholing: de atheïstische *Ś ā n k h y a* verklaart de evolutie van natuurlijke elementen van het fijne- naar het grof-

stoffelijke, P a t a ñ j a l i's y o g a beschrijft de achtvoudige methode van de meditatie, N y ā y a verschaft uitleg over de technieken van de logica, V a i ś e ś h i k ā heeft achtvinger voor de fundamentele metafysische categorieën van de werkelijkheid, en M ī m ā m s ā biedt het standaard instrumentarium voor de interpretatie der geschriften'.

- Mysticisme dat leidt tot bevrijding van de ziel uit haar materiële kluister.

- Het zich door onthoudingen, inachtnemingen in lichaamshoudingen de adem beheersend, verinnerlijken en concentreren zodat overstijging plaats vindt en verzonkenheid in het bovenzinnelijke tot stand komt (zie ook a s h t h ā n g a y o g a en v i d h y ā).

- P a t a ñ j a l i, Y o g a s ū t r a nummer een en twee: '*atha yogānuśāsanam, yogah citta vritti nirrodha*'; de les van de yoga nu, is het (k a r m i s c h) geredeneer over het levensonderhoud, het zich in bochten wringen, een halt toe te roepen.

Yoga-māyā: de m ā y ā of de magische kracht van abstracte meditatie. Het mystiek, innerlijk vermogen van Heer K r i ś h n a.

- 'Wat een persoon wegtrekt van de Hoogste Persoonlijkheid van God wordt *jadamāyā* genoemd, en de m ā y ā die optreedt op het transcendente platform wordt *yogamāyā* genoemd' (addendum Prabhupāda hoofdstuk 1 canto 10).

- Het vermogen waarmee K r i ś h n a dan weer wel en dan weer niet zich toont in tegenstelling tot m a h ā - m ā y ā, de begoochelende kwaliteit van de materiële energie.

- De m ā y ā van binnenuit tegenover die van buitenaf.

- De macht van God in de schepping van de wereld verpersoonlijkt door een beeltenis.

- Speciale kennis.

- Genade.

- Naam van D u r g ā.

- Het B h ā g a v a t a m verklaart (addendum P r a b h u p ā d a hoofdstuk 1 canto 10): 'D u r g ā verschilt niet van y o g a m ā y ā. Als men D u r g ā correct begrijpt, raakt men terstond bevrijd, want D u r g ā is oorspronkelijk het spiritueel vermogen, h l ā d ī n ī - ś a k t ī, bij wiens genade men de Allerhoogste Persoonlijkheid van God heel makkelijk kan begrijpen. Rādhā *krishna-pranaya-vikritir hlādinī-śaktir asmād* (Adi 1.5). De m a h ā m ā y ā - ś a k t ī, echter is een overdekking van y o g a m ā y ā, en zij wordt daarom het overdekkend vermogen genoemd. Door dit overdekkende vermogen, raakt de hele wereld verbijsterd (*yayā sammohitam jagat*). Samenvattend: het verbijsteren van de geconditioneerde zielen en het bevrijden van toegewijden zijn beide functies die behoren tot y o g a m ā y ā.'

Yoga-nīdra: 'de sluimerende eenheid'

- Betiteling van de meditatie-sluimer waarin M a h ā - V i ś h n u op de Oceaan der Oorzaken neerligt (zie ook K ā r a n o d a k a ś ā y ī V i ś h n u).

- Naam van de verblijfsperiode van B r a h m ā in het lichaam van G a r b h o d a k a ś ā y ī V i ś h n u.

Yogarūdhā: de hoogste y o g a-fase.

Yoga-siddhi's: materiële volmaaktheden die men verkrijgt door het beoefenen van mystieke meditatie. Bijvoorbeeld het vermogen om lichter dan lucht of kleiner dan een atoom te worden (zie verder s i d d h i).

Yoga-sūtra: analytisch geschrift van P a t a ñ j a l i over de ins en out

s van de yogafilosofie, zich concentrerend op het a s h t h ā n g a y o g a-systeem: de achtvoudige yoga.

Yogendra: een meester of ingewijde van de Yoga.

- De n a v a - y o g e n d r a's: de negen wijze zoons van verzaking van vader R i ś h a b h a en moeder Yayanī (5.4: 8) die voor koning N i m i uitweidden over de wetenschap van de toegewijde dienst (zie 11.2-5).

Yogī: iemand die y o g a beoefent.

- Transcendentalist van de eerste, tweede of derde orde, respectievelijk toegewijde, yogi en j ñ ā n ī.

- Transcendentalist van het tweede plan, bedreven in a s h t h ā n g a - y o g a of een van de daaraan verwante y o g a's.

Yogīśvara: naam voor K r i ś h n a als de Heer van de Y o g a. - aanduiding voor grote persoonlijkheden in de y o g a. (zie ook ī ś v a r a).

Yojana: vedische lengtemaat, gelijk aan ongeveer dertien kilometer. In andere contexten een lengtemaat op kosmische schaal gebruikt ook wel als lichtjaren te beschouwen meer op aarde als lengten van 4-14 km.

- Eenheidsmaat van een grote afstand.

Yoni: vrouwelijk geslachtsdeel; wordt in steen weergegeven in vereniging met de l i n g a aanbeden in de Ś i v a-cultuur als het symbool van de vereniging van de kosmische energie.

Yoshita: een vrouw, een echtgenote ook wel *strī* genaamd ('draagster van kinderen'). Besproken in het B h ā g a v a t a m vanwege hun positieve kwaliteiten zowel als om hun vermogen tot verleiden. De waarschuwing voor de wijzen geldt terwille van de vrede van de geest niet het contact aan te gaan, het initiatief te nemen, met vrouwen en mannen geïnteresseerd in seks, niet zo zeer dat contact te vermijden. Om b.v. niet vers 11.14: 29 verkeerd geïnterpreteerd te hebben naar het S a n s k r i t

woord *s a n g a m* dat men in zelfverwerkelijking de omgang met vrouwen zou moeten schuwen in plaats van het intiem zijn met hen, werd door *S v a m ī P r a b h u p ā d a* benadrukt, tegen de traditie in India in, dat vrouwen en mannen heel goed met elkaar kunnen omgaan levend in een tempel of in een huishouden vanuit de cultuur van het *K r i s h n a - b e w u s t z i j n*. Dit was een van zijn grote wapenfeiten van het hervormen van de traditiegewijze verkrampde tempeltraditie in India die negatief is over het samen leven met vrouwen (zie ook 1.4: 25, 5.5: 2, 5.13: 16, 6.9: 9, 7.12: 9, 9.14: 36, 9.19:17, 10.10: 8, 10.51: 51, 10.60: 44,45,48, 11: 26: 22-24).

Yukta-vairāgya: volwassen vorm van verzaking waarin men alles betreft in de dienst aan de Heer (zie ook *p h a l g u - v a i r ā g y a*).

Yudhisthira: de oudste van de *P ā n d a v a*-broers die na de grote oorlog van de *M a h ā b h ā r a t a* de troon besteege als de overwinnaar.

Yuga: tijdvak variërend van 1-4 x 1200 x 360 jaar (zie *m a h ā y u g a*).

- Men kent *S a t y a* (of *K r i t a - y u g a*), *T r e t a*, *D v ā p a r a* en *K ā l i - y u g a* waarbij de laatstgenoemde onze huidige yuga is die het kortst duurt en zijn aanvang nam na *K r i s h n a*'s heengaan (zie ook *P a r ī k ṣ i t*).

- Era's in het bestaan van een heeal, die telkens in een kringloop van vier rondgaan waarin religie en de goede kwaliteiten van de mens geleidelijk aan afnemen.

- De Heer verschijnt verschillend in de verschillende yuga's: zie 11.5: 20-42, 11.17: 10-12, 3.11: 18-24 and 12.2.

Yuga-avatāra's: *a v a t ā r a*'s die in de vier verschillende *y u g a*'s verschijnen om de geëigende zelfverwerkelijkingsmethode voor het betreffende tijdvak te verkondigen. *R ā m a* (einde van *T r e t ā*), *K r i s h n a* (einde van *D v ā p a r a*), *K ā l k i* (einde van *K ā l i*).

- Betekenisverklaring C.C. madhya 20,246: 'De vier yuga-avatāra's zijn:

- (1) *sukla* (wit) in *s a t y a - y u g a* (S.B. 11.5: 21),
- (2) *rakta* (rood) in *T r e t ā - y u g a* (S.B. 11.5: 24),
- (3) *āyāma* (donkerblauw) in *D v ā p a r a - y u g a* (S.B. 11.5: 27) en
- (4) algemeen *krishna* (zwart) maar in speciale gevallen *pīta* (geel) zoals *C a i t a n y a M a h ā p r a b h u* in *K ā l i - y u g a* (S.B. 11.5: 32 en 10.8: 13)'.

Z

Zinnen (*i n d r i y a*): de vijf zinnen of zintuigen: het gehoor, de tastzin, het gezicht, de smaak en de reuk. Tevens, in ruimere zin, de tien zinsorganen met soms de geest als het elfde zintuig: de waarnemingsorganen of *j ñ ā n e n d r i y a*'s (oren, huid, ogen, tong en neus) en de werktuigen *k a r m e n d r i y a*'s (mond, armen, benen, geslachtsorgaan en anus), worden tot de vijfentwintig elementen gerekend (zie ook *e l e m e n t e n*).